

2014

Uplatnění absolventů škol na trhu práce

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Uplatnění absolventů škol na trhu práce - 2014

Jiří Vojtěch
Helena Úlovcová
Jana Trhlíková
Gabriela Doležalová
Pavla Paterová
Martin Úlovec

Uspořádal Jiří Tillner

Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
Praha
2015

Úvodní slovo

Vážení kolegové,

Národní ústav pro vzdělávání vydává v pořadí již dvanáctou v sérii souborných publikací připravovaných v rámci národních projektů VIP – Kariéra a **VIP Kariéra II – Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy**, které se zabývají nejdůležitějšími údaji uplynulého roku týkajícími se absolventů škol a mladých lidí ve vzdělávání a na trhu práce. Výsledky předložených analýz nalézají široké využití. Čerpají z nich pracovníci zabývající se kariérovým poradenstvím na školách, využívají je poradci informačních a poradenských středisek Úřadu práce ČR, pracovníci ministerstev (zejména MŠMT a MPSV), odbory školství krajských úřadů, zástupci zaměstnavatelů, a další sociální partneři věnující se problematice celoživotního kariérového poradenství a vzdělávání.

Mezi pravidelná témata, na která se v publikaci **Uplatnění absolventů škol na trhu práce** zaměřujeme, patří i v tomto roce vzdělanostní a oborová struktura žáků středních a vyšších odborných škol, nezaměstnanost absolventů škol a potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol. Věnujeme se rovněž analýze volných pracovních míst, evidovaných Úřadem práce ČR, a také přechodům absolventů škol do terciálního vzdělávání a na trh práce.

Věříme, že tato publikace bude pro Vás i Vaše spolupracovníky přínosem, že Vám umožní seznámit se důkladně s aktuální situací žáků a absolventů škol a že ji efektivně využijete zejména v kariérovém poradenství. Tato publikace, výchozí studie a další podrobné informace jsou k dispozici na webových stránkách www.infoabsolvent.cz a www.nuvv.cz.

Za řešitelský tým systémového projektu VIP Kariéra II – KP
Helena Úlovcová
náměstkyně ředitele
Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků

Publikace vznikla v rámci systémového projektu VIP Kariéra II – Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy. Projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a rozpočtem České republiky.

ISBN: ISBN: 978-80-7481-101-2 (tištěná verze) ISBN 978-80-7481-102-9 (pdf)

© Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,
2015

1. ÚVOD	5
2. VÝVOJ VZDĚLANOSTNÍ A OBOROVÉ STRUKTURY ŽÁKŮ	5
2.1 Vývoj vzdělanostní struktury žáků	6
2.2 Vývoj oborové struktury žáků	10
2.3 Postavení mladých na trhu práce v ČR a EU	14
3. NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ ŠKOL SE STŘEDNÍM A VYŠŠÍM ODBORNÝM VZDĚLÁNÍM	18
3.1 Počty a míra nezaměstnanosti absolventů škol	19
3.2 Struktura nezaměstnaných absolventů škol z hlediska úrovně vzdělání	21
3.3 Struktura nezaměstnaných absolventů podle profesní skladby	25
3.4 Nezaměstnanost ekonomicky aktivního obyvatelstva (EAO) a mladých lidí	27
3.5 Nezaměstnanost „čerstvých“ absolventů škol dle kraje	28
4. ANALÝZA VOLNÝCH PRACOVNÍCH MÍST EVIDOVANÝCH ÚŘADEM PRÁCE ČR	29
4.1 Charakteristiky trhu práce	29
4.2 Volná pracovní místa evidovaná Úřadem práce ČR	32
4.3 Struktura volných pracovních míst pro absolventy škol	35
5. PŘECHOD ABSOLVENTŮ STŘEDNÍCH ŠKOL DO TERCIALNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	37
5.1 Uchazeči o terciální vzdělávání	37
5.2 Absolventi maturitních oborů středních škol	39
5.3 Absolventi vybraných skupin maturitních oborů	40
5.4 Srovnání absolventů maturitních oborů v oborovém členění	42
6. ÚSPĚŠNOST ABSOLVENTŮ STŘEDNÍCH ŠKOL VE VYSOKOŠKOLSKÉM STUDIU	44
6.1 Absolventi gymnázií	44
6.2 Absolventi oborů lyceum	45
6.4 Absolventi maturitních oborů středních škol kategorie L0	47
6.5 Absolventi nástavbového studia	48
6.6 Absolventi vybraných skupin maturitních oborů středních škol	49
7. PŘECHOD ABSOLVENTŮ STŘEDNÍCH ŠKOL NA TRH PRÁCE	51
7.1 Faktory ovlivňující volbu střední školy a oboru	51
7.2 Hodnocení úrovně vzdělání a získaných kompetencí	52
7.3 Spokojenost absolventů škol s volbou oboru	53
7.4 Zahájení pracovní dráhy absolventů středních škol	54
7.5 Využití znalostí a dovedností v prvním zaměstnání	56
7.6 Práce v oboru a pracovní pozice absolventů	56
7.7 Spokojenost absolventů v současném zaměstnání	58
8. PŘECHOD ABSOLVENTŮ VYŠŠÍCH ODBORNÝCH ŠKOL DO PRAXE	59
8.1 Charakteristika situace absolventů VOŠ	60
8.2 Situace absolventů vybraných skupin oborů VOŠ	65
9. POTŘEBY ZAMĚSTNAVATELŮ A PŘIPRAVENOST ABSOLVENTŮ ŠKOL V KVARTÉRNÍM SEKTORU	68
9.1 Požadované kompetence	68
9.2 Přijímání nových pracovníků a absolventů	72
9.3 Poptávka po profesích a oborech vzdělání	74
9.4 Spolupráce zaměstnavatelů se školami	75
9.5 Očekávání zaměstnavatelů kvartérního sektoru ve vztahu ke školskému systému	76

10. POTŘEBY ZAMĚSTNAVATELŮ A PŘIPRAVENOST ABSOLVENTŮ ŠKOL	77
10.1 Kompetence a jejich hodnocení z pohledu zaměstnavatelů	77
10.2 Preference absolventů jako pracovní síly	81
10.3 Poptávka po oborech na trhu práce a situace absolventů škol	83
11. SHODA DOSAŽENÉHO VZDĚLÁNÍ A VYKONÁVANÉHO ZAMĚSTNÁNÍ	86
11.1 Shoda získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání	86
11.2 Shoda zaměstnání a vzdělání	92
11.3 Vývoj dosažené shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání	95
12. ZÁVĚR	95

1. Úvod

Přechod absolventů ze škol a uplatnitelnost na trhu práce jsou jedním z hlavních témat Národního ústavu pro vzdělávání, který se této problematice věnuje již řadu let. Situace v sektoru vzdělávání a na trhu práce prochází neustálým vývojem, stejně jako potřeby zaměstnavatelů a očekávání mladých lidí. Dostupné a spolehlivé informace jsou klíčové pro dobré kariérové rozhodování a jejich vyhledávání, interpretování a aplikování občanů bude hrát významnou roli při zajišťování participace a úspěšnosti ve vzdělávání a na trhu práce.

Jedním z mnoha výsledků zkoumání je i tato publikace, která vznikla v rámci projektu VIP Kariéra II – KP. Tento projekt je řízen Ministerstvem školství ČR a je financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. Informace, které jsou důležité pro volbu povolání a kariéru žáka, se v rámci projektu shromažďují v Informačním systému o uplatnění absolventů na trhu práce (ISA+) na webových stránkách www.infoabsolvent.cz. Čerpat z nich mohou kariéroví poradci, pedagogové a další pracovníci ve školství, pracovníci úřadů práce a další poradenské subjekty, ale v první řadě žáci a jejich rodiče.

Publikace, kterou držíte v ruce, je rozdělena do dvanácti částí. Úvod nabízí obsah jednotlivých kapitol a závěr souhrn nejvýznamnějších poznatků. V rámci kapitol jsou obsaženy hlavní myšlenky a závěry konkrétních oblastí zájmu, viz níže.

Kapitola **Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků** zaznamenává podíly a počty žáků vstupujících do prvních ročníků středních a vyšších odborných škol za posledních deset let a porovnává postavení mladých lidí na trhu práce v České republice a Evropské unii.

Následující kapitola **Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním** poukazuje na fakt, že kdo nenašel zaměstnání ihned po škole, zůstal bez práce ještě dlouho i v dalším roce. Sledovány jsou výsledky pro celkovou nezaměstnanost, nezaměstnanost mladých ekonomicky aktivních lidí podle úrovně dosaženého vzdělání a nezaměstnanost „čerstvých“ absolventů v členění podle krajů.

Další kapitola se věnuje **Analýze volných pracovních míst evidovaných Úřadem práce ČR**. Toto šetření přináší výsledky týkající se situace na trhu práce včetně charakteristiky trhu práce, počtu pracovních míst v jednotlivých profesích či volných míst pro absolventy škol.

Kapitola **Přechod absolventů středních škol do terciálního vzdělávání** mapuje zájem absolventů oborů středních škol ukončených maturitní zkouškou o studium na vyšších odborných školách a o vysokoškolské studium. Vypovídá také o jejich úspěšnosti při přijímacím řízení a důležitých faktorech při rozhodování o možnostech dalšího studia.

Téma **Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu** je předmětem další kapitoly. Věnuje se chování absolventů středních škol z pohledu jejich setrvání ve studiu, přechodům mezi obory, případně odchodům z vysokoškolského studia.

Navazujícím tématem jsou **Přechody absolventů středních škol na trh práce**. Tato kapitola nabízí výsledky, které vycházejí z údajů dotazníkového šetření absolventů středních škol a přináší pohled na situaci absolventů založený na osobních studijních i pracovních zkušenostech a hodnocení získaného vzdělání. Zaměřuje se při tom zejména na hodnocení úspěšnosti vstupu absolventů na trh práce podle vybraných skupin učebních i maturitních oborů a jejich porovnání.

Přechodu absolventů vyšších odborných škol do praxe je věnována další kapitola. Analýzy zde uvedené vycházejí z názorů a zkušeností absolventů, které se zaměřují na uplatnění na trhu práce a na charakteristiku vybraných skupin oborů a porovnání případných „slabých“ a „silných“ stránek. Představují významnou zpětnou vazbu pro školy a zároveň mohou usnadnit rozhodování absolventů maturitních oborů při volbě další vzdělávací dráhy.

V kapitole **Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol v kvartérním sektoru** jsou informace strukturovány dle požadovaných kompetencí, přijímání nových pracovníků a absolventů, poptávky po profesích a oborech vzdělání a spolupráce a očekávání zaměstnavatelů ve vztahu ke školskému systému.

Na informace z kvartérního sektoru navazuje **srovnání potřeb zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol ve všech jednotlivých sektorech a jejich vývoj v čase**.

Posledním zpracovaným tématem se zabývá kapitola **Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání**. Hodnocením shody v průběhu několika let posuzuje využití kvalifikace absolventů nejen z hlediska úrovně dosaženého vzdělání, ale i z hlediska vhodnosti absolvovaného vzdělání pro výkon příslušného zaměstnání.

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků

Tato kapitola přináší uspořádané soubory dat poskytující přehled o vývoji vzdělanostní a oborové struktury žáků přijímaných do středního a vyššího vzdělávání v posledních letech. Zároveň je uváděno i hodnocení vycházející z pohledu současné školské politiky.

Pokles nově přijatých na úrovni prvních ročníků středních škol se postupně zmenšuje, v roce 2010/11 činil 14 700 žáků, v roce 2011/12 pak 6 000 žáků, v roce 2012/13 jen 3700 žáků a v roce 2013/14 je to již pouze 2 100 nově přijatých žáků, což představuje postupně 11,5 %, 5,3 %

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků

a 3,4 % a 2,1 % nově přijatých v předchozím roce. Průběh vývoje počtu 15letých však zatím příznivou prognózu pro nárůst neposkytuje, navíc je tu patrný vliv značného podílu žáků, kteří nastupují do základních škol s ročním odkladem.

Na druhé straně je příznivé, že nedošlo k prognózovaným přesunům většiny nově přijatých do maturitních oborů a k výraznému omezení podílu žáků v učňovském školství. Zdůrazňování potřebnosti a uplatnitelnosti vyučených absolventů i podpora formou stipendií či jiných výhod ovlivňuje žáky a jejich rodiče a také směřuje nově přijímané do nejžádanějších technických učebních oborů. Po čtyřech letech mírného nárůstu podílu přijímaných do učebních oborů došlo v letošním školním roce k poklesu; předdesíláme, že je to na úkor gastronomie a že podíl přijatých do strojírenských a elektrotechnických oborů opět narostl.

Pokles postihuje jak veřejné, tak soukromé školy, pouze církevní školy vykazují mírný nárůst, ovšem při celkově velmi nízkém počtu žáků. Pokles nově přijímaných od roku 2003/04 do 2013/14 činil celkem 28,3 %, u veřejných škol 28,1 %, u soukromých dokonce celých 32,8 % (ovšem zde se v posledních dvou letech zastavil). U církevních škol byl nárůst 7,7%, přitom počet nově přijatých v tomto roce je 1 914 žáků.

2.1 Vývoj vzdělanostní struktury žáků

Vývoj podílů žáků vstupujících do oborů poskytujících **vzdělání s výučním listem** (kategorie H+E) doznal v posledním desetiletí docela výrazných změn. Až do roku 2008 jejich podíl klesal (30,3 %), **v roce 2008/09 došlo k obratu ve vývoji podílu a ten trvale mírně narůstal, až v roce 2012/13 dosáhl hodnoty 32,1 %**. V roce 2013/14 však došlo opět ke změně a podíl žáků nově přijatých do učebních oborů se snížil na 31,2 %, tj. o necelý procentní bod.

Uvedený pokles podílu se přelil do nárůstu podílu žáků přijímaných do oborů poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou v odborném vzdělávání, tj. jak v kategorii M, tak v LO.

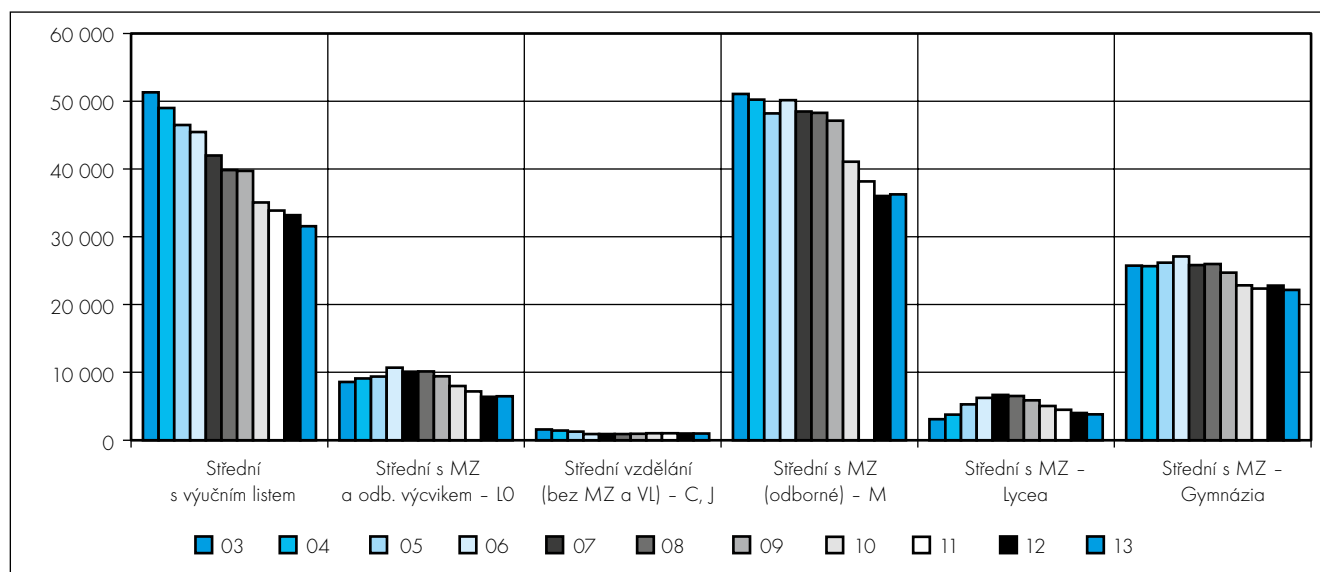
Jsou to především „klasické“ **maturitní obory v odborném vzdělávání** (kategorie M), kde po markantním poklesu počtů a zřetelnému úbytku podílů v minulých třech letech dochází v tomto školním roce k zastavení poklesu a postupnému nárůstu podílu nově přijatých. Podíl žáků přijatých do maturitních oborů odborného vzdělání bez odborného výcviku se snížil z 36,9 % v roce 2008/09 na 34,8 % v roce 2012/13, v tomto roce narostl na 35,8 %.

Podobná situace je i v **maturitních oborech zahrnujících odborný výcvik** (kategorie LO), ve kterých jsou žáci připravováni pro náročná dělnická či službová povolání. Přes pokles počtu přijímaných stále představují nezanedbatelný podíl přesahující 6 % populačního ročníku. Žáci v rámci této přípravy absolvují i odborný výcvik, prakticky ve stejném rozsahu jako ve tříletých oborech poskytujících výuční list, a jsou tak připraveni jako vysoce kvalifikovaní dělníci pro náročná povolání. Rostoucí náročnost mnoha dělnických profesí i povolání ve službách často vyžaduje vzdělání ukončené maturitou, proto se o tuto úroveň vzdělání žáci i zaměstnavatelé více zajímají.

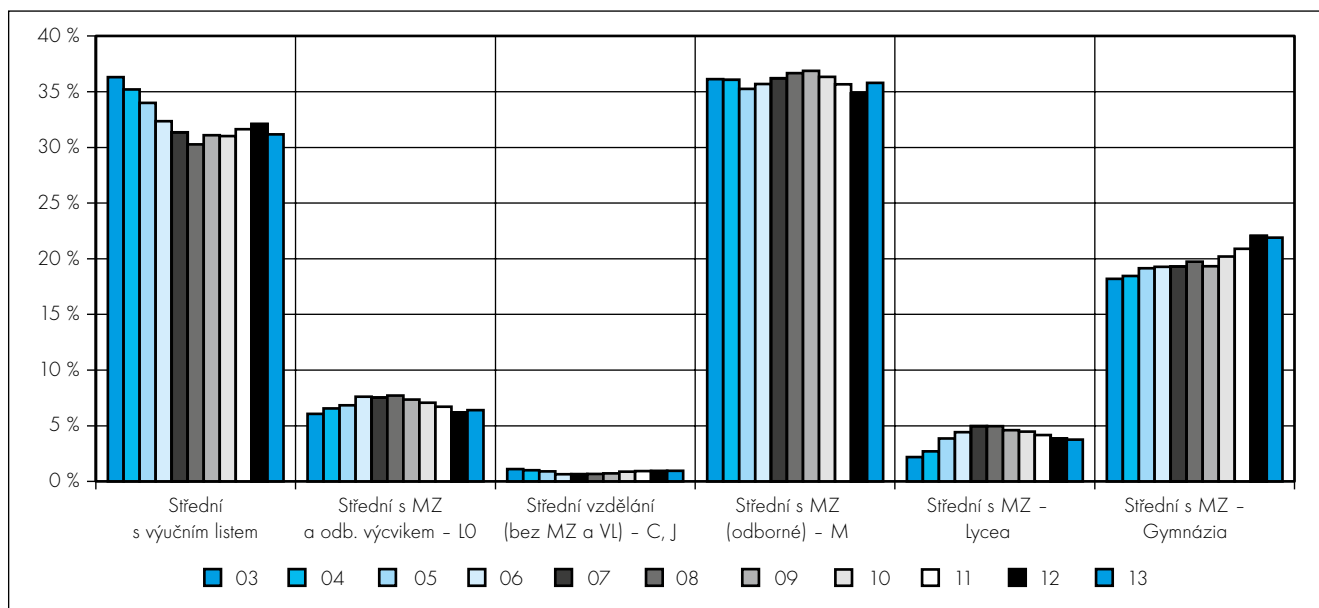
Po několika letech poklesu počtů žáků vstupujících do **gymnaziálního vzdělávání** (či do jeho vyššího stupně) došlo v roce 2012/13 k nárůstu jejich počtu, aby se v tomto roce jejich počet opět snížil. V poměrovém vyjádření je to po letech mírného nárůstu až na hodnotu 22,1 % také pokles - (o 0,16 p.b.), čili mírně pod 22 %.

I když došlo ke snížení podílu žáků nově přijatých do učebních oborů, je to především na úkor oborů gastronomických (obor kuchař-číšník), **nárůst podílů** nadále vykazují strojírenské (0,9 p.b.), potravinářské, elektrotechnické a zemědělské **učební obory** (podrobněji viz kapitola 4.). V **maturitních oborech s odborným výcvikem** (LO) je opět výrazný meziroční nárůst ve strojírenských (3,5 p.b.), úbytek pak v gastronomických (1,3 p.b.) a uměleckých (1,2 p.b.) oborech. V **klasických maturitních oborech** (M) je nárůst ve strojírenských oborech (0,8 p.b.) a pokles v ekonomických (0,9 p.b.).

Obrázek 2.1: Vývoj počtů žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně), vč. žáků neveřejných škol a žáků se zdravotním postižením – denní forma

Obrázek 2.2: Vývoj podílů žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně), vč. žáků neveřejných škol a žáků se zdravotním postižením

Názorný pohled na vývoj počtů a podílů žáků vstupujících - či přesněji nově přijatých do jednotlivých kategorií vzdělávání v denní formě - přibližují obrázky 2.1 a 2.2. Obrázek 2.1 znázorňuje vývoj **počtu žáků vstupujících do středního vzdělávání** a na obrázku 2.2 je uveden vývoj **podílů žáků v uvedených kategoriích vzdělávání**.

Do počtu žáků jsou zahrnuti i žáci se zdravotním postižením. Podíl žáků se zdravotním postižením představuje 4,5 % žáků vstupujících do středního vzdělávání po základní škole (tj. v roce 2013/14 je to 4 590 žáků); z nich 3 070 vstupuje do různých oborů kategorie E a 267 do oborů kategorie H, umožňujících dosáhnout výučního listu (hlavně do oborů gastronomických, stavebních a zemědělských), 860 pak do přípravy v praktické škole a 340 do oborů poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou. Ve všech údajích a propočtech jsou zahrnuti i žáci a studenti přijímaní ke studiu v neveřejných školách. Jejich počet v denní formě v oborech pro žáky po základním vzdělání je 10 920, což představuje 10,7 % přijímaných.

Celkový pohled na vývoj podílů žáků přijímaných do oborů středního vzdělání v denní formě po ukončení povinné školní docházky, vedoucích/nevedoucích k získání maturitní zkoušky, naznačuje, že od roku 2003, kdy podíl maturantů dosahoval 63 %, jejich podíl narostl o 5,3 p.b. Po maximu, které v roce 2008 dosáhlo až 69 %, došlo k obratu a v letošním školním roce 2013/14 je podíl žáků vstupujících do maturitních oborů 67,9 %.

Postupně roste počet dospělých vstupujících do zkráceného studia, jejich počty již nejsou zanedbatelné. V učebních oborech je v případě denního studia zájem zejména o obory skupin 23 Strojírnoství a 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika a 36 Stavebnictví, v maturitních oborech pak o skupinu 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče. V jiných formách studia (studium při zaměstnání) je v učebních oborech výrazný zájem o obory skupiny 26 Elektrotechnika,

telekomunikační a výpočetní technika, v maturitních oborech pak opět výrazný o skupinu 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče a 36 Stavebnictví.

K výraznějšímu vývoji dochází i ve struktuře žáků, kteří se připravují v oborech navazujících na dříve uvedené kategorie středního vzdělávání, tj. v **nástavbovém a vyšším odborném vzdělávání**. Po roce 1997 byl počet žáků přijímaných do nástavbového studia administrativně omežován, proto došlo k jeho poklesu. Následné uvolnění přineslo zvýšení počtu přijímaných žáků, do denního studia bylo ve školním roce 2003/04 nově přijato téměř 12 tisíc žáků, což představovalo maximum. Od uvedeného roku se počet přijímaných do denního studia nástaveb s mírným kolísáním postupně snižuje, od roku 2011/12 je zřejmý výrazný pokles, to je důsledek zavedení nové maturitní zkoušky a velké neúspěšnosti absolventů nástaveb u ní. V roce 2013/14 bylo nově přijato asi 7,0 tisíc žáků, což představuje oproti maximu v roce 2002/03 téměř poloviční snížení. Stále zůstává skutečností, že asi třetina přijatých toto studium nedokončí, ať již proto, že studium přeruší, nebo že neuspěje u maturitní zkoušky, kde se čistá míra jejich neúspěšnosti pohybuje kolem 23 %. Do nástavbového studia je v **jiných formách studia** přijímán velký počet žáků, téměř stejný jako počty přijímaných k dennímu studiu. Jde převážně o dálkovou formu studia. Pokles přihlášených byl v předcházejících dvou letech vyšší než v denním studiu, v posledním roce k němu ale nedošlo. Počet těch, kteří studium neukončí úspěšně, přesahuje 50 %.

Vyšší odborné vzdělávání vykazovalo výrazný rozvoj po roce 1995, kdy nahradilo oblíbené pomaturitní studium. Počet žáků vstupujících do vyššího odborného studia v krátké době překonal počet vstupujících do studia pomaturitního v předcházejícím období; v průběhu let jsou zaznamenána dvě maxima, a to v letech 1998 a 2003 (při sečtení denní i jiných forem). Od roku 2004 v denním studiu se počet

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků

přijímaných postupně snižoval, od roku 2007 jsou počty nově přijímaných v denním i jiných formách studia víceméně stabilní. V roce 2013/14 bylo přijato v denní formě 8 548 žáků a v jiných formách 3 257, a to i při konkurenci snadného vstupu do bakalářských forem studia na vysokých školách. Tento stav ukazuje trvalou oblíbenost vyššího odborného studia.

Údaje o vývoji struktury nově přijímaných žáků a studentů ve středním a vyšším vzdělávání **v pohledu krajského členění** ukazují rozdíly ve vývoji v jednotlivých krajích způsobené rozdílnými náhledy na potřebu jednotlivých druhů vzdělávání.

Do oborů poskytujících **vzdělání s výučním listem** byl přijat největší podíl žáků v Karlovarském (40,6 %) a v Libereckém kraji (37,2 %), nejmenší potom v kraji Zlínském (28,4 % - zde je to ale kompenzováno vysokým podílem přijatých do oborů s vyučením a maturitou). V tomto šk.r. se v ČR podíl žáků v oborech poskytujících výuční list snížil o 0,9 p.b., nejvyšší nárůst byl zaznamenán v kraji Olomouckém (0,4 p.b.), naopak největší pokles v Pardubickém kraji (2,7 p.b.).

Do **oborů kategorie LO** (vyučení s maturitou) byl přijat největší podíl žáků ve Zlínském (9,4 %) a v Olomouckém kraji (7,9 %), nejmenší podíl v kraji Libereckém (3,8 %). Trvale výrazně vyšší podíl byl a zůstává v moravských

krajích, v posledních letech i v Plzeňském kraji. Větší nárůst vykazuje Pardubický kraj (1,6 p.b.), výrazný pokles Liberecký kraj (1,1 p.b.).

Podíl nově přijatých do 4letých **gymnází** a pokračujících ve víceletých gymnáziích v ročníku odpovídajícím 1. ročníku 4letých gymnází v tomto roce poklesl o 0,2 p.b., opět pod hranici 22 %. Největší podíl je v Jihomoravském a Zlínském kraji (24,0 %), dále v Pardubickém kraji (21,4 %), nejmenší naopak v kraji Ústeckém (17,1 p.b.) a Libereckém (17,9 %). Největší úbytek vykazuje Olomoucký kraj (2,0 p.b.), nejvyšší nárůst pak kraj Liberecký (1,6 p.b.).

V **maturitních oborech kategorie M** byl nejvyšší podíl nově přijatých žáků v krajích Královéhradeckém (43,3 %) a Jihočeském (40,8 %), nejmenší v Karlovarském kraji (34,8 %). Podíl nově přijatých vykazuje nejvýraznější pokles v Pardubickém kraji (0,5 p.b.), nejvyšší nárůst pak Královéhradecký kraj (2,9 p.b.).

Do maturitních oborů jako celku je přijímán nejvyšší podíl žáků ve Zlínském (71,1 %) a Jihomoravském kraji (68,9 %), nejnižší v Karlovarském kraji (59,1 %). V tomto komentáři ovšem neporovnáváme s Prahou, kde je podíl přijatých do maturitních oborů nejvyšší (80,5 %).

V průběhu posledních pěti let vykazuje nejvyšší hodnotu nárůstu (2,9 p.b.) Královéhradecký kraj, a to v podílu

Tabulka 2.1: Počty žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně) a jejich meziroční nárůst – Kraje ČR – Denní studium – šk. r. 2009/10 až 2013/14

Kraj	Šk.r.	Gymnázium	Obory vzděl. kat. M, J a C			Obory vzděl. kat. H+E a LO			Celkem	z toho s matur.
			s matur.	bez mat.	celk.	s výu.list	s matur.	Celkem		
Hl. m. Praha	09/10	4167	7219	155	7374	3201	1028	4229	15770	12414
	10/11	3820	6593	177	6770	2686	997	3683	14273	11410
	11/12	3846	5991	165	6156	2638	886	3524	13526	10723
	12/13	4032	5819	138	5957	2545	780	3325	13314	10631
	13/14	3848	5887	139	6026	2413	793	3206	13080	10528
Středočeský kraj	09/10	2183	4505	79	4584	3876	617	4493	11260	7305
	10/11	2027	4029	91	4120	3466	556	4022	10169	6612
	11/12	1962	3670	102	3772	3265	507	3772	9506	6139
	12/13	2122	3530	89	3619	3393	462	3855	9596	6114
	13/14	2049	3530	100	3630	3163	454	3617	9296	6033
Jihočeský kraj	09/10	1550	3472	52	3524	2675	504	3179	8253	5526
	10/11	1426	2960	49	3009	2332	461	2793	7228	4847
	11/12	1357	2771	37	2808	2295	386	2681	6846	4514
	12/13	1438	2667	41	2708	2166	381	2547	6693	4486
	13/14	1333	2651	38	2689	2059	416	2475	6497	4400
Plzeňský kraj	09/10	1029	2769	49	2818	2212	532	2744	6591	4330
	10/11	976	2358	50	2408	1845	455	2300	5684	3789
	11/12	991	2257	41	2298	1802	371	2173	5462	3619
	12/13	1011	2060	37	2097	1744	337	2081	5189	3408
	13/14	939	2070	22	2092	1709	354	2063	5094	3363
Karlovarský kraj	09/10	561	1514	20	1534	1468	239	1707	3802	2314
	10/11	553	1355	14	1369	1380	168	1548	3470	2076
	11/12	507	1071	16	1087	1261	185	1446	3040	1763
	12/13	527	960	15	975	1159	150	1309	2811	1637
	13/14	533	990	11	1001	1155	159	1314	2848	1682

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků

Kraj	Šk.r.	Gymnázium	Obory vzděl. kat. M, J a C			Obory vzděl. kat. H+E a I0			Celkem	z toho s matur.
			s matur.	bez mat.	celk.	s výu.list	s matur.	Celkem		
Ústecký kraj	09/10	1548	4600	131	4731	3872	658	4530	10809	6806
	10/11	1484	4060	126	4186	3483	587	4070	9740	6131
	11/12	1369	3827	110	3937	3359	528	3887	9193	5724
	12/13	1440	3557	116	3673	3290	433	3723	8836	5430
	13/14	1454	3440	107	3547	3079	443	3522	8523	5337
Liberecký kraj	09/10	824	1932	30	1962	1927	271	2198	4984	3027
	10/11	766	1822	28	1850	1642	230	1872	4488	2818
	11/12	743	1722	38	1760	1629	203	1832	4335	2668
	12/13	680	1653	36	1689	1602	205	1807	4176	2538
	13/14	719	1614	38	1652	1496	153	1649	4020	2486
Královéhradecký k.	09/10	1319	3219	75	3294	2283	462	2745	7358	5000
	10/11	1230	2685	77	2762	2038	361	2399	6391	4276
	11/12	1214	2726	60	2786	1959	337	2296	6296	4277
	12/13	1203	2423	85	2508	1975	308	2283	5994	3934
	13/14	1175	2531	59	2590	1811	268	2079	5844	3974
Pardubický kraj	09/10	1148	2694	41	2735	1979	555	2534	6417	4397
	10/11	1081	2351	32	2383	1834	426	2260	5724	3858
	11/12	1009	2021	39	2060	1860	353	2213	5282	3383
	12/13	1014	1934	32	1966	1813	280	2093	5073	3228
	13/14	1105	1942	36	1978	1705	367	2072	5155	3414
Kraj Vysočina	09/10	1159	2669	42	2711	2119	477	2596	6466	4305
	10/11	1043	2283	59	2342	1793	369	2162	5547	3695
	11/12	1110	2145	59	2204	1817	352	2169	5483	3607
	12/13	1085	1994	43	2037	1694	338	2032	5154	3417
	13/14	1073	1982	63	2045	1614	322	1936	5054	3377
Jihomoravský kraj	09/10	3001	5886	109	5995	4501	1170	5671	14667	10057
	10/11	2811	4988	114	5102	3928	931	4859	12772	8730
	11/12	2729	4506	112	4618	3676	871	4547	11894	8106
	12/13	2657	4210	127	4337	3565	725	4290	11284	7592
	13/14	2662	4166	116	4282	3337	814	4151	11095	7642
Olomoucký kraj	09/10	1608	3010	57	3067	2614	643	3257	7932	5261
	10/11	1526	2658	46	2704	2326	599	2925	7155	4783
	11/12	1437	2439	72	2511	2230	528	2758	6706	4404
	12/13	1536	2372	74	2446	2221	484	2705	6687	4392
	13/14	1383	2385	79	2464	2213	520	2733	6580	4288
Zlínský kraj	09/10	1535	3111	19	3130	2097	868	2965	7630	5514
	10/11	1436	2586	23	2609	1927	600	2527	6572	4622
	11/12	1444	2378	32	2410	1807	548	2355	6209	4370
	12/13	1344	2170	41	2211	1776	554	2330	5885	4068
	13/14	1390	2176	30	2206	1644	545	2189	5785	4111
Moravskoslezský k.	09/10	3075	6414	84	6498	4905	1389	6294	15867	10878
	10/11	2680	5428	124	5552	4410	1262	5672	13904	9370
	11/12	2643	5127	124	5251	4278	1131	5409	13303	8901
	12/13	2722	4673	104	4777	4259	969	5228	12727	8364
	13/14	2512	4696	133	4829	4168	878	5046	12387	8086
Česká republika	09/10	24707	53014	943	53957	39729	9413	49142	127806	87134
	10/11	22859	46156	1010	47166	35090	8002	43092	113117	77017
	11/12	22361	42651	1007	43658	33876	7186	41062	107081	72198
	12/13	22811	40022	978	41000	33202	6406	39608	103419	69239
	13/14	22175	40060	971	41031	31566	6486	38052	101258	68721

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků

přijatých do maturitních oborů M, největší pokles (2,0 p.b.), zde v podílu přijatých do oborů gymnázií, pak kraj Olomoucký. Největší nárůst přijatých do gymnázií vykazuje vedle Prahy Liberecký kraj (1,6 p.b.). Největší pokles v podílu přijatých do učebních oborů v průběhu pěti let byl zaznamenán v Královéhradeckém kraji, nejvyšší nárůst v kraji Olomouckém.

K rozvoji obecně odborného vzdělávání, jehož prvotním cílem je příprava žáků ke vstupu do terciárního vzdělávání, dochází i v **oborech lyceí**. Jejich podíl už nelze považovat za zanedbatelný. Největší rozšíření mají lycea v krajích Libereckém a Středočeském, nejmenší pak v Karlovarském kraji, k likvidaci lyceí zřejmě dochází v kraji Zlínském, kde jejich podíl býval nejvyšší.

Podíl vyučených přecházejících do denního nástavbového studia poklesl na 25,8 %, což představuje výrazný pokles oproti minulým rokům. Největší podíl má vedle Prahy i po výrazném poklesu kraj Olomoucký. Nízký podíl přecházejících do nástavby je zřejmý v Karlovarském kraji (18,7 %), výrazný pokles v Královéhradeckém kraji o 44 % v předcházejícím roce je částečně kompenzován opětovným nárůstem o 29,1 %.

V **oborech VOŠ** dochází v průběhu let ke kolísání počtu nově přijatých, v některých krajích i docela výraznému. Podíl maturantů vstupujících do oborů VOŠ činí v tomto roce 12,4 %. Nejvyšší je tento podíl v Praze, Plzeňském a Pardubickém kraji, nejnižší naopak v krajích Libereckém, Zlínském, Královéhradeckém a Moravskoslezském.

2.2 Vývoj oborové struktury žáků

V **oborech středního vzdělávání s výučním listem** - po letech mírného poklesu počtů i podílů žáků - začal v roce 2008/09 pravidelně narůstat podíl přijímaných žáků; tento vývoj se však v letošním roce zastavil a v celku vyučených došlo k poklesu podílu o necelý 1 p.b. V roce 2013/14 tedy činí podíl nově přijatých 31,17 % (31 566) z těch, kteří jsou nově přijati ze základního vzdělávání (v absolutních číslech ale vzhledem k poklesu populace se jednalo o snížení počtu o 1 636 nových žáků).

Významné je, že se nezastavil nárůst v **technických oborech**, oproti minulému šk. r. došlo k výraznému nárůstu ve skupině oborů Strojírenství (0,9 p.b.), dále pak v Potravinářství (0,6 p.b.) i v ostatních oborech, pokles byl zaznamenán ve skupině Stavebnictví (-0,2 p.b.). **Výrazně vysoký pokles** v podílech nově přijatých žáků byl zaznamenán ve skupině Gastronomie, hotelnictví, turismus (-1,7 p.b., tedy o 908 žáků), menší pokles byl pak ve skupině Osobní a provozní služby (-0,3 p.b.). V dlouhodobém porovnání od roku 2008 jsou vysoké hodnoty nárůstu podílů znatelné u skupin oborů Potravinářství (2,9 p.b.) a Zemědělství a lesnictví (2,0 p.b.). Velké snížení je pak zřejmé ve skupinách Gastronomie (-3,7 p.b.), Zpracování dřeva (-1,5 p.b.) a Osobní služby (-1,3 p.b.).

V **maturitních oborech kategorie M** (vč. oborů lyceí) po výrazném poklesu v roce 2012/13 (o 2 629 žáků) došlo v současném roce 2013/14 k malému nárůstu o 26 žáků, což představuje nepatrný nárůst podílu o 0,06 %, takže celkový

podíl této kategorie v přijatých do středního vzdělávání činí 39,6 %.

Největší meziroční **nárůst**, poměrně výrazný, vykazuje skupina Strojírenství (0,8 p.b.), další, již menší skupiny oborů Informatické obory, právní a veřejnosprávní činnost a Pedagogika, učitelství a sociální péče (obě po 0,3 p.b.). Největší **pokles** vykazuje opětovně nejpočetnější skupina v této kategorii, kterou je Ekonomika a administrativa (obr. 9, 10, tab. 10). Zde je podíl přijímaných žáků 16,7 %, proti minulému roku poklesl o -0,9 p.b. Další významný pokles je u lyceí (-0,5 p.b.). V **dlouhodobém pohledu** (od roku 2008) objevíme nejvyšší nárůst u součtu skupin Informatické obory a Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika, který v souhrnu představuje 4 p.b. Vykazovaný pokles ve skupině elektrotechnických oborů je dán jejich částečným přesunem do informatických, v celku však jde o největší nárůst. Vyšší nárůst je i ve skupinách Umění a užité umění (2,0 p.b.), což z hlediska uplatnění na trhu práce není příliš dobré, dále u skupin Právní a veřejnosprávní činnost a Pedagogika, učitelství a sociální péče (u obou 1,8 p.b.); u druhé uvedené skupiny jde o potřebný nárůst pracovníků pro oblast sociálních činností. Největší pokles je velice výrazný, a to u sloučených skupin Ekonomika a Podnikání v oborech, odvětví (sloučeny v roce 2009). Pokles činí -7,1 p.b. Výrazný pokles u skupiny byl způsoben přesunem problematiky informatiky do skupiny Informatické obory. V dlouhodobém pohledu je výrazný pokles podílu žáků zaznamenán také u lyceí (-2,5 p.b.) a přes krátkodobý nárůst i u skupiny Strojírenství (-0,8 p.b.).

V **maturitních oborech kategorie L0** (střední vzdělávání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem - L0) **došlo v posledním roce k nárůstu počtu přijatých** 80 žáků a jejich podíl činí 6,41 %, přitom v minulém roce činil pokles o 780 žáků a podílu na 6,19 %. V této skupině se projevily změny v soustavě oborů, jde zejména o dlouhodobější postupný přesun žáků do oboru Autotronik (skupina Speciální a interdisciplinární obory). Zde v průběhu šesti let došlo k výraznému řádovému nárůstu počtu žáků, stejný pokles pak vykazuje skupina Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika, odkud se přesun udál. V tomto roce je však již situace stabilizovaná a skupina speciálních oborů vykazuje pokles. K nejvýraznějšímu **nárůstu** došlo ve skupině Strojírenství a strojírenská výroba (3,5 p.b.), malé navýšení vykazují skupiny Hornictví, hutnictví a slévárenství a Zemědělství a lesnictví (obě po 0,2 p.b.). Největší meziroční **pokles** v tomto roce vykazují skupiny oborů Gastronomie, hotelnictví a turismus (-1,3 p.b.) a skupina Umění, užité umění (-1,2 p.b.). V **pětiletém pohledu** zaznamenala nejvyšší nárůst skupina oborů Osobní služby (4,4 p.b.), Strojírenství (4,1 p.b.) a Polygrafie (3,8 p.b.) Největší pokles pak vykazují skupiny Obchod (-8,2 p.b.) a Doprava a spoje (-1,4 p.b.). Pokles ve skupině Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika je dán přesunem oboru do skupiny Speciální a interdisciplinární obory.

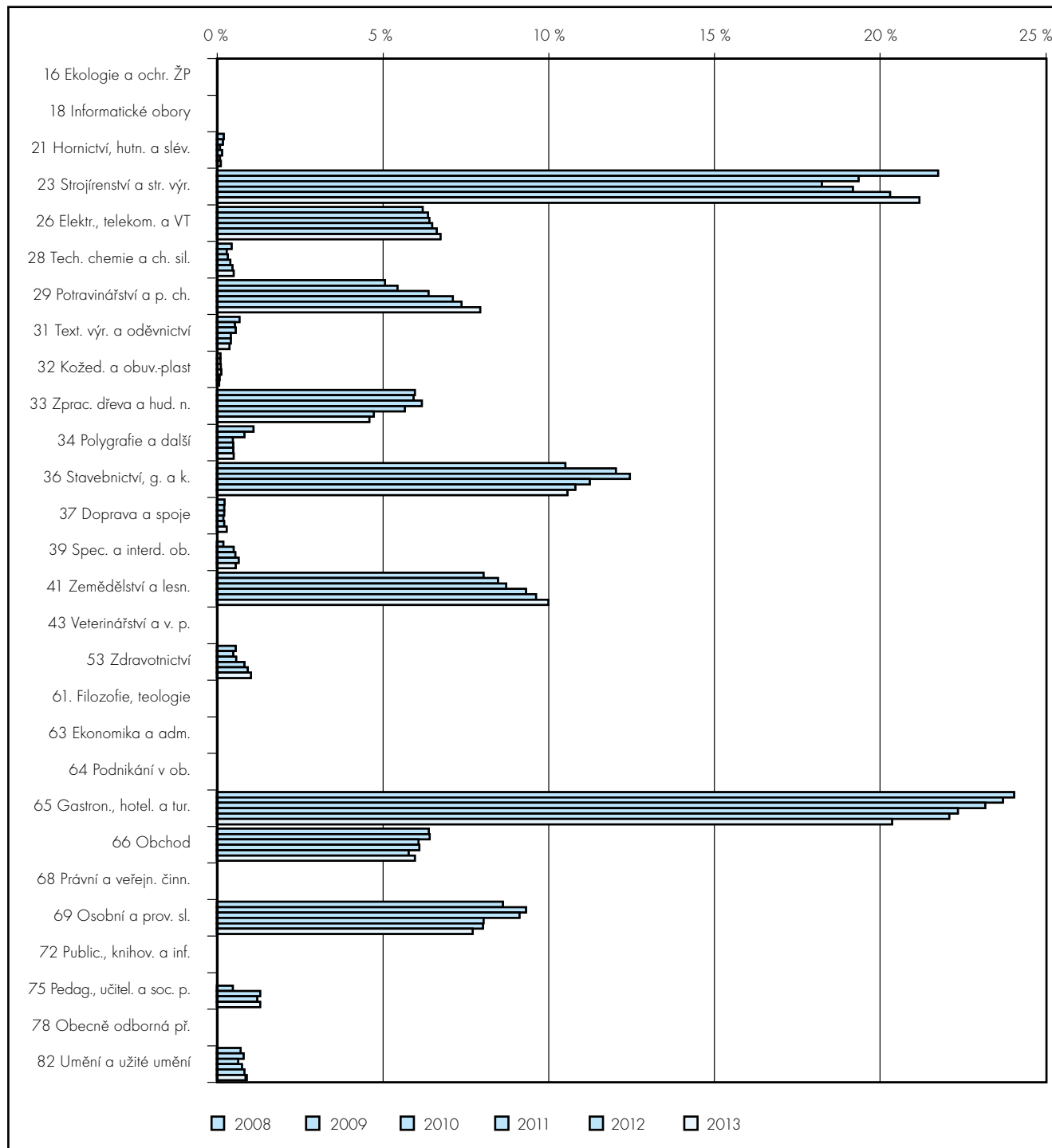
Vývoj celkového počtu a podílu žáků přijatých ve všech kategoriích, do kterých vstupují žáci ze základního vzdělávání (**E+H+L0+M**), naznačuje, že se poklesy a ná-

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků

růsty v různých kategoriích vyrovnávají. Znatelně se projevují změny v počtech žáků i jejich podílech ve skupinách oborů, kde došlo ke změnám v soustavě oborů (Informatické obory i Speciální a interdisciplinární technické obory, které ubraly žáky ze skupiny Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika, a sloučení oborů skupin Ekonomika a administrativa a Podnikání v oborech, odvětví v maturitních oborech, kde ovšem nejde jen o přesun; v ekonomických oborech došlo k výraznému poklesu počtu žáků (pokles o 4,2 p.b.). V meziročním

srovnání je významný pouze nárůst podílů žáků připravovaných ve skupinách oborů Strojírenství (0,9 p.b.) a Pedagogika, učitelství a sociální péče (0,3 p.b.), ve více skupinách pak došlo k nárůstu o 0,2 p.b. K významnějšímu meziročnímu poklesu podílu dochází pouze u skupiny Gastronomie, hotelnictví a turismus (-1,1 p.b.). Zajímavý je i **dlouhodobý pohled** (od roku 2008), který ukazuje, pomíneme-li skupiny Informatické obory a Speciální a interdisciplinární technické obory, významné nárůsty skupin oborů Pedagogika, učitelství

Obrázek 2.3: Podíly žáků nově přijatých do 1. roč. oborů poskytujících střední vzdělání s výučním listem – H a E

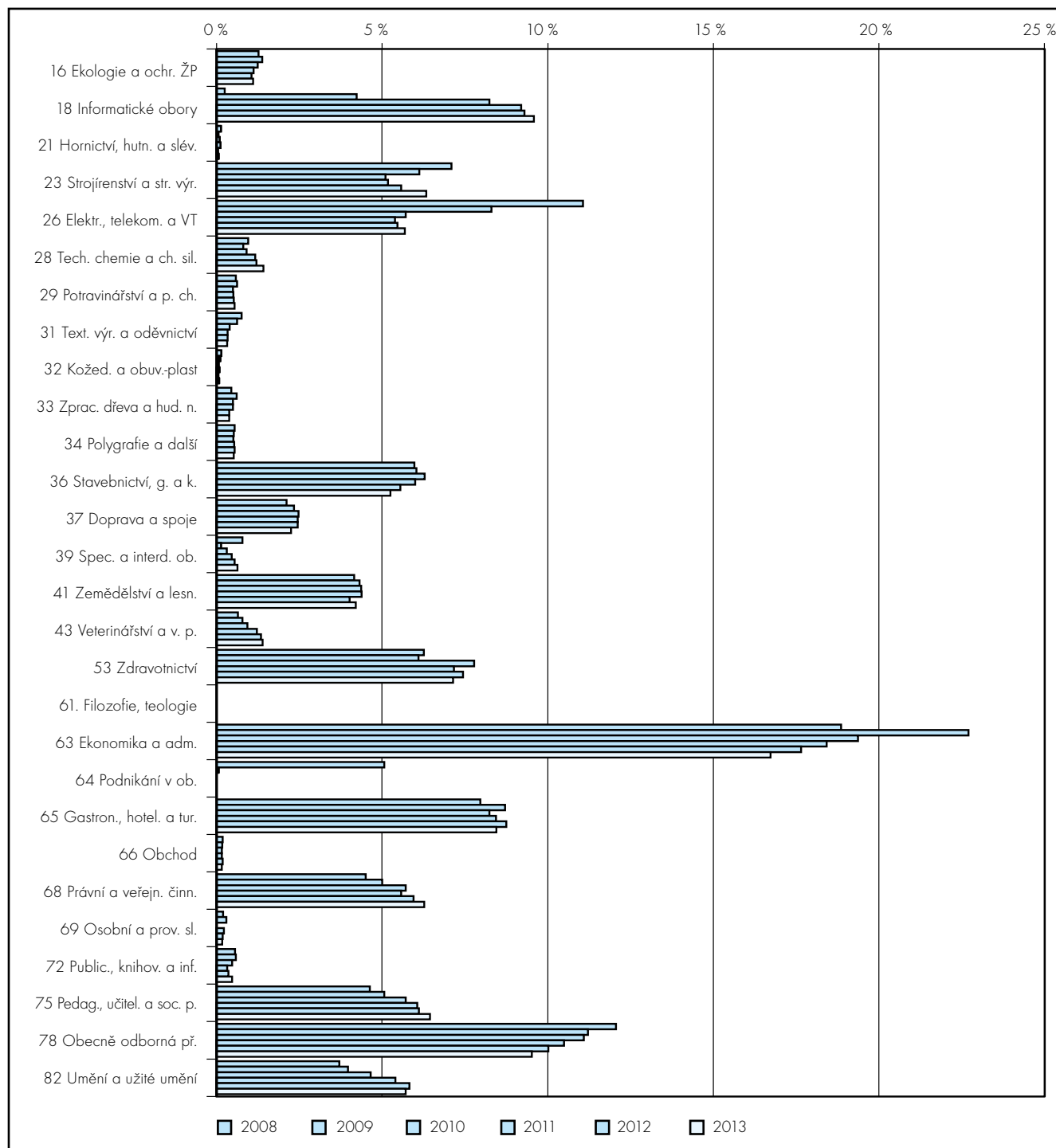
2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků

a sociální péče (1,4 p.b.), Potravinářství (1,3 p.b.), Umění, užité umění (1,0 p.b.) a Zemědělství (1,0 p.b.). Největší poklesy v pětiletém pohledu jasně vykazují, když pomíneme odsun ze skupin Podnikání v oborech, odvětví a Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika, skupiny Obecně odborná příprava - Lycea (-1,4 p.b.) a Obchod (-0,9 p.b.).

V nstavbovém vzdělávání dochází v celku k meziročnímu poklesu o 755 nově přijatých, což může odrážet jednak počátek výrazného poklesu populačního ročníku, ale

i vliv problémů s úspěšností složení maturitní zkoušky v jejím novém pojetí. Největší nárůst podílu (o 1,2 p.b.) při malém počtu žáků (93) vykazuje skupina Osobní a provozní služby, což je vliv zavedení oboru Vlasová kosmetika, nárůst podílu dále vykazují i skupiny Potravinářství a Stavebnictví (obě o 0,7 p.b.). Nejmasovější skupina Podnikání v oborech, odvětví vykázala velký pokles v podílu zastoupení (o -3,2 p.b.). Podíl této skupiny stále přesahuje 60 % (4 413 žáků) všech nově přijatých v nstavbovém studiu. Podíváme-li se na **vývoj z dlouhodo-**

Obrázek 2.4: Podíly žáků nově přijatých do 1. roč. oborů poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou (odborné) – M

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků

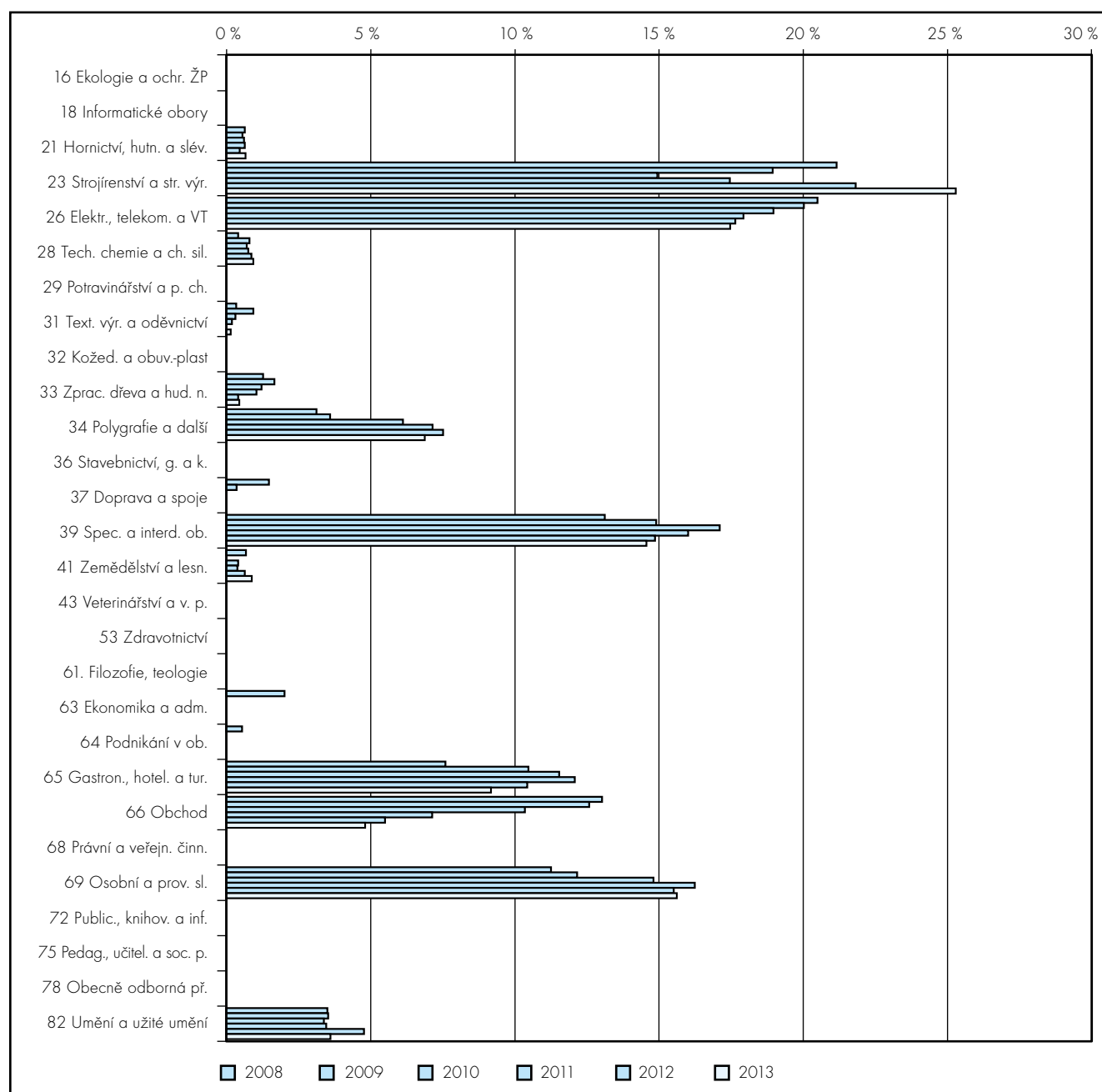
bého pohledu za posledních pět let, i přes současný pokles je zřejmý výrazný nárůst skupiny Podnikání v oborech, odvětví (3,7 p.b.). Významný nárůst vykazují také skupiny Speciální a interdisciplinární obory (1,5 p.b.) a Stavebnictví (1,2 p.b.). Největší pokles v tomto období vykazují skupiny Doprava a spoje (-1,9 p.b.), Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (-1,7 p.b.) a dále také Ekonomika a administrativa (-1,4 p.b.).

Ve vyšším odborném vzdělávání je již několik let zjevné kolísání mezi nárůsty a přírůsty počtu přijatých, v tomto školním roce dochází k poklesu, a to o 158 nově přijatých studentů. Situace v podílech se mění jen mírně, výraznější meziroční

nárůst je vykazován ve skupině oborů Pedagogika, učitelství a sociální péče (1,5 p.b.), dále pak ve skupinách Právní a veřejnosprávní činnosti a Publicistika, knihovnictví a informatika (v obou o 0,5 p.b.). K poklesu došlo zejména u skupiny Zdravotnictví (1,2 p.b.). Největší nárůst v dlouhodobém pohledu je znatelný u skupin Pedagogika, učitelství a sociální péče (2,8 p.b.) a Publicistika, knihovnictví a informatika (1,1 p.b.), k největšímu poklesu došlo u skupin Ekonomika a administrativa (-2,4 p.b.) a Zdravotnictví (1,0 p.b.).

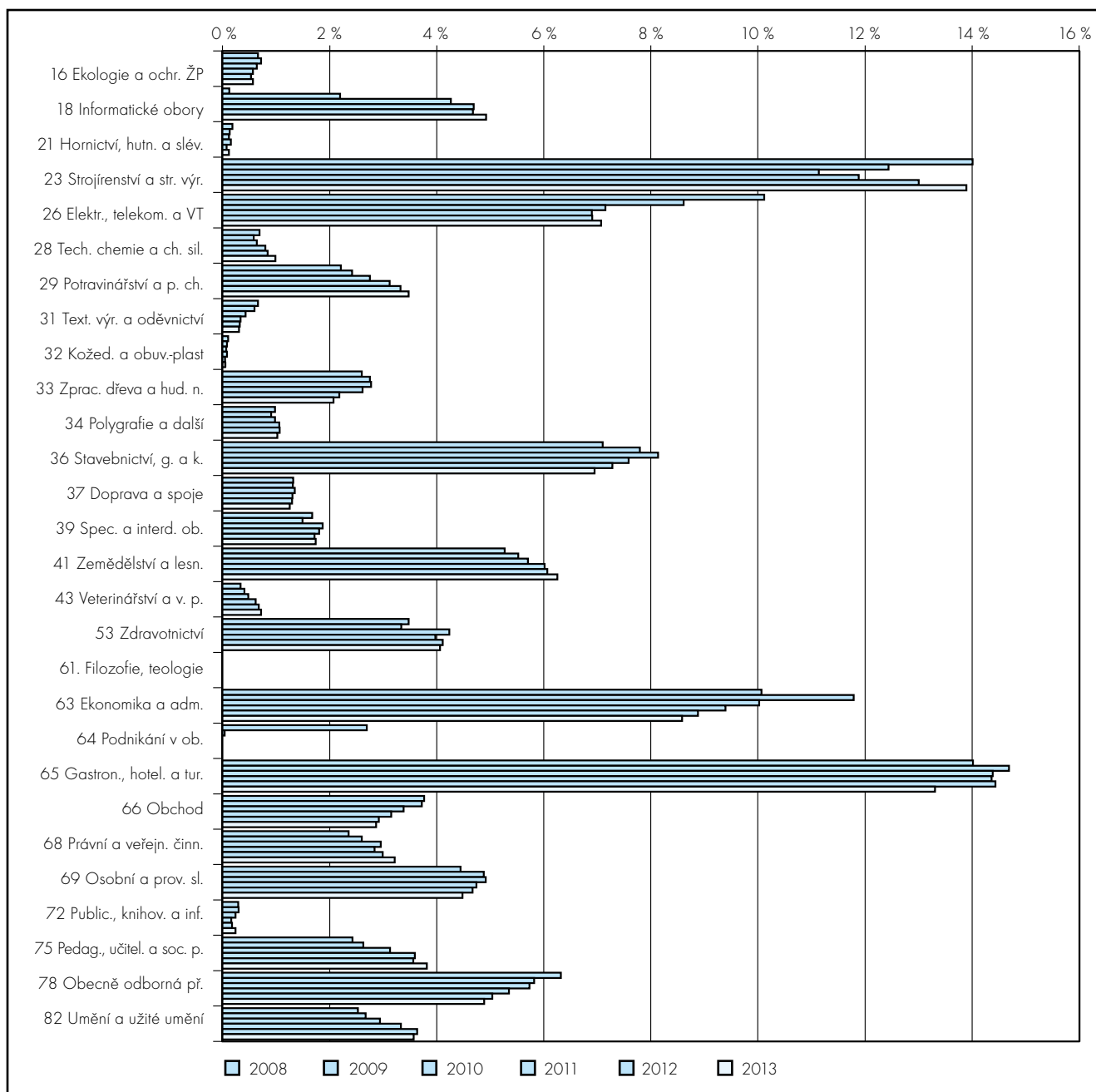
Vývoj podílů žáků nově přijatých do 1. roč. v jednotlivých kategoriích vzdělání v uplynulých sedmi letech ukazují následující obrázky.

Obrázek 2.5: Podíly žáků nově přijatých do 1. roč. oborů poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem – L0

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků

Obrázek 2.6: Podíly žáků nově přijatých do 1. roč. oborů poskytujících střední vzdělání s výučním listem nebo maturitní zkouškou – E + H + M + LO (mimo nástavbové a zkrácené studium)

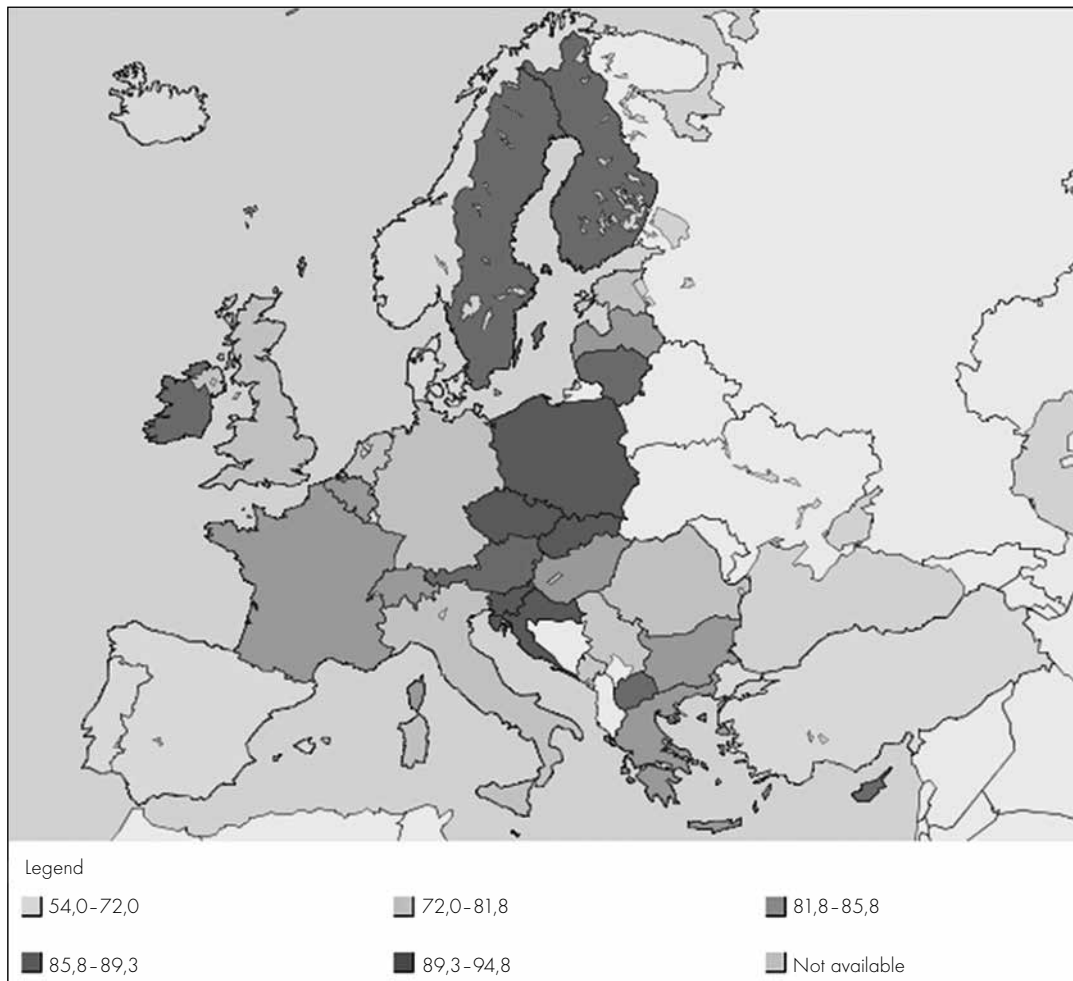
2.3 Postavení mladých na trhu práce v ČR a EU

V souladu se strategickým směřováním Evropské unie dochází k postupnému zvyšování vzdělanostní úrovně mladých lidí. Tento trend je velice dobře patrný z vývoje jednoho ze základních ukazatelů, kterým je podíl osob s alespoň středoškolským vzděláním v populaci mladých ve věku 20–24 let. Navzdory určitým mírným výkyvům a odchylkám v některých členských státech můžeme konstatovat, že průměrné hodnoty za celou EU 27, resp. EU 28 (včetně Chorvatska, které přistoupilo v roce 2013) mají stabilně rostoucí tendenci. Zatímco v roce 2002 bylo v průměru v EU 27 v populaci 20–24letých necelých 77 % osob s přinejmenším středoškolským vzdělá-

ním (v populaci 25–64letých necelých 66 %), o deset let později v roce 2012 to bylo již mírně přes 80 % (resp. přes 74 %). Velice podobné jsou i příslušné průměrné hodnoty EU 28.

Následující obrázek zachycuje vzdělanostní úroveň mladých lidí v evropských zemích. Barevná škála odlišuje velikost podílu osob s alespoň středoškolským vzděláním (vyučení, maturita, vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání) v populaci mladých ve věku 20–24 let. Státy s nejvyšším podílem alespoň středoškolsky vzdělaných osob mezi mladými lidmi jsou vyznačeny nejtmavší barvou (Chorvatsko, Slovensko, Česká republika a Slovinsko nad 90 %, Polsko 89,8 %), naopak nejnižší podíly nalezneme v rámci EU 28 ve Španělsku a Portugalsku (méně než 68 %). Pokud bychom porovnávali

Obrázek 2.7: Podíl osob s alespoň středoškolským vzděláním v populaci mladých ve věku 20–24 let v roce 2012

Zdroj: Eurostat, Persons of the age 20 to 24 having completed at least upper secondary education, rok 2012.

tento ukazatel ve všech evropských zemích, pak jako země s nejnižšími podíly (nedosahujícími ani 60 %) figurují Turecko a Island, a teprve potom následují Španělsko a Portugalsko.

Pokud jde o míru nezaměstnanosti mladých, v mnoha částech Evropy je přetrvávajícím problémem již řadu let a od nástupu poslední ekonomické krize se stala ještě rozšířenějším a palčivějším problémem. Obecně platí, že míra nezaměstnanosti mladých je výrazně vyšší než celková míra nezaměstnanosti, což je do značné míry dáno obtížemi s hledáním pracovního uplatnění, kterým mladí lidé čelí na trhu práce.

Rozmezí hodnot míry nezaměstnanosti je v rámci EU poměrně široké, značné rozdíly nacházíme také mezi celkovou mírou nezaměstnanosti a příslušnou mírou nezaměstnanosti mladých u jednotlivých zemí. Rakousko a Německo představují země, ve kterých dosahuje nejnižších hodnot jak celková míra nezaměstnanosti (zhruba 5 %), tak i míra nezaměstnanosti mladých (pohybující se kolem 9 %). Poměrně nízkou celkovou mírou nezaměstnanosti (nepřesahující hranici 7 %) vykazují rovněž Lucembursko, Malta, Nizozemsko a Česká republika, o nízké míře nezaměstnanosti mladých lze v této skupině států hovořit ovšem pouze v Nizozemsku. Na opačném konci spektra se nacházejí Řecko a Španělsko, které

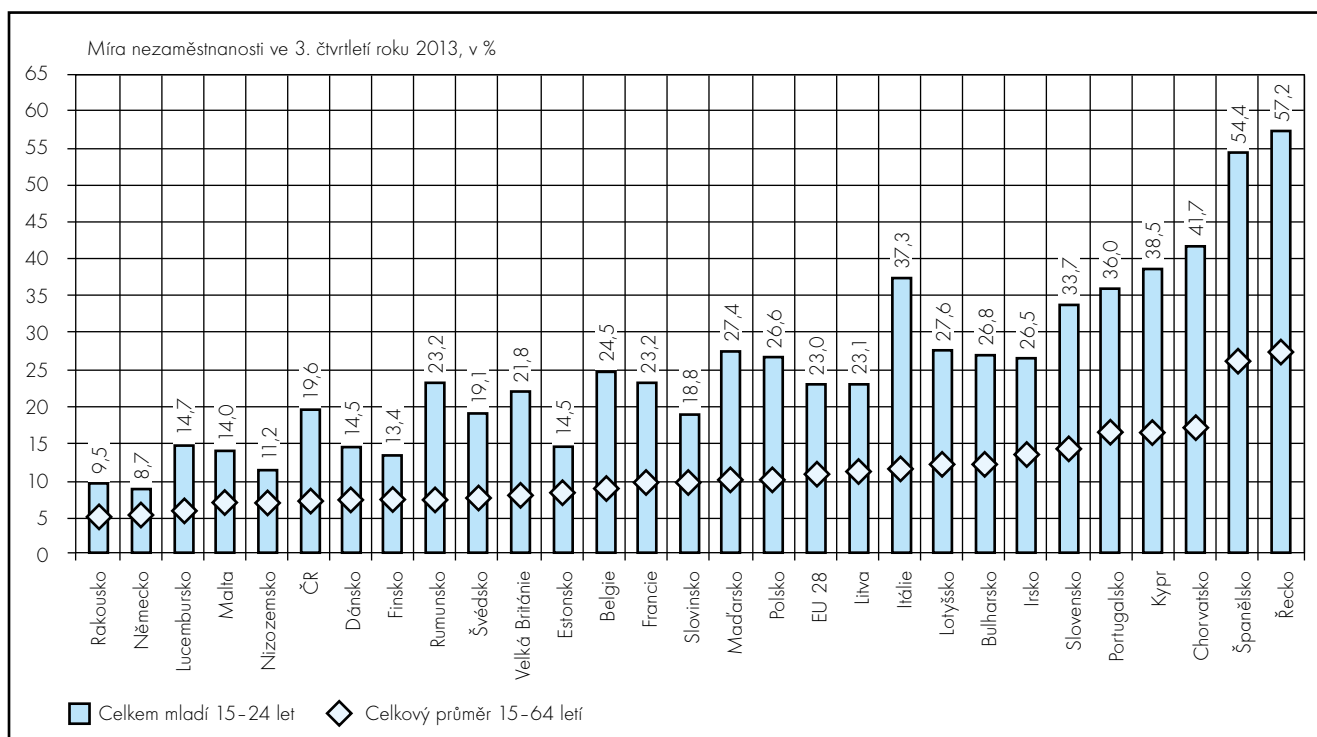
vykazují jak nejvyšší celkovou míru nezaměstnanosti (27,2 %, resp. 26,1 %), tak i extrémně vysokou míru nezaměstnanosti mladých (57,2 %, resp. 54,4 %). Následují Chorvatsko, Kypr a Portugalsko, jejichž celková míra nezaměstnanosti dosahuje zhruba 16 % a míra nezaměstnanosti mladých se pohybuje v rozmezí 36–41,7 %.

Ve většině zemí EU došlo v roce 2013 v porovnání se stejným obdobím před třemi lety k nárůstu jak míry nezaměstnanosti mladých, tak i celkové míry nezaměstnanosti. Je zde však i několik výjimek. Zřetelný je především pokles jak míry nezaměstnanosti mladých, tak i celkové míry nezaměstnanosti ve všech pobaltských zemích, přičemž nejvýraznější je v Litvě a Estonsku.

Při porovnání rozdílu mezi mírou nezaměstnanosti mladých a celkovou mírou nezaměstnanosti ve vybraných státech EU v letech 2003 až 2013 je dobře patrné, že až do roku 2006 se ve většině sledovaných států rozdíly mezi mírou nezaměstnanosti mladých a celkovou mírou nezaměstnanosti udržovaly na relativně stabilní úrovni, k větším výkyvům začalo docházet až od roku 2007. Výjimkou je Německo, kde se na počátku sledovaného období odchylovala míra nezaměstnanosti mladých od celkové jen minimálně, vrcholu bylo dosaženo už

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků

Obrázek 2.8: Míra nezaměstnanosti mladých lidí (15–24letých) a celková (15–64letých) v členských státech EU v roce 2013

v roce 2005 a v dalších letech se hodnoty rozdílů pohybovaly na stabilní, nízké úrovni. V České republice, na Slovensku a v o něco menší míře i v Řecku došlo v roce 2007 k poměrně výraznému poklesu sledovaných hodnot a na zhruba stejné úrovni zůstaly i v roce 2008, k nejmenším rozdílům mezi mírou nezaměstnanosti mladých a mírou nezaměstnanosti celkovou docházelo v těchto dvou letech v České republice. V následujících letech, v důsledku pokračující hospodářské krize, se hodnoty míry nezaměstnanosti mladých začaly výrazněji vzdalovat hodnotám celku, k nejdynamičtějším vývoji došlo ve Španělsku a Řecku, kde se prohloubení sledovaného rozdílu projevilo v největší míře.

Při porovnání podílu míry nezaměstnanosti mladých a celkové míry nezaměstnanosti ve vybraných státech EU v letech 2003 až 2013 je patrné, že v průměru celé Evropské unie převyšuje míra nezaměstnanosti mladých celkovou míru nezaměstnanosti o něco více než dvakrát; tato hodnota do začátku krize mírně narůstala, v dalších letech se již příliš neměnila. Vyplývá z toho, že krize měla negativní vliv nejen na mladé lidi, ale ve stejné míře zasáhla i starší pracovníky.

Pouhé sledování rozdílu a poměru míry nezaměstnanosti mladých a míry nezaměstnanosti celkové není pro posouzení vztahu těchto dvou ukazatelů dostatečně komplexní, protože při zdánlivě stejných hodnotách (rozdílových, resp. podílových) jsou mezi jednotlivými zeměmi velké rozdíly, dané skutečnými hodnotami míry nezaměstnanosti mladých a celkové míry nezaměstnanosti. Například podíly míry nezaměstnanosti mladých a celkové míry nezaměstnanosti se pohybují v případě EU 27 a Španělska v rámci sledovaného období na prakticky stejné úrovni, skutečné hodnoty (viz obr. 2.9) se však liší opravdu velice výrazně. Zejména rapidní nárůst

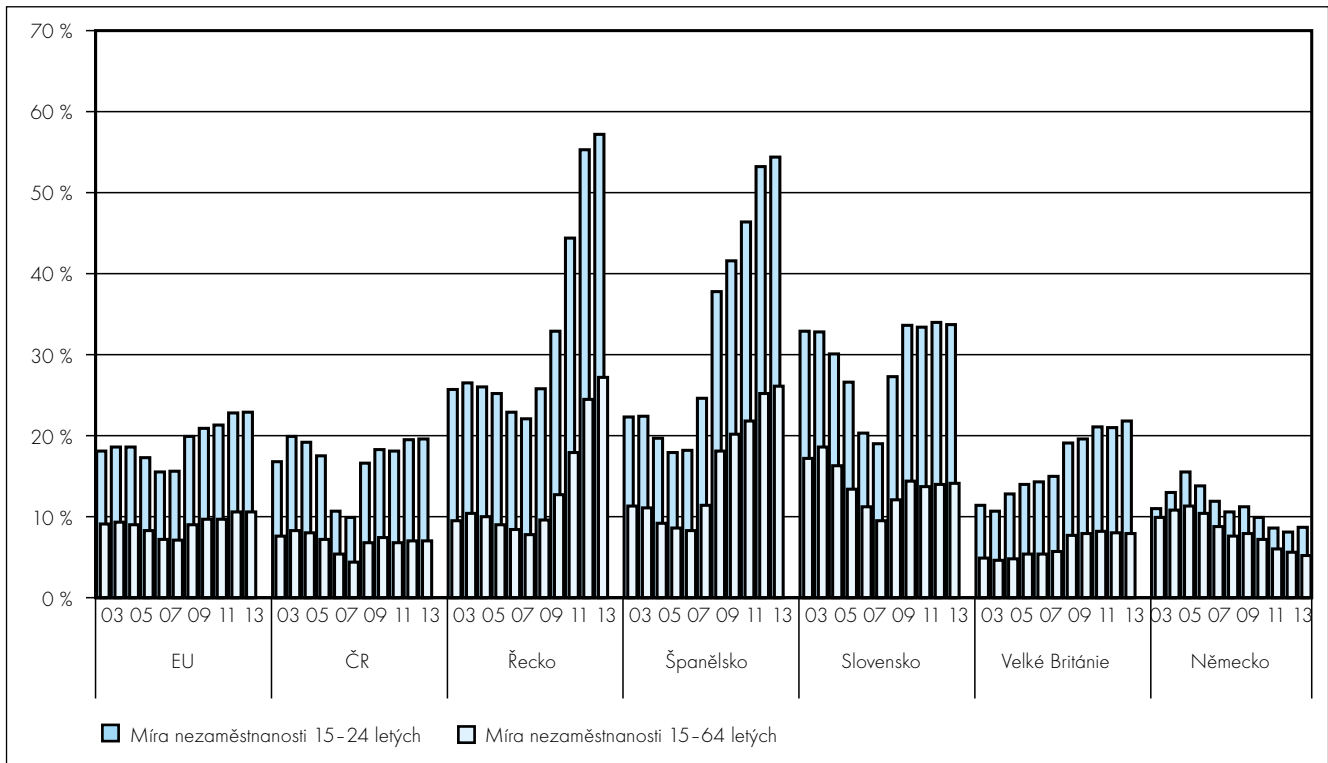
hodnot obou ukazatelů, který započal v roce 2008, nebyl na první pohled vůbec patrný – v důsledku toho, že se zhruba stejným tempem zvyšovaly hodnoty míry nezaměstnanosti mladých i celkové, jejich podíl si zachovával stabilní úroveň.

Velice zajímavý je také pohled na údaje týkající se Velké Británie a Německa, především porovnáme-li vývoj obou sledovaných ukazatelů. V případě Velké Británie byla v průběhu sledovaného období celková míra nezaměstnanosti velice stabilní, k mírnému nárůstu došlo v roce 2009 a na této o něco vyšší úrovni se udržovala až do roku 2013. Míra nezaměstnanosti mladých do značné míry kopíruje vývoj míry nezaměstnanosti celkové, i když na téměř trojnásobně vysoké úrovni. V Německu se hodnoty míry nezaměstnanosti mladých i celkové zvyšovaly do roku 2005, poté následoval trvalý pokles (s výjimkou v roce 2009). Tento fakt úzce souvisí s rozdílným vývojem ekonomiky oproti ostatním státům.

Dlouhodobá nezaměstnanost, definovaná jako nezaměstnanost trvající déle než 12 měsíců, je považována za vážný ekonomický problém a v současné době se s ní potýká většina evropských států. Je možné říci, že ve vyspělých zemích s orientací na nové technologie, podporující zkrácené úvazky, je dlouhodobá nezaměstnanost nižší, nicméně v dobách ekonomického poklesu dochází k tomu, že v důsledku propouštění pracovníků a omezování nábory nové pracovní síly přechází větší část nezaměstnaných z krátkodobé do dlouhodobé nezaměstnanosti.

Mezi státy s největšími podíly dlouhodobě nezaměstnaných v kategorii mladých se v roce 2013 zařadilo Slovensko a Chorvatsko (více než 62 %), následované Portugalskem, Estonskem a Maďarskem (přes 52 %). Naopak nejnižších hodnot dosahuje Švédsko, Dánsko, Kypr, Lucembursko

Obrázek 2.9: Míra nezaměstnanosti mladých (15–24letých) a míra nezaměstnanosti celková (15–64letých) ve vybraných státech EU v letech 2003 až 2013

a Rakousko (méně než 25 %). Ve většině států Evropské unie jsou hodnoty celkové míry dlouhodobé nezaměstnanosti vyšší než ve skupině mladých. Nejvýraznější je tento rozdíl v Řecku, na Kypru, ve Španělsku a v Rumunsku. V některých státech je ovšem situace opačná. Míra dlouhodobé nezaměstnanosti mladých je výrazně vyšší v porovnání s celkovou především v případě Estonska, Malty a Finska. V České republice jsou obě hodnoty zhruba na stejné úrovni nepřesahující 44 %.

Značná část mladých, zejména v některých částech Evropy, je **zaměstnána pouze na dobu určitou** (v podmínkách České republiky jde především o smlouvu na dobu určitou, dohodu o provedení práce a dohodu o pracovní činnosti). Využívání smluv na dobu určitou je ve většině zemí regulováno. Je omezena maximální délka i to, kolikrát lze smlouvu obnovit. Konkrétní podoba regulace se ovšem v jednotlivých zemích značně liší. V některých zemích došlo v průběhu krize k uvolnění těchto omezení ve snaze stimulovat tvorbu pracovních míst, nicméně zmíněné uvolnění bylo ve většině případů pouze dočasné. V některých státech byla příslušná opatření naopak zpřísněna s cílem motivovat zaměstnavatele k přijímání zaměstnanců na standardní pracovní smlouvy.

Mladí lidé hledající pracovní uplatnění **často nastoupí do pracovního poměru na dobu určitou**, přičemž poměrně značná část z nich přijala dočasné zaměstnání z toho důvodu, že nemohla najít trvalé pracovní uplatnění. Využívání dočasného zaměstnávání mladých lidí bylo na vzestupu ještě před nástupem krize v roce 2008, což úzce souviselo s mož-

nostmi zaměstnavatelů poměrně snadno přizpůsobovat počet pracovníků podle měnících se podmínek na trhu. Během ekonomického poklesu v roce 2009 byli často mezi prvními postiženými ztrátou zaměstnání právě dočasně zaměstnaní, jelikož neobnovení pracovního poměru představuje nejsnazší cestu pro redukci pracovní síly. K poklesu podílu mladých lidí dočasně zaměstnaných však došlo v roce 2009 pouze v některých evropských státech, v celkovém průměru EU dokonce nastal mírný nárůst a i v dalších letech se začaly prosazovat tendence ke zvyšování tohoto podílu; částečně zřejmě z důvodu, že zaměstnavatelé jsou neochotní přijímat pracovníky do trvalého pracovního poměru v podmínkách nejistoty ohledně budoucího ekonomického vývoje.

Podíl dočasně zaměstnaných mladých lidí se ve většině zemí EU od nástupu ekonomické krize v roce 2008 **zvýšil**. Státem s největším podílem dočasně zaměstnaných mladých lidí na celkovém počtu zaměstnaných je Slovensko (81,4 %), následované Polskem a Španělskem (přes 68 %). Mezi země, ve kterých došlo mezi lety 2010 a 2013 k největšímu nárůstu tohoto podílu, se řadí Malta, Česká republika, Estonsko, Lotyšsko a Slovensko. Nejnižší podíly nacházíme v Rumunsku, Litvě a Lotyšsku (méně než 14 %). Některé státy nicméně zaznamenaly ve sledovaném období pokles daného ukazatele. Jedná se o Lucembursko, Dánsko, Německo a Řecko, přičemž Lucembursko je zajímavé zřetelným nárůstem v roce 2009 a následným výrazným poklesem do roku 2013.

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Tato kapitola shrnuje informace o aktuálním stavu na trhu práce z hlediska uplatnitelnosti absolventů středního a vyššího odborného vzdělání a mapuje vývoj v míře nezaměstnanosti na základě srovnání výsledků za předchozí roky.

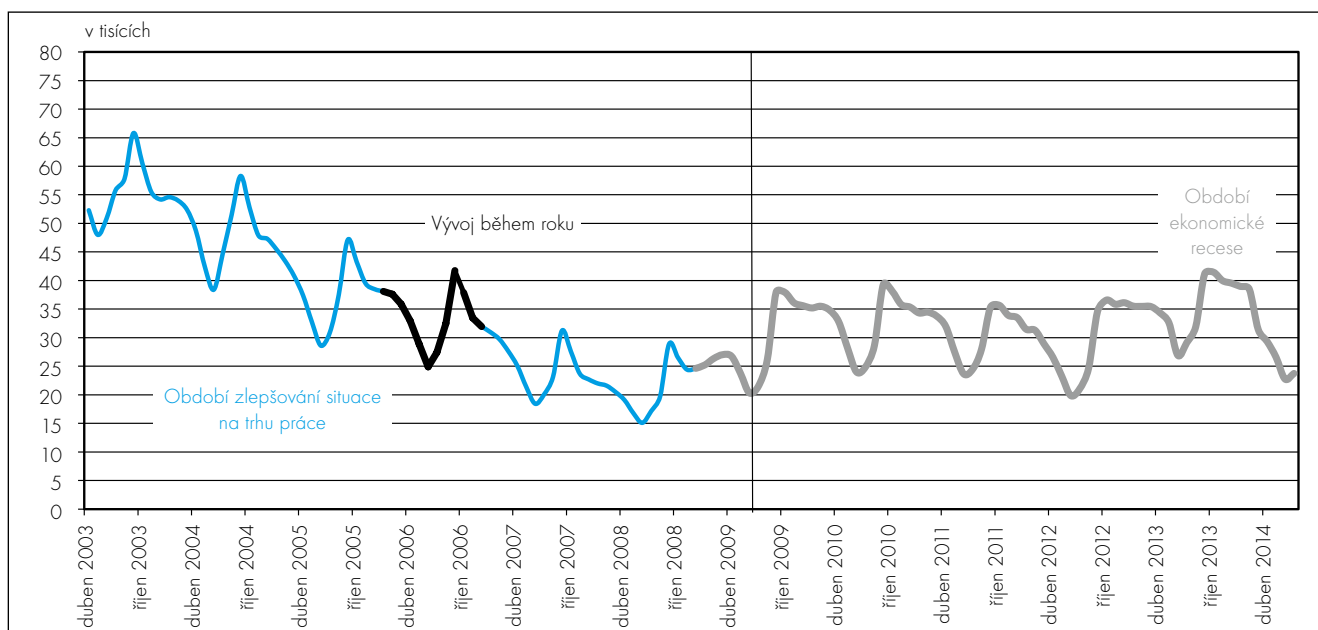
V dnešní době můžeme absolventy škol z hlediska jejich uplatnitelnosti a ohrožení nezaměstnaností chápat jako jednu z významných rizikových skupin na pracovním trhu. Tato skupina je charakteristická minimálními pracovními zkušenostmi. Absolventi škol si ve většině případů hledají své první skutečné zaměstnání, nemají tedy dostatečně rozvinuté pracovní návyky. Hlavním znevýhodněním absolventů škol vstupujících na trh práce je především nedostatečná praxe a absence pracovních zkušeností, na které kladou zaměstnavatelé velký důraz.

Míra nezaměstnanosti mezi absolventy škol měla do roku 2008 klesající charakter. Ve snižující se míře nezaměstnanosti se projevil především zájem zaměstnavatelů o absolventy technických oborů. Výraznou roli hrála také akcentace vysokoškolského vzdělání a nárůst počtu absolventů vysokých škol. V důsledku příznivých ekonomických podmínek a zlepšující se situace na pracovním trhu zaměstnavatelé ve větším měřítku přijímali na nabízené pracovní pozice absolventy škol, přestože měli minimální pracovní zkušenosti a nedostatečnou praxi. Zaměstnavatelé se také začali více angažovat ve spolupráci se školami (ať již z hlediska participace ve výuce zaměřené na praxi, nebo finanční podporou na zajištění moderního technického zázemí, exkurzemi do firem) a podporou studentů v některých oborech, mezi kterými si vybírali potenciální pracovníky na volné pozice.

Situace se změnila na podzim roku 2008, v době nástupu ekonomické krize doprovázené výrazným propadem hospodářského a ekonomického růstu. Ekonomický tlak na zaměstnavatele vedl k propouštění zaměstnanců a omezení náborové politiky. Některé firmy a podnikatelské subjekty byly v důsledku nepříznivých ekonomických podmínek nuceny zcela ukončit svou činnost. Propad v ekonomice měl negativní vliv také na kooperaci zaměstnavatelů a škol. V důsledku ekonomických tlaků již zaměstnavatelé nemohli školy finančně podporovat v takové míře, jako před nástupem ekonomické krize. V souvislosti s omezením náboru nových pracovníků se tak výrazným způsobem snížila možnost uplatnění absolventů škol vstupujících na trh práce. Zaměstnavatelé si totiž začali vybírat spíše kvalifikované pracovníky s praxí a předchozími pracovními zkušenostmi. Rizikovost nezaměstnanosti se tak v rámci této skupiny na pracovním trhu poměrně výrazným způsobem zvýšila. Nástupem ekonomické krize v roce 2008 byl pravidelný cyklický vývoj počtu nezaměstnaných absolventů narušen.

S růstem rizikovosti nezaměstnanosti mezi absolventy škol a s rychle se měnícími podmínkami na pracovním trhu se nicméně poměrně jasně prokázalo, že **vzdělávací systém musí profilovat absolventy „šířeji“**, aby byli schopni se lépe prosadit na pracovním trhu a lépe reagovat na měnící se požadavky zaměstnavatelů a jejich potřeby. Jestliže budou absolventům v rámci formálního vzdělávání poskytnuty širší základy, budou schopni snáze měnit zaměstnání a budovat si svou profesní dráhu. Širší profilace v rámci formálního vzdělávání vybaví

Obrázek 3.1: Vývoj počtu nezaměstnaných absolventů škol a mladistvých (4/2003–8/2014)

Zdroj: MPSV – měsíční statistiky, soubor UCHAZ

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

absolventa škol co nejširším okruhem kompetencí (především těch klíčových) a flexibilitou, jež zvýší šance na uplatnitelnost absolventů škol. Riziko nezaměstnanosti by naopak v důsledku širokého záběru absolventů škol mělo poklesnout.

V souvislosti s rizikem nezaměstnanosti a uplatnitelností absolventů škol je však třeba podotknout, že sami zaměstnavatelé často očekávají spíše úzce profilovanou pracovní sílu pro konkrétní nabízené pozice. V důsledku širší profilace absolventů škol tak zaměstnavatelé nejsou mnohdy plně spokojeni s kvalitami absolventů vstupujících na trh práce a považují je za nedostatečně připravené. Takovéto negativní vnímání připravenosti absolventů škol se pak odráží v preferenci absolventů škol jako potenciální pracovní síly a snižuje možnosti jejich uplatnitelnosti na trhu práce.

Uplatnitelnost absolventů škol na trhu práce je paradoxně do určité míry **pozitivně ovlivněna demografickým stárnutím populace**. Dlouhodobý pokles v populační síle ročníků a snižující se míra porodnosti je již dobře patrná na počtech studentů středních škol a pomalu se začíná projevovat i ve snižujícím se počtu absolventů vstupujících na trh práce. Tyto demografické procesy by tedy ve výsledku měly teoreticky utlumit konkurenční boje absolventů škol při hledání pracovního uplatnění na trhu práce a snížit tak riziko nezaměstnanosti. Situaci však v tomto ohledu poněkud komplikuje akcentace vysokoškolského vzdělání a dlouhodobý vývoj vzdělanostní struktury v České republice. Po dlouhou dobu platilo pravidlo, že s vyšším dosaženým vzděláním klesá riziko nezaměstnanosti. Nárůst počtu osob s vysokoškolským vzděláním však zapříčinil to, že se možnost uplatnění vysokoškoláků snížila právě kvůli rostoucí konkurenci. S tím souvisí i skutečnost, že si zaměstnavatelé stěžují na nedostatek pracovní síly, zejména v rámci některých oborů v sekundárním sektoru.

Vývoj počtu absolventů škol a nezaměstnaných absolventů v evidenci na úřadech práce výrazně ovlivnilo také zavedení státní maturitní zkoušky na jaře 2011. Mladí lidé, kterým se nepodařilo na střední škole studium úspěšně dokončit a získat maturitu, nejsou mezi nezaměstnanými absolventy evidováni. Tito lidé většinou končí v evidenci úřadů práce jako osoby

s ukončeným základním vzděláním a mají jen malou pravděpodobnost, že se na trhu práce budou schopni prosadit a nalézt zde uplatnění. Pokud se podíváme například na úspěšnost u maturitních zkoušek, můžeme zjistit, že podíl studentů, kteří byli u maturitních zkoušek neúspěšní, není nikterak malý. V roce 2014 bylo u maturitních zkoušek neúspěšných 18,7 % studentů.

3.1 Počty a míra nezaměstnanosti absolventů škol

Počty absolventů škol

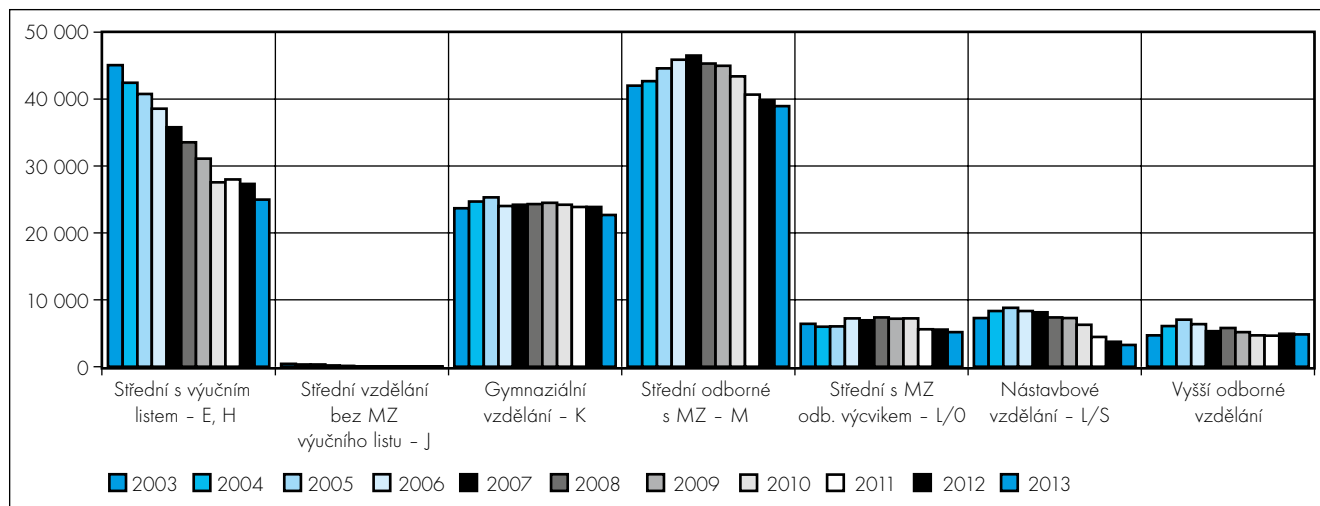
Do roku 2003 byly nejvyšší počty absolventů škol zaznamenávány v rámci oborů středního vzdělání s výučním listem. Od roku 2003 dochází v této kategorii vzdělání k pravidelnému poklesu v počtech jejich absolventů, a naopak roste počet absolventů v rámci oborů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou. Tyto obory jsou tak z hlediska počtu svých absolventů od roku 2004 do současnosti nejvíce zastoupené.

Z obrázku 3.2, který znázorňuje počty absolventů škol v rámci jednotlivých kategorií vzdělání v letech 2003–2013, je poměrně dobře patrný pokles v počtech absolventů prakticky ve všech kategoriích vzdělání. Výjimkou je gymnaziální a vyšší odborné vzdělání, kde jsou počty absolventů poměrně ustálené a nedochází zde k výrazným poklesům.

V roce 2013 ukončilo denní studium 91 837 absolventů středních škol. Nejvíce zastoupenou kategorií vzdělání z hlediska počtu absolventů tvoří střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou – v této skupině je za rok 2013 evidováno 38 939 absolventů (42,4 %). Druhou nejpočetnější skupinou jsou absolventi oborů středního vzdělání s výučním listem (24 994, 27,2 %). Třetí nejvíce zastoupenou skupinu tvoří absolventi gymnázií (22 686, 24,7 %). Ostatní kategorie vzdělání jsou zastoupené spíše okrajově.

Od roku 2003 je poměrně dobře patrný kontinuální pokles v počtu absolventů s výučním listem, nicméně ještě v roce 2004 bylo jejich zastoupení ve srovnání s absolventy se středním odborným vzděláním velmi podobné. K výraznější změně dochází v letech 2005–2007, kdy početní základna

Obrázek 3.2: Přehled o počtech absolventů středních a vyšších odborných škol

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

absolventů odborného vzdělání s maturitou dále narůstá (v roce 2007 dosahuje tato kategorie vzdělání nejvyšší hodnoty – 46 511 absolventů), naopak absolventů s výučním listem ubývá v důsledku klesajícího zájmu o učební obory a demografického poklesu. V případě odborného vzdělání s maturitou je zásah demografického vývoje a snižující se počet absolventů evidentní v roce 2008, kdy i v této kategorii vzdělání dochází k dlouhodobému poklesu. Určitou roli v poklesu absolventů středního odborného vzdělání hraje také zavedení státní maturitní zkoušky na jaře 2011, jež vedla k nižší úspěšnosti maturantů u závěrečných zkoušek. Ve srovnání s učebními obory však pokles v počtech absolventů odborného vzdělání s maturitní zkouškou není natolik výrazný, rozdíly v počtech absolventů v obou kategoriích vzdělání rok od roku narůstají. Jestliže srovnáme počty absolventů s výučním listem a absolventy odborného vzdělání s maturitní zkouškou v roce 2013, rozdíl v zastoupení činí 13 945 osob.

Celkový počet nezaměstnaných absolventů škol

Do roku 2008 se počty nezaměstnaných absolventů snižovaly. V září 2005 bylo evidováno 47 094 nezaměstnaných absolventů, v září 2006 to bylo jen 41 722 absolventů. O dva roky později, tedy v září 2008, klesl počet nezaměstnaných absolventů na 28 885. Pokud však srovnáme situaci se zářím v roce 2009, můžeme vidět, že v počtu nezaměstnaných absolventů dochází k silnému nárůstu. V září 2009 úřady práce evidovaly 38 026 nezaměstnaných absolventů, v období 2008–2009 tak přibýlo v evidenci nezaměstnaných absolventů 9 141 osob. V období 2010–2012 dochází v nezaměstnanosti absolventů k určitému zlepšení. V září 2010 bylo na úřadech práce zaregistrováno 39 312 nezaměstnaných absolventů, v září 2012 pouze 34 599. Ve 4. čtvrtletí 2012 však opět dochází ke zhoršení situace – absolventi nalézají pracovní uplatnění jen minimálně, pokud zaměstnavatelé nabírají novou pracovní sílu, mají zájem spíše o zkušené pracovníky. K mírnému zlepšení dochází v březnu 2014, kdy je oproti předchozímu roku v témže období méně nezaměstnaných absolventů (35 438 v březnu 2013, 31 434 v březnu 2014).

Jestliže se podíváme na celoroční průměrné podíly absolventů na celkové nezaměstnanosti, jsou z hodnot poměrně dobře viditelné cyklické výkyvy, které se zmiňují s dozníváním ekonomické krize a období recesí. V roce 2011 dosahuje průměrná nezaměstnanost absolventů 6,2 %, v roce 2012 pak 5,8 % a v roce 2013 opět 6,2 %. V důsledku poklesu podílu nezaměstnaných absolventů v posledních monitorovaných měsících roku 2014 (duben až červenec) – oproti situaci v roce 2013, se dá v roce 2014 očekávat celoroční pokles v nezaměstnanosti absolventů.

Pokud bychom uvažovali o celoročních průměrných podílech nezaměstnaných absolventů z dlouhodobého pohledu, dá se říci, že míra nezaměstnanosti mezi absolventy vykazuje mírně klesající tendenci. V roce 2007 byl podíl nezaměstnaných absolventů 6,5 %, v roce 2013 mírně nižší, a to 6,2 %.

Počet nezaměstnaných „čerstvých“ absolventů

V souvislosti se sledováním míry nezaměstnanosti absolventů škol se začaly využívat údaje zahrnující nezaměstnané „čerstvé“ absolventy, mezi něž patří pouze ti, kteří úspěšně ukončili školu v období od 1. května předcházejícího roku do 30. dubna roku zjišťování (tedy ti, kteří ukončili studium v uplynulých dvanácti měsících před okamžikem zjišťování a byli evidováni na úřadu práce k 30. dubnu 2014).

Míra nezaměstnanosti absolventů škol

Hodnota míry nezaměstnanosti vyjadřuje, kolik procent absolventů dané skupiny oborů zůstane bez zaměstnání. Vývoj míry nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů ukazuje tabulka 3.2.

V rámci sledovaného období (duben 2006 – duben 2014) dochází v míře nezaměstnanosti k několika výrazným změnám. Z hlediska míry nezaměstnanosti absolventů je v rámci sledovaných kategorií vzdělání do roku 2008 patrný pokles. Na přelomu let 2008 a 2009 dochází v míře nezaměstnanosti k poměrně výraznému nárůstu, který je odrazem nástupu ekonomické krize a nepříznivých podmínek na pracovním trhu. V letech 2010–2012 dochází z hlediska uplatnitelnosti absolventů k mírnému zlepšení. Ve snižující se

Tabulka 3.1: Počet nezaměstnaných „čerstvých“ absolventů

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Střední s výučním listem – E, H	6 402	4 049	2 487	4 512	6 030	5 162	4 678	7 483	4 438
Střední s MZ a odb.výcvikem – L/O	2 069	1 726	523	776	1 214	1 161	695	1 068	734
Nástavbové vzdělání – L/5			652	965	1 577	1 291	780	1 105	599
Střední odborné s MZ – M	4 905	3 575	2 637	3 554	4 779	4 965	3 680	5 895	4 502
Gymnaziální vzdělání – K	1 118	768	615	587	735	781	739	971	987
Vyšší odborné vzdělání – N	678	443	316	392	462	438	367	584	493

Tabulka 3.2: Míra nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Střední s výučním listem – E, H	15,7%	10,5%	6,9%	13,4%	19,4%	18,7%	16,7%	27,4%	17,8%
Střední s MZ a odb.výcvikem – L/O	14,0%	11,1%	7,5%	10,5%	17,0%	16,0%	12,4%	19,3%	14,2%
Nástavbové vzdělání – L/5	14,0%	11,1%	8,0%	13,1%	21,7%	20,6%	17,6%	29,6%	18,5%
Střední odborné s MZ – M	11,0%	7,8%	5,7%	7,8%	10,6%	11,4%	9,0%	14,8%	11,6%
Gymnaziální vzdělání – K	4,4%	3,2%	2,5%	2,4%	3,0%	3,2%	3,1%	4,1%	4,4%
Vyšší odborné vzdělání – N	9,1%	6,6%	6,0%	6,8%	8,9%	9,4%	7,9%	11,9%	10,2%

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

míře nezaměstnanosti v roce 2012 se odráží také zavedení státní maturitní zkoušky z roku 2011, která z evidence nezaměstnaných absolventů škol do určité míry vyřadila jedince se slabším studijním prospěchem, kteří si hůře hledají uplatnění na trhu práce. V dubnu 2013 však v míře nezaměstnanosti opět dochází k nárůstu v důsledku druhé vlny ekonomické krize. V roce 2014 dochází v míře nezaměstnanosti k mírnému poklesu.

Míra nezaměstnanosti absolventů škol a úroveň dosaženého vzdělání

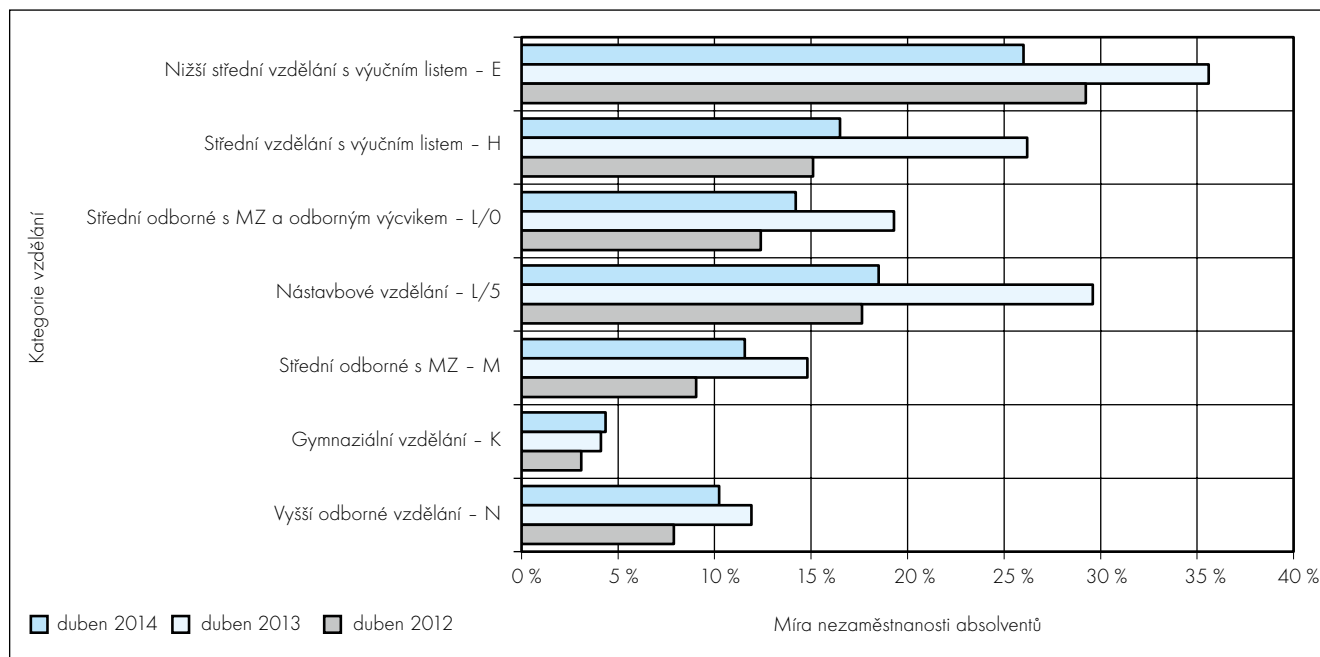
Pokud bychom chtěli srovnávat míru nezaměstnanosti absolventů škol ve vazbě na dosaženou úroveň vzdělání, do určité míry stále platí přímá závislost mezi úrovní vzdělání a uplatnitelností na pracovním trhu. V dubnu 2014 je míra nezaměstnanosti všech evidovaných absolventů nejvyšší u vyučených absolventů kategorie E+H (14,4 %) a u absolventů nástavbového vzdělání (14,3 %). V případě středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem činí míra nezaměstnanosti v dubnu tohoto roku 11,4 %. U absolventů středního vzdělání s maturitou dosahuje míra neza-

městnanosti 9 %, u absolventů gymnázií 3,1 %, u absolventů vyšších odborných škol 7,3 %.

3.2 Struktura nezaměstnaných absolventů škol z hlediska úrovně vzdělání

Pokud se podíváme na vývoj míry nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů v posledních třech letech (v rámci této kapitoly bude věnována pozornost výhradně čerstvým absolventům škol), můžeme vidět, že v roce 2014 se situace oproti roku 2013 zlepšila. V roce 2013 byla míra nezaměstnanosti absolventů škol zdaleka nejvyšší a v roce 2014 dochází k poklesu nezaměstnanosti téměř u všech kategorií vzdělání. Výjimkou jsou absolventi gymnázií, kde došlo v nezaměstnanosti absolventů v roce 2014 k mírnému nárůstu. V rámci této vzdělanostní skupiny jsou však pravděpodobně ve větší míře zastoupeni především ti absolventi, kteří neuspěli v přijímacím řízení na vysoké školy a rozhodli se tedy ke vstupu na pracovní trh. Největší pokles v míře nezaměstnanosti oproti roku 2013 je patrný zejména u absolventů učebních oborů (kategorie vzdělání E a H), v případě absolventů nižšího středního vzdělání s výučním listem (kategorie vzdělání E) je v roce 2014 situace dokonce

Obrázek 3.3: Míra nezaměstnanosti absolventů v ČR podle kategorií vzdělání, duben 2012, 2013 a 2014

Tabulka 3.3: Míra nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů podle kategorií vzdělání, duben 2014

Kategorie vzdělání	Počet absolventů (2013)	Počet nezaměstnaných absolventů (duben 2014)	Míra nezaměstnanosti absolventů v % (duben 2014)	Srovnání s dubnem 2013
Střední odborné s výučním listem - E, H	24994	4438	17,8%	-9,6 p.b.
Nižší střední odborné vzdělání - E	3227	839	26,0%	-9,6 p.b.
Střední odborné s výučním listem - H	21767	3599	16,5%	-9,7 p.b.
Střední odborné s MZ a odborným výcvikem - L/O	5164	734	14,2%	-5,1 p.b.
Nástavbové vzdělání - L/5	3238	599	18,5%	-11,1 p.b.
Střední odborné s MZ - M	38939	4502	11,6%	-3,2 p.b.
Gymnaziální vzdělání - K	22686	987	4,4%	0,3 p.b.
Vyšší odborné vzdělání - N	4819	493	10,2%	-1,6 p.b.

p. b. - procentní bod

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

příznivější, než tomu bylo v dubnu 2012. Výrazný rozdíl je též patrný v případě absolventů nástavbového vzdělání (kategorie vzdělání L/5). V poklesu míry nezaměstnanosti absolventů se zřetelně projevuje pokles celkové nezaměstnanosti v ČR a pozvolna se uklidňující ekonomická situace. Svou roli hraje také pokles v populační síle ročníků a snižující se počet absolventů škol. Dalším intervencujícím faktorem je zřejmě také přetrvávající zájem o terciární vzdělávání, který vede ke zvyšování podílu absolventů s vysokoškolským vzděláním.

Nejvyšší míra nezaměstnanosti byla zaznamenána u absolventů s nižší úrovní vzdělání (kategorie vzdělání E) a u absolventů nástavbového vzdělání (kategorie vzdělání L/5).

Nezaměstnanost absolventů středního vzdělání s výučním listem (kategorie vzdělání E, H)

Nejvyšší míra nezaměstnanosti je v dubnu 2014 evidována ve skupinách oborů 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče (26,9 %), 31 Textilní výroba a oděvnictví (24 %) a 39 Speciální a interdisciplinární technické obory (22,5 %). Z více zastoupených skupin oborů je vysoká míra nezaměstnanosti ve 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (21,1 %), 29 Potravinářství a potravinářská chemie (20,8 %), dále ve skupi-

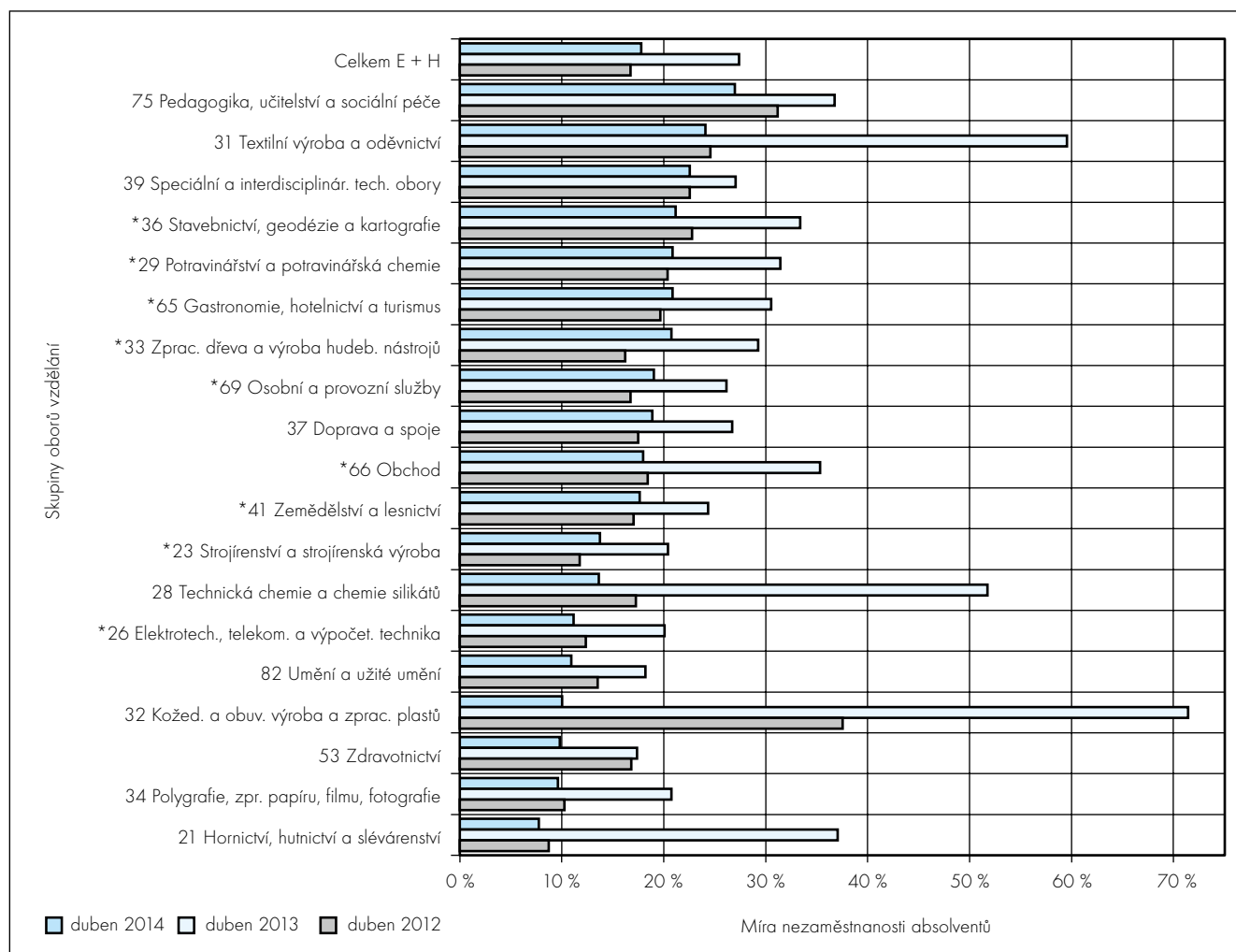
nách oborů 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (20,8 %), 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů (20,7 %) a 69 Osobní a provozní služby (19 %).

Nejnižší míra nezaměstnanosti je v případě vyučených evidována v rámci skupin oborů 21 Hornictví, hutnictví a slévárenství (7,7 %), 34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu, fotografie (9,6 %) a 53 Zdravotnictví (9,8 %). Ze všech silně zastoupených skupin učebních oborů jsou to 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (11,1 %), 23 Strojírenství a strojírenská výroba (13,7 %) a 66 Obchod (18 %).

K nejvýraznějšímu poklesu míry nezaměstnanosti došlo především v rámci skupin oborů s nízkým počtem absolventů. Týká se to zejména skupiny oborů 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů (10 %, pokles o 61,4 p. b.) a 28 Technická chemie a chemie silikátů (13,6 %, pokles o 38,1 p. b.).

Mezi více zastoupenými skupinami oborů došlo z hlediska meziročního srovnání míry nezaměstnanosti k výraznému poklesu ve skupinách oborů 66 Obchod (18 %, pokles o 17,3 p. b.), 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (21,1 %, pokles o 12,2 p. b.) a 29 Potravinářství a potravinářská chemie (20,8 %, pokles o 10,6 p. b.).

Obrázek 3.4: Míra nezaměstnanosti absolventů: střední vzdělání s výučním listem, duben 2012, 2013 a 2014, skupiny oborů kategorie E a H

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Nezaměstnanost absolventů středního vzdělání s výučním listem (kategorie vzdělání H)

Nejvyšší míra nezaměstnanosti (kategorie H) je evidována v rámci skupin oborů 31 Textilní výroba a oděvnictví (26,7 %) a ve skupině oborů 39 Speciální a interdisciplinární technické obory (22,5 %). V rámci silněji zastoupených skupin oborů je míra nezaměstnanosti nejvyšší u 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (19,8 %), 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů (19,7 %), 29 Potravinářství a potravinářská chemie (19,3 %) a 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (19 %).

Nejnižší míra nezaměstnanosti (kategorie H) je evidována zejména ve skupinách oborů, které jsou z hlediska počtu absolventů méně zastoupené. Týká se to především skupiny oborů 21 Hornictví, hutnictví a slévárnictví (7,7 %), 34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu, fotografie (9,4 %), 53 Zdravotnictví (9,8 %) a 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů (10 %). V případě početně více zastoupených skupin oborů jsou to: 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (11 %), 23 Strojírenství a strojírenská výroba (13,1 %), 41 Zemědělství a lesnictví (16,4 %).

K nejvýraznějším poklesům v míře nezaměstnanosti opět dochází především u skupin oborů s nízkým počtem absolventů. Týká se to zejména skupiny oborů 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů (10 %, pokles o 71,8 p. b.), 28 Technická chemie a chemie silikátů (14,1 %, pokles o 60,1 p. b.) a 31 Textilní výroba a oděvnictví (26,7 %, pokles o 45,5 p. b.).

Mezi více zastoupenými skupinami oborů došlo k výraznému meziročnímu poklesu v míře nezaměstnanosti především v rámci skupin oborů 66 Obchod (17,9 %, pokles o 17,8 p. b.), 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (19 %, pokles o 12,5 p. b.) a 29 Potravinářství a potravinářská chemie (19,3 %, pokles o 12,2 p. b.).

Nezaměstnanost absolventů nižšího středního vzdělání s výučním listem (kategorie vzdělání E)

Nejvyšší míru nezaměstnanosti (kategorie E) v dubnu 2014 zaznamenala méně zastoupená skupina oborů 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče (78,4 %). Míra nezaměstnanosti je také poměrně vysoká ve skupině oborů 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů (27,9 %). Z početněji zastoupených skupin oborů je míra nezaměstnanosti nejvyšší zejména ve skupině oborů 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (30,7 %), 23 Strojírenství a strojírenská výroba (27,7 %), Potravinářství a potravinářská chemie (26,2 %) a 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (25,6 %).

Nejnižší míra nezaměstnanosti (kategorie E) je v dubnu 2014 evidována ve skupině oborů 69 Osobní a provozní služby (10 %). Nízká míra nezaměstnanosti je dále zaznamenána převážně v rámci méně zastoupených skupin oborů: 28 Technická chemie a chemie silikátů (10 %), 34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu, fotografie (14,3 %), 66 Obchod (18,2) a 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (19,4 %).

V rámci více zastoupených skupin oborů došlo k výraznému meziročnímu poklesu míry nezaměstnanosti především

u skupin oborů 69 Osobní a provozní služby (10 %, pokles o 24,5 p. b.), 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (25,6 %, pokles o 11,2 p. b.), 41 Zemědělství a lesnictví (22,3 %, pokles o 11,1 p. b.) a 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (30,7 %, pokles o 10,6 p. b.).

Na základě počtu nezaměstnaných absolventů z dubna 2014 jsou v rámci kategorie E dvě skupiny oborů, u nichž se situace z hlediska uplatnitelnosti absolventů v meziročním srovnání zhoršila. K výraznému meziročnímu nárůstu došlo u skupiny oborů 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče (78,4 %, nárůst o 41,7 p. b.) - v případě této skupiny oborů je však meziroční nárůst do určité míry ovlivněn nižším počtem absolventů. Druhou skupinou oborů, u níž došlo v míře nezaměstnanosti k nárůstu, je skupina oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba - rozdíl ale není příliš výrazný (27,7 %, nárůst o 1,6 p. b.).

Nezaměstnanost absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem (kategorie vzdělání L/0)

Nejvyšší míru nezaměstnanosti (kategorie L/0) vykazují absolventi skupiny oborů 31 Textilní výroba a oděvnictví (26,5 %), 69 Osobní a provozní služby (21,5 %), 66 Obchod (18,1 %) a 82 Umění a užité umění (15,4 %).

Naopak nejnižší míra nezaměstnanosti (kategorie L/0) je evidována ve skupině oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba (8,3 %), 21 Hornictví, hutnictví a slévárnictví (12 %), 28 Technická chemie a chemie silikátů (12,2 %) a 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (12,8 %). Ve skupině oborů 37 Doprava a spoje byla v dubnu 2014 míra nezaměstnanosti dokonce nulová - v rámci skupiny je ale evidováno pouze 22 absolventů.

K nejvýraznějším poklesům v míře nezaměstnanosti absolventů dochází ve skupinách oborů s nižším počtem absolventů. Týká se to především skupiny oborů 21 Hornictví, hutnictví a slévárnictví (12 %, pokles o 21,3 p. b.), 28 Technická chemie a chemie silikátů (12,2 %, pokles o 14,3 p. b.) a 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů (13,8 %, pokles o 9,3 p. b.).

Nezaměstnanost absolventů nástavbového vzdělání (kategorie vzdělání L/5)

Nejvyšší míru nezaměstnanosti (kategorie L/5) můžeme pozorovat převážně ve skupinách oborů s nižším počtem absolventů. Týká se to především skupiny oborů 82 Umění a užité umění (83,3 %), 66 Obchod (28 %) a 41 Zemědělství a lesnictví (22,2 %). V silněji zastoupených skupinách oborů je míra nezaměstnanosti vyšší v případě 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (19,9 %) a 64 Podnikání v oborech a odvětvích (19,1 %). V případě poslední zmíněné skupiny oborů jde z hlediska počtu absolventů o nejvíce protěžívanou obor.

Nejnižší míra nezaměstnanosti je opět evidována převážně v rámci skupin oborů s nižším počtem absolventů: 53 Zdravotnictví (9,1 %), 39 Speciální a interdisciplinární technické obory (10,4 %), 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (11 %), dále také 37 Doprava a spoje (14,3 %). Výjimku

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

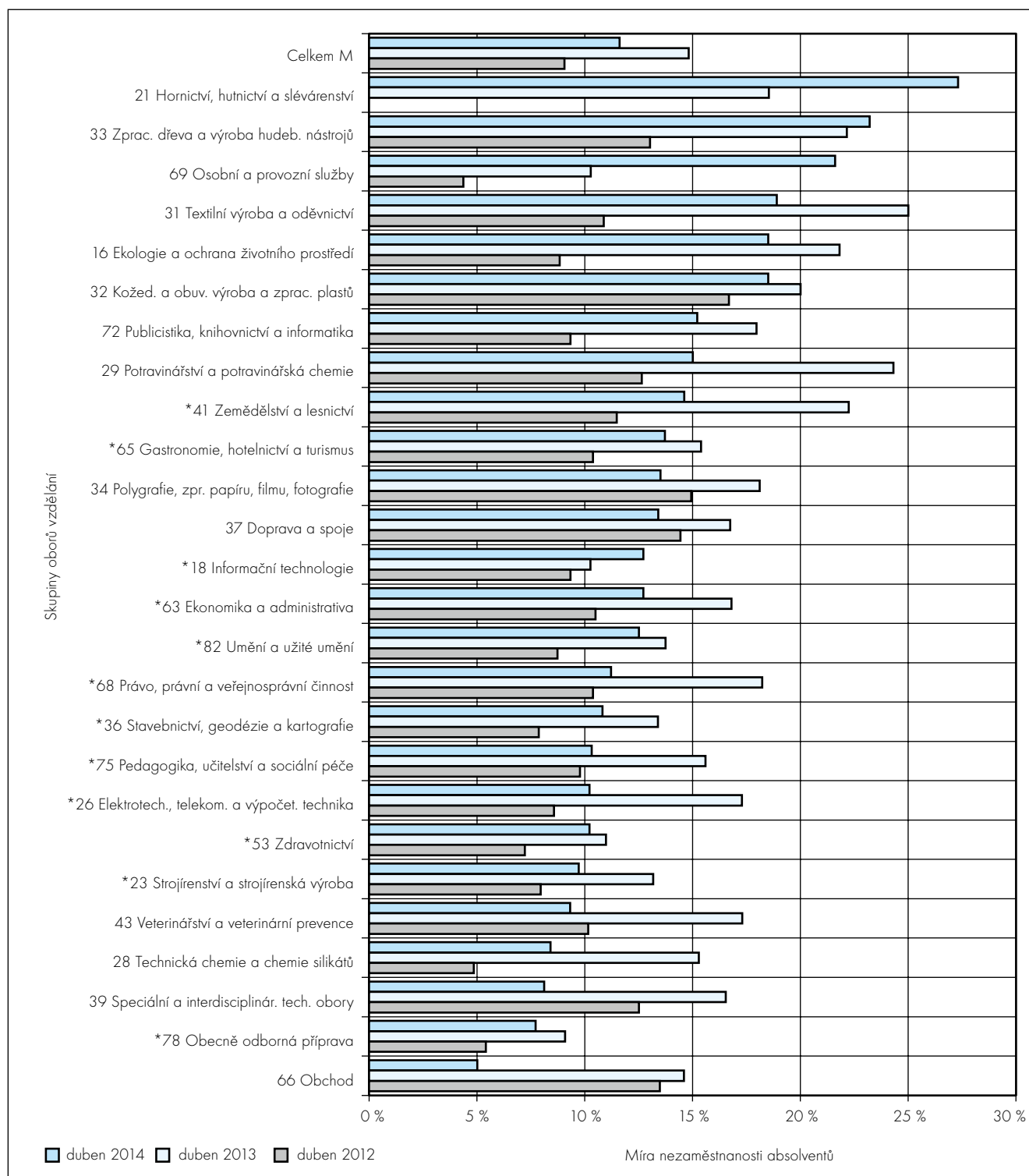
tvorí skupina oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba (12,2 %), která patří z hlediska počtu absolventů k silněji zastoupeným skupinám oborů.

K nejvýraznějšímu nárůstu míry nezaměstnanosti došlo u skupiny oborů 82 Umění a užité umění (83,3 %, nárůst o 54,8 p. b.). Mírný nárůst je také patrný v případě

skupiny oborů 41 Zemědělství a lesnictví (22,2 %, nárůst o 4,2 p. b.).

V rámci silněji zastoupených skupin oborů dochází k výraznému meziročnímu poklesu v míře nezaměstnanosti u 64 Podnikání v oborech a odvětvích (19,1 %, pokles o 12,9 p. b.) a 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (19,9 %, pokles o 9 p. b.).

Obrázek 3.5: Míra nezaměstnanosti absolventů: střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou, duben 2012, 2013 a 2014, skupiny oborů kategorie M

Nezaměstnanost absolventů středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie vzdělání M)

Nejvyšší míra nezaměstnanosti (kategorie M) byla zaznamenána v rámci skupin oborů 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů (23,2 %), 21 Hornictví, hutnictví a slévárství (27,3 %), 69 Osobní a provozní služby (21,6 %), 31 Textilní výroba oděvnictví (18,9 %), 16 Ekologie a ochrana životního prostředí (18,5 %), 32 Kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů (18,5 %), 72 Publicistika, knihovnictví a informatika (15,2 %) a 29 Potravinářství a potravinářská chemie (15 %).

Nejnižší míru nezaměstnanosti (kategorie M) zaznamenaly skupiny oborů 66 Obchod (5 %), 78 Obecně odborná příprava (7,7 %), 39 Speciální a interdisciplinární technické obory (8,1 %), 28 Technická chemie a chemie silikátů (8,4 %), 43 Veterinářství a veterinární prevence (9,3 %), 23 Strojírenství a strojírenská výroba (9,7 %), 53 Zdravotnictví (10,2 %), 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (10,2 %) a 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče (10,3 %).

K nejvýraznějšímu poklesu míry nezaměstnanosti absolventů kategorie M došlo ve skupinách oborů 66 Obchod (5 %, pokles o 9,6 p. b.), 29 Potravinářství a potravinářská chemie (15 %, pokles o 9,3 p. b.), 39 Speciální a interdisciplinární technické obory (8,1 %, pokles o 8,4 p. b.), 43 Veterinářství a veterinární prevence (9,3 %, pokles o 8 p. b.), 41 Zemědělství a lesnictví (14,6 %, pokles o 7,6 p. b.), 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (10,2 %, pokles o 7,1 p. b.) a 68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost (11,2 %, pokles o 7,1 p. b.).

V rámci středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M) došlo v několika případech k meziročnímu nárůstu míry nezaměstnanosti absolventů. Týká se to skupin oborů 69 Osobní a provozní služby (21,6 %, nárůst o 11,3 p. b.), 21 Hornictví, hutnictví a slévárství (27,3 %, nárůst o 8,8 p. b.), 18 Informační technologie (12,7 %, nárůst o 2,5 p. b.) a 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů (23,2 %, o 1,1 p. b.).

Nezaměstnanost absolventů vyššího odborného vzdělání (kategorie vzdělání N)

Nejvyšší míra nezaměstnanosti (kategorie N) je v dubnu 2014 zaznamenána zejména v rámci skupin oborů s nižším počtem absolventů (méně než 200). Týká se to skupiny oborů 16 Ekologie a ochrana životního prostředí (34,2 %), 28 Technická chemie a chemie silikátů (28,6 %) a 29 Potravinářství a potravinářská chemie (25 %). Ze skupin oborů s vyšším počtem absolventů je míra nezaměstnanosti nejvyšší ve skupině oborů 68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost (18,1 %) a 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (17 %).

Nejnižší míra nezaměstnanosti (kategorie N) je ve skupinách oborů 53 Zdravotnictví (4 %), 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (4,3 %), 37 Doprava a spoje (6,4 %), 23 Strojírenství a strojírenská výroba (7,5 %) a 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče (8,7 %).

K nejvýraznějšímu poklesu míry nezaměstnanosti došlo v rámci skupin oborů 82 Umění a užité umění (10,6 %, pokles o 14,6 p. b.), 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních

nástrojů (11,1 %, pokles o 12 p. b.), 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie (4,3 %, pokles o 9,7 p. b.) a 39 Speciální a interdisciplinární technické obory (9 %, pokles o 9,3 p. b.).

Nejvyšší nárůst míry nezaměstnanosti je naopak zaznamenán v rámci skupin oborů 16 Ekologie a ochrana životního prostředí (34,2 %, nárůst o 15,7 p. b.), 41 Zemědělství a lesnictví (21,2 %, nárůst o 9,9 p. b.), 29 Potravinářství a potravinářská chemie (25 %, nárůst o 8,3 p. b.) a 61 Filozofie, teologie (22,2 %, nárůst o 6,4 p. b.).

Nezaměstnanost absolventů vysokoškolského magisterského vzdělání (kategorie T)

V roce 2013 ukončilo magisterské studium nejvíce absolventů ve skupinách studijních programů: Technické vědy a nauky (24,1 %), Ekonomické vědy a nauky (22,4 %), Humanitní a společenské vědy a nauky (13,8 %) a Pedagogika, učitelství a sociální péče (10,6 %).

Nejvyšší míra nezaměstnanosti byla v roce 2014 evidována v rámci skupin studijních programů Zemědělsko-lesnické a veterinární vědy a nauky (9 %), Ekonomické vědy a nauky (8,6 %), Vědy a nauky o kultuře a umění (8,2 %) a Humanitní a společenské vědy a nauky (7,8 %).

Nejnižší míra nezaměstnanosti (kategorie T) byla letos v dubnu zaznamenána v rámci skupin studijních programů Zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy a nauky (2,7 %), Právní vědy a nauky (3,6 %) a přírodní vědy a nauky (5,2 %).

Meziroční poklesy v míře nezaměstnanosti nejsou v roce 2014 příliš vysoké. K nejvýraznějšímu poklesu došlo především ve skupině studijních programů Právní vědy a nauky (3,6 %, pokles o 0,8 p. b.), Pedagogika, učitelství a sociální péče (7,4 %, pokles o 0,8 p. b.), Technické vědy a nauky (7,6 %, pokles o 0,7 p. b.) a Zemědělsko-lesnické a veterinární vědy a nauky (9 %, pokles o 0,6 p. b.).

Ačkoliv je na tom skupina studijních programů Zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy a nauky z hlediska míry nezaměstnanosti ve srovnání s ostatními skupinami nejlépe, oproti loňskému roku zde dochází k nejvyššímu meziročnímu nárůstu (1,4 p. b.). Nárůst ovšem není příliš výrazný. Míra nezaměstnanosti mírně vzrostla také ve skupině studijních programů Ekonomické vědy a nauky (8,6 %, nárůst o 0,6 p. b.) a Vědy a nauky o kultuře a umění (8,2 %, nárůst o 0,3 p. b.).

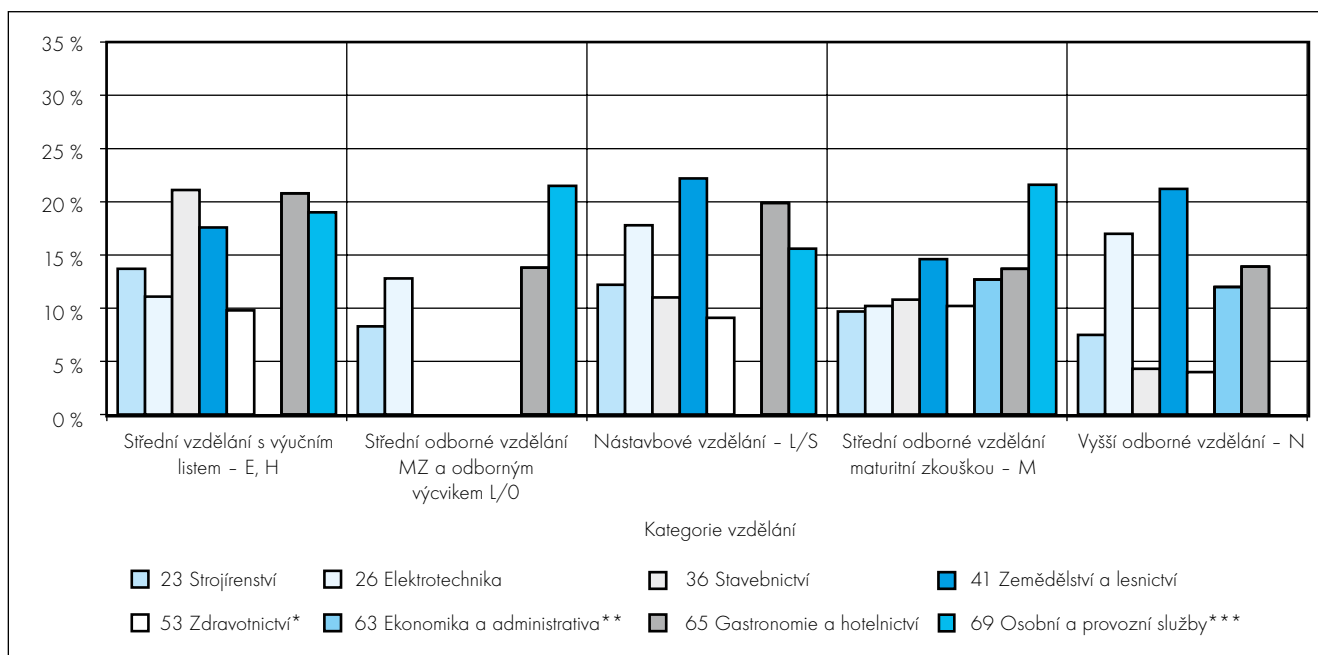
V této kapitole byly použity grafy nezaměstnanosti absolventů pro skupiny oborů kategorie vzdělání E+H a M. Ostatní grafy lze nalézt v Informačním systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA+) na www.infoabsolvent.cz, v sekci Absolventi a trh práce, v tématu Zaměstnanost a nezaměstnanost na dynamické stránce Míra nezaměstnanosti absolventů podle oborů vzdělání.

3.3 Struktura nezaměstnaných absolventů podle profesní skladby

V rámci vybraných skupin oborů s počtem absolventů převyšujícím 3 500 dosahuje míra nezaměstnanosti nejnižších hodnot zejména ve **zdravotnických oborech** (obrázek 3.6). Zdravotnické obory patří tradičně ke skupinám oborů, které jsou zaměstnavateli poptávané, protože v počtech

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

Obrázek 3.6: Hodnoty míry nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů hlavních skupin oborů
(s počtem absolventů převyšujícím 3 500) v dubnu 2014

absolventů zdravotnických oborů dochází v posledních letech ke kontinuálnímu poklesu. Kromě obecného poklesu počtu absolventů v důsledku demografického stárnutí populace je pravděpodobně důvodem také nižší atraktivita těchto oborů (roli zde hraje vysoká náročnost studia i zaměstnání s nepřilíživým vysokým finančním ohodnocením).

Také v rámci **strojírenských oborů** je míra nezaměstnanosti poměrně nízká. Nízkých hodnot dosahuje především v rámci maturitních oborů (ať již s odborným výcvikem, nebo bez něj) a vyššího odborného vzdělání, kde je po těchto absolventech ze strany zaměstnavatelů poměrně vysoký zájem. V případě **elektrotechnických oborů** je situace příznivější především v oblasti průmyslu.

Vyšší míra nezaměstnanosti byla zaznamenána v oblasti **stavebnictví, geodézie a kartografie**, především u absolventů učebních oborů. Omezená možnost pracovního uplatnění absolventů s nižší kvalifikací je výrazným způsobem ovlivněna najímáním levné a nekvalifikované pracovní síly ze zahraničí. Určitou roli hraje také pokles ve stavební činnosti v období ekonomické recese. Pokud se podíváme na míru nezaměstnanosti ve stavebních oborech u absolventů s maturitním vzděláním, můžeme vidět, že je zde situace příznivější - z hlediska celkové míry nezaměstnanosti absolventů maturitního vzdělání je míra nezaměstnanosti ve stavebních oborech lehce podprůměrná.

Vysoká míra nezaměstnanosti je tradičně evidována v rámci skupin oborů **Zemědělství a lesnictví** - a to jak na úrovni učebních, tak i maturitních oborů. V rámci vyššího odborného vzdělání dosahuje míra nezaměstnanosti absolventů zemědělských oborů nejvyšších hodnot. K nárůstu nezaměstnanosti došlo v meziročním srovnání převážně v rámci nástavbového vzdělání a vyššího odborného vzdělání (kde bylo v dubnu 2013 dosaženo podprůměrných hodnot) - v těchto kategoriích

vzdělání však nejsou absolventi zemědělských oborů příliš zastoupeni.

V **ekonomických oborech** nabývá míra nezaměstnanosti absolventů maturitních oborů a vyššího odborného vzdělání lehce nadprůměrných hodnot. U absolventů maturitních oborů míra nezaměstnanosti v dubnu 2014 dosáhla 12,7 %, v případě vyššího odborného vzdělání 12 %. Ekonomické obory vykazovaly v posledních několika letech pozvolný nárůst míry nezaměstnanosti, který byl pravděpodobně způsoben nárůstem a nadprodukcí absolventů ekonomických oborů. Ve srovnání se situací v dubnu 2013 nicméně můžeme v tomto roce pozorovat mírný pokles a příznivější podmínky pro uplatnění absolventů na pracovním trhu.

Skupiny oborů **Gastronomie, hotelnictví a turismus** znamenaly v dubnu 2014 v rámci sledovaných kategorií vzdělání lehce nadprůměrnou míru nezaměstnanosti. Problém s uplatněním mají především absolventi učebních oborů a nástavbového vzdělání. Příznivější je situace mezi absolventy středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou a vyšších odborných škol.

Z dlouhodobého hlediska je problematická situace také v rámci skupin oborů **Textilní výroba a oděvnictví**, kde jsou možnosti uplatnění absolventů velmi omezené. Obecně dochází v této oblasti průmyslu k útlumu, a to zejména v důsledku dovozu levného textilu z jihovýchodní Asie, kterému tuzemští výrobci nejsou schopni z hlediska ceny konkurovat. Zároveň zde dochází i k výrazným poklesům v počtech absolventů v důsledku nízkého a obtížného uplatnění na pracovním trhu a nízké atraktivitě oborů.

Mezi další skupiny oborů s vyšší mírou nezaměstnanosti můžeme zařadit 29 Potravinářství a potravinářská chemie, 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů, 16 Ekologie a ochrana životního prostředí a 69 Osobní a provozní služby.

3.4 Nezaměstnanost ekonomicky aktivního obyvatelstva (EAO) a mladých lidí

Nejtěžší postavení na trhu práce mají lidé bez vzdělání, příp. se základním vzděláním, nejlépe jsou na tom lidé s terciární úrovní vzdělání. V porovnání s vyššími věkovými ročníky mají obtížnější postavení mladí lidé bez dostatečné praxe a pracovních zkušeností. **Míra nezaměstnanosti mladých lidí (do 24 let)** středního odborného vzdělání s maturitou (kategorie M) a s odborným výcvikem (kategorie L/O) v roce 2013 podle VŠPS (Výběrové šetření pracovních sil) dosahovala 16,8 %, u pomaturitního a nástavbového vzdělávání 18,7 % a u gymnaziálního vzdělávání 11,8 %.

Nadprůměrnou míru nezaměstnanosti mají u ekonomicky aktivního obyvatelstva zejména lidé středního vzdělání s výučním listem se zaměřením na Hotelnictví, Rostlinnou a živočišnou výrobu, Textil, Velkoobchod a maloobchod, Potravinářství, Stavebnictví a inženýrské stavby, Kadeřnické a kosmetické služby. V případě středního vzdělání s maturitní zkouškou se jednalo o obory: Management a administrativa, Hotelnictví, Rostlinná a živočišná výroba, Textil, Velkoobchod a maloobchod.

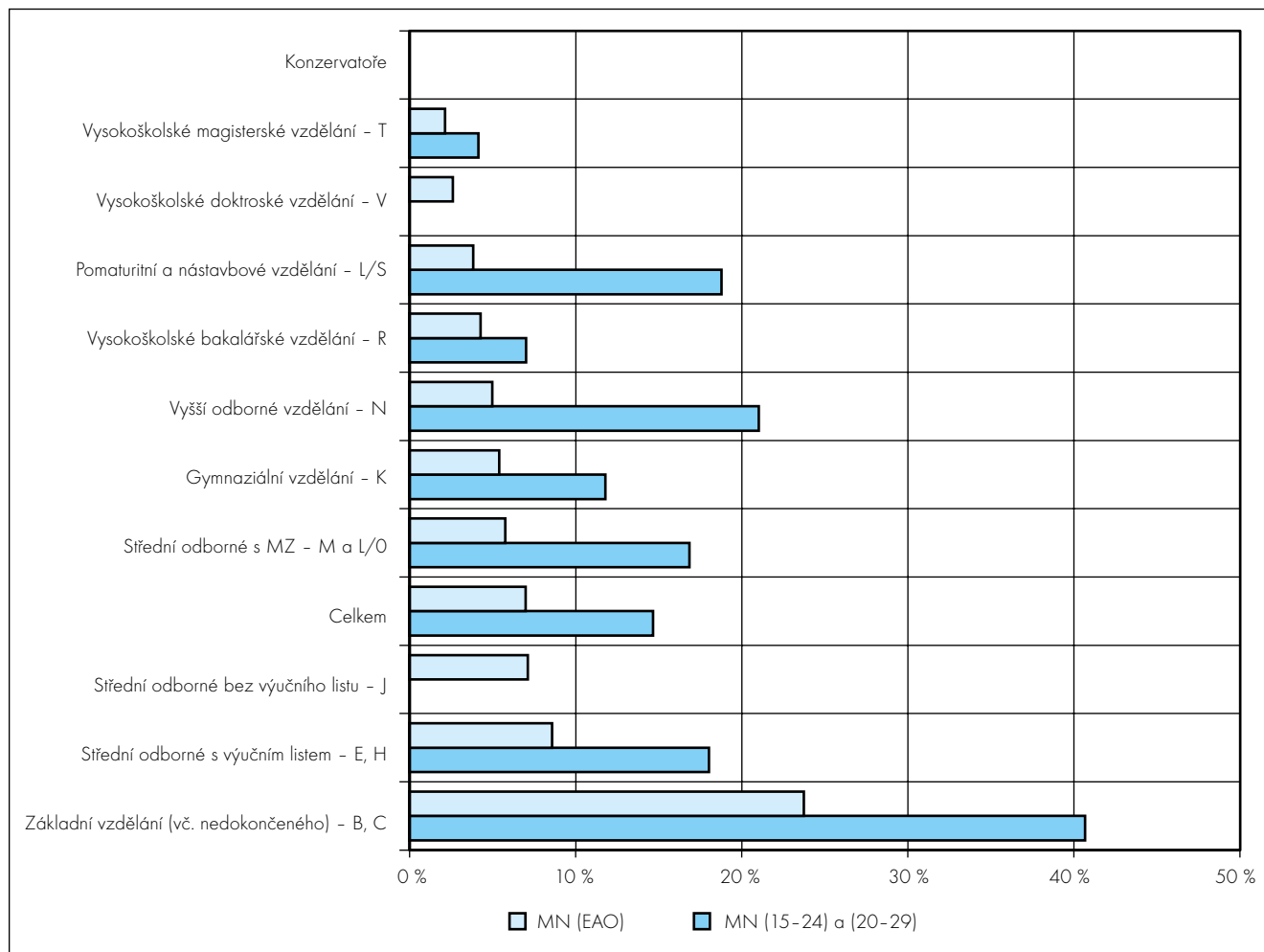
Podprůměrnou míru nezaměstnanosti nacházíme u ekonomicky aktivního obyvatelstva zejména vysokoškolského

magisterského vzdělání. Dále u středního vzdělání s maturitní zkouškou v oborech: Přepavní služby a spoje, Motorová vozidla, Elektrotechnika a energetika, Strojírenství, Ekonomie, Stavebnictví a inženýrské stavby, Elektronika a automatizace, Účetnictví a výpočet daní. V případě středního vzdělání s výučním listem se jedná především o obory elektrotechnického a strojírenského zaměření.

V porovnání s EAO měli nižší míru nezaměstnanosti mladí lidé vysokoškolského magisterského studia se zaměřením na Strojírenství, Elektroniku a Elektrotechniku, Počítačové vědy, Ekonomii, Pedagogiku a Přípravu učitelů s odbornou (předmětovou) aprobací. U středního vzdělání s maturitní zkouškou se jednalo o obor Hotelnictví. Nejvýraznější rozdíly mezi mírou nezaměstnanosti mladých a všech ekonomicky aktivních nalézáme v případě oborů Strojírenství, Hotelnictví, Motorová vozidla a Stavebnictví a inženýrské stavby, přičemž ve všech těchto případech je míra nezaměstnanosti mladých v porovnání s mírou nezaměstnanosti EAO minimálně dvojnásobná.

Ve skupině maturitních SOŠ a SOU jsou rozdíly v hodnotách míry nezaměstnanosti mladých oproti míře nezaměstnanosti EAO výraznější než v případě vyučených. Například u oboru Elektrotechnika a energetika je míra nezaměstnanosti mladých téměř šestinásobná a v případě oboru Ekonomie

Obrázek 3.7: Míra nezaměstnanosti mladých lidí a EAO v roce 2013 podle VŠPS

3. Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním

více než čtyřnásobná. Relativně nejmenší rozdíl nacházíme u oboru Management a administrativa.

3.5 Nezaměstnanost „čerstvých“ absolventů škol dle kraje

Míra nezaměstnanosti absolventů škol v kraji je definována jako podíl počtu nezaměstnaných absolventů škol v kraji (bez ohledu na to, v kterém kraji ČR jsou evidováni na ÚP) k počtu absolventů, kteří se připravovali na školách v daném kraji. Před výpočty této míry nezaměstnanosti jsou absolventi - uchazeči o zaměstnání - strukturováni podle sídla školy, kterou vystudovali.

Mezi jednotlivými kraji jsou poměrně dobře patrné výrazné rozdíly, a to jak na úrovni absolventů středních a vyšších odborných škol, tak i na úrovni podílu nezaměstnaných osob ve věku 15–64 let. Mezi nezaměstnaností absolventů středních a vyšších odborných škol a celkovou nezaměstnaností však můžeme pozorovat přímý vztah, což je vidět i na přiloženém obrázku 3.5. Ve většině případů platí, že v krajích s nižší celkovou nezaměstnaností nabývá také míra nezaměstnanosti absolventů škol nižších hodnot. V krajích s vyšší nezaměstnaností se možnosti uplatnění absolventů škol naopak snižují.

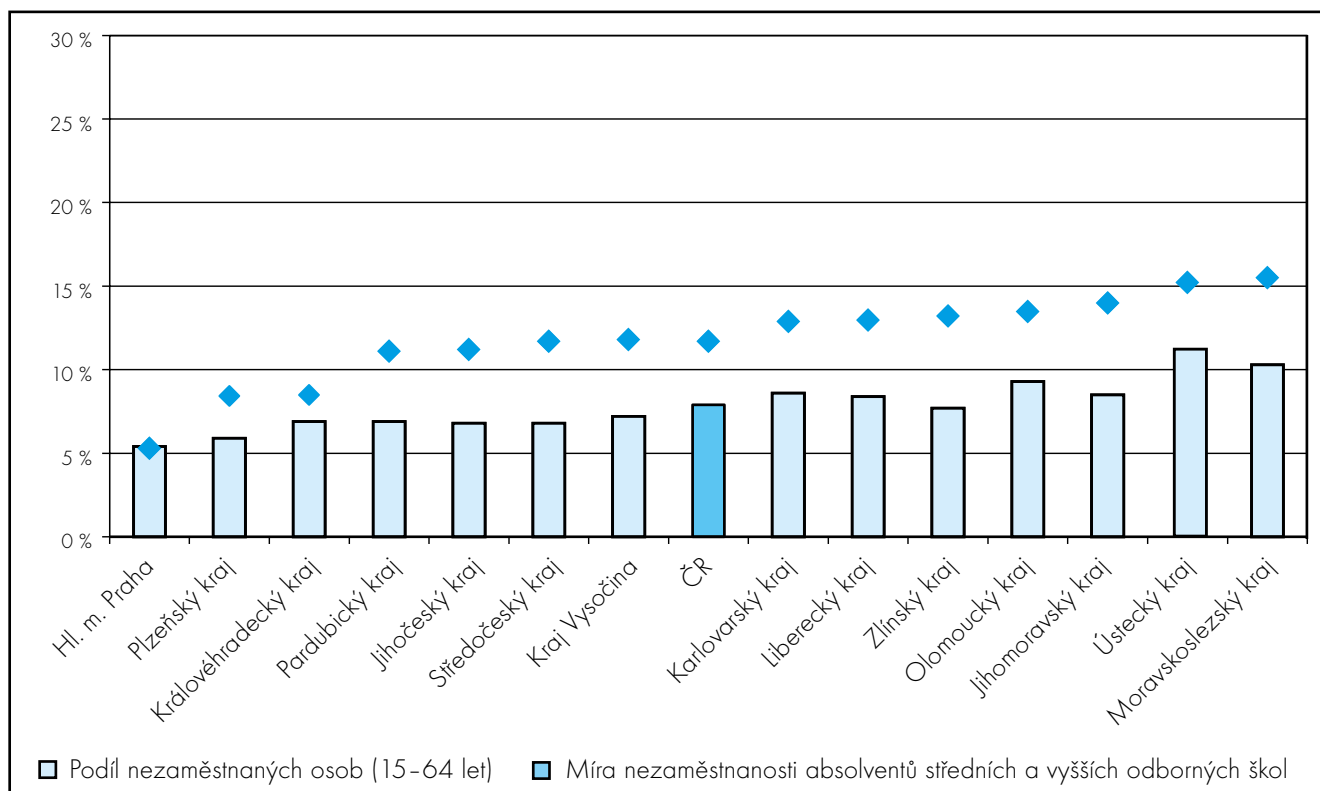
Z hlediska uplatnitelnosti absolventů na pracovním trhu je **situace nejpříznivější** v Hl. m. Praze, kde nabývá nejnižších hodnot i celková nezaměstnanost v populaci 15–64 let. Také v Plzeňském a Královéhradeckém kraji nabývá míra nezaměstnanosti absolventů nižších hodnot a jejich uplatnitelnost

na pracovním trhu je vyšší. **Nejvyšší míra nezaměstnanosti absolventů** je v letošním roce evidována v krajích Ústeckém a Moravskoslezském, kde i celková nezaměstnanost ve srovnání s ostatními kraji zůstává vysoká.

Pokud bychom se zaměřili na rozdíly mezi mírou nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších odborných škol a celkovou nezaměstnaností v rámci jednotlivých krajů, můžeme vidět, že k nejmenším rozdílům dochází v Královéhradeckém kraji. V této oblasti dosahuje míra nezaměstnanosti absolventů škol podobných hodnot jako celková míra nezaměstnanosti, rozdíl činí pouze 0,3 p. b. Podobně nízký rozdíl mezi celkovou nezaměstnaností a nezaměstnaností absolventů můžeme pozorovat také v Hl. m. Praze (2,2 p. b.), v krajích Pardubickém a Karlovarském (2,7 p. b.). Nejvyšší rozdíly v nezaměstnanosti absolventů a celkové nezaměstnanosti jsou v dubnu 2014 evidovány v Jihomoravském (7,2 p. b.), Středočeském (6,5 p. b.) a Zlínském kraji (6,4 p. b.). V uvedených oblastech míra nezaměstnanosti absolventů škol vysoce převyšuje celkovou nezaměstnanost - možnost uplatnění absolventů na pracovním trhu je zde poměrně omezená.

Míra nezaměstnanosti je napříč kraji nejvyšší u učených oborů kategorie vzdělání E+H (především v Ústeckém kraji), ve středním odborném vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem (kategorie L/0) a nástavbovém vzdělání /kategorie L/5). Nejnižší je nezaměstnanost u absolventů gymnaziálního vzdělání - v této souvislosti však již bylo řečeno, že většina absolventů pokračuje ve vzdělávání na vysokých školách a na trh práce proto téměř vůbec nevstupuje.

Obrázek 3.8: Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších odborných škol a podíl nezaměstnaných osob (15–64 let) v jednotlivých krajích v dubnu 2014

Konkrétní hodnoty míry nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů škol evidovaných jako uchazeči o zaměstnání k 30. dubnu 2014 lze nalézt v **Informačním systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA+)** na www.infoabsolvent.cz, v sekci Absolventi a trh práce, v tématu Zaměstnanost a nezaměstnanost na dynamické stránce **Míra nezaměstnanosti**

absolventů podle oborů vzdělání. Podrobné rozpracování problematiky celkové nezaměstnanosti a nezaměstnanosti absolventů škol v jednotlivých krajích je uvedeno na www.nuv.cz, v tematickém okruhu „**Vzdělávání a trh práce**“ pod odkazem „**Vzdělávání a trh práce v krajích**“.

4. Analýza volných pracovních míst evidovaných Úřadem práce ČR

V současné době je trh práce negativně ovlivněn celosvětovou hospodářskou recesí a prohlubují se závažné regionální i profesní nesoulady, které mají za následek desítky tisíc osob marně hledajících odpovídající pracovní uplatnění. Dochází ke snižování počtu pracovních míst v některých odvětvích. Nové technologie vytvářejí nová pracovní místa, ovšem zpravidla s požadavky na vyšší kvalifikaci. Trh práce v příštích letech výrazně ovlivní i skutečnost, že počet absolventů přicházejících na trh práce vlivem demografického vývoje významně poklesne. V mnoha případech tak trh práce nezíská dostatečnou náhradu za pracovníky odcházející do důchodu. Existuje však jeden další významný faktor změny trhu práce, a to změny samotných preferencí zájemců o studium, u kterých lze sledovat jednak odlišné preference, ale i životní styl a cíle, které ovlivňují rozhodování o volbě povolání.

Metodika šetření je dostupná ve výchozí analytické studii, v Informačním systému o uplatnění absolventů na trhu práce (ISA+) na webových stránkách www.infoabsolvent.cz, v sekci Publikace – potřeby trhu práce, uplatnění absolventů škol na trhu práce.

4.1 Charakteristiky trhu práce

Některé charakteristiky nezaměstnanosti v ČR:

Pro nezaměstnanost v ČR platí, že čím vyšší vzdělání, tím nižší specifická míra nezaměstnanosti (nejnižší míru nezaměstnanosti mají lidé s vysokoškolským vzděláním). Míru celkové nezaměstnanosti (15–64 let) téměř třikrát převyšuje míra nezaměstnanosti mladých osob (15–24 let). Nezaměstnanost v České republice má výrazné prostorové diference, typické jsou velké regionální rozdíly. Největší nezaměstnanost je v oblastech s těžkým průmyslem a v některých okrajových regionech. Nejnižší nezaměstnanost tradičně vykazuje Praha, kde je výrazně jiná struktura pracovních míst. Míra nezaměstnanosti od svého vrcholu v devadesátých letech rok od roku postupně klesala až na téměř zanedbatelnou úroveň v polovině roku 2008. S nástupem **ekonomické krize** se tempo hospodářského růstu během zimy 2008/9 zpomalilo natolik, že řada firem musela přejít k propouštění zaměstnanců, aby vůbec udržela svou pozici na trhu. Úřady práce zaznamenaly prudký nárůst počtu registrovaných nezaměstnaných. Ekonomický zvrat se zřetelně projevil rovněž v počtech nezaměstnaných absolventů, které měly do té doby po dobu šesti let klesající tendenci. Pravidelný cyklický vývoj počtu nezaměstnaných absolventů byl narušen.

Podle výsledků VŠPS (Výběrové šetření pracovních sil) průměrný počet zaměstnaných v roce 2013 dosáhl 4 937 tisíc osob. Jejich počet meziročně vzrostl o 47 tisíc. Od roku 2008, ve kterém dosáhl počet zaměstnaných maxima, počet zaměstnaných poklesl o 65 tisíc. A naopak ve stejném období se zvýšil počet nezaměstnaných o 139 tisíc.

Ve věkové struktuře obyvatelstva lze pozorovat **zvýšující se počet i podíl lidí starších 60 let a snižující se počet i podíl dětí mladších 15 let**. Starší věkové skupiny rostou početně relativně rychleji než populace jako celek. Hlavní příčinou demografického stárnutí je spolu s poklesem porodnosti i prodlužování naděje dožití. S tím souvisí i častější dožívání se vyššího a vysokého věku. Důsledky demografického stárnutí se dotýkají všech sfér sociálního a ekonomického vývoje, tj. i s rozložením pracovních sil na trhu práce.

Vývoj ekonomické aktivity obyvatel

Počet ekonomicky aktivních osob v roce 2013 dosáhl téměř 5 306 tisíc, z toho 4 937 tis. z nich bylo zaměstnaných a 369 tis. nezaměstnaných. V průběhu sledovaného období se počet ekonomicky aktivních osob starších 15 let zvýšil o 74 tisíc, zatímco počet zaměstnaných poklesl a počet nezaměstnaných naopak narostl. Míra ekonomické aktivity 15letých a starších, tj. podíl ekonomicky aktivních osob na celkovém počtu osob téže kategorie jako celku zůstala téměř nezměněná, velice mírně se navýšila (58,5 % v roce 2008 a 59,3 % v roce 2013).

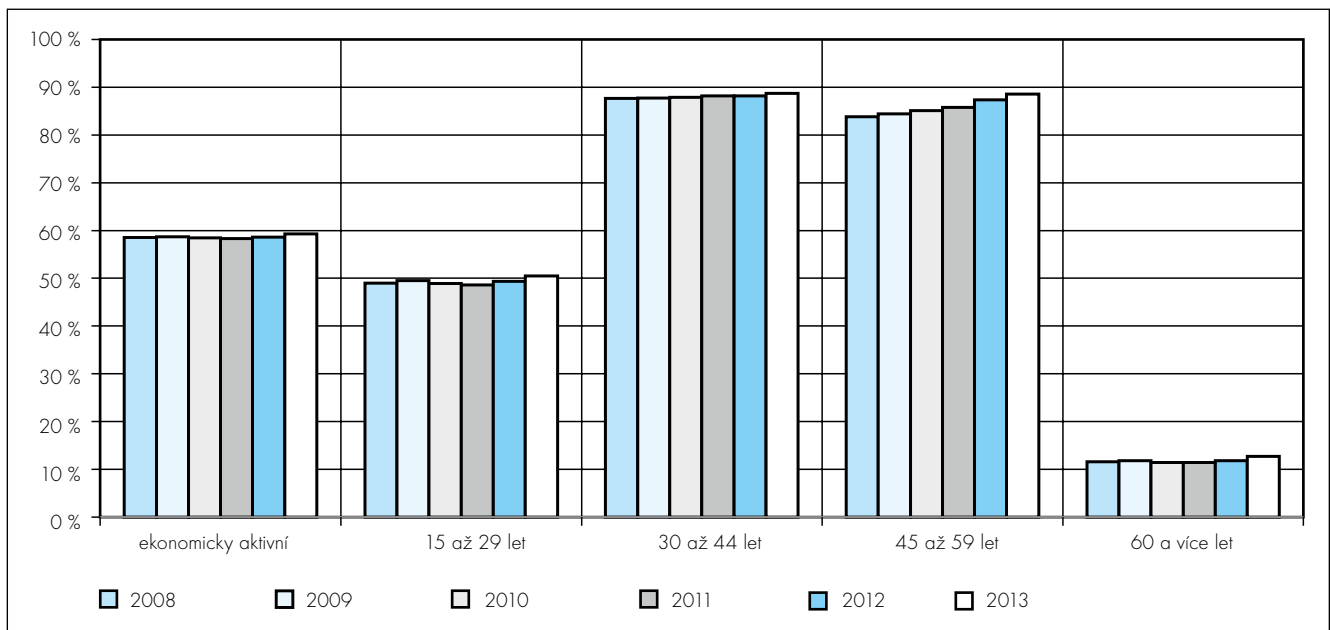
Z hlediska věkové struktury je evidentní nárůst podílu ekonomicky aktivních osob ve věkové kategorii 45–59 let (z 83,8 % v roce 2008 na 88,5 % v roce 2013), což je důsledkem penzijní reformy a postupného přesunu odchodu do penze do pozdějšího věku. Postupný neustálý růst míry ekonomické aktivity lze pozorovat i u 30–44letých. V současnosti tyto dvě věkové kategorie dosahují již stejně vysokých hodnot míry ekonomické aktivity (88,5 až 88,7 %). Vývoj míry ekonomické aktivity 15–29letých je mírně kolísavý, v roce 2013 dosahovala průměrné hodnoty 50,5 %.

Vývoj struktury pracovní síly – zaměstnaných a nezaměstnaných

Ve struktuře pracovní síly (ekonomicky aktivních osob) podle věku je nejzásadnější zjištění, že ve sledovaném období 2008–2013 podíl mladých ekonomicky aktivních lidí **ve věku od 15 do 29 let, kteří jsou zaměstnaní, se snížil o 3 p.b. a podíl nezaměstnaných naopak zvýšil o 2 p.b.** Vyplyvá

4. Analýza volných pracovních míst evidovaných Úřadem práce ČR

Obrázek 4.1: Vývoj podílu ekonomické aktivity obyvatel starších 15 let v členění podle věku (v %)

Zdroj: ČSÚ, VŠPS

z toho, že mladí mají velké problémy uplatnit se na trhu práce a v silné konkurenci se staršími lidmi s praxí na něm obstarávají stále hůř. Zaměstnavatelé, pokud přijímají nového pracovníka, dávají více přednost lidem s praxí, než tomu bylo v době před ekonomickou krizí.

Vyšší počet nezaměstnaných i míry nezaměstnanosti ve srovnání s rokem 2008 lze sledovat ve všech věkových kategoriích. V období nástupu ekonomické krize byl nárůst míry nezaměstnanosti nejvýraznější; velice se ale vyjímá zejména nárůst ve věkové kategorii 15–29letých. Jejich míra nezaměstnanosti se za posledních pět let zdvojnásobila z původních šesti na 12 % v roce 2013.

Vzdělání sehrává důležitou roli v možnostech uplatnění na trhu práce. **Ve struktuře zaměstnaných** mají nyní nejvyšší podíl lidé se středním vzděláním s maturitou (37 %) a se středním vzděláním bez maturity (36 %). V roce 2008 měli nejvyšší podíl zaměstnaní se středním vzděláním bez maturity. Jejich podíl ale klesá na úkor narůstajícího podílu vysokoškoláků.

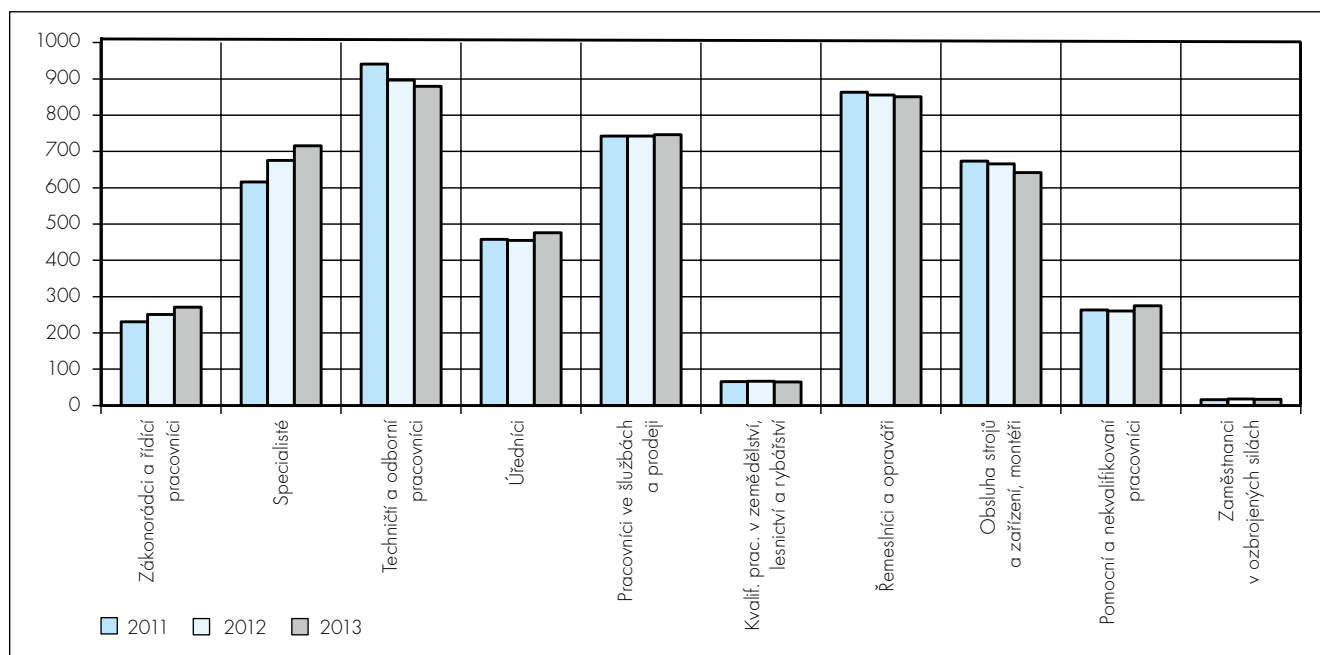
Ve struktuře nezaměstnaných mají nejvyšší podíl lidé se středním vzděláním bez maturity a ten za sledované období narostl ze 41 na 44 %. Ve struktuře nezaměstnaných osob zvýšili svůj podíl i středoškoláci s maturitou i vysokoškoláci. Naopak svůj podíl snížili pouze ti se základním vzděláním, což ale neznamená, že se jim na trhu práce daří dobře.

Tabulka 4.1: Vzdělanostní struktura nezaměstnaných podle délky trvání nezaměstnanosti (v tis., v %)

Délka trvání nezaměstnanosti	2008					2013				
	celkem	základní	střední bez maturity	střední s maturitou	vysokoškolské	celkem	základní	střední bez maturity	střední s maturitou	vysokoškolské
do 3 měsíců	42,1	7,7	16,9	13,4	4,2	75,1	9,0	30,3	25,0	10,7
3–6 měsíců	31,5	6,2	13,1	9,3	2,9	59,0	7,5	26,4	20,0	5,1
6–12 měsíců	43,3	10,3	19,1	11,1	2,8	74,7	11,0	34,3	22,5	6,8
1–2 roky	43,1	12,7	17,7	10,6	2,1	72,1	14,8	31,4	20,9	5,0
2–4 roky	30,8	10,0	13,6	6,0	1,1	54,3	14,9	25,9	10,7	2,8
více než 4 roky	39,2	21,1	12,9	5,0	0,1	33,7	14,2	14,9	3,7	0,8
celkem	229,8	68,1	93,2	55,3	13,2	368,9	71,5	163,3	102,9	31,3
	2008					2013				
	celkem	základní	střední bez maturity	střední s maturitou	vysokoškolské	celkem	základní	střední bez maturity	střední s maturitou	vysokoškolské
do 3 měsíců	18%	11%	18%	24%	32%	20%	13%	19%	24%	34%
3–6 měsíců	14%	9%	14%	17%	22%	16%	10%	16%	19%	16%
6–12 měsíců	19%	15%	20%	20%	21%	20%	15%	21%	22%	22%
1–2 roky	19%	19%	19%	19%	16%	20%	21%	19%	20%	16%
2–4 roky	13%	15%	15%	11%	8%	15%	21%	16%	10%	9%
více než 4 roky	17%	31%	14%	9%	1%	9%	20%	9%	4%	3%
celkem	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

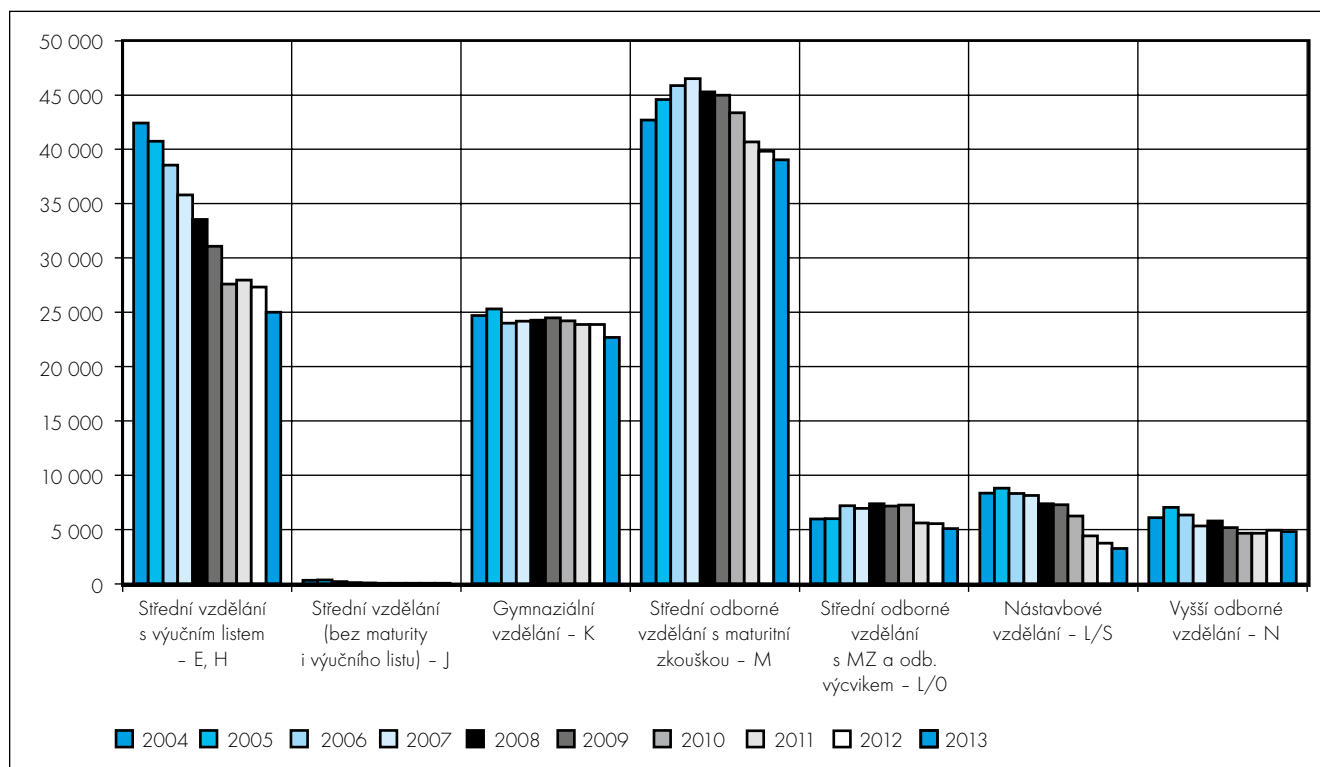
Zdroj: ČSÚ, VŠPS

Obrázek 4.2: Vývoj počtu zaměstnaných podle skupin povolání ISCO (v tis., 2011, 2012, 2013)

Zdroj: ČSÚ, VŠPS

Obrázek 4.3: Počty absolventů denního studia, kteří v letech 2004–2013 ukončili vzdělávání (abs.)

Důvodem je jejich klesající stav ve struktuře populace (v roce 2013 pouze 14,8 %) i ve struktuře pracovní síly (5,2 %); v minulosti byl jejich podíl vyšší. Vzdělanostní úroveň obyvatelstva roste (ve starších ročnících, které postupně odcházejí do důchodu, byl podíl s ukončeným základním vzděláním mnohem vyšší). Podíl lidí se základním vzděláním ve struktuře nezaměstnaných výrazně převyšuje podíl ve struktuře zaměstnaných,

což poukazuje na špatné možnosti uplatňování těchto lidí na trhu práce doložené jejich vysokou mírou nezaměstnanosti.

Vysokoškolské vzdělání na trhu práce v ČR do jisté míry představuje výhodu v možnostech uplatnění. Absolventi vysokých škol mají nejnižší míru nezaměstnanosti a polovina z evidovaných nezaměstnaných se do půlroku na trhu práce uplatní a zaměstnání si najde, uplatňují se tedy snadněji ve

4. Analýza volných pracovních míst evidovaných Úřadem práce ČR

srovnání s ostatními. Na našem trhu práce je v porovnání s jinými vyspělými zeměmi podíl vysokoškoláků prozatím nižší. Už ale i tak existují rozdíly v nezaměstnanosti absolventů (vysokých škol) různých oborů a různých škol. Do těchto rozdílů se promítají různorodé faktory, které škola nemůže ovlivnit, jako je např. odlišná úroveň regionálních trhů práce, na které absolventi vstupují. Přesto se částečně odráží i rozdílná úroveň a kvalita škol a vzdělávání, kterým absolventi prošli. Nebude trvat dlouho a trh práce bude nasycen vysokoškoláky. Pak nastane skutečná konkurence. Noví absolventi nebudou pouze konkurovat starým, ale i vzájemně mezi sebou. A v tu chvíli začnou hrát roli kompetence.

Kromě míry nezaměstnanosti lze hodnotit situaci na trhu práce i podle délky trvání nezaměstnanosti (tabulka 4.1). Podle tohoto hodnocení nejhůře hledají práci nezaměstnaní se základním vzděláním. Do 6 měsíců naleznou uplatnění pouze 23 % z nich (tj. každý čtvrtý, pátý), 35 % se středním vzděláním bez maturity (vyučení), 44 % se středním vzděláním s maturitou a nejlépe jsou na tom vysokoškoláci (51 % z nich).

Struktura pracovní síly je nejvíce ovlivněná odvětvovou strukturou národního hospodářství (naše země je pořád výrazně zaměřena na průmysl), ale i technickým pokrokem, jehož vlivem některé profese zanikají a jiné naopak vznikají.

Ve struktuře zaměstnaných v ČR mají nejvyšší podílové zastoupení techničtí a odborní pracovníci (879 tis., 17,8 %), dále řemeslníci a opraváři (851 tis., téměř 17,2 %), pracovníci ve službách a prodeji (746 tis., 15,1 %), specialisté (716 tis., 14,5 %) a obsluha strojů a zařízení, montéři

(642 tis., 13 %). Obrázek 4.2 zachycuje vývoj v období let 2011–2013, kdy výrazněji poklesl počet technických a odborných pracovníků i pracovníků obsluhy strojů a zařízení. Naopak významně vzrostl počet specialistů i vedoucích a řídicích pracovníků. U ostatních profesních skupin se počty zaměstnaných změnily v menší míře. Výraznější nárůst počtu pomocných a nequalifikovaných pracovníků ve struktuře zaměstnaných lze vysvětlit dočasnou zaměstnaností v období letních měsíců.

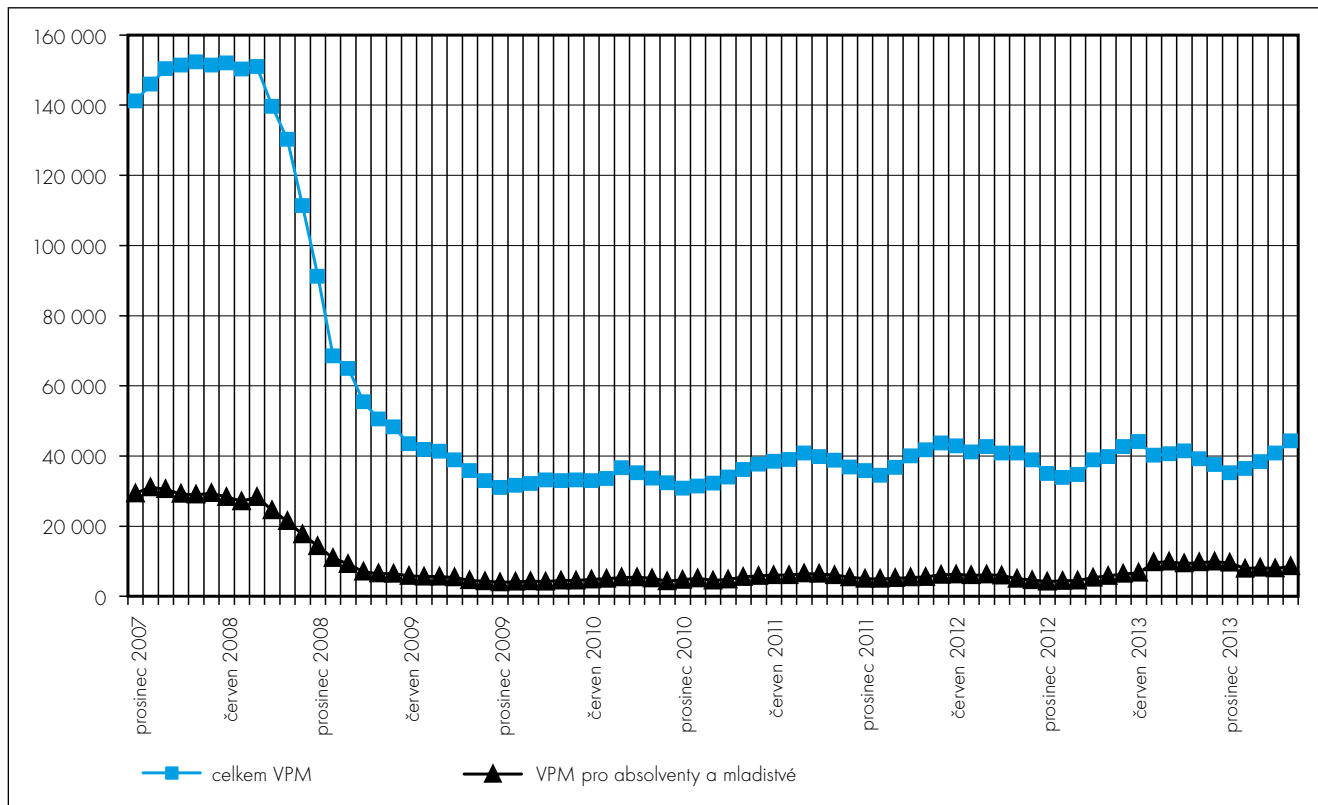
Vývoj počtu a podílů absolventů středních škol

Z dlouhodobého hlediska je pokles počtu absolventů patrný u většiny kategorií vzdělání (viz obrázek 4.3). Vývoj počtů absolventů ovlivňuje jak počty nezaměstnaných absolventů, tak následně i míry nezaměstnanosti absolventů.

4.2 Volná pracovní místa evidovaná Úřadem práce ČR

Na začátku období 2008–duben 2014 dosahoval počet volných pracovních míst svého vrcholu, naší ekonomice se dařilo dobře. **Koncem roku 2008 počet volných pracovních míst klesá jako prvotní projev začátku ekonomické recese, která pokračuje v dalším období až do současnosti.** Obdobný trend lze sledovat i ve vývoji počtu volných pracovních míst (evidovaných ÚP) pro absolventy. Jejich počet na přelomu let 2008/2009 prudce poklesl a od té doby zůstává na stejné úrovni. Až v červenci 2013 je zaznamenán nárůst jejich počtu. Důvodem bylo zapojení se zaměstnavatelů

Obrázek 4.4: Vývoj počtu VPM a VPM pro absolventy v období 2008 – duben 2014 (abs. počty)

Zdroj: MPSV, Statistická ročenka trhu práce a měsíční statistiky

do projektu Odborná praxe pro mladé do 30 let a realizace dalších projektů úřady práce podporovaných Evropskou unií a motivující zaměstnavatele.

Zajímavé je znázornění dané problematiky z jiného úhlu, a to z pohledu vývoje počtu uchazečů o zaměstnání na jedno volné pracovní místo. Z obrázku 4.4, ve kterém je zachycen vývoj tohoto ukazovatele „celkem“ a také zvlášť za absolventy, lze vyčíst složitost hledání nového zaměstnání a také jisté charakteristiky trhu práce. Projevuje se zde **negativní dopad ekonomické recese**, a to nárůstem počtu uchazečů na jedno volné místo. V období, kdy se ekonomice dařilo, tedy v první polovině roku 2008, bylo nalezení zaměstnání podstatně jednodušší ve srovnání s dobou, která následovala. **V první polovině roku 2008 na jedno volné místo připadali 2 až 3 uchazeči o zaměstnání**, v prosinci 2008 to byli 4 uchazeči a za rok v lednu a **únoru 2010 až 18,2 uchazečů**, což jsou spolu s hodnotami z přelomu roku 2010/2011 hodnoty nejvyšší. V prosinci 2013 připadlo 17 uchazečů na jedno volné místo.

V případě **absolventů škol** statistiky vykazují lepší výsledky. V první polovině roku 2008 dokonce ÚP evidovaly víc volných pracovních míst pro absolventy, než bylo evidovaných uchazečů o zaměstnání. Následně se situace obrátila a v prosinci 2008 to bylo už 1,7 uchazečů na 1 volné místo a pak se během jednoho roku projevil dramatický nárůst na 8,9 v prosinci 2009. V červenci 2013 se počet volných míst pro absolventy škol navýšil, tím se snížil počet uchazečů na jedno volné pracovní místo. V červenci 2013 na hodnotu 3,

v prosinci 2013 na hodnotu 4,1, což je ale o polovinu nižší ve srovnání s předchozím rokem (8,5).

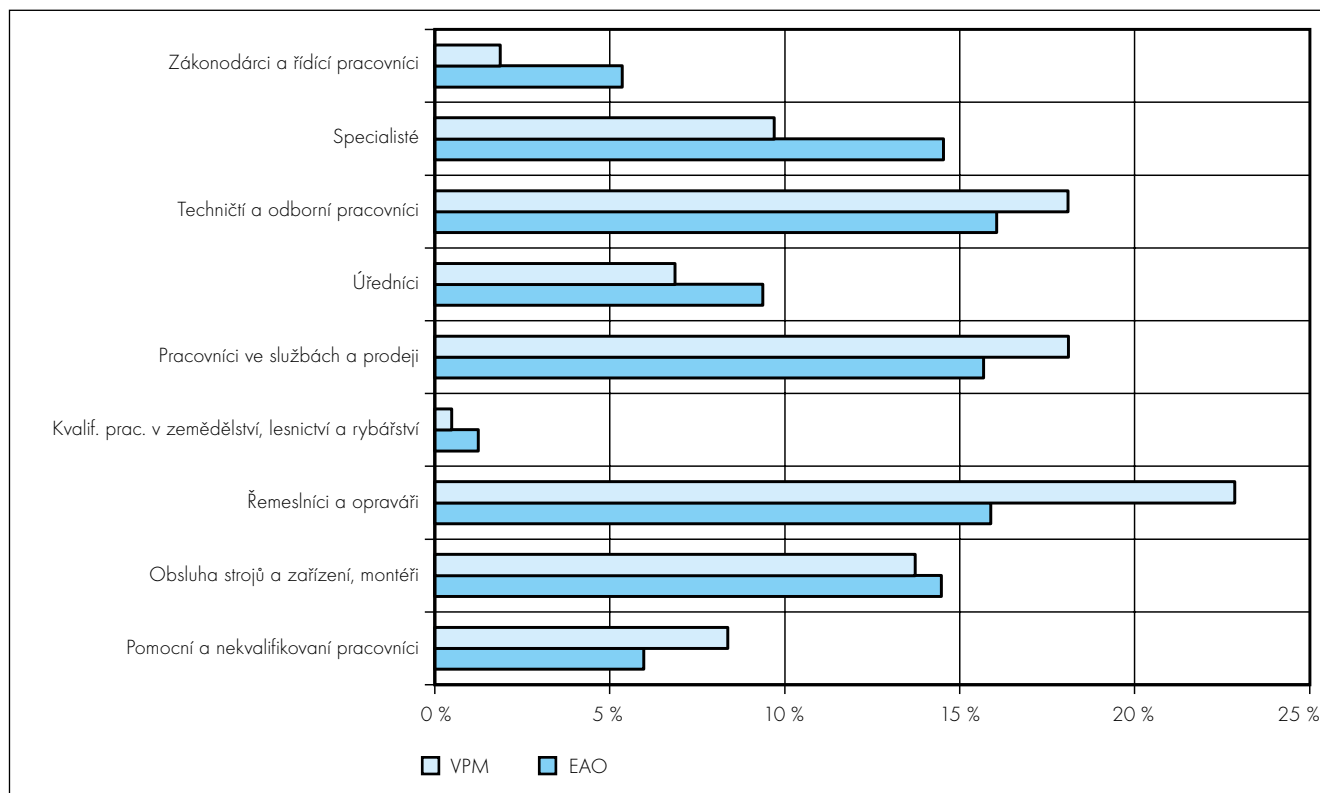
Postavení absolventů a mladistvých na trhu práce se ale nelepší. Počet nezaměstnaných absolventů evidovaných na ÚP na podzim roku 2013 byl ještě vyšší než v předchozích letech a udržoval se na vysokých hodnotách až do února 2014.

Struktura volných pracovních míst podle profesí

V nabídce ÚP ve vybraném analyzovaném dni (16. 9. 2013) bylo zaznamenáno 33 268 nabízených volných pracovních míst (VPM). Největší podíl evidovaných volných pracovních míst byl pro hlavní skupinu Řemeslníci a opraváři (7 604, 23 % ze všech VPM, zahrnuje ale jenom 16 % EAO), dále pak pro skupiny Pracovníci ve službách a prodeji (6 023, 18 % VPM, skupina povolání zahrnuje 16 % EAO) a Techničtí a odborní pracovníci (6 019, 18 % VPM, také 16 % EAO).

V průběhu devíti měsíců se celkový počet VPM evidovaných ÚP zvýšil o 5 532 (nárůst o 17 % ve srovnání se nabídkou dne 16. 9. 2013). Nárůst počtu evidovaných VPM nastal ve skupinách klasifikace ISCO 5 až 9 (platí to i pro nabídku VPM určených pro absolventy škol). Největší **nárůst** z hlediska počtu nabídek VPM se projevil ve skupině obsluhy strojů a zařízení, montéři (o 1 579), dále ve skupině pracovníků ve službách a prodeji (nárůst o 1 782 nabídek), ve skupině Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (o 1 720 nabídek). Ve skupinách klasifikace ISCO 1 až 4 se naopak snížil počet nabídek VPM (to platí i VPM pro absolventy škol). Nejvíce

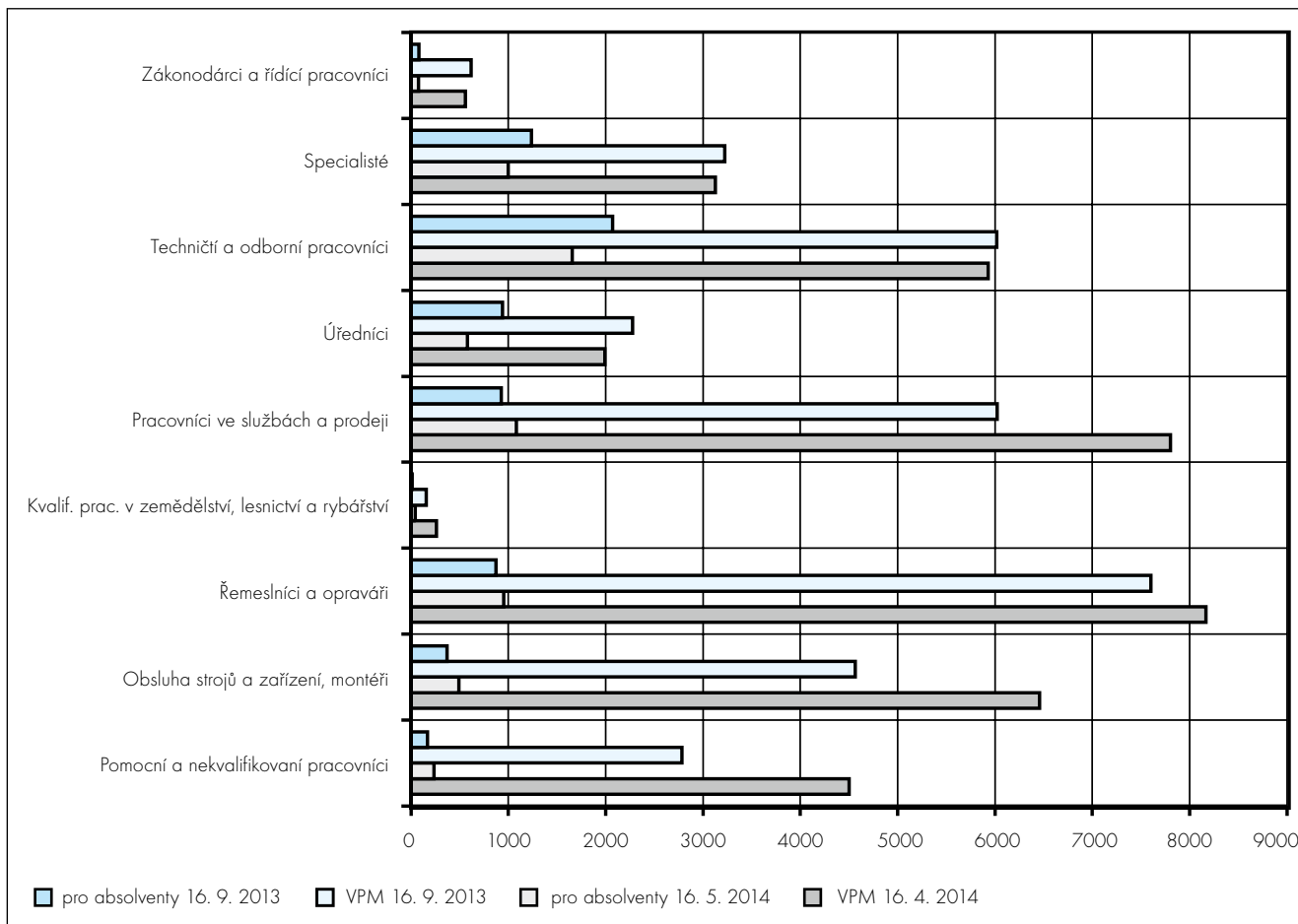
Obrázek 4.5: Struktura VPM (16. 9. 2013) a struktura zaměstnaných podle hlavních skupin zaměstnání ISCO (2013)

Pramen: integrovaný portál MPSV ČR (on-line), ČSÚ (VŠPS)

4. Analýza volných pracovních míst evidovaných Úřadem práce ČR

Obrázek 4.6: Počet volných pracovních míst (VPM) k 16. 9. 2013 a 16. 5. 2014 podle hlavních skupin zaměstnání (ISCO)

Zdroj dat: integrovaný portál MPSV ČR (on-line)

poklesl počet nabídek VPM pro skupinu úředníků (pokles o 285).

Názorem z jiné strany je pohled zaměstnavatelů na danou problematiku. Podle jejich vyjádření nejčastěji přijímají pracovníky na pozice specialistů, do odborných profesí na vyšší úrovni (23 % odpovědí „často“ a 29 % odpovědí „občas“), dále do odborných a technických profesí na střední úrovni (15 % „často“, 38 % „občas“) a do dělnických profesí, obsluhy strojů a zařízení (23 % „často“, 22 % „občas“).

Prvních deset nejčastěji se vyskytujících podskupin zaměstnání zahrnuje 43 % nabídek zaměstnání (VPM), což je značně nerovnoměrné rozložení. Mezi prvními deseti nejžádanějšími podskupinami zaměstnání (třetí úroveň klasifikace zaměstnání ISCO) jsou odborní pracovníci v oblasti pojišťovnictví, obchodní zástupci (2 436); dále pracovníci v oblasti ochrany a ostrahy (1 783); kováři, nástrojáři (1 752); řídicí nákladních automobilů, autobusů a tramvají (1 586); slévači, svářeči (1 548); řemeslníci a kvalifikovaní pracovníci hlavní stavební výroby (1 237, nejvíce zedníci); pracovníci informačních služeb (1 098, zejména operátoři telefonních panelů a pracovníci v zákaznických kontaktních centrech); zprostředkovatelé služeb (984, zejména obchodní referenti, realitní makléři); technici ve fyzikálních a průmyslových oborech (969) a specialisté v oblasti financí (957).

Požadovaná úroveň vzdělání

Ve struktuře volných pracovních míst (VPM) evidovaných na ÚP mají nejvyšší zastoupení místa pro lidi s ukončeným středním vzděláním s výučním listem (15 251 nabídek, 45,8 %), kteří zároveň vykazují vyšší úroveň míry nezaměstnanosti. Druhou nejčetnější skupinou nabídek VPM jsou pro lidi se **základním vzděláním** (7 112 nabídek, 21,4 %), také s vysoce nadprůměrnou mírou nezaměstnanosti. Na dalším místě jsou VPM pro ukončené **střední vzdělání s maturitou** (4 716 nabídek, 14,2 %). Relativně málo nabídek je pro bakaláře a vysokoškolsky vzdělané lidi (1 579, 4,7 %), a to vzhledem ke struktuře obyvatel starších 15 let (15,7 %).

V nabídce VPM s rostoucí požadovanou úrovní vzdělání klesá podíl nabídky pracovních míst bez kvalifikace a narůstá podíl zaměstnání s potřebnou odborností. Ve struktuře VPM pro vyučené (45,8 % všech VPM) mají nejvyšší zastoupení nabídky VPM pro řemeslníky a opraváře, dále pracovníky ve službách a prodeji a pro obsluhu strojů a zařízení, montéry. Ve struktuře VPM s požadavkem středního odborného vzdělání s maturitou (14,2 % VPM) je nejvíce zastoupena nabídka pro technické a odborné pracovníky, specialisty a úředníky. Evidované VPM pro vysokoškoláky (4,7 %) jsou zejména pro specialisty, technické a odborné pracovníky a řídicí pracovníky.

Zaměstnavatelé uvádějí, že nejčastěji přijímají nové pracovníky se středním vzděláním s maturitní zkouškou (47 % „často“ a 33 % „občas“) a pracovníky se středním vzděláním s výučním listem (44 % odpovědí „často“ a 21 % „občas“).

4.3 Struktura volných pracovních míst pro absolventy škol

Volná pracovní místa pro absolventy škol podle odvětví ekonomické činnosti

Nejvíce evidovaných VPM pro absolventy škol z hlediska absolutního počtu i z hlediska podílu je v oblasti **financí**. Zde je 1 674 (44,7 %) VPM vhodných i pro absolventy. Nejvíce z nich je pro odborné pracovníky v oblasti pojišťovnictví, obchodní zástupce, nákupčí a obchodní makléře (998) a specialisty v oblasti financí (543).

Z hlediska absolutního počtu VPM pro absolventy škol je druhou největší skupinou odvětví **výroba a provoz** (1 262), zejména VPM pro kováře, nástrojaře a příbuzné pracovníky (267) a dále techniky ve fyzikálních a průmyslových oborech (180). Vzhledem k tomu, že se jedná o nejčetnější odvětví, do kterého je zařazena téměř třetina všech VPM (tj. 10 128), je celkový podíl míst pro absolventy nízký (pouze 12,5 %).

Třetí největší skupinkou VPM pro absolventy škol z hlediska počtu je z odvětví **obchod a cestovní ruch** (1 246, 25 %). Nejvíce z nich bylo evidováno pro zprostředkovatele služeb (395, z nich 3/4 jsou pozice obchodních referentů), a pro číšníky, servírky a barmany (260).

Naopak nejnižší podíly nabízených VPM pro absolventy jsou v odvětvích zemědělství a lesnictví (pouze 2,6 % ze všech VPM evidovaných pro toto odvětví je specifikovaných jako vhodných i pro absolventy škol), doprava (5,6 %

a obrana a ochrana (5,7 %). Relativně málo nabídek VPM pro absolventy škol je i v odvětví Stavebnictví (10,6 %), které je ale poznamenáno vysokou nezaměstnaností.

Volná pracovní místa pro absolventy škol podle profese

Nejvíce VPM pro absolventy je evidováno na pozici **odborných pracovníků v oblasti pojišťovnictví a obchodních zástupců** (999 nabídek, v dalším období jejich počet více poklesl (na 795), ale se zachováním vedoucí pozice).

Druhou nejčetnější skupinou nabídek VPM vhodných i pro absolventy škol je pro **specialisty v oblasti financí** (549). Typickou nabídkou profese pro absolventa je finanční poradce. Počet nabídek ve sledovaném období mírně poklesl, což souvisí s celkovým poklesem evidovaných nabídek VPM.

Další významná část nabídek VPM pro absolventy škol je na pozici **pracovníků informačních služeb** (506), jejich počet ale v průběhu dalších tří měsíců výrazně poklesl (na 307). Jsou to nabídky zejména na obsazení pozic pracovníků v zákaznických kontaktních centrech a operátorů telefonních panelů, u kterých zaměstnavatelé nevyžadují velké pracovní zkušenosti a jsou tedy vhodné i pro absolventy škol.

Z hlediska skupin povolání (úroveň ISCO 1) nejvíce nabídek VPM pro absolventy škol je pro skupinu **Technických a odborných pracovníků** (2 069, pro absolventy je tedy třetina z nabízených míst; jedná o nejčetnější skupinu povolání ve struktuře EAO), dále pro skupinu **Specialistů** (1 238, 38 %), **Úředníky** (941, 41 %, což je největší podíl nabízených míst pro absolventy) a **Pracovníky ve službách a prodeji** (927, 15 %). Až na pátém místě je počet nabídek VPM pro absolventy škol pro skupinu povolání **Řemeslníci a opraváři** (873), přitom ve struktuře EAO je to druhá nejčetnější skupina povolání.

Tabulka 4.2: Struktura VPM podle odvětví a druhu pracovního úvazku (16. 9. 2013)

	DRUH PRACOVNÍHO ÚVAZKU								
	VPM pro absolventy			VPM celkem			% VPM pro absolventy		
	plný	plný nebo zkrácený	zkrácený	plný	plný nebo zkrácený	zkrácený	plný	plný nebo zkrácený	zkrácený
Administrativa	640	220	139	1 812	465	403	35,3%	47,3%	34,5%
Doprava	133	14	4	2 563	51	61	5,2%	27,5%	6,6%
Finance	1 121	517	36	2 948	713	87	38,0%	72,5%	41,4%
Informační technologie	138	10	16	470	70	31	29,4%	14,3%	51,6%
Kultura a sport	35	10	4	174	35	33	20,1%	28,6%	12,1%
Management	71	1	2	559	8	13	12,7%	12,5%	15,4%
Obchod a cestovní ruch	792	375	79	3 807	665	446	20,8%	56,4%	17,7%
Obrana a ochrana	75	21	9	1 345	250	236	5,6%	8,4%	3,8%
Právo	11			59	9	5	18,6%	0,0%	0,0%
Služby	52	15	42	350	112	326	14,9%	13,4%	12,9%
Stavebnictví	257	6	2	2 404	45	50	10,7%	13,3%	4,0%
Věda a výzkum	32			128			25,0%	-	-
Výchova a vzdělávání	97	18	25	232	48	81	41,8%	37,5%	30,9%
Výroba a provoz	1 231	10	21	9 428	324	376	13,1%	3,1%	5,6%
Zdravotnictví	288	21	14	891	96	89	32,3%	21,9%	15,7%
Zemědělství a lesnictví	13			441	41	13	2,9%	0,0%	0,0%
neuv.	56	2		372	44	59	15,1%	4,5%	0,0%
Celkem	5 042	1 240	393	27 983	2 976	2 309	18,0%	41,7%	17,0%
Celkem v %	75,5%	18,6%	5,9%	84,1%	8,9%	6,9%	-	-	-

Zdroj dat: integrovaný portál MPSV ČR (on-line)

4. Analýza volných pracovních míst evidovaných Úřadem práce ČR

Nízký podíl VPM pro absolventy škol je v nabídkách pro skupinu **Kvalifikovaných pracovníků v zemědělství, lesnictví a rybářství** (podíl na zaměstnanosti i celková nabídka VPM je nízká), **Pomocných a nekvalifikovaných pracovníků** (6 %) a pro **Obsluhu strojů a zařízení, montéry** (8 %).

Struktura VPM pro absolventy škol podle druhu pracovního úvazku a druhu pracovní smlouvy

Ve struktuře VPM pro absolventy a VPM pro pracovníky s praxí jsou jisté rozdíly. Ve srovnání s nabídkou VPM pro „ostatní“ zájemce (tj. ne absolventy) o pracovní místo nabídka VPM pro absolventy škol obsahuje méně plných úvazků (75 %), více VPM, která nejsou jasně definovaná (na plný nebo zkrácený úvazek; 19 %), a zhruba stejně přímo definovaná na zkrácený úvazek (6 %).

Uspořádání nabídky VPM podle druhu pracovního úvazku a pracovní smlouvy v jednotlivých odvětvích zachycuje tabulka 4.2.

Nabídka VPM podle druhu pracovního úvazku závisí také na profesi, pro koho je určena. Jsou profese, u kterých jsou výhradně nabízeny pouze nabídky na plný pracovní úvazek, u jiných profesí je nabídka pracovních úvazků mnohem variabilnější a třeba i v polovině případů je možnost zaměstnání na zkrácený úvazek.

Z celkového počtu nabídek VPM pro absolventy škol je 80 % na hlavní pracovní poměr (5 341 nabídek), 15 % na dohodu o provedení práce (1 018 nabídek) a 5 % na dohodu o pracovní činnosti (316 nabídek).

Analýza neobsazenosti evidovaných volných pracovních míst ÚP pro absolventy škol

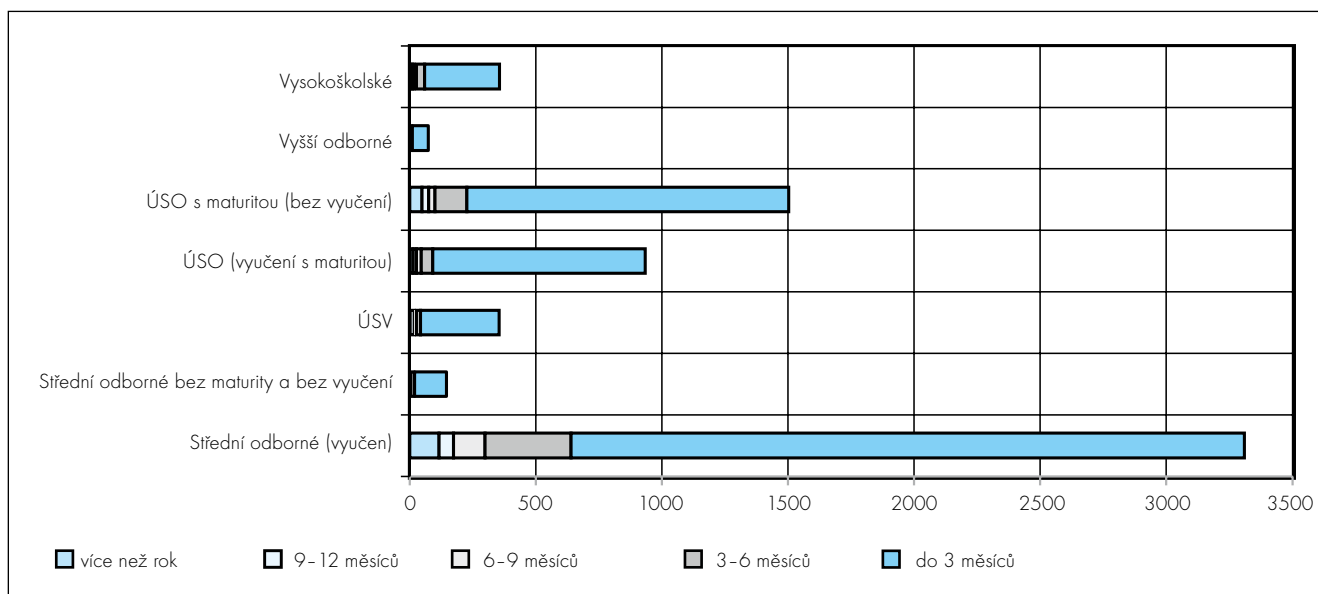
Nejvíce nabídek VPM evidovaných ÚP je pro absolventy **středního vzdělání s výučním listem** (3 310 z celkového počtu 6 675). Největší podíl zde také mají nabídky VPM, které jsou velice aktuální a jsou nabízeny dobu kratší než tři měsíce (81 %). Druhou nejčetnější skupinou nabídek VPM

Tabulka 4.3: Struktura VPM podle skupin povolání a druhu pracovního úvazku (16. 9. 2013)

	DRUH PRACOVNÍ SMLOUVY								
	VPM pro absolventy			VPM celkem			% VPM pro absolventy		
	Dohoda o pracovní činnosti	Dohoda o provedení práce	Pracovní poměr	Dohoda o pracovní činnosti	Dohoda o provedení práce	Pracovní poměr	Dohoda o pracovní činnosti	Dohoda o provedení práce	Pracovní poměr
Zákonodárci a řídící pracovníci	1	5	74	3	58	557	33,3%	8,6%	13,3%
Specialisté	57	157	1 024	125	302	2 798	45,6%	52,0%	36,6%
Techničtí a odborní pracovníci	85	440	1 544	290	742	4 987	29,3%	59,3%	31,0%
Úředníci	8	250	683	25	454	1 799	32,0%	55,1%	38,0%
Pracovníci ve službách a prodeji	123	74	730	265	604	5 154	46,4%	12,3%	14,2%
Kval. prac. v zeměděl., lesn., ryb.			9	1	18	136	0,0%	0,0%	6,6%
Řemeslníci a opraváři	3	48	822	58	346	7 200	5,2%	13,9%	11,4%
Obsluha strojů a zařízení, montéři	1	24	346	89	162	4 312	1,1%	14,8%	8,0%
Pomocní a nekvalif. pracovníci	38	20	109	222	510	2 051	17,1%	3,9%	5,3%
Celkem	316	1 018	5 341	1 078	3 196	28 994	29,3%	31,9%	18,4%
Celkem v %	4,7%	15,3%	80,0%	3,2%	9,6%	87,2%	-	-	-

Zdroj dat: integrovaný portál MPSV ČR (on-line)

Obrázek 4.7: Počet VPM pro absolventy škol podle požadovaného vzdělání a doby neobsazenosti

pro absolventy škol je pro **absolventy úplného středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou (bez vyučení)**, konkrétně 1 503. Pro ně také většina nabídek není starší tří měsíců (85 %). Třetí největší skupina nabídek VPM je určena absolventům středního odborného studia **s maturitní zkouškou a odborným výcvikem** (934). Nabídky pro tuto skupinu absolventů, ve srovnání s ostatními kategoriemi, zahrnují největší podíl těch, která jsou nabízená a prozatím neobsazená dobu kratší než 3 měsíce (90 %).

Z odvětvového hlediska největší skupinou nabídek VPM pro absolventy je v odvětví **finance** (1 674). Z nich 82 % je poměrně hodně aktuálních a „čerstvých“, jsou nabízená a neobsazená po dobu kratší než 3 měsíce. Nabídky

VPM pro absolventy v odvětví **výroba a provoz** (1 262) jsou ve velké míře velice aktuální - v 90 % jsou nabízené a neobsazené po dobu nejdéle 3 měsíců. V další větší skupině nabídek VPM pro absolventy škol v odvětví **obchod a cestovní ruch** (1 246) je až 78 %, které nejsou v nabídce déle než 3 měsíce. Ve skupině VPM z odvětví **administrativa** (999 nabídek pro absolventy škol) je 91 % z nich nabízených a neobsazených dobu kratší než 3 měsíce, dalších 6 % v rozmezí 3 až 6 měsíců. Pouze malá část nabídek je evidována a doposud neobsazena více než půl roku (3 %), což je spíše výjimečné. Nabídka VPM ze **Zdravotnictví** (323 nabídek pro absolventy škol) zahrnuje v 76 % nabídek evidovaných nejdéle 3 měsíce.

5. Přejít absolventů středních škol do terciálního vzdělávání

Tato kapitola přináší výsledky mapování zájmu absolventů oborů středních škol ukončených maturitní zkouškou o studium v terciálním vzdělávání, tedy o studium na vyšších odborných školách a o vysokoškolské studium. Zároveň vypovídá o jejich úspěšnosti při přijímacím řízení. Vzhledem k tomu, že se postupně mění kvalifikační požadavky pro výkon některých profesí a na trhu práce je výhodou vyšší kvalifikace související i s vyšším stupněm vzdělání, naprostá většina absolventů maturitních oborů má zájem pokračovat ve studiu. Při rozhodování se o možnostech dalšího studia hraje pochopitelně roli i vidina lepšího zaměstnání a lepšího výdělku související s vyšší úrovní dosaženého vzdělání.

Veškeré údaje v této analýze vycházejí ze standardních statistických šetření o přihlášených a přijatých ke studiu na vyšší odborné a vysoké školy a ze standardních statistik o celkovém počtu absolventů středních škol v oborech ukončených maturitní zkouškou a v oborech nástavbového studia. Kompletní metodické poznámky jsou dostupné ve výchozí analytické studii, v Informačním systému o uplatnění absolventů na trhu práce (ISA+) na webových stránkách www.infoabsolvent.cz, v sekci Absolventi a trh práce, v tématu Vzdělávání a volba oboru - přechod absolventů SŠ do terciálu.

V období od roku 1989 se značně změnil pohled společnosti na vzdělání. Spolu s uvolněním vzdělávacího trhu zejména v oblasti středního a vysokého školství přestává být vysokoškolské studium doménou pouze absolventů gymnázií. Ke studiu se hlásí i naprostá většina absolventů lyceí a odborně zaměřených oborů středních škol, zejména oborů kategorie M, dříve vyučovanými středními odbornými školami. Cesta k terciálnímu vzdělání ale není uzavřena ani absolventům maturitních oborů kategorie LO, dřívějších středních odborných učilišť, či absolventům nástavbového studia. I ti absolventi se hlásí ke studiu na vysokých nebo vyšších odborných školách, i když v mnohem menší míře.

Vysoké školy v minulých letech značně navýšovaly kapacity; v současné době každoročně přijímají více studentů, než je celkový počet absolventů maturitních oborů středních škol

v daném roce. Přístup k terciálnímu vzdělání tak mají umožněni nejen „čerství“ absolventi, ale i lidé, kteří z různých důvodů vysokoškolské vzdělání v minulosti nezískali, případně mají zájem studovat další obor (tzv. „odložená poptávka“). Spolu s poklesem demografické křivky bude navíc v následujících letech odcházet ze středních škol stále menší počet absolventů a vysoké školy se tak budou muset ve větší míře zaměřit právě na uchazeče z řad odložené poptávky, případně se více věnovat program dalšího vzdělávání. Kromě vysokého školství hrají svoji, i když mnohem menší roli v segmentu terciálního vzdělávání také vyšší odborné školy, které nabízejí více prakticky zaměřené studium a jsou dobrou alternativou zejména pro absolventy odborně zaměřených oborů středních škol.

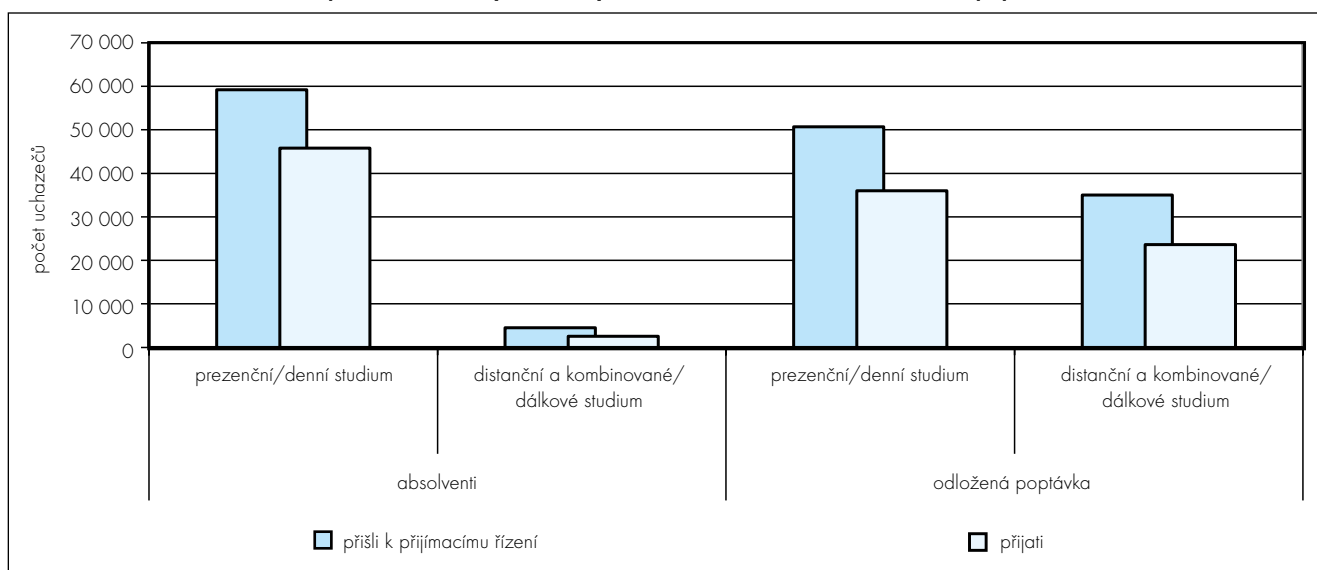
I přes prudký nárůst volných studijních míst v minulých letech a velký zájem uchazečů o studium se Česká republika stále řadí mezi země s nižším podílem obyvatel s terciálním vzděláním, tento fakt se týká zejména starší populace. V případě mladé populace se situace již zlepšuje. Celkově vyšší míru vzdělanosti obyvatel je možné zabezpečit tím, že bude umožněn vstup do terciálního vzdělávání (především bakalářského stupně) prakticky každému, kdo o něj projeví zájem. Cílem podle Dlouhodobého záměru vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2011–2015 je, aby podíl poprvé zapsaných do terciálního vzdělávání v ČR vzhledem k odpovídající věkové kohortě (19letých) do roku 2015 dosáhl do dvou třetin populace odpovídajícího věku.

5.1 Uchazeči o terciální vzdělávání

V povelučním období se uvolnil vzdělávací trh, a v důsledku **toho počet uchazečů o terciální vzdělávání prudce narůstal až do roku 2010/11, kdy dosáhl 161 tisíc**. Svoji roli v tom hráli nejen uchazeči hlásící se ke studiu přímo po maturitě, ale i uchazeči z řad odložené poptávky. Jedná se zejména o uchazeče, kteří si doplňují vzdělání, které neměli možnost z různých důvodů získat, nebo začali znovu studovat po předčasném ukončení studia, případně chtěli začít studovat

5. Přechod absolventů středních škol do terciálního vzdělávání

Obrázek 5.1: Přijímací řízení na vysoké školy – absolventi a uchazeči s odloženou poptávkou 2013/14

další program. Úspěšnost absolventů při přijímacím řízení na vysoké školy narůstala až do roku 2010/11 a v posledních třech letech se stabilizovala na 81 až 82 %. Obdobná situace je i v případě přijímacího řízení na vyšší odborné školy, kam je v posledních čtyřech letech přijímáno 85–87 % těch, kteří se dostaví k přijímacímu řízení. **Od roku 2011/12 pak v důsledku poklesu demografické křivky a postupného snižování zájmu uchazečů z řad odložené poptávky postupně klesá jak počet přihlášených ke studiu do terciálního vzdělávání, tak i počet přijatých.**

Uchazeči hlásící se ke studiu bezprostředně po ukončení střední školy se v naprosté většině hlásí do prezenčního studia a tvoří zhruba 40 % přihlášených; navíc podávají několik přihlášek na různé obory či školy a při přijímacím řízení jsou mnohem úspěšnější než uchazeči s odloženou poptávkou. Hlavním důvodem je, že jsou zvyklí se učit, mají poměrně „čerstvé vědomosti“ a zároveň nemají prakticky žádné pracovní povinnosti. Mohou se tedy na přijímací zkoušky lépe připravit.

Uchazeči z řad odložené poptávky mají obvykle jasnější představu o tom, jaký obor chtějí studovat, a hlásí se na určitou vybranou školu a obor. Velice často se jedná o uchazeče, které si potřebují doplnit kvalifikační požadavky pro výkon jejich stávající profese a absolvování vysoké nebo vyšší odborné školy je pro ně existenční záležitostí. Další skupinu uchazečů s odloženou poptávkou tvoří ti, kteří se již na vysoké či vyšší odborné škole studovat pokoušeli, ale buď neuspěli, nebo si vybrali nevhodný obor, případně jsou to uchazeči, kteří již dostudovali a chtějí studovat další obor. Uchazeči s odloženou poptávkou se stejnou měrou hlásí k prezenčnímu a distančnímu, resp. kombinovanému studiu. **Podávají méně přihlášek a při přijímacím řízení jsou i méně úspěšní než absolventi.** V posledním desetiletí tvoří tito uchazeči více než polovinu přihlášených ke studiu, nicméně i jejich počet v posledních třech letech klesá v důsledku uspokojení poptávky ke studiu v minulých letech.

Zájem absolventů o další studium se začíná postupně

stabilizovat, a to jak v případě vyšších odborných škol, tak v případě vysokoškolského studia. Dlouhodobý zájem absolventů o studium na terciární úrovni svědčí o tom, že mladí lidé si uvědomují význam vzdělání, a to jak z pohledu získaných znalostí, tak i z pohledu lepšího uplatnění na trhu práce, možnosti vyššího výtěžku a menšího rizika nezaměstnanosti. Díky konkurenci na terciárním vzdělávacím trhu si školy nechávají akreditovat nové programy a postupně se snaží více přizpůsobovat požadavkům trhu práce i požadavkům uchazečů. Absolventi středních škol si tak mohou vybírat ze široké škály studijních programů a začít studovat takový, který nejlépe odpovídá jejich požadavkům a představám.

Stabilizoval se i zájem o studium na vysoké škole (studovat chce asi 80–83 % absolventů) i o studium na vyšší odborné škole (jde o 11 % absolventů). Výjimkou jsou zdravotnické obory vyšších odborných škol, o které je stále vysoký zájem v souvislosti se změnou kvalifikačních požadavků k výkonu zdravotnických profesí, které se přesunuly ze středoškolského vzdělání s maturitní zkouškou směrem k terciárnímu vzdělání.

I ve struktuře absolventů hlásících se ke studiu do terciálního vzdělávání se situace v posledních třech letech stabilizovala. **Absolventi gymnázií tvoří 40 % všech přihlášených do terciálního vzdělávání** (kteří se dostavili k přijímacímu řízení), podíl absolventů lyceí se ustálil na 8–9 % a absolventi maturitních oborů kategorie M tvoří 45–46 %. Jedinými dvěma skupinami, kde dochází k mírnému poklesu, jsou obory kategorie LO, kde došlo k poklesu z 5 na 3 % všech přihlášených, a u oborů nástavbového studia (pokles ze 4 na 3 %).

Vzhledem k rozličné míře úspěšnosti absolventů jednotlivých typů oborů **je struktura přijatých k terciárnímu vzdělávání mírně odlišná od struktury přihlášených.** Nejvyšší podíl tvoří absolventi maturitních oborů kategorie M (44 %) a absolventi gymnázií (43 %). Absolventi lyceí se na celkovém počtu přijatých ke studiu podílejí 9 %. Absolventi maturitních oborů kategorie LO a nástavbového studia tvoří pouze zanedbatelný podíl přijatých k terciárnímu vzdělávání (3 %, resp. 2 %). Tato struktura je v posledních čtyřech letech prakticky

stabilní, v rámci jednotlivých kategorií oborů došlo ke změnám maximálně v rozsahu jednoho procentního bodu.

5.2 Absolventi maturitních oborů středních škol

Absolventi jednotlivých druhů a typů středoškolského studia (gymnázia, lycea, maturitní obory bez odborného výcviku (kategorie M), maturitní obory s odborným výcvikem (kategorie LO), nástavbové studium) **vykazují při rozhodování o dalším studiu různé modely chování.** Rozhodování se, jaký obor budou studovat, nebo dokonce, zda vůbec budou pokračovat ve studiu na vysoké nebo vyšší odborné škole, je dáno zejména odlišným charakterem studia na středních školách a obsahem vzdělávacích programů oborů, které absolvovali. Podstatným faktorem je zejména skladba programů a podíl všeobecných a odborných předmětů. Svoji roli hraje i to, jaký je stav trhu práce v době jejich absolvování, zda jsou absolventi škol připraveni na vstup na trh práce a zda mají šanci najít si kvalifikované zaměstnání s odpovídajícím finančním ohodnocením.

Absolventi gymnázií, kteří mají silný všeobecný základ a absolvovali programy připravující je primárně na další studium v terciálním vzdělávání, **se prakticky všichni hlásí ke studiu na vysokých školách – vyšší odborné školy volí spíše jako možnou alternativu pro případ, že by nebyli přijati k vysokoškolskému studiu.** Absolventi podávají v průměru více než tři přihlášky a jsou při přijímacím řízení velmi úspěšní. Přihlášky podávají ke studiu prakticky všech oborů nabízených institucemi terciálního vzdělávání. Ke studiu v terciálním vzdělávání je přijato 94 % absolventů, z toho **91 % k vysokoškolskému studiu a 4 % ke studiu na vyšších odborných školách.**

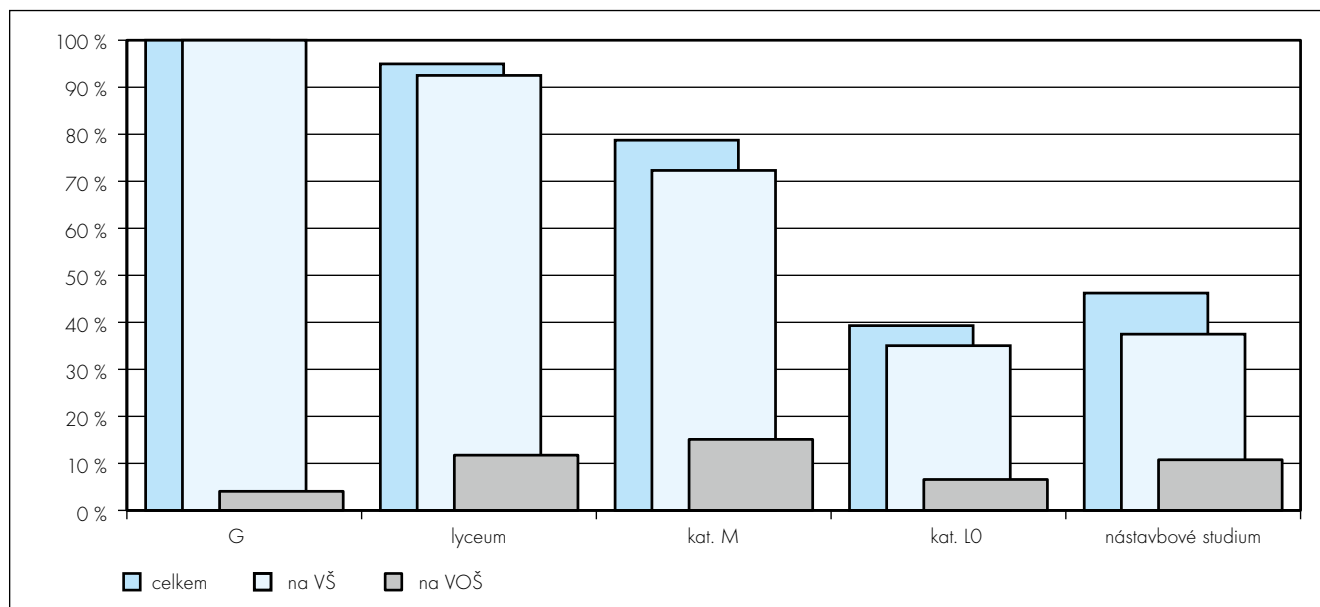
Druhou skupinou absolventů nastupující ve větším míře k dalšímu studiu, jsou absolventi lyceí – **naprostá většina z nich po ukončení střední školy začíná studovat na vyšších odborných a vysokých školách.** Vzdělávání v těchto

oborech obsahuje poměrně rozsáhlou všeobecnou složku, která je doplněna odbornými předměty. Absolventi nezískávají však odbornou kvalifikaci, nicméně mají dobrý všeobecný základ pro následné studium a odborný základ pro uplatnění na trhu práce. **K dalšímu studiu se hlásí 95 % z nich** (12 % na vyšší odborné školy a 93 % na vysoké školy). **V porovnání s absolventy gymnázií si ale častěji vybírají obory obdobného zaměření, jaké měli na střední škole, případně volí studium ekonomických oborů,** a častěji se hlásí ke studiu na vyšších odborných školách. Uchazeči podávají v průměru 2,6 přihlášky – 2,6 přihlášky ke studiu na vysoké škole a 1,3 přihlášky ke studiu na vyšší odborné škole. **V dalším studiu pokračuje 83 % absolventů lyceí,** z toho na vysokých školách 76 % absolventů a na vyšších odborných školách 10 % z nich.

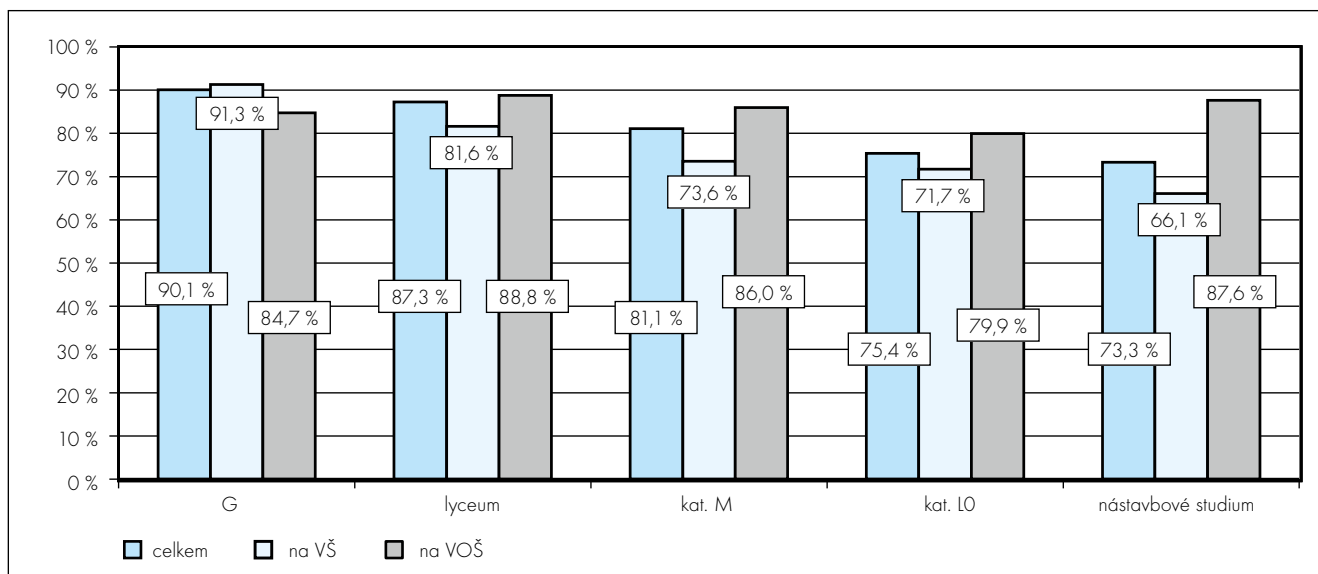
Absolventi maturitních oborů kategorie M jsou další skupinou absolventů, kteří se hlásí ke studiu na terciární úrovni také v poměrně vysoké míře. **Přihlášky ke studiu podalo 79 % absolventů,** z toho 72 % ke studiu na vysoké škole a 15 % ke studiu na vyšší odborné škole, kam se hlásí ve větší míře než absolventi gymnázií a lyceí. Absolventi podávají v průměru 2,1 přihlášky (1,2 ke studiu na vyšší odborné školy a 2,1 k vysokoškolskému studiu). **V dalším studiu v terciálním vzdělávání pokračuje bezprostředně po maturitě 64 % absolventů,** 53 % na vysokých školách a 13 % na vyšších odborných školách.

Skupinou absolventů středních škol, která se hlásí ke studiu na terciární úrovni vzdělávání v menší míře, jsou **absolventi maturitních oborů kategorie LO.** Charakter vzdělávání, který absolvovali na střední škole, je připravuje primárně pro trh práce a nemají příliš široké všeobecné znalosti. **Přihlášky ke studiu podává 40 % z nich,** zájem o studium na vyšší odborné má 7 % a na vysoké školy 35 % z nich. Absolventi maturitních oborů kategorie LO hlásící se k dalšímu studiu podávají v průměru 1,6 přihlášky. **Hlásí se téměř výhradně ke studiu programů obdobného zaměření, jako je jejich absolvovaný**

Obrázek 5.2: Podíly absolventů středních škol hlásících se ke studiu do terciálního vzdělávání 2013/14

Obrázek 5.3: Úspěšnost absolventů středních škol při přijímacím řízení ke studiu na terciální vzdělávací úrovni 2013/14

obor na střední škole. Ve studiu po maturitě pokračuje 30 % absolventů tohoto typu středoškolského studia, z toho 5 % na vyšší odborné škole a 25 % na vysoké škole.

Ke studiu v terciálním vzdělávání se hlásí i absolventi nástavbového studia. Mají za sebou již dvě ukončená středoškolská studia, získali výuční list a následně složili maturitní zkoušku. Ani oni nemají další vzdělávací dráhu uzavřenou. **Ke studiu na vysokých nebo vyšších odborných školách se hlásí 46 % těchto absolventů** (37 % na vysokou školu a 11 % na vyšší odbornou školu). Stejně jako absolventi maturitních oborů kategorie LO se i absolventi nástavbového studia hlásí k dalšímu studiu v oborech obdobně zaměřených, jako jsou obory absolvované na střední škole. V průměru podávají 1,4 přihlášky a ke studiu je přijato 34 % z nich (9 % ke studiu na vyšší odborné škole a 25 % ke studiu na vysoké škole).

Úspěšnost absolventů jednotlivých skupin oborů při přijímacím řízení se poměrně liší. Navíc se úspěšnost liší i z pohledu typu terciálního vzdělávání – úspěšnost při přijímacím řízení ke studiu na vysoké škole je obvykle nižší, než je tomu v případě vyšších odborných škol, a liší se i úspěšnost v závislosti na tom, jaký obor terciálního vzdělávání si uchazeči vybírají. **Nejúspěšnější při přijímacím řízení na terciální úrovni jsou absolventi gymnázií (90% úspěšnost) a absolventi lyceí (87% úspěšnost).** Ke studiu je přijato 81 % uchazečů z řad absolventů maturitních oborů kategorie M, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Nejnižší míru úspěšnosti vykazují **absolventi maturitních oborů kategorie LO (75%) a uchazeči z řad absolventů nástavbového studia** (přijato je pouze 73 % přihlášených, kteří se dostavili k přijímacímu řízení).

Při přijímacím řízení ke studiu na vysokých školách jsou výrazně úspěšnější absolventi oborů s vyšším podílem všeobecné složky, tedy absolventi lyceí a gymnázií, přijato ke studiu je 91 %, resp. 82 % z těch, kteří se dostavili k přijímacímu řízení. Absolventi oborů kategorie M a kategorie LO vykazují úspěšnost pohybující se kolem 70 % (74 %, resp.

72 %). Nejnižší míru úspěšnosti mají absolventi nástavbového studia (65 %).

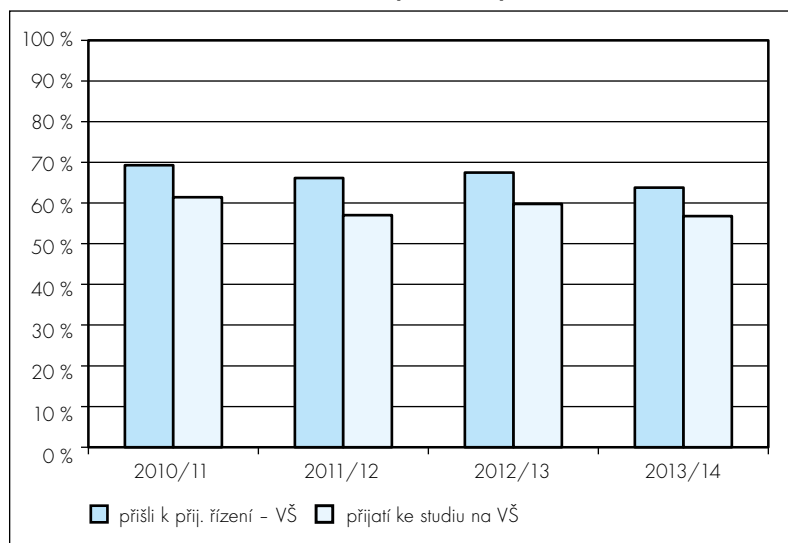
I když úspěšnost při přijímacím řízení ke studiu na vyšší odborné škole je obecně vyšší než v případě vysokých škol, neplatí to pro absolventy gymnázií. Ti jsou na vyšších odborných školách úspěšni z 85 %. Ke studiu na vyšších odborných školách je přijato 82 % uchazečů z řad absolventů lyceí, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, následují absolventi nástavbového studia s 88 % úspěšností. U absolventů oborů kategorie M se jedná o 86 % úspěšnost a u absolventů oborů kategorie LO o 80 % úspěšnost.

5.3 Absolventi vybraných skupin maturitních oborů

Tato kapitola přináší přehled informací týkající se skupiny **kategorie M: 23 Strojírenství a strojírenská výroba.** V původní publikaci Přejchod absolventů středních škol do terciálního vzdělávání, dostupné v Informačním systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA+) na www.infoabsolvent.cz, v sekci Absolventi a trh práce, v tématu Vzdělávání a volba oboru na dynamické stránce Přejchod absolventů na VOŠ a VŠ podle oborů, jsou k dispozici výsledky pro další skupiny oborů kategorie M, kategorie LO (s odborným výcvikem) a pro nástavbové studium.

Ve skupinách oborů **kategorie M** jde o skupinu 16 Ekologie a ochrana životního prostředí, 18 Informatické obory, 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika, 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie, 37 Doprava a spoje, 41 Zemědělství a lesnictví, 53 Zdravotnictví, 63 Ekonomika a administrativa, 64 Podnikání v oborech, odvětví, 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus, 68 Právo, právní, veřejnosprávní činnost, 75 Pedagogika, učitelství, sociální péče a 82 Umění a užití umění; **V kategorii LO** to jsou skupiny oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba, 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika, 39 Speciální interdisciplinární obory, 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus, 66

Obrázek 5.4: Kategorie M: 23 Strojírnoství a strojírenská výroba – přijímací řízení na vysoké školy

Obchod, 69 Osobní a provozní služby a 82 Umění a užité umění; a v kategorii vybraných skupin **nástavbového studia** 23 Strojírnoství a strojírenská výroba, 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika, 64 Podnikání v oborech, odvětví a 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus.

Kategorie M: 23 Strojírnoství a strojírenská výroba

Strojírnoství a strojírenská výroba patří na středních odborných školách k oborovým skupinám s méně než deseti procenty absolventů. Tyto obory absoluuje 2,2 tis. žáků, tedy 6 % všech absolventů středních odborných škol. Počty absolventů uvedené oborové skupiny v posledních čtyřech letech poklesly o 700, což způsobila zejména klesající populační křivka.

Ke studiu na terciální úrovni se v roce 2013/14 hlásilo 68 % absolventů této oborové skupiny, z toho 6 % ke studiu na vyšších odborných školách a 64 % absolventů ke studiu na vysokých školách. Podíl absolventů strojírenských oborů hlásících se ke studiu na vysoké školy v období 2010/11 – 2013/14 mírně klesaly (z 69 % na 64). Podíl absolventů těchto oborů hlásících se ke studiu na vyšší odborné školy v celém období mírně klesal a v posledním roce se jednalo o 5 %.

Absolventi strojírenských oborů kategorie M jsou při přijímacím řízení poměrně úspěšní, ke studiu na vyšší odborné škole je přijato na 91 % uchazečů, kteří se dostavili

k přijímacímu řízení, a v případě vysokých škol se jedná o 89% úspěšnost. Tak vysoká úspěšnost je dána i tím, že absolventi se velmi často hlásí ke studiu technických oborů, kde se velice často nekonají přijímací zkoušky, a úspěšnost uchazečů při přijímacím řízení je tedy vyšší.

Absolventi strojírenských oborů kategorie M se dostávají v průměru k 1,5 přijímacím řízením ke studiu na vysoké škole a k jednomu na vyšší odborné škole. Vzhledem k jejich vysoké úspěšnosti při přijímacím řízení **je přijato ke studiu na vysoké či vyšší odborné školy celkem 61 % všech absolventů strojírenských oborů kategorie M**. Na vyšší odborné školy je přijato 5 % absolventů a ke studiu na vysoké školy 57 %. Na trh práce tedy vstupuje zhruba 850 absolventů těchto oborů a 1 330 absolventů pokračuje ve studiu na terciální vzdělávací úrovni.

Naprostá většina uchazečů o další studium z řad absolventů strojírenských oborů

kategorie M se hlásí ke studiu oborů technického zaměření, případně se uchazeči hlásí ke studiu oborů zaměřených na podnikání. V případě uchazečů těchto oborů o studium na vyšších odborných školách se 47 % z nich hlásí ke studiu strojírenských oborů, 18 % do programů elektrotechnického zaměření. Zájem je i o podnikání v oborech, odvětvích (15 %) a překvapivě 5 % uchazečů se hlásí ke studiu zdravotnických oborů. Při přijímacím řízení ke studiu všech těchto oborů jsou uchazeči – absolventi strojírenských oborů kategorie M velmi úspěšní, úspěšnost se pohybuje v rozmezí 85–100 %.

Naprostá většina absolventů strojírenských oborů kategorie M hlásících se ke studiu na vysoké školy podává přihlášky ke studiu strojírenských oborů (60 % z nich). Při přijímacím řízení jsou tyto uchazeči poměrně úspěšní – přijato je 92 % z nich, což je dáno i jejich poměrně dobrými znalostmi z matematiky a fyziky a znalostmi z oblasti technických předmětů. Uchazeči přijatí ke studiu těchto oborů tvoří 62 % všech přijatých absolventů strojírenských oborů kategorie M přijatých ke studiu na vysoké školy.

Dalšími technickými obory vysokých škol, na které se uchazeči strojírenských oborů středních škol hlásí, jsou speciální interdisciplinární obory a obory doprava a spoje. Hlásí se na ně 14 %, resp. 13 % přihlášených, a tiito uchazeči jsou při přijímacím řízení úspěšní ze 73 %, resp. 84 %. Z dalších oborů

Tabulka 5.1: Přehled o přijímacím řízení na vyšší odborné a vysoké školy – Kat. M: 23 Strojírnoství a strojírenská výroba 2013/14

Počet absolventů	2 180					
	VOŠ 127			VŠ 1 391		
Počet uchazečů o studium, kteří se dostavili k přijímacímu řízení	podíl přihlášených, kteří přišli k přij. řízení	podíl přijatých	úspěšnost	podíl přihlášených, kteří přišli k přij. řízení	podíl přijatých	úspěšnost
Nejčtenější oborové skupiny						
23 Strojírnoství, strojírenská výroba	47,2% (1.)	44,3% (1.)	85,0%	60,4% (1.)	62,3% (1.)	91,8%
26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	18,1% (2.)	19,1% (2.)	95,7%			
37 Doprava a spoje				13,4% (3.)	12,7% (2.)	84,4%
39 Speciální interdisciplinární obory				14,4% (2.)	11,8% (3.)	73,0%
41 Zemědělství a lesnictví				7,6% (4.)	7,6% (4.)	88,7%
53 Zdravotnictví	4,7% (4.)	5,2% (4.)	100,0%			
64 Podnikání v oborech, odvětví	15% (3.)	15,7% (3.)	94,7%			

5. Přechod absolventů středních škol do terciálního vzdělávání

stojí za zmínku zemědělství a lesnictví (8 % přihlášených, 89% úspěšnost). Uchazeči jsou často přijati k více než jednomu studiu, v průměru se jedná o 1,2 přijetí. Většinou se jedná o technické obory na více fakultách.

5.4 Srovnání absolventů maturitních oborů v oborovém členění

Rámcové vzdělávací programy gymnázií, oborů lyceí, oborů kategorie M, kategorie LO i nástavbového studia mají různý obsah a odlišný podíl všeobecné i odborné složky. Z toho důvodu mají absolventi různou šíři i obsah znalostí, a tak se pochopitelně při rozhodování a dalším studiu chovají odlišně. Obdobně **prokazují různé** modely chování i absolventi jednotlivých oborových skupin odborných středních škol. Absolventi volí v různé míře vysokoškolské studium a studium na vyšší odborné škole a upřednostňují různé studijní programy.

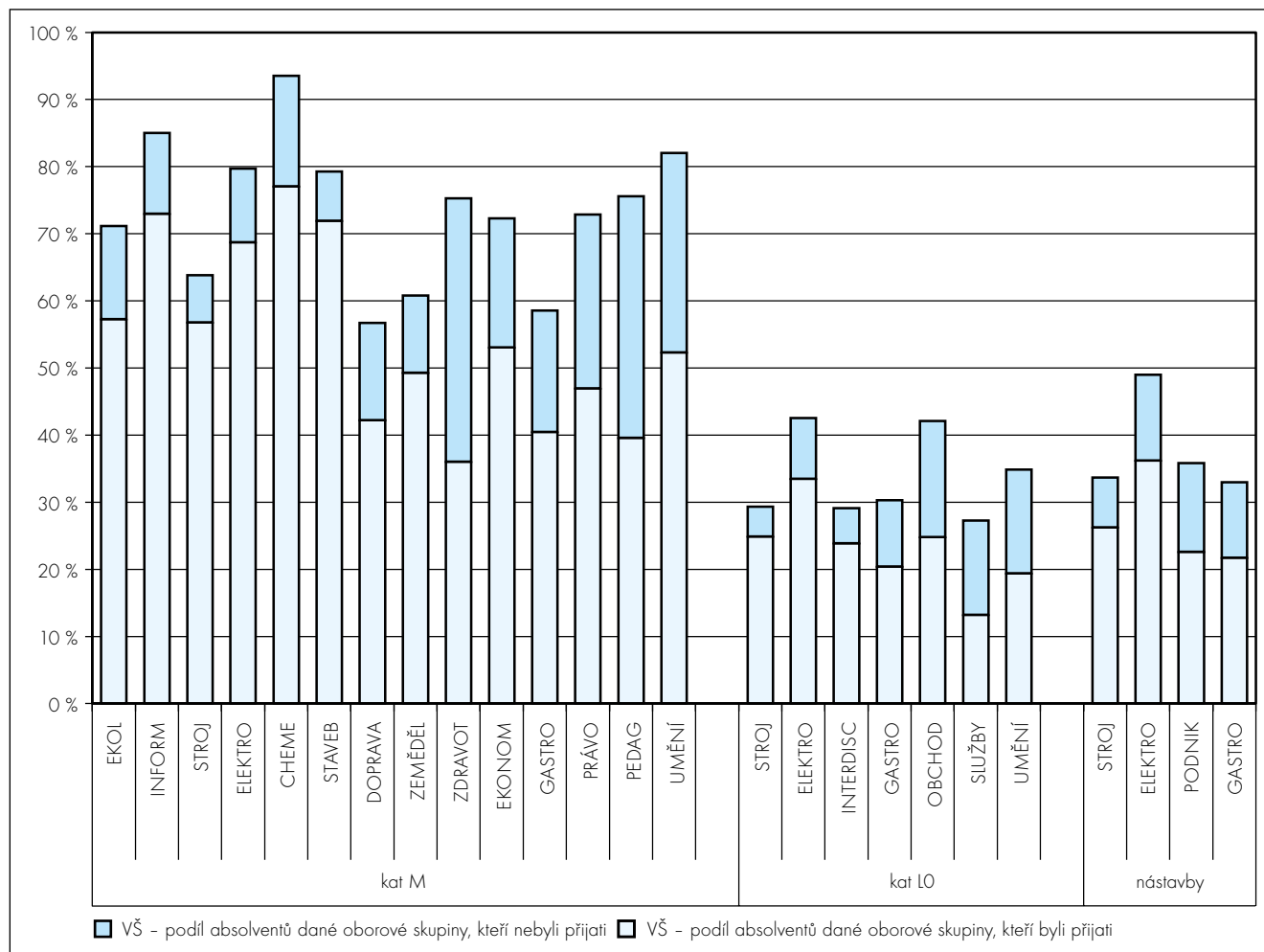
Z pohledu odborně zaměřených oborů středních škol obecně platí, že **největší podíl uchazečů hlásících se ke studiu je z řad absolventů oborů kategorie M**. V minulých letech byli další v pořadí absolventi maturitních oborů kategorie LO a následovali absolventi nástavbového studia. Nicméně

v posledních letech se situace obrátila a ke studiu se hlásí mírně větší podíl absolventů nástavbového studia.

Mezi jednotlivými oborovými skupinami absolventů středních odborných škol z pohledu největšího zájmu o studium na vysoké škole dominují absolventi oborů **technická chemie a chemie silikátů** (oborová skupina 28), **informatických oborů** (oborová skupina 18), **oborů z oblasti stavebnictví, geodézie a kartografie** (oborová skupina 36), oborů **elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** (oborová skupina 26). Absolventi ostatních oborových skupin se hlásí k vysokoškolskému studiu z méně než 80 %. Naopak nejméně se k vysokoškolskému studiu hlásí absolventi oborů **doprava a spoje** středních odborných škol (oborová skupina 37), **gastronomie, hotelnictví a turismus** (oborová skupina 65), **zemědělství a lesnictví** (oborová skupina 41) a oborů **strojírenství, strojírenská výroba** (oborová skupina 23).

V rámci maturitních oborů kategorie LO se nejčastěji hlásí k vysokoškolskému studiu absolventi oborů **elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** (oborová skupina 26) a oborů **obchod a služby** (oborová skupina 64). Naopak nejmenší zájem o vysokoškolské studium projevují absolventi oborů **osobních a provozních služeb** (oborová

Obrázek 5.5: Podíly absolventů vybraných skupin oborů odborného vzdělání středních škol, kteří se hlásí ke studiu na vysokých školách podle toho, zda byli, či nebyli přijati 2013/14

5. Přechod absolventů středních škol do terciálního vzdělávání

skupina 69), oborů **strojírenství, strojírenská výroba** (oborová skupina 23) a speciálních interdisciplinárních oborů (oborová skupina 39).

Z absolventů nástavbového studia nejčastěji podávají přihlášky k vysokoškolskému studiu absolventi oborů **elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** (oborová skupina 26). Absolventi ostatních sledovaných oborových skupin jeví zájem o studium v menší míře – k přijímacímu řízení na vysoké školy se dostaví méně než dvě pětiny z nich.

Absolventi jednotlivých skupin maturitních oborů kategorie M jsou při přijímacím řízení úspěšní z 52–91 %. Nejúspěšnější jsou absolventi oborů z oblasti **stavebnictví** (oborová skupina 36), oborů **strojírenských** (oborová skupina 23) a oborů **informatických a elektrotechnických** (oborové skupiny 18 a 26). V případě všech těchto oborů mají absolventi poměrně dobré znalosti z matematiky a fyziky a mají poměrně velkou šanci pokračovat v dalším studiu technických oborů či oborů z oblasti informatiky. **Nejméně úspěšní** při přijímacím řízení na vysoké školy mezi absolventy středních odborných škol jsou uchazeči z řad absolventů **zdravotnických oborů** (oborová skupina 53) a **oborů pedagogických** (oborová skupina 75). Tito uchazeči se hlásí ke studiu oborů s větším převisem

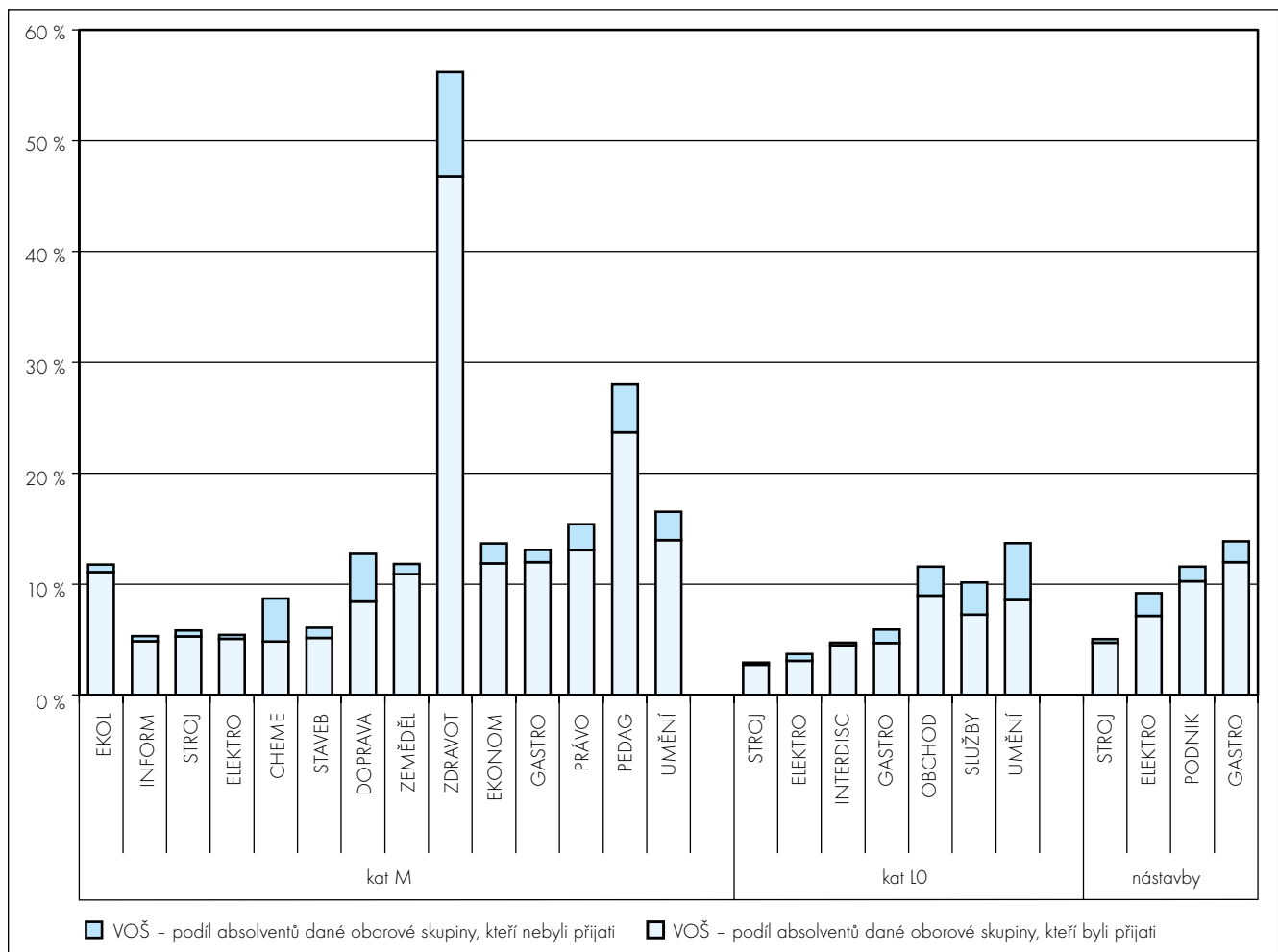
poptávky (zdravotnických a lékařských, resp. pedagogických), u kterých je obecně nižší šance být přijat.

I v případě absolventů maturitních oborů kategorie LO a nástavbového studia jsou při přijímacím řízení ke studiu na vysoké školy **úspěšnější absolventi technických oborů; oproti ostatním oborovým skupinám jde o výrazně vyšší úspěšnost (79–85 %)**. Obecně jsou absolventi maturitních oborů kategorie M a nástavbového studia při přijímacím řízení ke studiu na vysokých školách méně úspěšní.

Zájem o studium na vyšších odborných školách se v posledních třech letech prakticky stabilizoval, určitou výjimkou jsou absolventi oborů kategorie LO, u kterých zájem o studium na vyšší odborné škole poklesl. Toto studium bere část absolventů odborných středních škol spíše jako variantní řešení v případě, že nejsou přijati na vysoké školy. Situace se ale samozřejmě liší podle toho, jaký typ oboru a obor jakého zaměření uchazeči absolvovali na střední škole.

V rámci absolventů maturitních oborů kategorie M se v zájmu o studium na vyšších odborných školách výrazně odlišují absolventi zdravotnických oborů (oborová skupina 53), kdy se ke studiu na vyšších odborných školách hlásí 56 % absolventů. To je způsobeno zejména požadavky na

Obrázek 5.6: Podíly absolventů vybraných skupin oborů odborného vzdělání středních škol, kteří se hlásí ke studiu na vysokých školách podle toho, zda byli, či nebyli přijati 2013/14

6. Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu

kvalifikaci pro výkon zdravotnických povolání – absolventi těchto oborů končí střední školu bez kvalifikace požadované u (středně)zdravotnického pracovníka, a aby mohli vykonávat některou ze zdravotnických profesí, musejí získat terciární vzdělání. Naprostá většina z těchto absolventů hlásících se ke studiu na vyšších odborných školách se přihlašuje právě ke studiu zdravotnických oborů. Další oborovou skupinou středních odborných škol, ze které se hlásí k vyššímu odbornému studiu více než pětina absolventů, je **obor středních odborných**

škol pedagogika, učitelství a sociální péče. Situace je zde obdobná jako v případě zdravotníků, změnily se kvalifikační požadavky pro výkon některých pedagogických profesí a absolventi se tedy snaží získat vyšší než středoškolské vzdělání.

Nejmenší zájem o studium na vyšší odborné škole projevují v rámci středních odborných škol absolventi technických oborů, kteří se ale naopak hlásí k vysokoškolskému studiu a díky vyšší úspěšnosti (hlásí se většinou ke studiu technických oborů) jsou i častěji přijati.

6. Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu

Tato kapitola popisuje chování absolventů středních škol z pohledu jejich setrvání ve studiu, přechodu mezi obory, případně odchody z vysokoškolského studia. Ke studiu se stále hlásí více než 80 % absolventů oborů středních škol ukončených maturitní zkouškou a více než 65 % absolventů těchto oborů je i ke studiu přijato. Na vysoké školy tak častěji vstupují i absolventi, kteří studium v prvních dvou letech mnohdy vzdají. Vysoký podíl odchodů ze studia však nemusí svědčit pouze o nižší úrovni uchazečů, ale může vypovídat také o skutečnosti, že stávající programy vysokých škol nenaplnily očekávání uchazečů. Pro vysoké školy tak může být tato situace signálem, že zde chybí programy, které by odpovídaly poptávce, tedy programy typu profesního bakaláře.

Kompletní metodické poznámky jsou dostupné ve výchozí analytické studii, v Informačním systému o uplatnění absolventů na trhu práce (ISA+) na webových stránkách www.infoabsolvent.cz, v sekci Absolventi a trh práce, v tématu Vzdělávání a volba oboru – předčasné odchody absolventů SŠ ze studia na VŠ.

Uchazeči o vysokoškolské studium jsou při výběru studijního oboru ovlivněni různými faktory. Jedním z hlavních faktorů je **zájem o obor a s tím související představa o budoucí profesi**, zde svoji roli hraje i **možnost uplatnění se na trhu práce ve vystudovaném oboru a výše finančního ohodnocení této profese**. Dalším faktorem může být **snaha o získání vysokoškolského titulu bez ohledu na obor**, jen aby měli lepší pozici na trhu práce. Tyto faktory hrají významnou roli v motivaci studium zvoleného studijního programu úspěšně ukončit, případně ukončit jakékoli studium. Tyto skutečnosti mají **vliv na míru úspěšnosti ukončení studia i na míru přestupů v průběhu vysokoškolského studia**.

Ze statistik posledních několika let je patrné, že **nejvíce studentů odchází ze škol v průběhu prvních dvou let studia**. Nicméně část z nich se na vysoké školy vrátí a začne studovat stejný, příbuzný nebo i zcela jiný obor. Čím déle jsou studenti od maturity, tím se snižuje podíl těch, kteří definitivně odešli z vysokých škol v prvních dvou letech studia. Pokud sledujeme studenty vysokých škol – absolventy středních škol z let 2009–2012 bez hledu na to, v kterém roce absolvovali, **ze studia odešlo 19,5 % z nich**. Jde

o mírně vyšší míru odchodů (o necelých pět procentních bodů), než tomu bylo v případě absolventů z let 2002–2005 a 2006–2009.

Největší podíl studentů předčasně ukončuje studium technických oborů, což jsou právě obory vysokých škol, které mají poměrně nouzi o uchazeče, a proto velice často přijímají všechny uchazeče o studium. Tyto obory pak volí ve větší míře uchazeči, kteří se po neúspěšném ukončení studia na vysoké školy již nevracejí. V případě **strojírenských oborů** odchází předčasně ze studia 39 % absolventů, ze studia **elektronických oborů** 32 %, **oborů chemie** 30 % a u **ostatních technických oborů** jde o 27 % studentů. Kromě technických oborů odcházejí více než dvě pětiny studentů vysokých škol ze studia **zemědělství** (33 % předčasných odchodů), oborů **matematicko-fyzikálních** (29 %) a **přírodovědných** (25 %). Naopak, pokud absolventi nastoupí ke studiu oborů **práva a lékařských a zdravotnických**, pak jich naprostá většina ve studiu i setrvá, ze studia odchází předčasně pouze 6 %, resp. 9 % z nich.

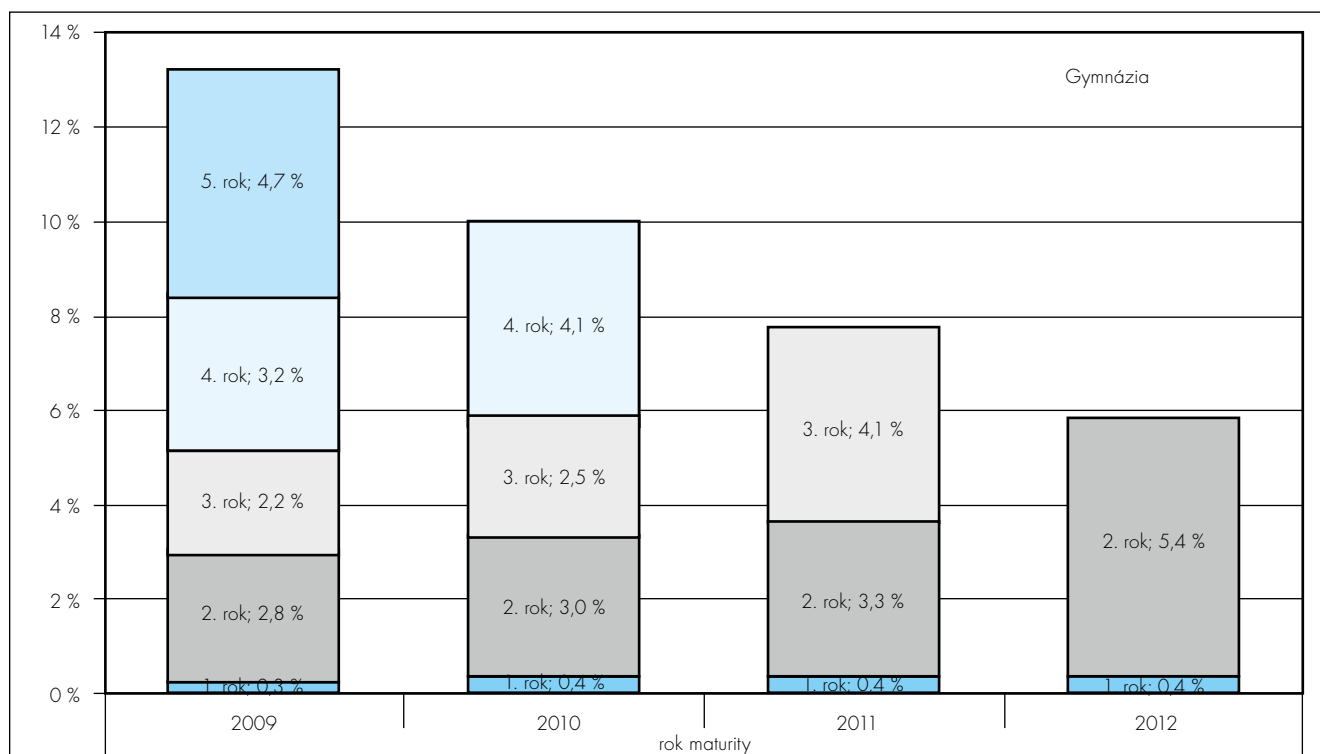
V případě většiny oborových skupin **40 % a více studentů, kteří předčasně odešli ze studia a na vysoké školy se vrací, přecházejí ke studiu stejně zaměřených oborů**. Výjimkou jsou obory chemie (návraty 18 %), obory matematicko-fyzikální (stejně zaměřené obory studuje 30 % přecházejících studentů), ostatní technické (návraty 38 %) a obory právo (návraty 35 %). Naopak nejčastěji se vrací ke studiu obdobných oborů ti, kteří předčasně ukončili studium strojírenství (61 %) a lékařství (68 %).

Oproti předchozím letům jsou přestupy do jiných oborových skupin celkově častější a studenti jsou méně vyhranění, odchody se nejednou rozmělní do více oborových skupin, mnohdy naprosto odlišných než byl původně zvolený obor.

6.1 Absolventi gymnázií

Kvůli charakteru získaných znalostí nejsou absolventi gymnázií specificky oborově vyhranění a na vysokých školách studují prakticky v celé škále oborů, které vysoké školy nabízejí. V porovnání s absolventy odborných středních škol si však častěji volí programy humanitního zaměření. Při studiu na vysoké škole jsou tiito absolventi v porovnání s ostatními

Obrázek 6.1: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi gymnázií

absolventy středních škol úspěšnější a ze studia odcházejí ve výrazně nižší míře.

Vysokoškolské studium předčasně ukončilo 13 % absolventů gymnázií z roku 2009 (pokud se zaměříme na absolventy celého období 2009–2012, odešlo ze studia 9,6 % z nich). Oproti roku 2006 tak došlo k mírnému zvýšení předčasných odchodů (o 3 procentní body). Pokud absolventi gymnázií odejdou ze studia po prvních dvou letech studia (5,9 % odchodů u absolventů roku 2012), část z nich se ke studiu opět vrátí. O tom svědčí i skutečnost, že u absolventů z roku 2011 (mají 3 roky od maturity) je míra odchodů v prvních dvou letech již jen 3,7 %, u absolventů z roku 2010 (čtyři roky po maturitě) se jedná o 3,4 % a u absolventů z roku 2009 (pět let po maturitě) o 3,1 %.

Míra úspěšnosti a neúspěšnosti absolventů gymnázií závisí i na tom, který obor začnou studovat. Nejčastěji ze studia odcházejí předčasně ti absolventi gymnázií, kteří studovali technické obory. Vyšší míru předčasných odchodů dále vykazují i studenti matematiky a fyziky (17% míra předčasných odchodů), zemědělství (17 %) a přírodních věd (15% míra odchodů). Oproti tomu ve studiu častěji zůstávají ti absolventi gymnázií, kteří si zvolili studium práva (pouze 3 % předčasných odchodů), lékařské a zdravotnické obory (5% míra odchodů), ekonomii a učitelství a pedagogiku (shodně 10 % předčasných odchodů).

Absolventi gymnázií, kteří v průběhu studia na vysoké školy studium ukončí před jeho absolvováním a následně k dalšímu vysokoškolskému studiu nastoupí, nejčastěji nastupují ke studiu ostatních humanitních a ekonomických oborů (shodně 21 %), ke studiu přírodních věd (12 %) a učitelství a pedagogiky (10 %).

6.2 Absolventi oborů lyceum

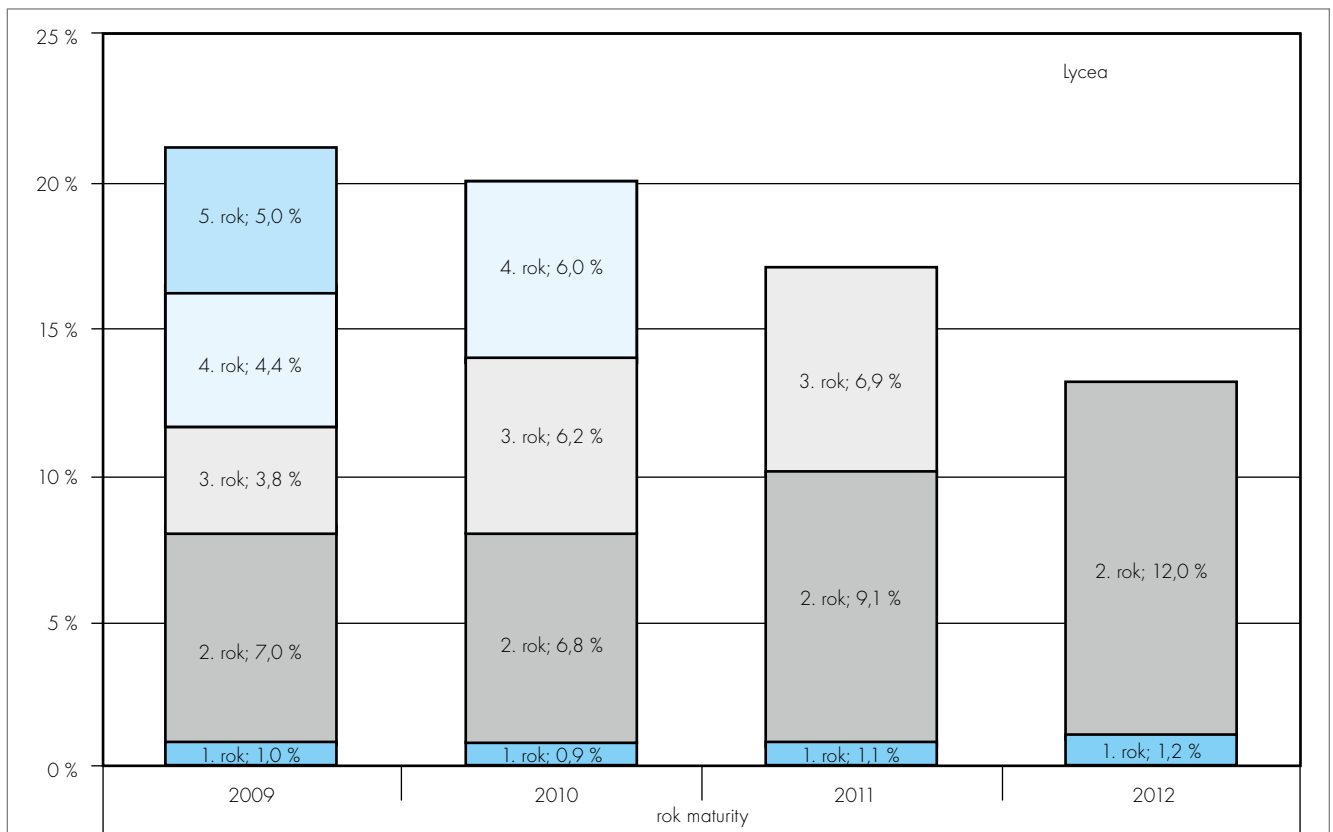
Absolventi oborů lyceí dosahují, stejně jako v případě absolventů gymnázií, vyšší úspěšnosti ve vysokoškolském studiu a nižší míry odchodů z vysokoškolského vzdělávání oproti absolventům odborně zaměřeného studia na středních školách. Na vysoké školy vstupují v posledních letech více než tři čtvrtiny absolventů.

Ze studia odchází větší podíl absolventů oborů lyceí, než je tomu v případě absolventů gymnázií. **Přesto se absolventi lyceí řadí mezi jedny z nejúspěšnějších při studiu na vysoké školy,** ze studia odešlo před jeho úspěšným ukončením po pěti letech od maturity 18 % těch, kteří maturovali v roce 2009–2012 a nastoupili ke studiu na vysoké škole. V případě absolventů z roku 2009 se jednalo o 21 %.

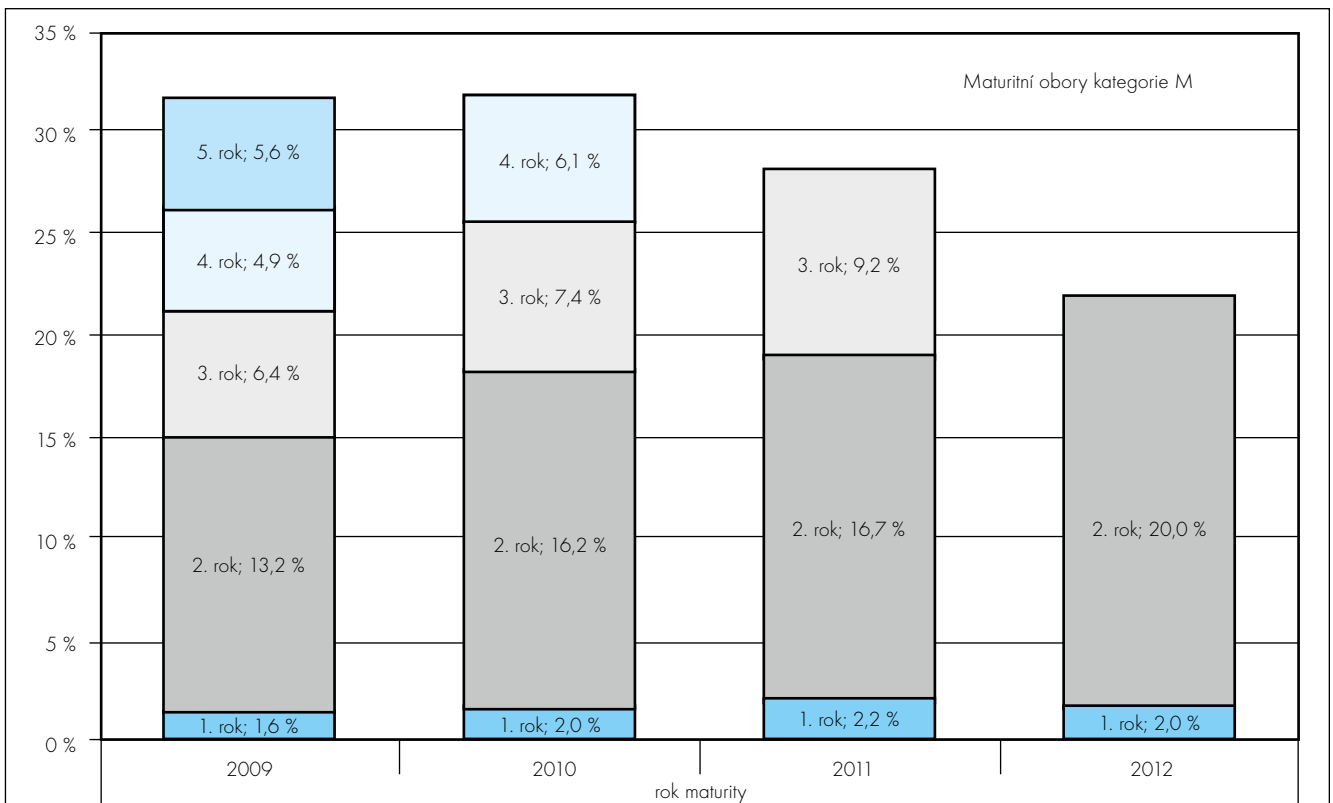
Nejvíce studentů z řad absolventů lyceí odchází z vysokoškolského studia **v prvních dvou letech po maturitě** (8,0 % - z toho v prvním roce 1,0 % a po prvním roce 7,0 %). V dalších letech odchází každoročně dalších 4–5 % studentů (po třetím a čtvrtém roce po čtyřech procentech, po pátém roce pět procent). Obdobně jako absolventi gymnázií i absolventi lyceí **nejčastěji předčasně ukončují studium matematicko-fyzikálních** (29 % odchodů), **zemědělských** (26 %) a **technických oborů**. V případě studia **chemie** předčasně ukončí 28 % studentů z řad absolventů lyceí, více než pětina absolventů lyceí nedokončí ani studium **strojírenství, elektrotechniky, přírodních věd** (shodně 25% míra odchodů) a **ostatních technických věd** (21% neúspěšnost). Naopak devadesát procent studentů - absolventů lyceí - dokončí studium **lékařských a zdravotnických oborů** a studium **práva** (10 % předčasných odchodů).

6. Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu

Obrázek 6.2: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi lyceí

Obrázek 6.3: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi maturitních oborů kategorie M

Pokud absolventi lyceí odcházejí ze studia na vysoké škole a následně se na vysoké školy opětovně vrací, nejčastěji přestupují ke studiu ekonomie (26 %), ostatních technických oborů (12 % přestupujících), oborů pedagogiky a učitelství a ostatních humanitních oborů (po 11 %).

Absolventi maturitních oborů středních škol kategorie M

Obory kategorie M byly v minulosti doménou středních odborných škol, jedná se o odborně zaměřené maturitní obory bez odborného výcviku. Původně byly primárně určeny pro přípravu absolventů na výkon odborných profesí, tedy pro trh práce. V posledním desetiletí se však uplatnění absolventů škol výrazně změnilo, většina z nich pokračuje ve studiu na vysoké či vyšší odborné škole. K vysokoškolskému studiu odchází nadpoloviční většina z nich (v roce 2012/13 se jednalo o 56 % absolventů).

Absolventi maturitních oborů kategorie M se na vysoké školy hlásí zejména ke studiu oborů příbuzných těm, které absolvovali na střední škole, případně ke studiu ekonomie. **Z vysokoškolského studia odcházejí předčasně ve větší míře, než je tomu v případě absolventů oborů gymnázií a lyceí, ale v menší míře než absolventi odborně zaměřených oborů kategorie LO (bývalé obory středních odborných učilišť) a absolventi oborů gymnázií. Celkově zanechalo vysokoškolského studia před jeho úspěšným ukončením 28 % absolventů těchto oborů z let 2009–2012.**

Předčasné odchody absolventů odborně zaměřených oborů středních škol kategorie M z vysokoškolského studia v jednotlivých letech po maturitě je možné **nejlépe vysledovat u absolventů, kteří maturovali v roce 2009**, mají

tedy šest let po maturitě. Celkově jich **neúspěšně ukončila studium necelá třetina – 31,7 %**. Nejvyšší podíl odchodů nastává – stejně jako v minulých letech – v průběhu prvních dvou let po ukončení střední školy (14,8 % absolventů odborných oborů středních škol kategorie M, kteří studovali na vysoké škole). Další 6 % jich odchází po druhém roce studia. Podíly neúspěšných odchodů po třetím a čtvrtém roce studia jsou již nižší – v každém roce se jedná se o 5–6 %. Oproti absolventům z roku 2006 se míry odchodů v prvních dvou letech výrazně zvýšily (o 4,5 procentního bodu) a mírně se zvýšily i míry odchodů v dalších letech (o 1,3–1,9 procentního bodu). Toto je ale trend, který se projevuje i v případě absolventů oborů lyceí i oborů kategorie LO a nástavbového studia.

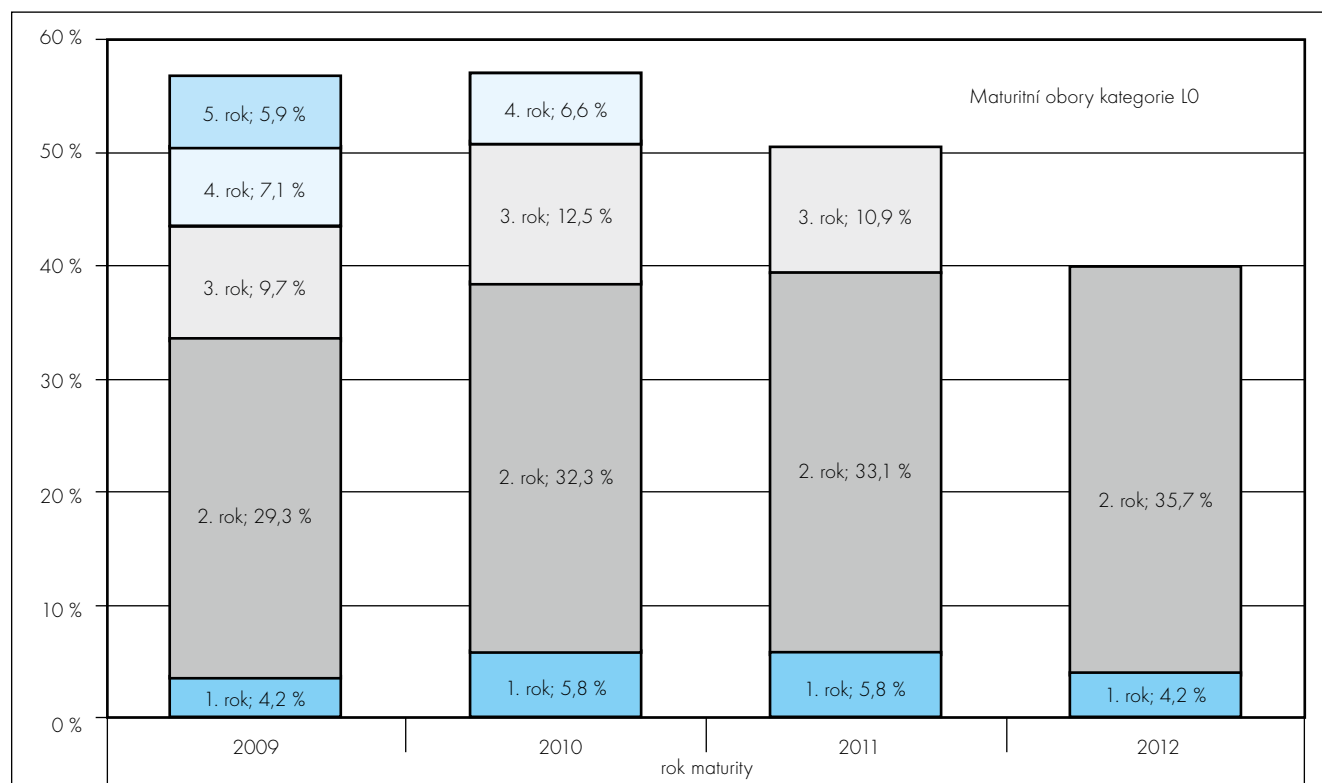
6.4 Absolventi maturitních oborů středních škol kategorie LO

Maturitní obory kategorie LO s odborným výcvikem jsou svým charakterem zaměřeny na přípravu absolventů k výkonu povolání, tedy na trh práce. Při přijímacím řízení na vysoké školy jsou absolventi méně úspěšní než absolventi gymnázií, lyceí nebo maturitních oborů kategorie M a mnohem častěji, než je tomu v případech uvedených oborů středních škol, studium předčasně ukončují.

Ke studiu na vysoké školy je přijata zhruba čtvrtina absolventů maturitních oborů kategorie LO a tito absolventi se převážně hlásí ke studiu oborů příbuzným těm, které absolvovali na střední škole, případně ke studiu ekonomie.

V průměru předčasně ukončilo vysokoškolské studium 48 % absolventů oborů středních škol kategorie LO, tedy

Obrázek 6.4: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi maturitních oborů kategorie LO

6. Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu

oborů bývalých středních odborných učilišť s odborným výcvikem z let 2009–2012. Tito studenti zatím nezahájili studium jiného oboru. Avšak dá se předpokládat, že část maturantů později ke studiu ještě opětovně nastoupí.

Z těch absolventů, kteří maturovali v roce 2009 v oborech středních škol kategorie L0 a začali studovat na vysoké škole, **odešlo předčasně ze studia 56 %, z toho 35 % v prvních dvou letech po maturitní zkoušce**. Čím déle od maturity, tím ze studia předčasně odchází méně studentů, absolventů oborů kategorie L0 – ve třetím roce odchází 10 % těchto studentů, ve čtvrtém roce 7 % a v pátém roce po maturitní zkoušce 6 %. Oproti situaci absolventů z roku 2006 (výsledky byly publikovány v roce 2011) se zvýšila celková míra odchodů absolventů oborů kategorie L0 ze studia o 12 procentních bodů, na tomto nárůstu se podílejí zejména nárůsty podílu odchodů ve druhém roce studia.

6.5 Absolventi nástavbového studia

Nástavbové studium je určeno absolventům tříletých oborů středního vzdělání s výučním listem, kteří si chtějí doplnit vzdělání a složit maturitní zkoušku. I když absolventi nástavbového studia získali v průběhu předchozího vzdělávání dvě kvalifikace (výuční list a maturitu), **mají zájem i o studium na vysoké škole. Jejich úspěšnost u přijímacího řízení je poměrně vysoká (více než 60 %), při vysokoškolském studiu již tak úspěšní nejsou, studium předčasně ukončí téměř polovina z nich**. Celkově jsou svými odchody ze studia srovnatelní s absolventy maturitních oborů středních škol kategorie L0.

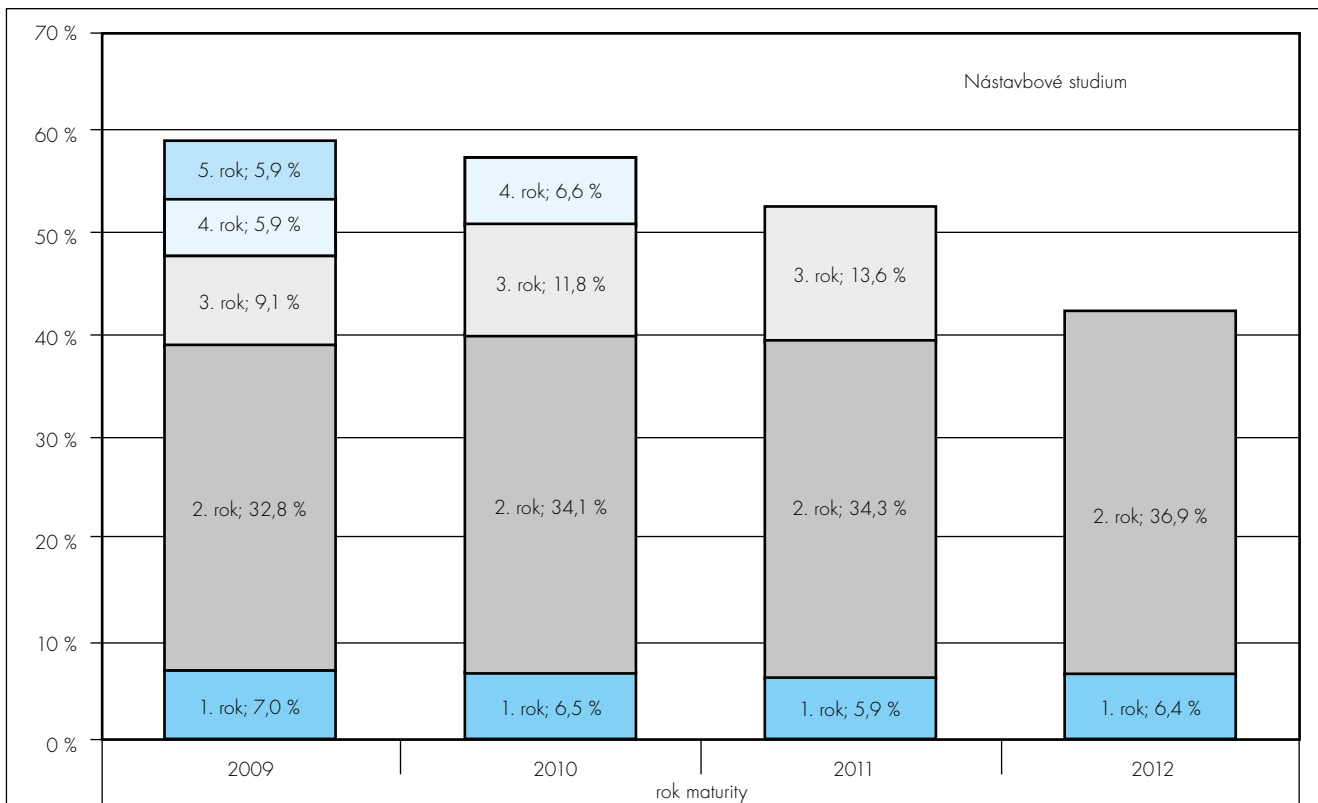
Obdobně jako v případě ostatních odborně zaměřených oborů středních škol i absolventi nástavbového studia nejčastěji při vstupu na vysokou školu **volí obory příbuzné těm, které absolvovali na střední škole**, případně studují ekonomii.

V letech 2009–2012 **předčasně ukončilo vysokoškolské studium 48 %** absolventů nástavbového studia, což je hodnota srovnatelná s podílem odchodů absolventů maturitních oborů kategorie L0, tedy oborů s praktickým výcvikem. Vzhledem k trendu minulých let lze předpokládat, že část z nich ještě ke studiu v budoucnu nastoupí, i když v daleko menší míře než u absolventů ostatních typů středoškolských oborů. Tomu nasvědčuje i skutečnost, že v případě absolventů z roku 2012 do dvou let po maturitě ukončilo studium 43 % těch, kteří na vysoké školy nastoupili, u maturantů z let 2009–2011 jde o 40–41 %.

Zaměřili se na absolventy nástavbového studia z roku 2009, kteří nastoupili ke studiu na vysoké školy, o kterých jsou údaje o odchodech ze studia v horizontu pěti let, tak **odešlo ze studia 61 % z nich** (jedná se o hodnotu o 26 procentních bodů vyšší, než tomu bylo u absolventů z roku 2006). Stejně jako v případě absolventů ostatních typů oborů středních škol odcházejí tito studenti z vysokoškolského studia nejčastěji v průběhu prvních dvou let po maturitní zkoušce, kdy studium předčasně ukončí 40 % z nich. Ve třetím roce odejde ze studia dalších 9 % z nich a v dalších dvou letech ukončí studium předčasně každoročně shodně 6 % z nich.

Pokud absolventi nástavbového studia odcházejí ze studia a znovu se ke studiu vrací, pak čtvrtina volí ekonomii, necelá

Obrázek 6.5: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů nástavbového studia

pětina ostatní technické obory a 13 % obory ostatní humanitní. Jednotlivé ostatní oborové skupiny jsou zastoupeny méně než 10 %.

6.6 Absolventi vybraných skupin maturitních oborů středních škol

Skupiny maturitních oborů kategorie M

Nejčastěji z vysokoškolského studia odchází ti absolventi středoškolských oborů kategorie M, kteří na střední škole absolvovali strojírenské obory, z vysokoškolského studia jich odchází 40 %. Předčasné odchody v rozmezí 30–40 % vykazují dále absolventi oborů doprava a spoje (39 %), zemědělství a lesnictví (37 %), ekologie a ochrana životního prostředí (32 %), elektrotechnika a výpočetní technika (31 %). Naopak

relativně nejčastěji dokončují vysokoškolské studium absolventi uměleckých maturitních oborů středních škol kategorie M (ze studia odchází pouze 16 % z nich), oborů pedagogiky, učitelství a sociální péče (8 %) a oborů zdravotnických (21% odchody). V porovnání s výsledky publikovanými v roce 2011 (týkaly se absolventů z let 2006–2009) jsou míry odchodů z pohledu absolvovaných středoškolských oborů vyšší u všech sledovaných oborů.

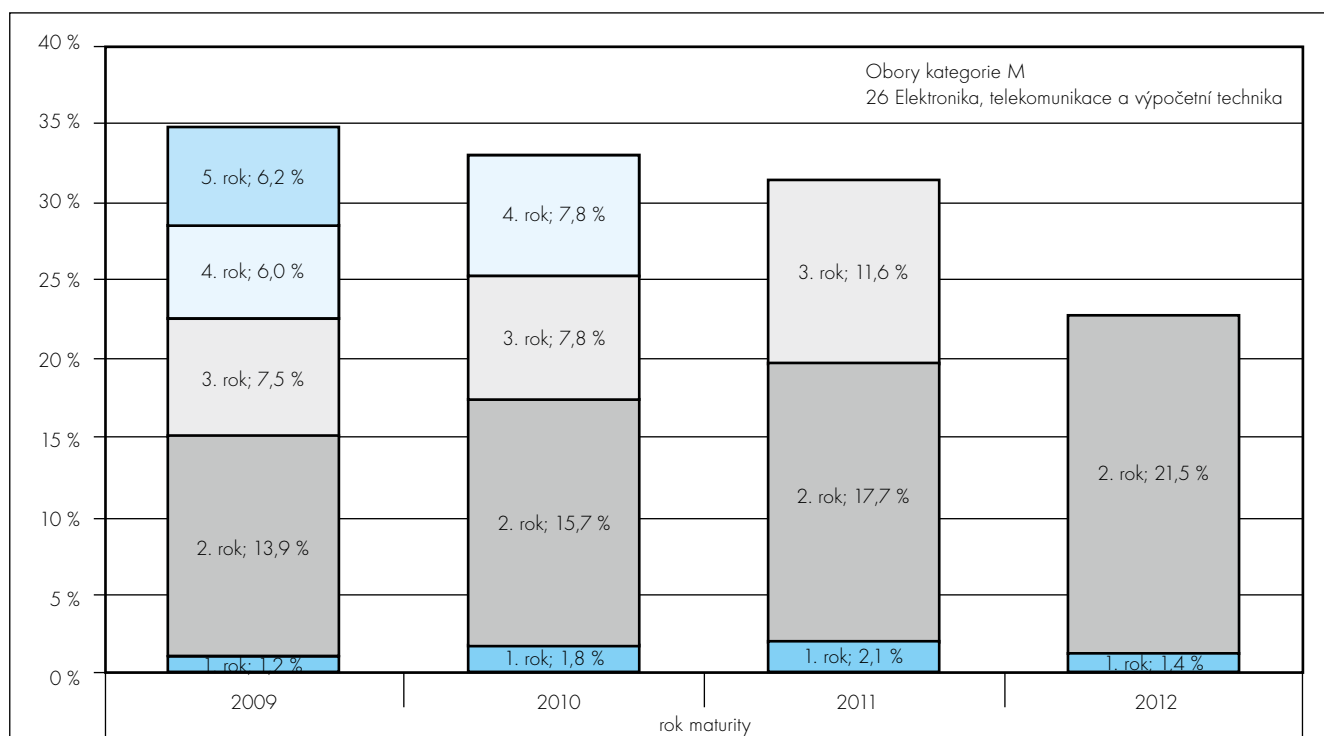
Kategorie M – 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika

Absolventi elektrotechnických oborů středních škol nejčastěji na vysoké školy nastupují ke studiu podobně zaměřených oborů – elektrotechniky (34 % těch, kteří nastoupí ke studiu), přírodních věd (18 %), ostatních

Tabulka 6.1: Předčasné ukončení vysokoškolského studia – obory středních škol kategorie M

	10 PŘÍROD	10 MATFY	23 STROJ	26 ELEKT	28 CHEM	2 OST TECH	36 STAVE	4 ZEMĚD	5 LÉKAŘ	62 EKON	68 PRÁVO	6 OST HUMAN	75 UČITEL	8 UMĚNÍ	celkem
16	30,2%	77,8%	25,0%	-	30,5%	28,4%	-	26,2%	x	23,4%	x	19,3%	20,4%	x	32,2%
23	31,0%	38,2%	41,2%	20,7%	22,9%	35,7%	27,7%	29,6%	11,1%	20,6%	13,3%	21,3%	23,7%	16,1%	40,4%
26	29,8%	32,2%	26,7%	27,9%	23,4%	28,3%	20,2%	34,6%	22,2%	23,3%	8,1%	20,4%	24,4%	12,2%	30,8%
28	19,5%	28,0%	8,3%	16,7%	22,7%	18,0%		30,8%	15,5%	14,8%	x	11,3%	28,6%	15,4%	23,6%
36	25,4%	31,6%	35,2%	26,7%	21,2%	22,5%	20,2%	27,6%	5,0%	20,7%	15,6%	20,6%	25,5%	11,4%	25,1%
37	25,6%	42,9%	51,3%	18,5%	33,3%	29,9%	33,3%	44,3%	-	31,6%	17,2%	21,6%	24,2%	x	39,0%
41	27,1%	51,5%	20,5%	15,9%	32,4%	29,3%	12,5%	35,5%	15,7%	19,0%	10,3%	19,9%	18,9%	30,0%	37,4%
53	25,4%	22,7%	-	52,9%	12,0%	23,3%	20,0%	28,9%	13,3%	8,9%	9,1%	18,6%	15,7%	10,3%	21,8%
63	31,7%	33,3%	30,9%	30,3%	22,0%	22,1%	22,1%	30,1%	12,7%	17,6%	7,0%	15,9%	16,1%	8,1%	23,5%
65	36,7%	50,8%	43,9%	29,7%	46,3%	26,8%	27,7%	33,5%	7,1%	26,7%	7,9%	20,2%	20,0%	14,5%	27,7%
68	31,0%	42,5%	33,3%	23,1%	19,3%	27,7%	28,6%	36,8%	20,8%	21,7%	10,1%	16,1%	14,8%	13,9%	25,0%
75	19,7%	12,2%	33,3%	50,0%	25,0%	21,6%		27,4%	18,1%	17,7%	12,3%	16,8%	11,1%	16,4%	18,2%
82	17,9%	11,1%	33,3%	14,3%	x	19,9%	8,7%	23,3%	7,7%	17,8%	-	16,5%	11,2%	6,9%	15,8%

Obrázek 6.6: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů středních škol kategorie M – sk. 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika

6. Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu

Tabulka 6.2: Přestupy mezi obory vysokých škol – absolventi oborů středních škol kategorie M – sk. 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika

	10 PŘÍROD	10 MATFY	23 STROJ	26 ELEKT	28 CHEM	2 OST TECH	36 STAVE	4 ZEMĚD	5 LÉKAŘ	62 EKON	68 PRÁVO	6 OST HUM	75 UČITEL	8 UMENI	
10 PŘÍROD	42,6%	2,8%	1,3%	13,9%	0,2%	7,5%	0,5%	1,0%	0,2%	19,2%	0,5%	4,8%	4,9%	0,7%	100,0%
10 MATFY	11,7%	31,7%	3,3%	20,0%		6,7%		1,7%		8,3%	1,7%	3,3%	10,0%	1,7%	100,0%
23 STROJ	4,7%	1,4%	56,1%	10,1%		6,1%	1,4%	0,7%	2,0%	13,5%	0,7%	0,7%	1,4%	1,4%	100,0%
26 ELEKT	9,7%	0,7%	0,9%	50,6%	0,5%	9,9%	1,1%	2,3%	0,1%	17,7%	0,2%	3,3%	2,4%	0,6%	100,0%
28 CHEM	50,0%	25,0%			25,0%										100,0%
2 OST TECH	9,5%	1,5%	2,8%	18,8%	0,6%	40,7%	1,3%	2,2%	0,6%	11,7%	0,2%	6,1%	3,5%	0,4%	100,0%
36 STAVE	4,3%		2,1%	14,9%		21,3%	25,5%		2,1%	25,5%		2,1%		2,1%	100,0%
4 ZEMĚD	9,4%			18,9%		5,7%		39,6%		17,0%		3,8%	5,7%		100,0%
5 LÉKAŘ									100,0%						100,0%
62 EKON	6,5%	1,7%	2,0%	8,5%	0,3%	8,5%	2,0%	3,4%		50,1%	0,8%	9,1%	6,5%	0,6%	100,0%
68 PRÁVO										100,0%					100,0%
6 OST HUM	5,8%	1,0%		8,7%	1,0%	12,6%		1,0%		14,6%	1,0%	40,8%	7,8%	5,8%	100,0%
75 UČITEL	27,5%	4,9%	1,0%	7,8%		4,9%	3,9%	1,0%		7,8%		11,8%	27,5%	2,0%	100,0%
8 UMENI	10,0%					10,0%				10,0%		30,0%	10,0%	30,0%	100,0%
VŠICHN	15,4%	2,0%	3,8%	29,2%	0,4%	13,3%	1,5%	2,6%	0,4%	19,8%	0,4%	5,9%	4,5%	0,9%	100,0%

technických oborů (15 %), případně nastupují ke studiu ekonomie (15 %).

Ne všichni, kteří ke studiu nastoupí, jej ale také úspěšně ukončí. Z absolventů elektrotechnických oborů středních škol, kteří maturovali v letech 2009–2012, odešlo předčasně ze studia 31 % z těch, kteří na vysoké školy nastoupili. Vzhledem k vývoji z předchozích let se dá předpokládat, že se část z nich ke studiu vrátí. Tomu nasvědčuje i skutečnost, že z těch, kteří maturovali v roce 2012, po dvou letech studia odešlo z vysoké školy 23 %, ale podíl odchodů se se vzdalujícím rokem maturity snižuje – u maturantů z roku 2011 se jedná o 20 % odchodů v prvních dvou letech, u maturantů z roku 2010 šlo o 18 % odchodů a u maturujících v roce 2009 odešlo ze studia v prvních dvou letech 15 % nastoupivších ke studiu).

Předčasné odchody ze studia se ale liší podle toho, které obory začali absolventi elektrotechnických oborů studovat. Z oborových skupin, kde studuje větší množství studentů z řad absolventů elektrotechnických oborů, jsou nejčastěji odchody (viz obrázek 6.6) ze studia zemědělství a lesnictví (35 %), přírodních věd (30 % míra odchodů) a technických oborů (zejména ostatních technických oborů a elektrotechniky – shodně 28 %). V prakticky všech ostatních četnějších oborových skupinách se míry odchodů pohybují nad 20 % hranici, jedinou výjimkou jsou ostatní humanitní obory (přesně 20 %).

Z absolventů elektrotechnických oborů středních škol kategorie M, kteří maturovali v roce 2009, předčasně ukončilo vysokoškolské studium 35 %. Obdobně jako u jiných oborových skupin nejvíce studentů odchází předčasně ze studia v prvních dvou letech po maturitě (15 % z těch, kteří k vysokoškolskému studiu nastoupili). Ve třetím roce odchází dalších 8 % a v průběhu čtvrtého a pátého roku po maturitě po 6 % z nich. Oproti absolventům z roku 2006 se zvýšila jak celková míra odchodů, tak i míra odchodů v jednotlivých letech, zejména v prvních dvou letech po ukončení střední školy.

V případě, že absolventi elektrotechnických oborů středních škol kategorie M předčasně odejdou ze studia a následně se na vysoké školy opětovně vrátí, nejčastěji začnou studovat převážně obory přírodovědné (15 %

návratů), obory technické (zejména elektrotechniku – 29 % a ostatní technické obory – 13 %) a ekonomii (19 %). Absolventi elektrotechnických oborů středních odborných škol si tedy i při opakovaném vstupu na vysoké školy vybírají obory příbuzné těm, které absolvovali na střední škole, případně obory ekonomické.

Ve skupinách oborů vysokých škol, ze kterých absolventi elektrotechnických oborů ve větší míře přestupují na obory jiné, přestupuje v případě elektrotechnických oborů a ekonomie polovina znovu nastoupivších opět ke studiu obdobných oborů, z jejichž studia odešli. V případě přírodních věd a ostatních technických oborů se přestupy uvnitř skupiny pohybují na nižší úrovni, kolem 40 %.

Ti, kteří začali studovat přírodní vědy a přestupují na jiné obory, začínají kromě obdobných oborů studovat i ekonomii (19 % přestupujících) a elektrotechnické obory (14 %). Neúspěšní studenti elektrotechniky z řad absolventů elektrotechnických oborů středních škol kategorie M nejčastěji mimo oborovou skupinu přestupují na ekonomii (18 %) a obory přírodních věd a ostatních technických oborů (po 10 %).

Další výrazněji zastoupenou skupinou oborů, ze které titi absolventi přestupují ve větší míře, jsou ostatní technické obory. Kromě přestupů uvnitř oborové skupiny nastupují neúspěšní studenti z řad absolventů elektrotechnických oborů nejčastěji ke studiu elektrotechniky, telekomunikace a výpočetní techniky (19 % přestupujících), ekonomie (12 %) a přírodních věd (10 %).

Neúspěšní studenti ekonomie si ve většině opět vybírají jiné obory ekonomie, ostatní obory jsou zastoupeny v mnohem menší míře. Za zmínku stojí pouze elektrotechnické, ostatní technické a ostatní humanitní obory (po 9 % navracejících se ke studiu).

Skupiny maturitních oborů kategorie L0

Ve všech významněji zastoupených oborových skupinách středních škol kategorie L0 se míry předčasných odchodů pohybují nad hranici 40 % – v oborech strojírenství, strojírenská výroba odchází předčasně ze studia 55 % absolventů, kteří ke

Tabulka 6.3: Předčasné ukončení vysokoškolského studia – absolventi oborů kategorie LO

	10 PŘÍROD	10 MATFY	23 STROJ	26 ELEKT	28 CHEM	2 OST TECH	36 STAVE	4 ZEMĚD	5 LÉKAŘ	62 EKON	68 PRÁVO	6 OST HUMAN	75 UČITEL	8 UMĚNÍ	celkem
23	35,5%	47,8%	60,0%	25,0%	25,0%	43,1%	47,1%	38,8%	-	29,2%	50,0%	22,9%	21,7%	12,5%	54,7%
26	40,4%	41,3%	37,5%	55,2%	42,9%	34,6%	44,8%	23,5%	-	25,5%	6,7%	27,8%	27,9%	11,1%	49,1%
39	6,9%	40,0%	57,0%	51,0%	44,4%	51,4%	63,6%	35,2%	-	24,7%	25,0%	16,1%	26,7%	33,3%	55,6%
66	45,5%	46,2%	50,0%	62,5%	30,0%	29,5%	33,3%	40,4%	12,5%	34,6%	30,0%	26,6%	31,8%	6,7%	44,2%

Tabulka 6.4: Předčasné ukončení vysokoškolského studia – absolventi oborů nástavbového studia

	10 PŘÍROD	10 MATFY	23 STROJ	26 ELEKT	28 CHEM	2 OST TECH	36 STAVE	4 ZEMĚD	5 LÉKAŘ	62 EKON	68 PRÁVO	6 OST HUMAN	75 UČITEL	8 UMĚNÍ	celkem
64	47,3%	48,3%	56,0%	26,7%	42,6%	38,2%	47,1%	50,4%	7,7%	32,3%	19,5%	27,0%	19,7%	16,7%	45,4%

studiu nastoupili, v případě absolventů oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika se jedná o 49 %, ostatních interdisciplinárních oborů 56 % a relativně nejnižší míru předčasných odchodů ze studia vykazují absolventi oborů obchod (44 %). Ve všech případech se jedná o hodnoty vyšší než u oborů gymnázií, lyceí a početněji zastoupených oborů středních škol kategorie M.

Skupiny maturitních oborů nástavbového studia

Úspěšnost absolventů oborů nástavbového studia z let 2009–2012 při vysokoškolském studiu je porovnatelná s absolventy oborů kategorie LO (obory s praktickou přípravou, bývalé obory středních odborných učilišť). Ze studia předčasně odchází 48 % těchto absolventů. Na vysoké školy vstupují

zejména absolventi oborů podnikání v oborech, odvětví, kteří jsou celkově největší oborovou skupinou mezi obory nástavbového studia. Nejčastěji ze studia odcházejí ti z nich, kteří začali studovat obory zemědělství a lesnictví (50 % míra předčasných odchodů), přírodní vědy (47 % předčasných odchodů), ostatní technické obory (38 %) a ekonomii (32 %). Míry předčasných odchodů v ostatních oborových skupinách se pohybují v rozmezí 20–26 %.

Podrobnější informace týkající se výsledků u vybraných skupin oborů kategorie M, LO a nástavbového studia jsou dostupné v Informačním systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA+) na www.infoabsolvent.cz, v sekci Absolventi a trh práce, v tématu Vzdělávání a volba oboru na dynamické stránce Předčasné odchody absolventů SŠ ze studia na VŠ.

7. Přejchod absolventů středních škol na trh práce

Výsledky prezentované v této kapitole vycházejí z údajů dotazníkového šetření absolventů středních škol a přináší pohled na situaci absolventů založený na osobních studijních i pracovních zkušenostech a hodnocení získaného vzdělání, a to ve dvou časových bodech – bezprostředně po ukončení studia a tři roky od ukončení střední školy. Zaměřuje se přitom zejména na hodnocení úspěšnosti vstupu absolventů na trh práce podle vybraných skupin učebních i maturitních oborů a jejich porovnání. Původní publikace Přejchod absolventů středních škol na trh práce – vybrané skupiny maturitních a učebních oborů, včetně veškerých metodických poznámek, je dostupná v Informačním systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA+) na www.infoabsolvent.cz, v sekci Absolventi a trh práce, Publikace, v tématu Přejchod absolventů ze škol na trh práce a do terciárního vzdělávání.

V kategorii absolventů s výučním listem rostla míra nezaměstnanosti „čerstvých absolventů“ od roku 2008, kdy dosáhla 6,9 %, na 27,2 % v dubnu 2013, tedy prakticky čtyřnásobku hodnoty z roku 2008. V kategorii absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M) došlo rovněž ke zvýšení na 14,8 %. U absolventů nástavbového vzdělání (L5) činila míra nezaměstnanosti 29,6 %, u absolventů středního odborného vzdělání s maturitou a odborným

výcvikem (LO) 19,3 %. Tento nárůst je zřejmě důsledkem především celkově nepříznivé ekonomické situace, kdy se nevytvářejí pracovní místa a absorpce „čerstvých“ absolventů trhem práce se téměř zastavila. Jedinou kategorií, kde hodnoty míry nezaměstnanosti zůstaly relativně nízké, jsou absolventi gymnázií (4,1 %). To je ovšem dáno skutečností, že naprostá většina z nich nevstupuje na trh práce, ale pokračuje v terciárním vzdělávání.

7.1 Faktory ovlivňující volbu střední školy a oboru

Výběr střední školy a budoucí profese a faktory, které tuto volbu ovlivňují, tvoří často velmi pestrou směs vzájemně provázaných motivů, vnitřních i vnějších vlivů a omezení. Patří k nim na straně žáka především jeho zájmy, schopnosti a motivace, z vnějších vlivů zejména situace na trhu práce, poptávka zaměstnavatelů i míra, v jaké žák a jeho rodiče trh práce reflektují. Ze strany školského systému jsou významnými faktory studijní nabídka, šance na přijetí, dopravní dostupnost škol, prostupnost do dalšího studia a podobně.

Zaměřme-li se nejprve na **volbu oborového zaměření v kategorii vyučených**, pak jednoznačně nejdůležitějším kritériem při výběru oboru vzdělání byl pro žáky směřující

7. Přejchod absolventů středních škol na trh práce

Tabulka 7.1: Důvody volby oboru – kategorie středního vzdělání s vyučným listem (H) – podle vybraných skupin oborů vzdělání
(v % odpovědí rozhodně ano + spíše ano, možnost výběru více odpovědí současně)

Kategorie H	Zájem o obor	Snadné uplatnění	Finanční ohodnocení	Zájem zaměstnavatelů v místě bydliště	Přání rodičů	Špatné studijní výsledky	Nepřijetí do jiného oboru	Blízkost školy
23 Strojírenství a strojírenská výroba	80%	55%	46%	28%	23%	17%	9%	40%
26 Elektrotechnika, telekomunikační a VT	77%	52%	52%	39%	29%	10%	10%	26%
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	65%	45%	48%	23%	25%	25%	13%	25%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	75%	47%	29%	20%	29%	33%	28%	41%
66 Obchod	58%	29%	11%	11%	24%	35%	31%	47%
69 Osobní a provozní služby	86%	48%	26%	8%	12%	14%	14%	22%
Kat. H – bez rozlišení skupiny oborů	74%	44%	31%	21%	26%	24%	19%	36%

Tabulka 7.2: Důvody volby oboru – kategorie středního vzdělání s maturitní zkouškou (M) – podle vybraných skupin oborů vzdělání
(v % odpovědí rozhodně ano + spíše ano, možnost výběru více odpovědí současně)

Kategorie M	Zájem o obor	Snadné uplatnění	Finanční ohodnocení	Zájem zaměstnavatelů v místě bydliště	Přání rodičů	Špatné studijní výsledky	Nepřijetí do jiného oboru	Blízkost školy
23 Strojírenství a strojírenská výroba	83%	80%	70%	40%	30%	5%	8%	38%
26 Elektrotechnika, telekomunikační a VT	87%	61%	61%	9%	22%	4%	4%	37%
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	93%	60%	58%	15%	21%	1%	4%	35%
63 Ekonomika a administrativa	77%	61%	53%	15%	33%	2%	8%	61%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	89%	55%	15%	10%	29%	4%	1%	25%
75 Pedagogika, učitelství a soc. práce	92%	35%	8%	18%	19%	5%	12%	31%
Kat. M – bez rozlišení skupiny oborů	86%	54%	43%	16%	25%	3%	7%	40%

Tabulka 7.2: Důvody volby oboru – kategorie středního vzdělání s maturitní zkouškou (M) – podle vybraných skupin oborů vzdělání
(v % odpovědí rozhodně ano + spíše ano, možnost výběru více odpovědí současně)

Kategorie M	Zájem o obor	Snadné uplatnění	Finanční ohodnocení	Zájem zaměstnavatelů v místě bydliště	Přání rodičů	Špatné studijní výsledky	Nepřijetí do jiného oboru	Blízkost školy
23 Strojírenství a strojírenská výroba	83%	80%	70%	40%	30%	5%	8%	38%
26 Elektrotechnika, telekomunikační a VT	87%	61%	61%	9%	22%	4%	4%	37%
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	93%	60%	58%	15%	21%	1%	4%	35%
63 Ekonomika a administrativa	77%	61%	53%	15%	33%	2%	8%	61%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	89%	55%	15%	10%	29%	4%	1%	25%
75 Pedagogika, učitelství a soc. práce	92%	35%	8%	18%	19%	5%	12%	31%
Kat. M – bez rozlišení skupiny oborů	86%	54%	43%	16%	25%	3%	7%	40%

do středního vzdělání s vyučným listem **zájem o obor**, který vzalo v úvahu 74 % vyučených (přitom rozhodně ovlivnil 39 % a spíše ovlivnil 35 % z nich). Druhý nejvýznamnější důvod, který žáci vzali při svém rozhodování o volbě oboru v úvahu, bylo **snadné uplatnění na trhu práce** (44 %, z toho 13 % rozhodně ano a 31 % spíše ano). Třetím z hlediska frekvence nejčastěji zmiňovaným faktorem byla **blízkost školy** (17 % rozhodně ano a 20 % spíše ano) a dalším motivačním faktorem bylo i předpokládané finanční ohodnocení oboru na trhu práce. Předpokládaná výše platu však není pro většinu žáků hlavní motivací, ale spíše jedním z faktorů, které berou při svém rozhodování v úvahu. Obdobný význam mělo přání rodičů. Omezujícími faktory byly pro část vyučených **špatné studijní výsledky**, které významně ovlivnily rozhodnutí o volbě oboru u 7 % vyučených a spíše ovlivnily dalších 18 % z nich, a **nepřijetí na jiný obor** (10 % rozhodně ano a 9 % spíše ano).

Podobně jako v případě vyučených i v kategorii **absolventů maturitních oborů** byl nejdůležitějším kritériem pro výběr oboru **zájem o obor**. Tuto odpověď uvedlo celkově 86 % dotázaných (45 % rozhodně ano a 41 % spíše ano). Jako druhý nejvýznamnější faktor, který žáci vzali při svém rozhodování o volbě oboru v úvahu, bylo stejně jako u vyučených **snadné uplatnění na trhu práce** (54 %, z toho 12 % rozhodně ano a 42 % spíše ano). Na třetím místě v pořadí najdeme – na rozdíl od kategorie vyučených – finanční ohodnocení v oboru a blízkost školy pak byla významnou motivací pro žáky na čtvrtém místě. Přání rodičů rozhodně ovlivnilo pouze velmi málo dotázaných. Na rozdíl od vyučených nehrály při rozhodování žáků vstupujících do maturitních oborů tak velkou roli omezující faktory jako špatné studijní výsledky, které významně ovlivnily rozhodnutí o volbě oboru jen u 1 % a spíše ovlivnily 2 % (oproti 7 % a 18 % u vyučených) a nepřijetí na jiný obor (4 % rozhodně ano a 3 % spíše ano oproti 10 % a 9 % u vyučených).

7.2 Hodnocení úrovně vzdělání a získaných kompetencí

Podíváme-li se nejprve na celkové **hodnocení úrovně školní přípravy na učební úrovni**, pozitivně ji v rámci sledovaného vzorku hodnotí přibližně 87 % vyučených. Rozdíly mezi sledovanými skupinami oborů přitom nejsou nijak výrazné. Nejlépe hodnotí vyučení odborné teoretické znalosti (92 %) a odborné praktické znalosti posoudilo v rámci sledovaného

Tabulka 7.3: Hodnocení úrovně vzdělání a jednotlivých získaných kompetencí – kategorie středního vzdělání s výučním listem (H) – podle vybraných skupin oborů vzdělání (v % odpovědi rozhodně ano + spíše ano)

Kategorie H	Celková úroveň školní přípravy	Všeobecné znalosti	Odborné teoretické znalosti	Odborné praktické znalosti a dovednosti	Cizí jazyk	Práce na PC	Komunikační doved.	Samostatné rozhodování	Prezentační dovednosti	Schopnost řešit problémy	Schopnost pracovat v týmu
23 Strojírenství a strojírenská výroba	88%	86%	90%	80%	65%	80%	73%	84%	67%	79%	85%
26 Elektrotechnika, telekom. a VT	90%	84%	94%	87%	55%	71%	74%	74%	65%	81%	80%
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	90%	83%	86%	76%	59%	65%	74%	79%	56%	76%	94%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	89%	94%	92%	88%	61%	76%	80%	78%	76%	72%	88%
66 Obchod	84%	87%	86%	78%	58%	86%	73%	80%	73%	71%	81%
69 Osobní a provozní služby	86%	84%	99%	90%	54%	59%	84%	86%	63%	77%	82%
Kat. H - bez rozlišení skupiny oborů	87%	88%	92%	85%	60%	77%	79%	81%	70%	77%	86%

Tabulka 7.4: Hodnocení úrovně vzdělání a jednotlivých získaných kompetencí – kategorie středního vzdělání s maturitní zkouškou (M) – podle vybraných skupin oborů vzdělání (v % odpovědi rozhodně ano + spíše ano)

Kategorie M	Celková úroveň školní přípravy	Všeobecné znalosti	Odborné teoretické znalosti	Odborné praktické znalosti a dovednosti	Cizí jazyk	Práce na PC	Komunikační dovednosti	Samostatné rozhodování	Prezentační dovednosti	Schopnost řešit problémy	Schopnost pracovat v týmu
23 Strojírenství a strojírenská výroba	93%	85%	99%	83%	40%	90%	77%	82%	67%	85%	72%
26 Elektrotechnika, telekom. a VT	85%	72%	91%	76%	69%	89%	74%	76%	70%	74%	64%
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	97%	86%	96%	70%	57%	91%	71%	71%	60%	74%	76%
63 Ekonomika a administrativa	92%	78%	93%	78%	67%	84%	74%	67%	60%	66%	75%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	80%	70%	91%	81%	59%	64%	77%	74%	65%	63%	69%
75 Pedagogika, učitelství a soc. práce	96%	91%	93%	95%	59%	54%	88%	86%	78%	77%	83%
Kat. M - bez rozlišení skupiny oborů	92%	83%	93%	79%	61%	79%	76%	75%	66%	73%	75%

vzorku kladně asi 84 % vyučených. Celkově spokojeni jsou vyučení i s úrovní tzv. měkkých dovedností. K nejlépe hodnoceným kompetencím z hlediska klíčových dovedností patří schopnost pracovat v týmu (86 %) a samostatné rozhodování (81 %). Naopak nejhůře se vyučení vyjádřili o úrovni znalosti cizího jazyka (61 %).

V celkovém pohledu hodnotí příznivě úroveň školní přípravy i jednotlivé získané kompetence **absolventi maturitních oborů**. Spokojenost s úrovní školní přípravy vyjádřilo 92 % absolventů maturitních oborů, tedy mírně větší procento než u absolventů učebních oborů (87 %). Z hlediska porovnání jednotlivých kompetencí absolventi maturitních oborů posuzují nejlépe odborné teoretické znalosti (93 %), dále všeobecné znalosti (83 %) a odborné praktické znalosti (79 %). Přibližně tři čtvrtiny hodnotí příznivě i další kompetence – komunikační dovednosti, samostatné rozhodování, schopnost řešit problémy a pracovat v týmu. K hůře hodnoceným patří prezentační dovednosti, o jejichž úrovni se kladně vyjádřilo 66 % dotázaných, a pak zejména znalost cizího jazyka, kde je hodnocení nejnižší (61 % kladných hodnocení).

7.3 Spokojenost absolventů škol s volbou oboru

Celková míra identifikace s oborem je v kategorii vyučených tradičně nižší než u absolventů maturitních oborů. Pouze mírně nadpoloviční většina vyučených se vyjádřila (52 %), že by si při hypotetické možnosti opakovat svoji volbu zvolili znovu stejný obor studia. Z hlediska jednotlivých

skupin oborů se ukazují poměrně značné rozdíly ve spokojenosti se zvoleným oborem. V rámci sledovaných vybraných skupin oborů vyjádřili největší spokojenost s volbou oboru absolventi ve skupině 69 Osobní a provozní služby, z nichž by si stejný obor v rámci sledovaného vzorku znovu zvolilo 76 % dotázaných. V technických oborech se podíl absolventů, kteří by v případě možnosti zopakovat svoji vzdělávací volbu vybrali znovu stejný obor, pohybuje kolem 60 %. Ve skupině 26 Elektrotechnika, telekomunikační a VT dosahuje 61 %, ve skupině 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie 58 % a ve skupině 23 Strojírenství a strojírenská výroba rovněž 58 %. Ve skupině Gastronomie, hotelnictví a turismus je míra identifikace s oborem, jinými slovy podíl absolventů, kteří by si zvolili znovu stejný obor relativně nízká (kolem 47 %). V rámci sledovaných skupin je výrazně nejnižší míra identifikace s oborem u absolventů oboru Obchod, z nichž by si stejný obor po třech letech zvolila jen asi třetina absolventů (31 %).

Důvody, proč by si absolventi s odstupem 3 let od získání výučního listu zvolili jiný obor, se v jednotlivých skupinách oboru liší, viz tabulka 7.5.

Celková spokojenost s volbou oboru je v kategorii absolventů maturitních oborů vyšší než v kategorii vyučených. V rámci sledovaného vzorku by si stejný obor znovu zvolilo kolem 70 % dotázaných. Nejčastěji se míra identifikace s oborem ve sledovaných skupinách oborů pohybuje mezi 70 a 80 % absolventů, kteří by znovu zopakovali svoji volbu oboru. Rozdíly mezi skupinami oborů jsou

7. Přejít absolventů středních škol na trh práce

Tabulka 7.5: Důvody hypotetické změny oboru – absolventi středního vzdělání s výučním listem (kat. H) – 3 roky od ukončení studia na střední škole (v % odpovědi rozhodně ano + spíše ano)

	23 Strojírenství a strojírenská výroba	26 Elektrotechnika, telekomunikační a VT	36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	66 Obchod	69 Osobní a provozní služby	Kat. H – bez rozlišení skupiny oborů (včetně resp. ostatních skupin oborů)
% absolventů, kteří by zvolili jiný obor	44%	39%	43%	53%	69%	24%	48%
Obor nikdy studovat nechtěl	24%	28%	9%	30%	40%	21%	27%
Obor mě přestal zajímat	30%	29%	14%	39%	38%	18%	31%
Studium bylo příliš náročné	7%	7%	0%	10%	6%	10%	8%
Úroveň přípravy v oboru byla nízká	27%	21%	36%	31%	35%	24%	30%
Vybral bych si raději maturitní obor	62%	68%	47%	69%	78%	54%	65%
Nebyl jsem dobře připraven pro studium na VŠ	40%	17%	35%	37%	39%	24%	35%
Obor není perspektivní	21%	33%	12%	36%	49%	32%	32%
V oboru jsou nízké platy	39%	29%	32%	66%	67%	54%	54%
V oboru se obtížně hledá zaměstnání	36%	33%	49%	44%	61%	66%	47%
V oboru jsou špatné pracovní podmínky	46%	33%	43%	51%	38%	35%	44%

Tabulka 7.6: Důvody hypotetické změny oboru – absolventi středního vzdělání s maturitní zkouškou (kat. M) – 3 roky od ukončení studia na střední škole (v % odpovědi rozhodně ano + spíše ano)

	23 Strojírenství a strojírenská výroba	26 Elektrotechnika, telekomunikační a VT	36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	63 Ekonomika a administrativa	65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	75 Pedagogika, učitelství a sociální práce	Kat. M – bez rozlišení skupiny oborů (včetně resp. ostatních skupin oborů)
% absolventů, kteří by zvolili jiný obor	23%	28%	20%	25%	51%	33%	28%
Obor nikdy studovat nechtěl	26%	15%	10%	23%	29%	27%	21%
Obor mě přestal zajímat	36%	32%	27%	32%	51%	22%	33%
Studium bylo příliš náročné	15%	15%	12%	11%	5%	19%	12%
Úroveň přípravy v oboru byla nízká	30%	27%	12%	24%	46%	19%	25%
Nebyl jsem dobře připraven pro studium na VŠ	27%	52%	21%	34%	39%	38%	33%
Obor není perspektivní	15%	21%	18%	22%	42%	47%	27%
V oboru jsou nízké platy	15%	15%	19%	27%	68%	69%	35%
V oboru se obtížně hledá zaměstnání	27%	44%	44%	43%	43%	67%	45%
V oboru jsou špatné pracovní podmínky	32%	12%	27%	7%	51%	20%	23%

s výjimkou gastronomických oborů relativně nízké. Ve skupině 63 Ekonomika a administrativa by si stejný obor zvolilo kolem 75 % absolventů, ve skupině 23 Strojírenství a strojírenská výroba přibližně 77 %, v elektrotechnických oborech 72 % a ve stavebních oborech kolem 80 %. Mírně nižší je podíl absolventů, kteří by zopakovali volbu oboru, ve skupině 75 Pedagogika, učitelství a sociální práce (67 %). V rámci sledovaných skupin oborů se pak výrazněji odlišuje skupina 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus, kde by stejný obor zvolila jen asi polovina dotázaných (49 %).

V rámci našeho průzkumu uvedli největší nespokojenost se zvoleným oborem na maturitní úrovni absolventi skupiny **Gastronomie, hotelnictví, turismus**, z nichž by podle svého vyjádření dala při opakované volbě přednost jinému oboru asi polovina. Nejfrekventovanějšími důvody pro hypoteticky odlišnou volbu oboru jsou podmínky na trhu práce – nízké platové ohodnocení (68 %) a nevhodné pracovní podmínky (51 %), viz tabulka 7.6.

Co se týká **hypotetické opakované volby úrovně vzdělání, učební obor bez maturity** by si znovu vybrala jen asi čtvrtina dotázaných, přibližně 47 % by preferovalo učební obor s maturitou, tedy kategorii LO, případně absolvování učební oboru a poté nástavby. Přibližně čtvrtina vyučených by preferovala přímo maturitní vzdělání (kategorie M) a 3 %

uvedla, že by nejraději zvolila všeobecné vzdělání na gymnáziu. Zaměříme-li se na **opakovanou volbu úrovně vzdělání u maturitních oborů**, pak naprostá většina absolventů by si opět zvolila maturitní úroveň vzdělání. Pouze přibližně 13 % dotázaných absolventů kategorie M uvedlo, že by preferovali volbu učební oboru s maturitou (tedy kategorii LO, případně vyučení s následným studiem nástavby). A 13 % dotázaných absolventů by dalo přednost všeobecnému vzdělání na gymnáziu. Samotný učební obor by absolventi preferovali jen výjimečně.

7.4 Zahájení pracovní dráhy absolventů středních škol

Strategie získání prvního zaměstnání

Získání zaměstnání závisí na celé řadě faktorů, určitou roli může hrát i využití různých strategií hledání zaměstnání, které mohou být založeny jak na formálních, tak i neformálních způsobech a metodách.

Absolventi středních škol při hledání svého prvního zaměstnání využívali zejména neformální způsoby a aktivovali sociální sítě a kontakty. První zaměstnání získali nejčastěji **prostřednictvím rodičů nebo příbuzných**. Takto odpovědělo kolem 30 % dotázaných. Na druhém místě v pořadí

uváděli **pomoc kamarádů nebo spolužáků** a prakticky na stejné úrovni z hlediska četnosti způsobu získání zaměstnání byla osobní návštěva ve firmě (vždy kolem 17 %). Z hlediska formálních způsobů patří k těm významným získání zaměstnání především **využitím internetu** (14 %). K dalším způsobům získání zaměstnání patřilo **využití kontaktů z praxe ve firmě**, které uvedlo celkově kolem 9 % dotázaných.

Naopak poměrně nízké procento absolventů (zhruba 3 %) získalo zaměstnání s pomocí úřadu práce. Tato skutečnost zřejmě souvisí s omezenými možnostmi úřadů práce nabízet absolventům odpovídající pracovní místa v situaci vysoké nezaměstnanosti.

Zajímavým zjištěním je skutečnost, že získání zaměstnání prostřednictvím **inzerátů v tisku se stává prakticky okrajovou záležitostí** (kolem 2 %). Prostřednictvím agentur práce nebo **rozesíláním životopisů** získal první zaměstnání jen zanedbatelný počet absolventů.

Shrneme-li uvedená zjištění, pak největší roli v získání prvního zaměstnání hrály sociální sítě rodiny, známých a kamarádů, jejichž prostřednictvím si zajistila první zaměstnání přibližně polovina absolventů středních škol. Pokud k těmto způsobům přidáme ještě další způsoby založené na osobním kontaktu - osobní návštěvu ve firmě a kontakt opatřený na základě zkušenosti s firmou v průběhu praxe nebo na brigádě, ukazuje se, že **tzv. neformální kanály využily pro získání svého prvního zaměstnání přibližně tři čtvrtiny absolventů středních škol, a to jak vyučených, tak i absolventů oborů zakončených maturitní zkouškou.**

Tabulka 7.7: Způsoby získání prvního zaměstnání – podle vybraných kategorií vzdělání (v % odpovědí, bez kategorie L0)

	Stř. vz. s VL – kat. H	Stř. vz. s MZ – kat. M	Stř. vz. s VL + nást. L5	Studující VŠ, VOŠ	Celkem – bez rozlišení kat. vz.
Pomocí rodičů, příbuzných	32,10%	25,20%	30,70%	34,00%	30,40%
Informace kamarádů, spolužáků	11,40%	19,50%	15,80%	20,50%	16,60%
Praxe ve firmě	8,30%	7,30%	13,90%	10,20%	9,10%
Internet	10,30%	19,10%	10,90%	12,30%	13,90%
Inzerát v tisku	2,40%	1,60%	0,00%	2,00%	1,80%
Firmu osobně navštívil	23,10%	15,90%	17,80%	12,30%	17,40%
ÚP	3,80%	4,10%	4,00%	1,20%	3,10%
Začal podnikat	5,50%	1,60%	5,00%	3,70%	3,90%
Brigáda při studiu	1,00%	1,20%	1,00%	1,20%	1,10%
Agentura práce	0,00%	0,40%	1,00%	1,20%	0,60%
Rozesláním životopisů	0,00%	0,80%	0,00%	0,80%	0,40%
Jinak	2,10%	3,30%	0,00%	0,40%	1,80%
Celkem	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Způsoby získání prvního zaměstnání

Jaké byly neefektivnější způsoby získání zaměstnání? Ve skupině absolventů, kterým se podařilo najít zaměstnání do tří měsíců od ukončení střední školy, získalo téměř 31 % práci s pomocí rodičů nebo příbuzných, 19 % na základě osobní návštěvy ve firmě, kolem 13 % na základě informací od kamarádů nebo známých. Obdobné procento získalo zaměstnání

na základě kontaktů získaných ve firmě na praxi nebo prostřednictvím internetu.

Tabulka 7.8: Způsoby získání prvního zaměstnání ve vztahu k době získání zaměstnání (v % odpovědí, bez studujících VŠ a VOŠ)

Způsob získání zaměstnání	Doba hledání prvního zaměstnání				
	Méně než 3 měsíce	3–6 měsíců	6–12 měsíců	Déle než rok	Celkem
Pomocí rodičů, příbuzných	30,80%	34,10%	28,60%	14,30%	29,10%
Informace kamarádů, spolužáků	13,10%	18,10%	13,00%	19,00%	14,90%
Praxe ve firmě	13,10%	3,60%	0,00%	6,00%	8,60%
Internet	12,50%	14,50%	19,50%	19,00%	14,60%
Inzerát v tisku	1,70%	1,40%	1,30%	2,40%	1,70%
Firmu osobně navštívil	18,90%	19,60%	19,50%	21,40%	19,40%
ÚP	1,40%	5,80%	10,40%	4,80%	3,80%
Začal podnikat	4,40%	1,40%	3,90%	6,00%	3,90%
Brigáda při studiu	2,50%	0,70%	1,30%	4,80%	2,30%
Agentura práce	1,10%	0,00%	1,30%	2,40%	1,10%
Rozesláním životopisů	0,30%	0,00%	1,30%	0,00%	0,30%
Jinak	0,30%	0,70%	0,00%	0,00%	0,30%
Celkem	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

V pozdějším období 3–6 měsíců od ukončení studia na střední škole hrála významnou roli stále ještě pomoc rodičů (34 %) a informace od kamarádů (18 %), menší význam pro získání zaměstnání již měla praxe ve firmě (zhruba 4 %), naopak rostl podíl absolventů, kterým zprostředkoval zaměstnání úřad práce (necelých 6 % v období 3–6 měsíců od ukončení střední školy a 10 % v období 6–12 měsíců).

Porovnáme-li aktuální výsledky s údaji z předchozích šetření (Trhlíková, 2009), můžeme konstatovat, že podíl absolventů, kteří získali zaměstnání prostřednictvím rodiny, se prakticky nezměnil (28,9 % SOU, 31,1 % SOŠ). Naopak významně vzrostl podíl absolventů, kteří získali zaměstnání s pomocí kamarádů nebo přátel, které v předchozím šetření absolventi téměř neuváděli. Důvodem je zřejmě masivní rozšíření sociálních sítí. Podíl absolventů, kteří získali zaměstnání přímým oslovením a osobní návštěvou ve firmě, se snížil (v předchozím sledovaném období dosáhl 27 % u vyučených, oproti současným 18 % a 18 % u maturantů oproti současným 14 %). Na rozdíl od předchozího sledovaného období se snížil i podíl absolventů, kterým práci zprostředkoval úřad práce (v předchozím šetření kolem 8–9 %, v současném 3,6 % v kategorii vyučených a 2,4 % v kategorii absolventů maturitních oborů. Tento pokles ukazuje snižování možností úřadu nabízet absolventům odpovídající pracovní uplatnění v době růstu nezaměstnanosti. Zajímavým zjištěním je skutečnost, že získání zaměstnání prostřednictvím inzerátů v tisku se oproti dřívějšímu období stává spíše okrajovou záležitostí.

S větším odstupem od ukončení studia klesal podíl zaměstnání zprostředkovaných rodiči a příbuznými (14 %), jejichž potenciál absolventi zřejmě již do určité míry vyčerpali, naopak přetrvával významný podíl absolventů, kteří i v pozdějším období získali zaměstnání na základě osobní návštěvy ve firmě (21 %), pomocí internetu (19 %) nebo kamarádů (19 %).

7.5 Využití znalostí a dovedností v prvním zaměstnání

Vyučení absolventi využili ve svém prvním zaměstnání nejčastěji schopnost pracovat v týmu (86 %), komunikační dovednosti (79 %) a schopnost řešit problémy (76 %). Poměrně často pak uváděli i využití všeobecných znalostí (69 %). Ve srovnání s absolventy maturitních oborů ve svém prvním zaměstnání (bez započtení krátkodobých brigád) využili častěji získané odborné teoretické (65 %) a odborné praktické (66 %) znalosti (u absolventů maturitních oborů jejich využití

Tabulka 7.9: Využití znalostí a dovedností v prvním zaměstnání – absolventi středního vzdělání s výučním listem (kat. H)

(v % odpovědi rozhodně ano + spíše ano, bez brigád)

Kategorie H	Všeobecné znalosti	Odborné teoretické znalosti	Odborné praktické znalosti	Cizí jazyk	Znalosti PC	Prezentační dovednosti	Komunikační dovednosti	Schopnost řešit problémy	Schopnost pracovat v týmu
23 Strojírenství a strojírenská výroba	70%	73%	79%	10%	40%	21%	67%	78%	73%
26 Elektrotechnika, telekom. a VT	91%	59%	64%	18%	27%	41%	82%	91%	86%
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	82%	76%	76%	13%	26%	31%	81%	88%	91%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	69%	61%	58%	23%	36%	39%	81%	79%	97%
66 Obchod	62%	60%	60%	10%	49%	33%	87%	64%	87%
69 Osobní a provozní služby	71%	71%	71%	16%	22%	51%	90%	62%	82%
Kat. H - bez rozlišení skupiny oborů (včetně resp. ostatních skupin oborů)	69%	65%	66%	15%	34%	34%	79%	76%	86%

Tabulka 7.10: Využití znalostí a dovedností v prvním zaměstnání – absolventi středního vzdělání s maturitní zkouškou (kat. M)

(v % odpovědi rozhodně ano + spíše ano, bez brigád)

Kategorie M	Všeobecné znalosti	Odborné teoretické znalosti	Odborné praktické znalosti	Cizí jazyk	Znalosti PC	Prezentační dovednosti	Komunikační dovednosti	Schopnost řešit problémy	Schopnost pracovat v týmu
23 Strojírenství a strojírenská výroba	70%	67%	59%	19%	67%	46%	78%	85%	74%
26 Elektrotechnika, telekom. a VT	38%	46%	38%	22%	50%	26%	57%	67%	46%
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	54%	50%	39%	17%	54%	37%	65%	67%	74%
63 Ekonomika a administrativa	61%	41%	46%	34%	79%	46%	73%	73%	70%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	54%	41%	46%	32%	49%	51%	83%	82%	82%
75 Pedagogika, učitelství a soc. práce	69%	63%	63%	20%	57%	61%	76%	71%	76%
Kat. M - bez rozlišení skupiny oborů (včetně resp. ostatních skupin oborů)	60%	48%	48%	24%	63%	45%	75%	73%	73%

uváděla necelá polovina). Naopak méně často potřebovali znalosti práce na PC, které v prvním zaměstnání využilo kolem 34 % vyučených (oproti 63 % u maturantů) a znalosti cizího jazyka (15 % vyučených oproti 24 % v kategorii absolventů maturitních oborů).

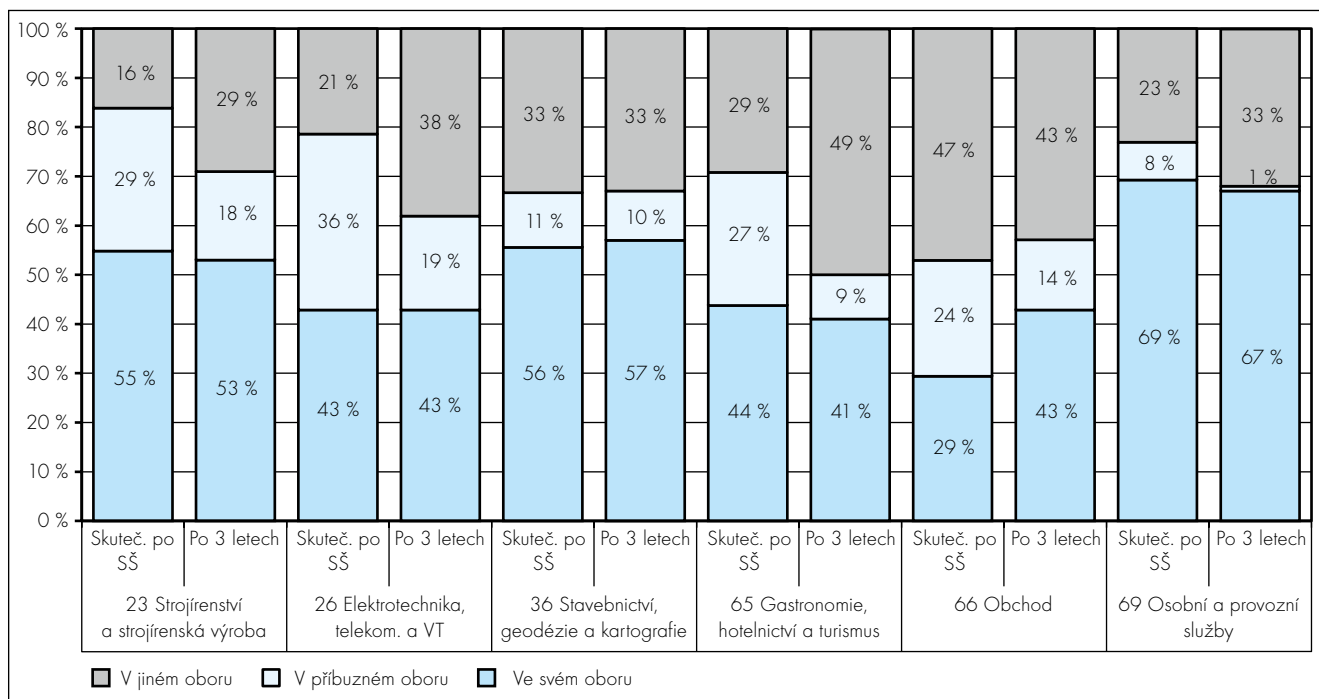
Ve svém prvním zaměstnání **absolventi maturitních oborů** podle svého vyjádření nejčastěji využívali tzv. měkké dovednosti. Komunikační dovednosti využilo (rozhodně nebo spíše ano) podle svého vyjádření kolem 75 % absolventů maturitních oborů, schopnost řešit problémy 73 % a schopnost pracovat v týmu 73 %. Z celkového pohledu k často využívaným kompetencím v prvním zaměstnání patřily i znalosti práce na PC (63 %) a všeobecné znalosti (60 %). Odborné teoretické a odborné praktické znalosti využila podle svého vyjádření necelá polovina dotázaných (48 %), což zřejmě souvisí s nižším podílem absolventů pracujících přímo ve svém oboru, případně s kombinací různých forem pracovní činnosti a vysokoškolského studia. Relativně málo často potřebovali absolventi maturitních oborů znalost cizího jazyka, kterou rozhodně nebo spíše využilo ve svém prvním zaměstnání kolem 24 % dotázaných.

7.6 Práce v oboru a pracovní pozice absolventů

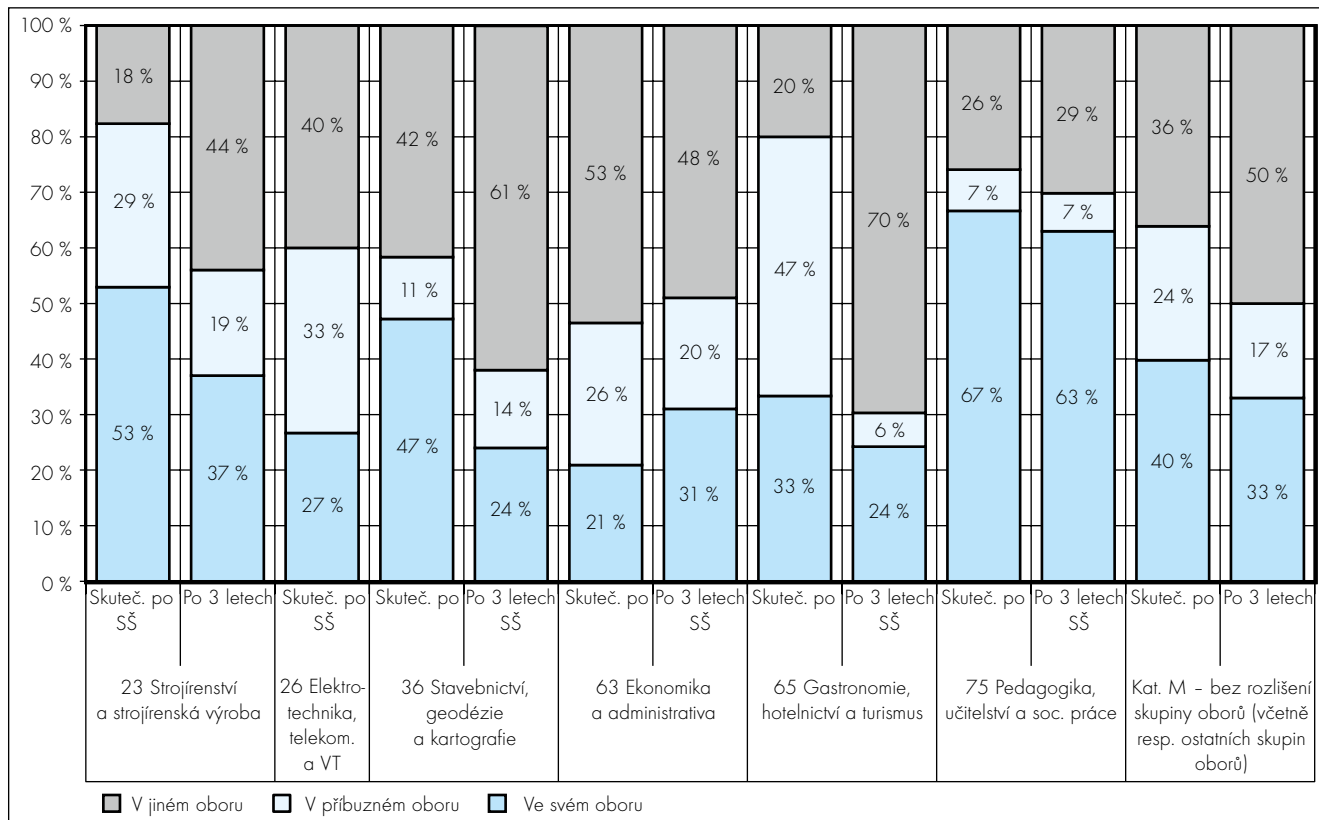
V kategorii vyučených - v rámci sledovaného vzorku - pracovalo tři roky od vyučení v absolvovaném oboru 46 % dotázaných, 15 % uvedlo, že pracuje v příbuzném oboru, a 39 % pracuje podle svého vyjádření v jiném oboru. Mezi sledovanými skupinami oborů jsou ovšem značné rozdíly. Nejčastěji pracují přímo v oboru absolventi ve skupině Osobní a provozní služby (67 % v oboru, v příbuzném oboru uvedlo práci jen minimum dotázaných), dále absolventi stavebních oborů (57 % v oboru a 10 % v příbuzném oboru) a strojírenských oborů (53 % v oboru a 18 % v příbuzném oboru), méně často absolventi elektrotechnických oborů (43 % v oboru a 19 % v příbuzném oboru), obchodu (43 % a 14 % v příbuzném oboru) a gastronomických oborů (41 % v oboru a 9 % v příbuzném oboru).

Vyučení v oboru 23 **Strojírenství a strojírenská výroba** se poměrně často uplatnili v automobilovém průmyslu, např. jako automechanik, technik (diagnostik, servisní technik), auto-klempíř, dále jako logistik, skladník, nástrojář, obráběč kovů, zámečnick, seřizovač, frézař. Vyučení absolventi ve skupině 26 **Elektrotechnika, telekomunikační a VT** pracovali nejčastěji jako elektrikáři, dále uváděli práci např. jako zkušební technik, IT technik, inspektor provozu vodních elektráren, montér, mimo obor pak pracovali jako ostraha objektu, lisař šamotu, barman a další. Vyučení ve skupině 36 **Stavebnictví, geodézie a kartografie** pracují nejčastěji ve stavebnictví jako zedníci, obkladači, fasádníci a podobně, dále uvádějí i práce mimo obor, např. operační důstojník v oblasti bezpečnosti, tiskař v polygrafii nebo operátor lisu. Vyučení ve skupině 65 **Gastronomie, hotelnictví a turismus** většinou uvedli, že pracují v pohostinství nebo gastronomii jako kuchař, číšník, servírka, pizzař nebo barman. Dále jednotlivě uvádějí např. práci v potravinářském průmyslu (obsluha linky), prodavače, práci v dopravě a logistice (obsluha vozíku, expedient), v oblasti bezpečnosti (ochranka), v administrativě (asistentka

Obrazek 7.1: Pracovní uplatnění absolventů v oboru – odpovědi absolventů učebních oborů kategorie H s odstupem 3 let od ukončení studia na střední škole

Obrazek 7.2: Pracovní uplatnění absolventů v oboru – odpovědi absolventů maturitních oborů kategorie M s odstupem 3 let od ukončení studia na střední škole

7. Přejít absolventů středních škol na trh práce

účetní, fakturantka) nebo v pojišťovnictví (pojišťovací poradce), případně jako doručovatelka. Vyučení ve skupině 66 **Obchod** pracují nejčastěji jako prodavači nebo pokladní. Jednotlivě se uplatnili např. i v oblasti kontroly (zapisovatel), telekomunikace (telefonní operátorka, operátor v call centru), lisař, balič, pracovníce sázkové kanceláře, skladník a další. Vyučení ve skupině 69 **Služby** pracují nejčastěji jako kadeřnice, dále jednotlivě jako prodavač, hostinská, operátor v oblasti kontroly kvality, skladník, doručovatel novinové služby.

V **kategorii maturitních oborů** v rámci sledovaného vzorku pracovalo tři roky od ukončení střední školy přímo ve vystudovaném oboru kolem 33 % dotázaných, 17 % uvedlo, že pracují v příbuzném oboru, a kolem 50 % podle svého vyjádření pracuje v jiném oboru. Mezi sledovanými skupinami oborů jsou v rámci sledovaného vzorku podobně jako u vyučených značné rozdíly. Nejčastěji pracují přímo v oboru absolventi ve skupině Pedagogika, učitelství a sociální práce (63 % v oboru a 7 % v příbuzném oboru), dále absolventi strojírenských oborů (37 % v oboru a kolem 20 % v příbuzném oboru), absolventi ekonomických oborů (31 % v oboru a kolem 20 % v příbuzném oboru), absolventi elektrotechnických oborů (26 % v oboru a 26 % v příbuzném oboru) a absolventi gastronomických oborů (24 % v oboru a 6 % v příbuzném oboru).

Absolventi maturitních oborů ve skupině 23 **Strojírenství, strojírenská výroba** pracovali například ve strojním průmyslu jako konstruktéři, vývojář-technik, operátoři CNC strojů, projektanti, technicko-administrativní pracovníci. Mimo obor uváděli uplatnění například jako kontrolor, skladník, pojišťovací makléř, webový designér, řidič autobusu MHD a další. Absolventi maturitních oborů skupiny 26 **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** uváděli, že pracují jako konzultanti v oblasti IT, správci počítačové sítě, technici v oblasti telekomunikací, zdravotnictví, referenti ve veřejné správě a podobně. Mimo obor uvádějí jednotlivě práce např. v oblasti účetnictví, marketingu nebo jako řidiči. Absolventi maturitních stavebních oborů pracují ve stavebnictví na pozicích referent, technik-rozpočtář, projektant, stavební technik správy nemovitostí a další. Mimo obor se uplatnili např. jako pracovníci v obchodě, prodavači, obchodní manažeři, pracovníci skladu, operátoři call centra, poradci ve finančnictví a v administrativě. Absolventi maturitního oboru **Ekonomika a administrativa** pracují často v oblasti administrativy a účetnictví jako administrativní pracovníce, asistentky, účetní, referenti ve státní správě (finanční úřad, celní úřad), v oblasti obchodu (zákaznický servis), pojišťovnictví a finančnictví. Dále jednotlivě uvádějí např. práci jako operátoři telemarketingu, doručovatelky, recepční, makléř, redaktor, dispečer, hosteska, městský strážník a další. Absolventi ve skupině **gastronomických oborů** uvádějí práci v oblasti gastronomie (vedoucí směny, servírka), v oblasti pojišťovnictví, státní správy a službách. Dále i mimo obor jako zubní instrumentářka, operátorka v telemarketingu, obsluha čerpací stanice a další. Absolventi ve skupině **Pedagogika, učitelství a sociální práce** pracují podle svého vyjádření nejčastěji jako učitelky mateřské školky nebo učitelky na prvním stupni, vychovatelky, dále v sociální oblasti (pracovník přímé obslužné péče), dá-

le např. jako asistent pedagoga. Mimo obor jsou uváděna pracovní uplatnění jako zapisovatel u soudu, referent v administrativě, recepční, pokladní, zásobovač a další.

7.7 Spokojenost absolventů v současném zaměstnání

Absolventi učebních oborů vyjádřili ve sledovaném období 3 let od ukončení střední školy poměrně vysokou spokojenost se zaměstnáním (74 %). Podobně jako absolventi maturitních oborů jsou nejvíce spokojeni s kolektivem spolupra-

Tabulka 7.11: Spokojenost absolventů v současném zaměstnání – 3 roky od ukončení studia – absolventi středního vzdělání s výučním listem (kat. H) (v % odpovědi rozhodně ano + spíše ano)

Kategorie H	Celková spokojenost		Pracovní podmínky	Perspektiva firmy	Pracovní pozice	Zajímavost práce	Jistota zaměstnání	Kolektiv pracovníků	Vedení firmy, způsob řízení
	Plat								
23 Strojírenství a strojírenská výroba	73%	49%	63%	76%	68%	68%	67%	86%	54%
26 Elektrotechnika, telekom. a VT	76%	48%	67%	71%	71%	71%	71%	90%	71%
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	79%	65%	81%	81%	81%	81%	72%	88%	73%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	78%	58%	72%	78%	75%	75%	68%	81%	62%
66 Obchod	68%	43%	74%	85%	56%	56%	67%	93%	54%
69 Osobní a provozní služby	73%	37%	77%	73%	83%	83%	73%	87%	47%
Kat. H - bez rozlišení sk. ob.	74%	52%	70%	77%	73%	73%	68%	84%	61%

Tabulka 7.12: Spokojenost absolventů v současném zaměstnání – 3 roky od ukončení studia – abs. stř. vz. s MZ (kat. M) (v % odpovědi rozhodně ano + spíše ano)

Kategorie M	Celková spokojenost – splňuje zaměstnání vaše představy?		Pracovní podmínky	Perspektiva firmy	Pracovní pozice	Zajímavost práce	Jistota zaměstnání	Kolektiv pracovníků	Vedení firmy, způsob řízení
	Plat								
23 Strojírenství a strojírenská výroba	75%	64%	82%	82%	79%	82%	93%	93%	71%
26 Elektrotechnika, telekom. a VT	70%	48%	78%	61%	61%	57%	65%	83%	57%
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	60%	58%	73%	71%	65%	63%	67%	87%	60%
63 Ekonomika a administrativa	82%	62%	82%	87%	79%	81%	65%	87%	72%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	67%	67%	79%	88%	55%	64%	64%	85%	64%
75 Pedagogika, učitelství a soc. práce	70%	63%	72%	77%	74%	88%	81%	84%	77%
Kat. M - bez rozlišení sk. ob. ¹⁾	70%	58%	76%	77%	69%	73%	71%	87%	67%

¹⁾ V řádku jsou uvedeny odpovědi všech respondentů dané kategorie, tedy i méně zastoupené skupiny oborů.

covníků (84 %). Dále vyjadřují spokojenost s perspektivou firmy (77 %), pracovní pozicí (73 %), zajímavostí práce (73 %), pracovními podmínkami (70 %). Naopak poměrně nespokojeni jsou s platovými podmínkami (52 %) a kriticky se vyjadřují ke způsobu řízení a vedení ve firmě (61 %). Porovnáme-li jednotlivé vybrané skupiny oborů, pak můžeme konstatovat, že z hlediska odpovědi na otázku, zda zaměstnání splňuje jejich představy, tedy celkové spokojenosti, nejsou mezi většími sledovanými skupinami oborů zásadní rozdíly; nejčastěji se procento (rozhodně nebo spíše) spokojených pohybuje mezi 73 % a 76 %. Nejčastěji přitom našli zaměstnání, které splňuje jejich představu, absolventi skupiny oborů Stavebnictví, geodézie a kartografie (79 %).

Celkově vyjádřilo spokojenost v zaměstnání přibližně 71 % **absolventů maturitních oborů**, přitom nejvíce absolventů je spokojeno s kolektivem spolupracovníků (86 %), dále vyjadřují značnou spokojenost s pracovními podmínkami (78 %) a perspektivou firmy (79 %). Se zajímavostí práce je spokojeno kolem 74 % absolventů maturitních oborů, s jistotou zaměstnání 71 % a s pracovní pozicí 70 % z těch absolventů středních oborů s maturitní zkouškou, kteří ve sledovaném období

3 let od ukončení střední školy pracovali jako zaměstnanci na smlouvu na dobu určitou, neurčitou, dlouhodobě na DPP nebo DPČ nebo jako OSVČ. Mírně menší spokojenost vyjadřovali absolventi se způsobem vedení a řízení firmy (67 %). Nejméně spokojeni jsou absolventi středních škol s maturitní zkouškou - podobně jako vyučení - s platovými podmínkami (61 %).

Absolventi středních škol se v době ekonomické krize potýkají s řadou překážek při hledání odpovídajícího pracovního místa v oboru, případně i mimo vystudovaný obor. Jedním z nejčastějších problémů, se kterým se absolventi učebních oborů při vstupu na trh práce potýkají, je nedostatek praxe, kterou přitom zaměstnavatelé požadují. Absolventi tento problém často uvádějí i do širších souvislostí s požadavky zaměstnavatelů, problémy získat pracovní smlouvu, možnostmi úřadu práce zprostředkovat zaměstnání a dalšími.

Více podrobných informací o hodnocení vzdělání, získaných kompetencích, spokojenosti s výběrem oboru a v zaměstnání a také o bariérách při vstupu do zaměstnání, které byly získány dotazníkovým šetřením, lze dohledat v původní publikaci.

8 Přejchod absolventů vyšších odborných škol do praxe

Analýzy v této kapitole vycházejí z názorů a zkušeností absolventů vyšších odborných škol a zaměřují se jak na uplatnění absolventů vyšších odborných škol na trhu práce jako celku, tak i na charakteristiku vybraných skupin oborů a porovnání případných „slabých“ a „silných“ stránek. Získané údaje včetně metodiky šetření jsou dostupné v publikaci Přejchod absolventů vyšších odborných škol do praxe a jejich uplatnění - 2014, v Informačním systému o uplatnění absolventů na trhu práce (ISA+) na webových stránkách www.infoabsolvent.cz. Potřebné jsou pro oblast školské politiky i kariérového poradenství. Představují významnou zpětnou vazbu pro školy a zároveň mohou usnadnit rozhodování absolventů maturitních oborů při volbě další vzdělávací dráhy.

Vyšší odborné školy poskytují absolventům středních škol zakončených maturitní zkouškou možnost dalšího zvyšování kvalifikace. Podle školského zákona vyšší odborné vzdělávání rozvíjí a prohlubuje znalosti a dovednosti studenta získané ve středním vzdělávání a poskytuje všeobecné a odborné vzdělání a praktickou přípravu pro výkon náročných činností. Úspěšným ukončením příslušného akreditovaného vzdělávacího programu absolvent dosáhne stupně vyššího odborného vzdělání. Stejně jako vysoké školy i vyšší odborné školy patří do terciárního stupně vzdělání. Dosažený stupeň vzdělání podle mezinárodních klasifikačních stupňů pro vzdělání (ISCED) je 5B. Ve srovnání se studiem na vysokých školách jsou obory vyššího studia zaměřeny především na praktickou profesní orientaci.

Od roku 2004 se počty žáků vstupujících do 1. ročníků ustálily a dlouhodobě se pohybují kolem 8,5 až 9,5 tisíc.

V roce 2013 dosáhl počet žáků, kteří vstoupili do 1. ročníku v denní formě vzdělávání 8 548 a v jiných formách vzdělávání 3 257 žáků. Z hlediska další vzdělávací dráhy absolventů maturitních oborů tak tvořil v roce 2013 podíl absolventů, kteří vstoupili do vyššího odborného vzdělávání, 12,4 %.

Z pohledu oborové struktury zahájilo v roce 2013 nejvíce žáků studium v denní formě vzdělávání v oborech 53 Zdravotnictví (1886 žáků, 20,6 %), 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče (1511 žáků, 16,5 %) a 63 Ekonomika a administrativa (1135 žáků, 12,4 %). K více obsazeným oborům z hlediska počtů žáků vstupujících do prvních ročníků pak dále patří obory 82 Umění a užité umění (1092, 11,9%), 68 Právní a veřejnosprávní činnost (709, 7,8%) a 26 Elektrotechnika, telekomunikační a VT (473, 5,2 %).

Jedním z nejdůležitějších ukazatelů uplatnění absolventů na trhu práce je míra nezaměstnanosti. Postavení absolventů vyšších odborných škol na trhu práce je z hlediska míry nezaměstnanosti poměrně příznivé. Ze statistických údajů vyplývá, že míra nezaměstnanosti absolventů vyšších odborných škol dosahovala v dubnu 2014 celkem 10,2 %. Oproti roku 2013 přitom došlo k meziročnímu poklesu o 1,6 p. b.

Porovnání míry nezaměstnanosti jednotlivých skupin oborů vyššího odborného vzdělávání ukazuje poměrně výrazné rozdíly. Velmi nízkou míru nezaměstnanosti dosahují zdravotnické obory (4 %). Tyto obory přitom zároveň patří k nejvíce obsazeným; studuje v nich asi čtvrtina absolventů VOŠ. V této souvislosti je možné konstatovat, že celkově příznivá hodnota míry nezaměstnanosti absolventů vyšších odborných škol je poměrně výrazně ovlivněna právě velmi nízkou mírou

nezaměstnanosti absolventů zdravotnických oborů. U početně více obsazených skupin oborů byla v roce 2014 vyšší míra nezaměstnanosti ve skupině 41 Zemědělství a lesnictví (21,2 %), 68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost (18,1 %) a 26 Elektrotechnika, telekomunikační a VT (17,0 %).

8.1 Charakteristika situace absolventů VOŠ

Jaká jsou očekávání studentů ve vztahu k vyššímu odbornému vzdělání a jakou funkci tento typ vzdělání ve struktuře školského systému v současnosti plní?

Z výsledků vyplývá (viz obrázek 8.1), že významným důvodem pro volbu studia na VOŠ byl **zájem o konkrétní obor** otevíraný na VOŠ (87 %, z toho 53 % rozhodně ano, 34 % spíše ano). Toto zjištění koresponduje s výsledky dřívějších šetření, kde se „zájem o obor“ objevil rovněž na prvním místě (55 % rozhodně ano + spíše ano). V současnosti je tato motivace ovšem ještě více dominantní. Dalším podstatným důvodem, který vedl absolventy střední školy k pokračování ve studiu na VOŠ, byl rovněž **zájem o praktickou výuku a větší kontakt školy se zaměstnavateli a praxí** (69 %, z toho 32 % rozhodně ano a 37 % spíše ano). Jedná se tedy o aspekty související s deklarovanou rolí, kterou mají vyšší odborné školy plnit, a kterou se zároveň vymezují ve vztahu k bakalářským programům. Významnou motivací pro žáky byla i blízkost a dostupnost školy (52 %, z toho 29 % rozhodně ano a 23 % spíše ano).

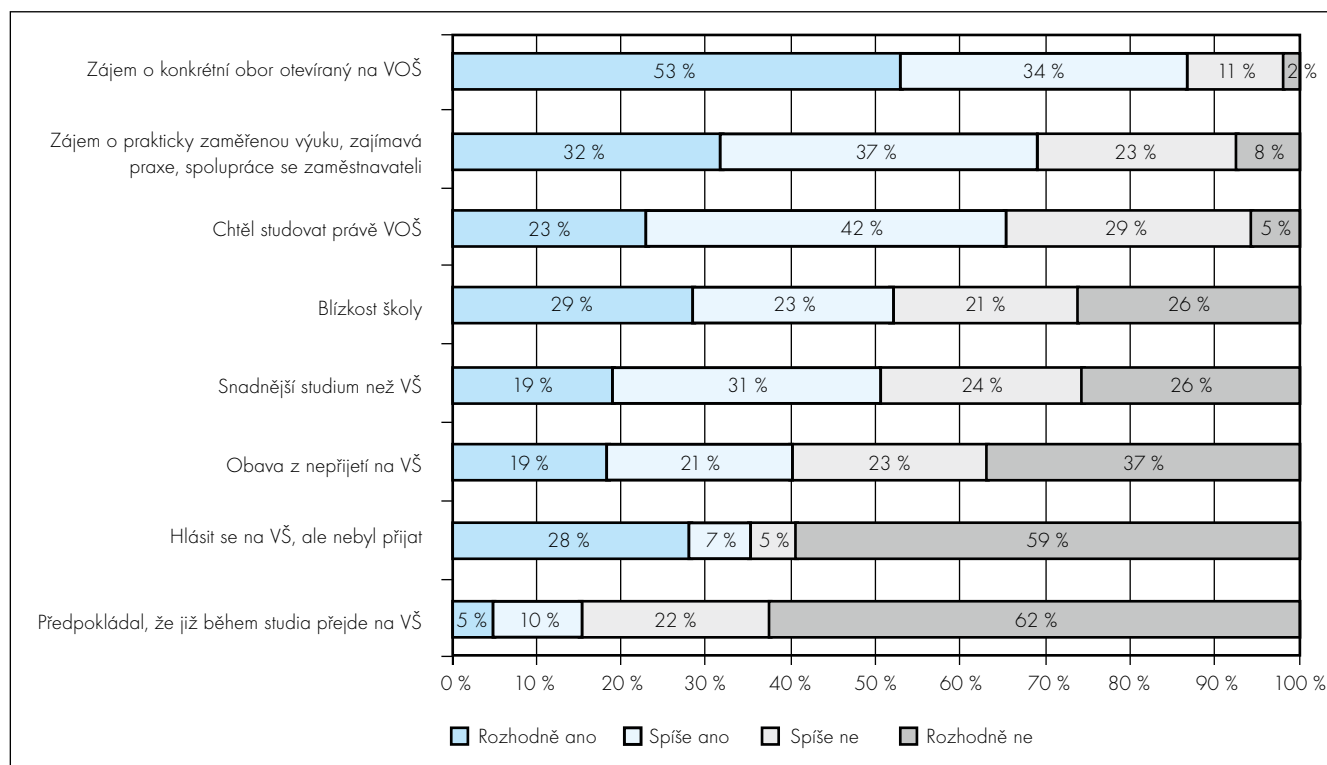
Z hlediska role VOŠ ve vzdělávacím systému je zajímavou otázkou, jak velký podíl žáků studujících na VOŠ měl zájem přímo o tento typ terciárního studia, a jaký si naopak volí VOŠ pouze jako náhradní nebo provizorní variantu. Z výsledků

provedených analýz vyplynulo, že přibližně 65 % absolventů mělo zájem studovat právě na vyšší odborné škole (z toho ale pouze 23 % uvedlo odpověď rozhodně ano a 42 % spíše ano). Naopak přibližně 35 % dotázaných přímo uvedlo, že důvodem studia VOŠ je nepřijetí na vysokou školu (z toho 28 % rozhodně ano a 7 % spíše ano). Studium na VOŠ tak pro tyto studenty představovalo náhradní variantu, případně pouze přechodné nebo provizorní řešení.

Část absolventů středních škol při volbě studia VOŠ ovlivnily obavy z nepřijetí na vysokou školu (40 %, z toho 19 % rozhodně ano, 21 % spíše ano) nebo z příliš velké náročnosti vysokoškolského studia. Přibližně 50 % dotázaných uvedlo, že si VOŠ zvolili, protože předpokládali, že studium zde bude snadnější než na vysoké škole. Menší část žáků zahájila studium na VOŠ s tím, že by již během studia VOŠ mohli přejít na vysokou školu (15 %, z toho 5 % rozhodně ano).

Porovnáme-li uvedené výsledky s výsledky předchozích průzkumů, pak v roce 2008 necelá polovina absolventů (48 %) uváděla, že studium VOŠ bylo náhradním řešením v situaci, kdy absolvent střední školy nebyl přijat na vysokou školu. Podíl absolventů, kteří si zvolili VOŠ z důvodu nepřijetí na VŠ, se tak snížil ze 48 % na přibližně 35 %. Na druhou stranu poměrně významná část žáků je v současnosti při volbě VOŠ ovlivněna již dopředu obavami z nepřijetí na vysokou školu nebo náročnosti tohoto studia. Kromě nepřijetí na vysokou školu uváděla v roce 2008 asi třetina absolventů, že se domnívali, že studium VOŠ bude ve srovnání s vysokoškolským studiem snadnější (34 %), v současnosti je tento podíl vyšší (kolem 50 %). Zájem o prakticky zaměřenou výuku představuje v současnosti dominantní motivaci pro volbu VOŠ. V současnosti uvádí tento

Obrázek 8.1: Důvody volby studia na VOŠ (v % odpovědí)

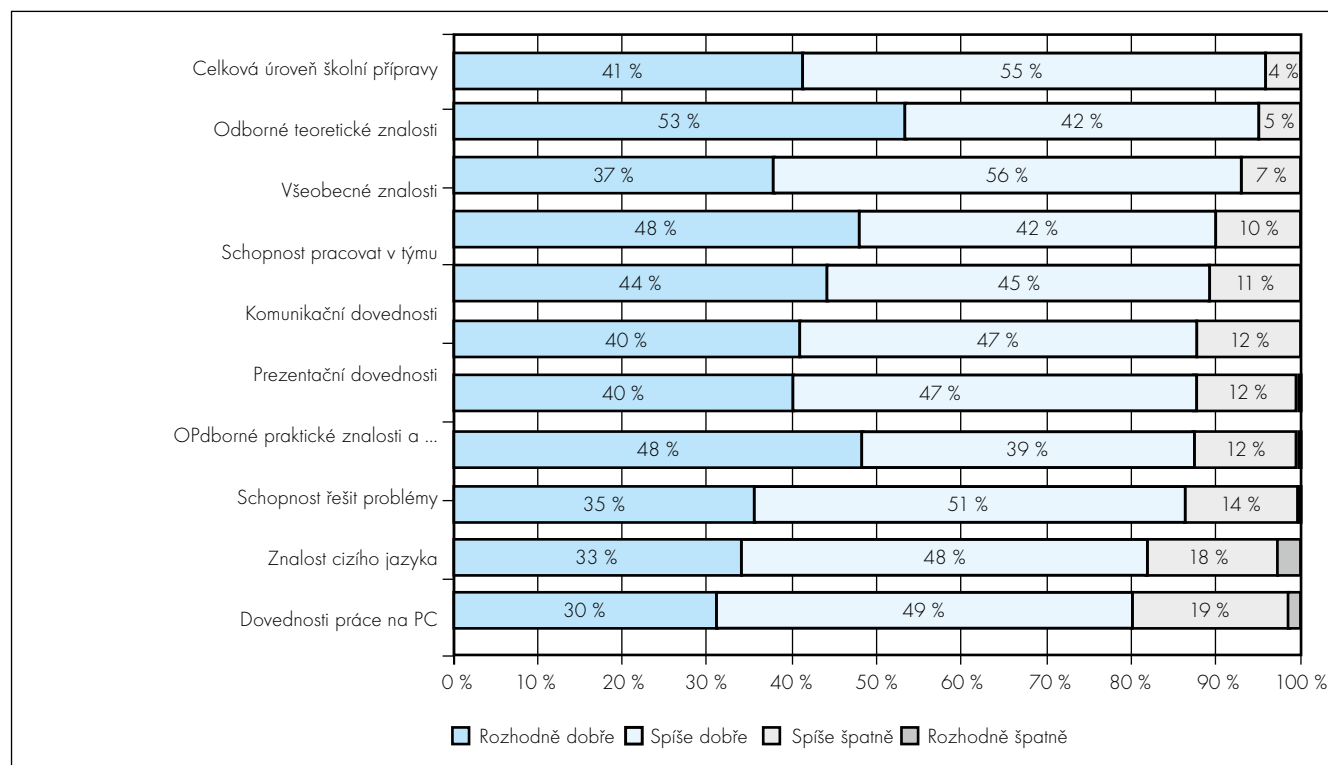
8 Přechod absolventů vyšších odborných škol do praxe

důvod skoro 70 % absolventů, zatímco v roce 2008 kolem 30 %, což zřejmě odráží určitou profilaci vyšších odborných škol a jejich vnímání veřejností. Někteří si zvolili VOŠ, protože se domnívali, že na VŠ studium by přijati nebyli, tento důvod je v současnosti uváděn rovněž častěji (40 % oproti 18 %).

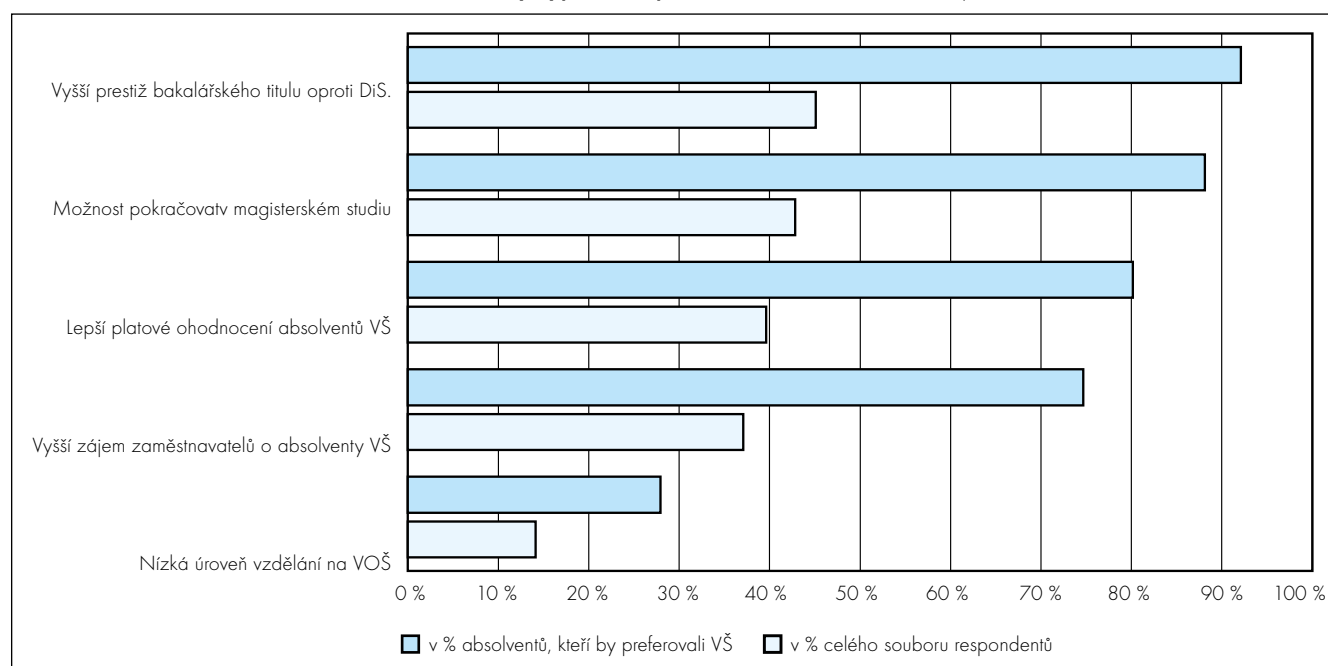
Spokojenost absolventů s úrovní získaných kompetencí tří roky od ukončení studia na VOŠ, tedy v období, kdy již mají

zkušenost s profesními nároky zaměstnavatelů nebo dalšího vysokoškolského studia, ukazuje obrázek 8.2. V celkovém pohledu můžeme konstatovat, že absolventi jsou s úrovní přípravy na VOŠ spokojeni. Přibližně 96 % posuzuje získané vzdělání kladně (z toho 41 % rozhodně dobře a 55 % spíše dobře), naopak jen 4 % absolventů s celkovou úrovní studia na VOŠ spokojeni nejsou.

Obrázek 8.2: Hodnocení úrovně získaných kompetencí (v % odpovědí)

Obrázek 8.3: Důvody hypotetické preference studia na VŠ (v % odpovědí)

Podstatnou oblastí vzdělání na vyšších odborných školách je praktické zaměření a větší provázanost vzdělání s praxí a kontakt se zaměstnavateli. Pro řadu žáků představují dokonce hlavní motivaci pro volbu tohoto typu studia. V této souvislosti je zajímavou otázkou hodnocení dosažené úrovně odborných praktických znalostí a dovedností. Celkově posuzují absolventi tyto kompetence příznivě (87 % kladných odpovědí), pozitivní je přitom zejména skutečnost, že téměř polovina absolventů (48 %) hodnotí tyto kompetence jako „rozhodně dobré“. Naopak k mírně slabším místům přípravy na vyšších odborných školách patří podle názoru a zkušeností absolventů znalost cizího jazyka, kterou posuzuje kladně 81 % z nich, (z toho jen 33 % rozhodně dobře) a znalost práce na PC (79 % kladných hodnocení, z toho 30 % rozhodně dobře).

Podle výsledků průzkumu by si při hypotetické opakované volbě necelá polovina absolventů VOŠ znovu zvolila tento typ studia (47 %), naopak asi 53 % by raději studovalo VŠ. Podíváme-li se na zjištěné výsledky z hlediska vývoje, můžeme konstatovat, že v roce 2008 uvedla jen asi třetina absolventů VOŠ (32 %), že by v případě možnosti zopakovat svoji volbu znovu zvolila VOŠ, naopak asi dvě třetiny (68 %) absolventů by tehdy preferovali raději VŠ. Podíl absolventů, kteří jsou spokojeni s výběrem VOŠ jako typu vzdělání, tak významně stoupl.

Hlavní důvody, proč by absolventi VOŠ dali přednost magisterskému nebo bakalářskému studiu, nejsou zpravidla podmíněny horší připraveností absolventů při vstupu na trh práce nebo nespokojeností s úrovní získaného vzdělání, ale větší prestiží absolventů vysokých škol ve společnosti a lepším oceněním ze strany zaměstnavatelské sféry. Větší prestiž bakalářského titulu oproti titulu „DiS“ jako jeden z důvodů preference vysokoškolského studia uvedlo kolem 92 % z těch

absolventů, kteří by upřednostnili VŠ (a 45 % v rámci celého vzorku respondentů).

Co se týká **míry identifikace s oborem**, přibližně 75 % absolventů VOŠ by tři roky od ukončení studia opakovaně zvolilo stejný obor a jen 25 % by dalo přednost jinému oboru. Zaměříme-li se na oba aspekty volby, tedy typu vzdělání i oboru, ukazuje se, že stejný obor znovu na VOŠ by si zvolilo jen 38 % absolventů a 37 % by studovalo stejný obor, ale dali by přednost studiu na VŠ. Zcela jinou volbu, tedy jiný obor na vysoké škole, by učinilo 16 % dotázaných.

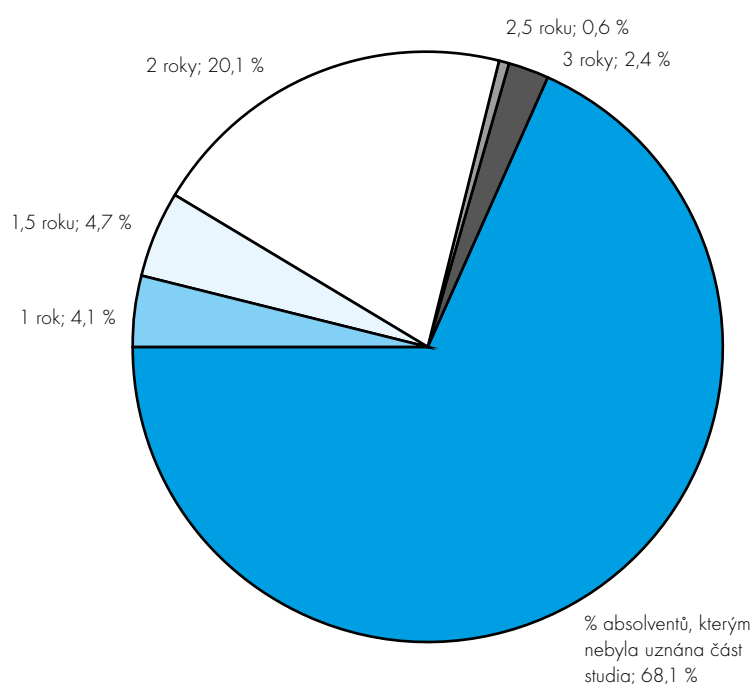
Podíváme-li se na důvody, proč by si absolventi VOŠ s odstupem tří let od ukončení tohoto typu studia raději zvolili jiné oborové zaměření, do popředí se dostávají důvody související s uplatněním na trhu práce. **Nízké platové ohodnocení v oboru** je nejčastěji uváděným důvodem pro hypotetickou volbu jiného oboru pro 63 % z těch absolventů, kteří by obor změnili (14 % z celého souboru). Na druhém místě v žebříčku důvodů pro hypotetickou změnu oboru najdeme **obtížné hledání zaměstnání ve vystudovaném oboru** (59 % z těch, kteří by obor změnili a 13 % ze sledovaného vzorku).

Z hlediska **dalších pracovních a studijních záměrů** po ukončení studia na VOŠ můžeme konstatovat, že přibližně 47 % absolventů po ukončení VOŠ již studovat nechtělo, naopak přibližně polovina absolventů projevila snahu pokračovat v nějaké formě studia na VŠ, přitom asi 40 % studium zahájilo (z toho 21 % při zaměstnání, přibližně 18 % v denním studiu a 1,5 % již během studia VOŠ). Z hlediska charakteru vysoké školy pak relativně vysoké procento absolventů VOŠ pokračovalo ve studiu na soukromých školách. V rámci sledovaného vzorku začalo studovat po ukončení VOŠ na soukromých vysokých školách kolem 52 % respondentů, zatímco na veřejných jen asi 48 %.

Jedním z problémů spojených s volbou studia na vyšší odborné škole, na který absolventi VOŠ upozorňovali, je nedostatečná propustnost mezi vyššími odbornými školami a bakalářským, případně i magisterským vysokoškolským studiem. V rámci sledovaného vzorku byla započtena část studia na VOŠ přibližně 32 % z těch absolventů, kteří pokračovali ve vysokoškolském studiu (denním i dálkovém). Rozsah započteného studia se ovšem výrazně lišil podle skupin oborů a závisel na způsobu a míře spolupráce jednotlivých VOŠ s vysokými školami. Přibližně 68 % absolventů, kteří pokračovali ve VŠ studiu, uvedlo, že jim studium na VOŠ jako celek nebylo vůbec započteno. Přibližně 4 % absolventů VOŠ sdělila, že jim byl započten jeden rok studia, necelých 5 % pak uvádělo 1,5 roku a nejčastěji (kolem 20 %) odpověděli, že jim studium bylo zkráceno o 2 roky. Zatímco většině absolventů studium na VOŠ zohledněno nebylo (68 %) a nedošlo ke zkrácení doby dalšího studia, jiní získali bakalářský titul jen s malým časovým zpožděním a úsilím (viz obrázek 8.4).

Přínos studia VOŠ pro pokračování ve vysokoškolském studiu nespočíval jen ve zkrácení doby studia, ale přinášel i jiné výhody. Přibližně 28 % absolventů

Obrázek 8.4: Započtení studia VOŠ pro bakalářské studium (v % odpovědí)

VOŠ pokračujících ve VŠ studiu uvedlo, že jim získané znalosti usnadnily přijetí na VŠ (28,1 %). Převážná většina absolventů VOŠ, kteří zahájili studium na VŠ, byla úspěšná a studium ve sledovaném období 3 let buď dokončila, nebo v něm dosud pokračuje (kolem 83 %). Na druhou stranu přibližně 28 % absolventů uvedlo, že jim předchozí studium na VOŠ nebylo na VŠ nijak zohledněno, nemohli tedy využít ani zkrácené doby VŠ studia, ani žádné individuální výhody při přijímacím řízení nebo během studia.

Po ukončení studia na VOŠ zahájilo pracovní dráhu v zaměstnaneckém poměru přibližně 67 % absolventů, přitom zhruba 35 % získalo pracovní poměr pouze na dobu určitou a 32 % na dobu neurčitou. Dalších asi 9 % se uplatnilo jako osoby samostatně výdělečně činné. Dále zhruba 18 % absolventů uvádělo, že mají krátkodobé brigády a 11 % brigády dlouhodobé na DPP nebo DPČ. Dennímu studiu se věnovalo přibližně 18 % absolventů a asi 22 % studovalo při zaměstnání (resp. již v průběhu studia na VOŠ). S odstupem tří let od ukončení studia se podíl absolventů v zaměstnaneckém poměru zvýšil na 77 %. Přitom narostl podíl absolventů, kteří pracují na smlouvu na dobu neurčitou, na 49 %, naopak poklesl podíl pracujících na smlouvu na dobu určitou, což ukazuje na úspěšné pokračování pracovní dráhy. Rovněž poklesl podíl studujících v denním studiu (na necelých 8 %) i studiu při zaměstnání (na 13 %). Snížil se i podíl absolventů, kteří pracují brigádně.

Jaké strategie využívají absolventi vyšších odborných škol k získání zaměstnání?

Výsledky průzkumu ukazují, že absolventi VOŠ získali zaměstnání nejčastěji prostřednictvím internetu (28 %). Poměrně často vedly k získání zaměstnání také informace od kamarádů a vrstevníků (16 %) nebo kontakty získané během praxe na škole (20 %). Až na čtvrtém místě tohoto žebříčku je pomoc rodiny a příbuzných (14 %) a k efektivním způsobům získání

zaměstnání patří také přímé oslovení firem, na jehož základě našlo zaměstnání asi 13 % dotázaných.

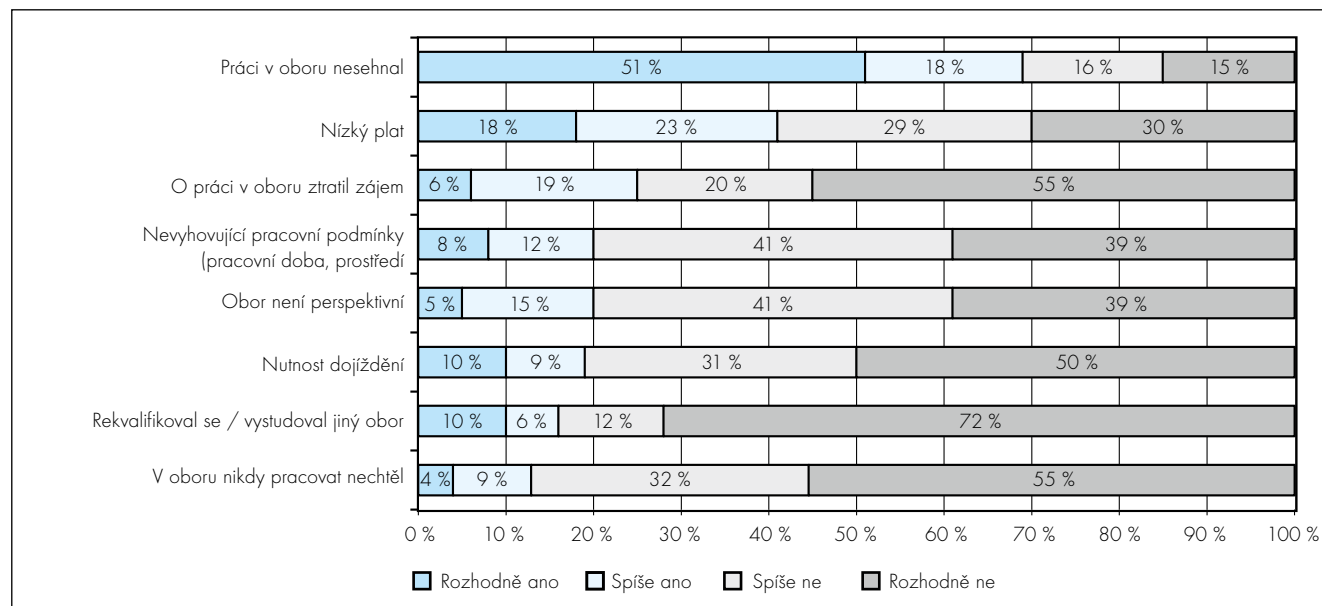
Z hlediska plynulosti přechodu na trh práce uvedlo poměrně vysoké procento dotázaných, že zaměstnání měli domluvené již před ukončením studia na VOŠ (37 %), dalších asi 22 % získalo zaměstnání do 3 měsíců, přibližně 7 % absolventů ze sledovaného vzorku pak do 6 měsíců, naopak 12 % uvedlo, že zaměstnání hledali déle než 6 měsíců. Část absolventů ze sledovaného vzorku pracovala již během studia VOŠ (kolem 8 %), naopak přibližně 7 % absolventů v období 3 let od ukončení studia na VOŠ zatím zaměstnání hledat nezačalo. Porovnání s výsledky s předchozím průzkumem realizovaným v roce 2008 ukazuje určitý posun. Mírně narostlo procento absolventů VOŠ, kteří získali zaměstnání prostřednictvím internetu (28 % oproti 24 %) a kontaktů získaných během praxe na škole (20 % oproti 16 %). Naopak inzeráty v novinách v současnosti k získání zaměstnání vedou jen výjimečně (1,9 % zatímco v roce 2008 takto našlo zaměstnání ještě 9 % dotázaných). Mírně se snížil i podíl absolventů, kterým zprostředkoval zaměstnání úřad práce (2,8 % oproti 5 % v roce 2008) nebo personální agentura (1,6 % oproti 4 %).

Po ukončení VOŠ pracovalo v rámci sledovaného vzorku přímo ve vystudovaném oboru asi 63 % absolventů, v příbuzném oboru pak asi 18 % z nich, naopak 19 % odešlo za prací do zcela jiného oboru. Ve sledovaném období 3 let od ukončení studia u absolventů VOŠ nedocházelo z tohoto hlediska k velkým přesunům a podíly pracujících v oboru a mimo obor se příliš nezměnily. Obrázek 8.5 uvádí nejčastější důvody odchodu za prací do jiného oboru.

Na jakých pozicích se absolventi VOŠ uplatňují?

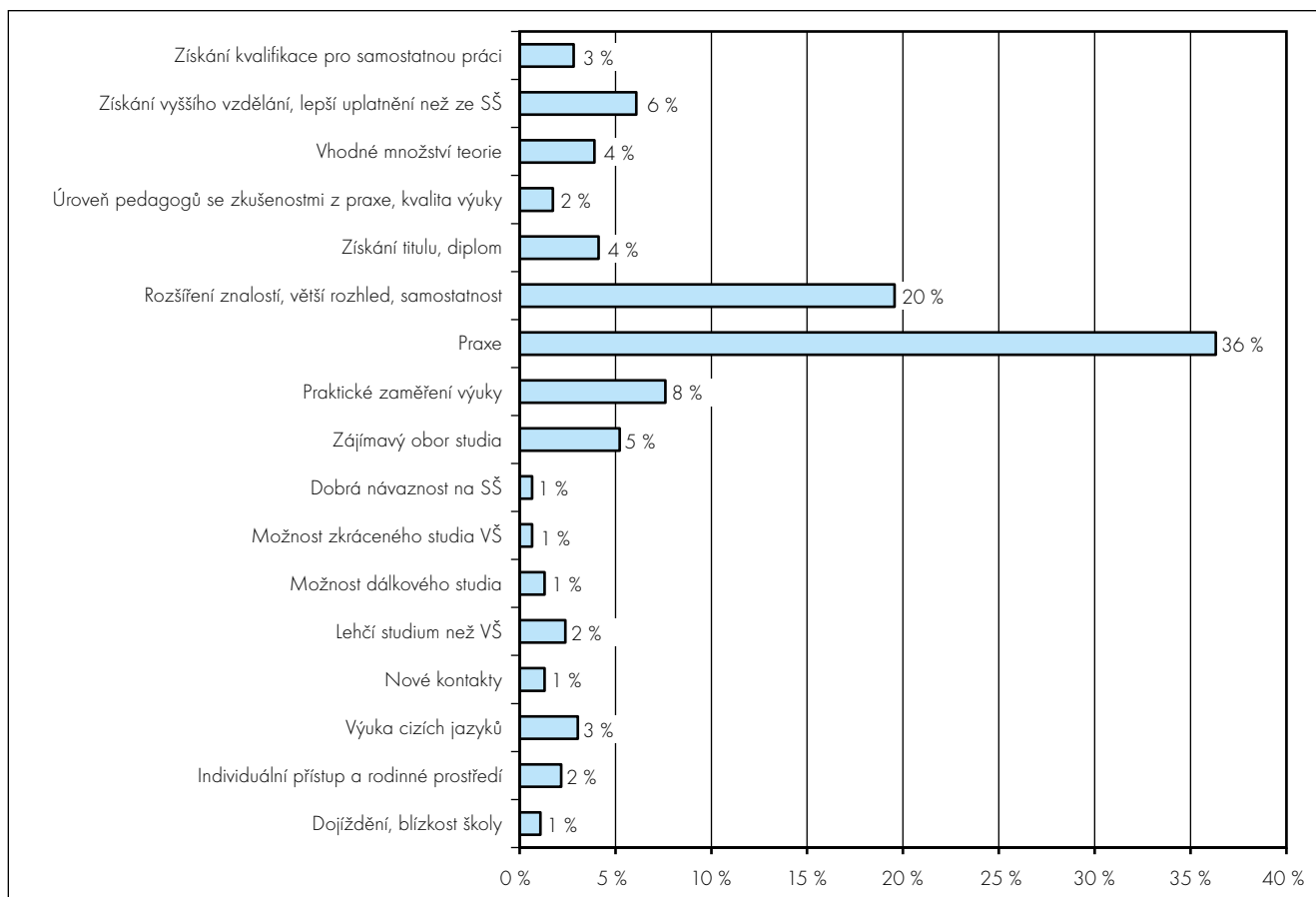
V rámci sledovaného vzorku pracovalo 3 roky od ukončení studia na VOŠ asi 65 % absolventů na pozici, která odpovídá podle jejich názoru této úrovni vzdělání. Vyšší pozici odpovídající vysokoškolskému vzdělání zastávalo 9 % dotázaných.

Obrázek 8.5: Důvody pro práci v jiném oboru (v % odpovědí absolventů, kteří pracují mimo obor, možnost více odpovědí současně)

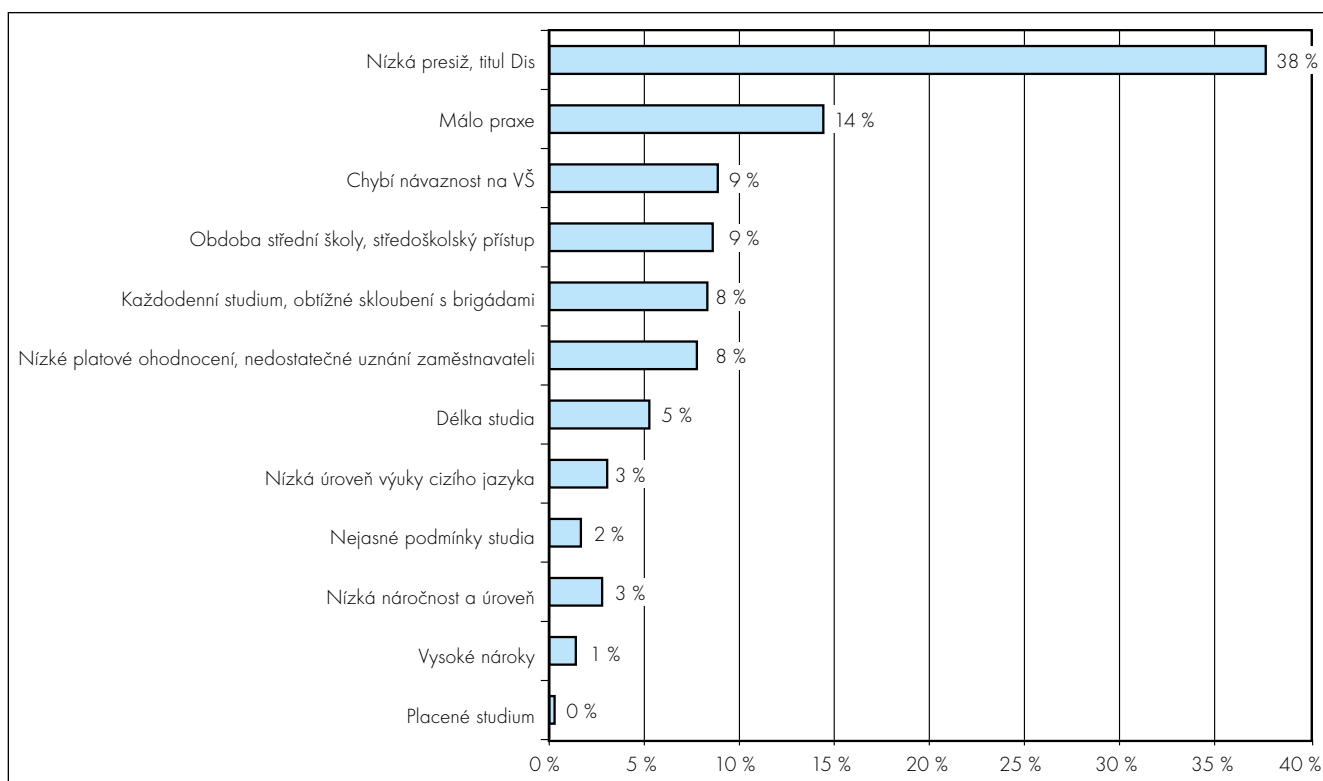

8 Přechod absolventů vyšších odborných škol do praxe

Obrázek 8.6: Hlavní přínos studia na VOŠ – názor absolventů VOŠ 3 roky od ukončení studia (v % odpovědí)

Obrázek 8.7: Hlavní nevýhody studia na VOŠ – názory absolventů 3 roky od ukončení studia (v % odpovědí)

Naopak asi 27 % z nich uvedlo, že na obsazení jejich pozice stačí nižší úroveň vzdělání (maturitní, případně učební). Necelá 4 % uvedla, že obsadili nekvalifikovaná pracovní místa, pro která je dostačující krátké zaučení.

Jaké kompetence absolventi VOŠ nejčastěji využívají v současném zaměstnání, tedy s odstupem 3 let od ukončení studia na VOŠ?

K nejčastěji využívaným kompetencím patří tzv. měkké dovednosti. Naprostá většina absolventů v zaměstnání velmi často nebo spíše často využívá komunikační dovednosti (92 %), samostatné rozhodování (91 %), schopnost řešit problémy (89 %) a schopnost pracovat v týmu (87 %). Přibližně tři čtvrtiny absolventů VOŠ uvedly, že často využívají počítačové dovednosti (75 %) a všeobecné znalosti (76 %). Na podobné úrovni je i využití odborných praktických (74 %) i teoretických dovedností (72 %). Méně frekventované je pak využití prezentačních dovedností (68 %). Podstatně méně často absolventi využijí znalost cizího jazyka; rozhodně – nebo spíše často – ho potřebuje v zaměstnání kolem 31 % dotázaných absolventů VOŠ.

Jaká je spokojenost absolventů v zaměstnání?

V celkovém pohledu můžeme konstatovat, že absolventi VOŠ jsou v zaměstnání převážně spokojeni – 86 % se vyjádřilo kladně, přitom 36 % je rozhodně spokojeno a 51 % spíše spokojeno. Z hlediska jednotlivých aspektů vyjadřují absolventi největší spokojenost s kolektivem pracovníků (90 % spokojených, z toho 48 % rozhodně spokojených) a zajímavostí práce (89 %, z toho 53 % rozhodně spokojených). Velmi spokojeni jsou zpravidla i s pracovní pozicí (88 %, z toho 44 % rozhodně ano), pracovními podmínkami (88 % spokojených, z toho 40 % rozhodně ano) a perspektivou firmy (85 %, z toho 38 % velmi spokojených). Mírně nižší je spokojenost s využitím kvalifikace (80 % spokojených, z toho 38 % rozhodně ano) a s jistotou zaměstnání (78 %, z toho jen 32 % rozhodně spokojených). Jen 69 % absolventů vyjádřilo spokojenost se způsobem vedení a řízení firmy (z toho 27 % rozhodně ano). Výrazně nejnižší je spokojenost absolventů s platovými podmínkami (64 %, z toho ale jen 16 % je rozhodně spokojeno).

Obrázky 8.6 a 8.7 přibližují názory absolventů na hlavní přínosy a nevýhody studia na VOŠ.

8.2 Situace absolventů vybraných skupin oborů VOŠ

Mezi vybranými skupinami oborů byly zjištěny rozdíly v řadě oblastí. Odlišnosti jsou patrné již při pohledu na samotnou motivaci absolventů ke studiu na VOŠ, v míře zájmu o obor, v hodnocení získaných znalostí a dovedností i v oblasti pracovního uplatnění. Různé obory VOŠ jsou spojeny s odlišným očekáváním studentů a do určité míry zřejmě plní ve vzdělávacím systému i odlišnou funkci.

Z hlediska zájmu přímo o studium VOŠ nebyly mezi obory příliš velké rozdíly. Nejčastěji měli zájem studovat přímo na VOŠ studenti ve

skupině 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče, 68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost, 41 Zemědělství a lesnictví a 53 Zdravotnictví (kolem 68 %), nejnižší pak ve skupině 64 Podnikání v oborech, odvětví. **Zájem o konkrétní obor** byl motivací pro výběr studia na VOŠ především pro studenty oborů 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče (95 %), 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (89 %), 41 Zemědělství a lesnictví (87 %) a 53 Zdravotnictví (86 %). **Zájem o praktickou výuku** byl dominantním faktorem pro rozhodnutí studovat VOŠ ve skupinách 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče (80 %), 41 Zemědělství a lesnictví (81 %), 53 Zdravotnictví (72 %) a 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus (70 %). **Snadnější studium** jako důvod volby VOŠ uváděli nejčastěji studenti ve skupinách oborů 64 Podnikání v oborech, odvětví (64 %) a 41 Zemědělství a lesnictví (65 %). Obavy z nepřijetí na VŠ ovlivnily rovněž studenty ve skupině Podnikání v oborech (48 %) a dále Ekonomika a administrativa (46 %). **Nepřijetí na vysokou školu** bylo důvodem podání přihlášky na VOŠ opět zejména ve skupině 64 Podnikání v oborech (56 %) a dále 53 Zdravotnictví (39 %) a 63 Ekonomika a administrativa (38 %).

Co se týká **míry identifikace s oborem**, největší zájem opět studovat stejný obor by měli absolventi sociálních oborů (78 %) a zdravotnických oborů (78 %), méně často absolventi ekonomických oborů (73 %). Nižší míru identifikace s oborem pak najdeme u zemědělských oborů (68 %), ve skupině gastronomie, hotelnictví a turismus (66 %) a podnikání v oboru (64 %).

Důvody, proč by si absolventi VOŠ zvolili při případné opakované volbě jiný studijní obor, se poměrně výrazně liší u jednotlivých skupin oborů (viz tabulka 8.1). Při interpretaci údajů je třeba vzít v úvahu, že absolventi měli možnost uvést více důvodů současně a zároveň odpovídali pouze ti, kteří by si hypoteticky zvolili jiný obor studia.

Spokojenost absolventů se zvoleným typem školy byla zjišťována na základě dotazu, zda by si absolventi zvolili znovu vyšší odbornou školu, nebo by dali přednost vysokoškolské

Tabulka 8.1: Důvody hypoteticky odlišné volby oboru – vybrané skupiny oborů (v % odpovědí rozhodně + spíše ano absolventů, kteří by změnili obor)

	41 Zemědělství a lesnictví	53 Zdravotnictví	63 Ekonomika a administrativa	64 Podnikání v oborech, odvětví	65 Gastronomie, hotelnictví a tur.	68 Právo, právní a veřejnosprávní	75 Pedagogika, učitelství a sociální péče	Celkem – vybrané skupiny oborů
Obor vlastně nechtl studovat	30 %	22 %	35 %	22 %	22 %	41 %	17 %	25 %
Ztráta zájmu o obor	40 %	27 %	59 %	22 %	22 %	47 %	10 %	31 %
Obor byl příliš náročný	0 %	14 %	27 %	0 %	11 %	18 %	0 %	11 %
Úroveň přípravy v oboru je nízká	30 %	22 %	14 %	11 %	39 %	24 %	7 %	20 %
Obor neumožňuje dobrý výdělek	10 %	73 %	18 %	11 %	56 %	53 %	83 %	55 %
Obor není perspektivní	10 %	35 %	32 %	11 %	44 %	24 %	37 %	32 %
V oboru jsou nízké platy	30 %	80 %	27 %	0 %	61 %	53 %	97 %	63 %
V oboru se obtížně hledá zaměstnání	70 %	67 %	50 %	44 %	39 %	53 %	70 %	59 %

formě studia. Nejčastěji by si znovu zvolili tuto formu terciárního vzdělávání absolventi ve skupině Pedagogika, učitelství a sociální péče (59 %), dále absolventi gastronomických (57 %) a zemědělských oborů (58 %) a rovněž Podnikání v oborech (56 %). Naopak nejméně často by si studium na VOŠ znovu zvolili absolventi zdravotnických oborů (36 %), ekonomických (44 %) a právních oborů (48 %). U těchto oborů by tedy nadpoloviční většina dotázaných dala přednost studiu na vysoké škole.

Porovnáme-li oba aspekty vzdělávací volby, tedy volbu oboru i typu školy, je zřejmé, že ve srovnání s ostatními obory jsou s vlastní volbou jednoznačně nejspokojenější absolventi ve skupině Pedagogika, učitelství a sociální péče, z nichž by si stejný obor i formu terciárního vzdělávání znovu vybrala necelá polovina absolventů tohoto oboru (49 %). Svoji volbu jak z hlediska oboru, tak i upřednostnění studia na VOŠ, by znovu zopakovalo rovněž asi 42 % absolventů gastronomických a zemědělských oborů. V dalších sledovaných skupinách oborů dosahují podíly absolventů, kteří by zvolili stejnou vzdělávací dráhu, nižší hodnoty, konkrétně ve skupině Právo, právní a veřejnosprávní činnost představuje tento podíl 37 %, v Podnikání v oborech 36 % a v ekonomických oborech pouze 35 %. Nejnižší podíl absolventů, kteří by zopakovali svoji volbu, je v rámci našeho šetření ve zdravotnických oborech. Zde vzniká paradoxní situace, kdy vysoké procento absolventů uvádí, že by chtěli studovat stejné oborové zaměření, ale vysoké procento z nich (45 %) by chtělo tento obor studovat na VŠ.

Dominantním důvodem, proč by absolventi VOŠ v případě hypotetické opakované volby dali **přednost studiu na vysoké škole**, je u všech sledovaných skupin oborů vyšší prestiž bakalářského titulu oproti DiS, kterou uvádí 90–98 % z těch, kteří by upřednostnili studium na VŠ. Naprostá většina absolventů dále mezi důvody preference bakalářského studia zařazuje i možnost pokračovat v magisterském studiu. Z tohoto pohledu mezi sledovanými skupinami rovněž nejsou

velké rozdíly, jako jeden z důvodů preference VŠ jej uvádí 86–94 %. Vyšší platové ohodnocení absolventů vysokých škol je důvodem pro upřednostnění tohoto studia pro 77–87 % dotázaných. V této souvislosti je ovšem třeba znovu zdůraznit, že uvedené podíly se vztahují k absolventům preferujícím vysokoškolské studium, nikoli k absolventům celé skupiny oborů.

Z hlediska **celkové spokojenosti s úrovní školní přípravy** nejsou mezi vybranými skupinami oborů výrazné rozdíly (většinou 94–98 % kladných odpovědí). Relativně méně byli spokojeni absolventi oboru Podnikání v oborech, kde získané vzdělání posuzuje pozitivně asi 89 % absolventů. Spokojenost absolventů s jednotlivými získanými kompetencemi ukazuje tabulka 8.2.

Ve studiu na VŠ nejčastěji pokračovali absolventi ve skupinách Gastronomie, hotelnictví a turismus (65 %, z toho 40 % v denním studiu a 25 % ve studiu při zaměstnání), Ekonomika a administrativa (54 %, z toho 29 % v denním studiu a 25 % při zaměstnání) a dále Podnikání v oborech (48 %, z toho 36 % v denním studiu a 12 % ve studiu při zaměstnání). Ve skupině Právo, právní a veřejnosprávní činnost uvedlo pokračování ve vysokoškolské formě studia kolem 46 % z nich, přitom častěji se jednalo o studium při zaměstnání (31 %) než v denním studiu (kolem 15 %). Obdobná situace byla i ve skupině Pedagogika, učitelství a sociální péče, kde celkově dále studovalo 42 %, přitom v denním studiu asi 17 % absolventů a při zaměstnání 25 % dotázaných. Naopak nízký zájem pokračovat ve VŠ studiu projevovali absolventi ve skupinách Zemědělství a lesnictví, z nichž kolem 60 % uvedlo, že zájem o další studium neměli. V denním studiu v rámci sledovaného vzorku pokračovalo jen 13 % absolventů a ve studiu při zaměstnání pak dalších 10 %. Podobně ve zdravotnických oborech více než 60 % absolventů uvedlo, že po ukončení VOŠ zájem o další studium neměli, v denním studiu pak pokračovalo jen kolem 10 % a přibližně 17 % studovalo při zaměstnání.

Možnost absolvovat další studium ve zkráceném čase

z důvodu uznání části studia mohli využít především absolventi ekonomických, gastronomických a sociálních oborů. Ve skupině Ekonomika a administrativa byla uznána část studia jako celek asi 55 % z těch absolventů, kteří pokračovali ve VŠ studiu, přitom nejčastěji se jednalo o uznání 2 let (26 %) nebo 1,5 roku studia (12 %). V gastronomických oborech uvádí uznání části studia jako celku přes 60 % absolventů, přitom nejčastěji se opět jednalo o uznání 2 let studia (40 %). Dalším oborem, ve kterém absolventi mohli pokračovat ve zkráceném studiu, bylo Právo, právní a veřejnosprávní činnost. V této skupině byla část studia uznána asi 57 %, z toho 37 % uvádí uznání 2 let studia, asi 11 % 1,5 roku a kolem 7 % uznání 1 roku studia. Absolventi sociálních oborů uvádějí uznání celé části studia podstatně méně často (asi 23 %, z toho 18 % 2 roky a 5 % 1 rok) a absolventi zdravotnických oborů jen výjimečně.

Pokud porovnáme **úspěšnost absolventů jednotlivých skupin oborů při jejich pokračování v dalším studiu**, je zřejmé, že vyšší procento

Tabulka 8.2: Hodnocení získaných kompetencí – vybrané skupiny oborů
(v % odpovědi rozhodně + spíše spokojen)

	Celková úroveň školní přípravy	Všeobecné znalosti	Odborné teoretické znalosti	Odborné praktické znalosti a dovednosti	Znalost cizího jazyka	Dovednosti práce na PC	Komunikační dovednosti	Samostatné rozhodování	Prezentační dovednosti	Schopnost řešit problémy	Schopnost pracovat v týmu
41 Zemědělství a lesnictví	94 %	84 %	84 %	78 %	81 %	72 %	81 %	75 %	84 %	81 %	94 %
53 Zdravotnictví	96 %	90 %	93 %	88 %	76 %	71 %	86 %	88 %	82 %	85 %	90 %
63 Ekonomika a administrativa	96 %	94 %	96 %	82 %	86 %	84 %	90 %	84 %	93 %	87 %	88 %
64 Podnikání v oborech, odvětví	89 %	93 %	93 %	75 %	82 %	71 %	82 %	86 %	71 %	79 %	79 %
65 Gastronomie, hotelnictví a turism.	99 %	98 %	96 %	81 %	87 %	85 %	89 %	87 %	94 %	89 %	91 %
68 Právo, právní a veřejnosprávní	94 %	97 %	97 %	81 %	89 %	85 %	89 %	87 %	90 %	82 %	90 %
75 Pedagogika, učitelství a soc. péče	98 %	96 %	99 %	98 %	83 %	89 %	96 %	92 %	92 %	91 %	91 %
Celkem - vybrané obory	96 %	93 %	95 %	87 %	82 %	79 %	89 %	88 %	87 %	86 %	90 %

neúspěšných najdeme v zemědělských oborech, kde 29 % z těch, kteří zahájili studium na VŠ, studia zanechalo a dále i ve zdravotnických oborech (23 %). V obou těchto skupinách je ovšem zároveň podíl absolventů pokračujících ve studiu nízký. Relativně vyšší procento neúspěšných je také v gastronomických oborech, kde asi 18 % absolventů, kteří pokračovali ve VŠ studiu, studia předčasně zanechalo. A v ekonomických oborech, kde toto procento dosáhlo kolem 12 %. Naopak ve skupině absolventů pedagogických a právních oborů bylo procento neúspěšných při pokračování ve VŠ studiu nižší (7 %, resp. kolem 10 %).

Porovnáme-li skupiny oborů z hlediska **formy pracovního uplatnění po vstupu na trh práce**, pak v zaměstnaneckém pracovním poměru zahájili pracovní dráhu po ukončení VOŠ nejčastěji absolventi zdravotnických (81 %) a pedagogických (71 %) oborů, dále kolem 60 % absolventů zemědělských a právních oborů, naopak méně často absolventi ekonomických a gastronomických oborů (přibližně 50 %). V právních a ekonomických oborech se ovšem absolventům v rámci našeho vzorku nejčastěji podařilo získat smlouvu na dobu neurčitou (kolem 32 %). Jako OSVČ pracovali nejčastěji absolventi ve skupině Podnikání v oborech (12 %) a dále absolventi zemědělských oborů. Vysoké procento u těchto oborů ovšem může být ovlivněno nižším počtem absolventů ve vzorku. U ostatních oborů se podíl absolventů, kteří uvedli, že pracují jako OSVČ, výrazně neliší, pohyboval se kolem 4–8 %, s výjimkou absolventů ve skupině Pedagogika, učitelství a sociální péče, kde takto odpovědělo pouze jedno procento respondentů.

Ve způsobech získání prvního zaměstnání najdeme v jednotlivých skupinách oborů určité odlišnosti. Ty zřejmě určitým způsobem odrážejí specifika oboru, zejména možnost využít kontakty na praxi, zahájit podnikání jako OSVČ a další. Vyšší míra nezaměstnanosti v oboru se pak může projevit ve větším procentu absolventů, kteří hledají zaměstnání prostřednictvím úřadů práce. Porovnáme-li jednotlivé vybrané skupiny oborů, pak **pomoc rodičů** nejčastěji využili při získání prvního zaměstnání absolventi ekonomických a právních oborů, případně podnikání v oborech, **prostřednictvím internetu** získali zaměstnání zejména absolventi gastronomických a ekonomických oborů a **praxe na škole** pomohla k získání prvního zaměstnání nejčastěji absolventům zdravotnických, zemědělských a pedagogických oborů.

Míra uplatnění absolventů ve vystudovaném oboru ukazuje zásadní odlišnosti mezi vybranými skupinami oborů. Práci v oboru si po ukončení VOŠ našla převážná většina absolventů zdravotnických (83 %) a pedagogických oborů (73 %), dále asi polovina absolventů gastronomických oborů. V ostatních sledovaných skupinách se podíl absolventů, kteří zahájili pracovní dráhu přímo v oboru, pohyboval kolem 30 % a dalších přibližně 30–40 % se uplatnilo v příbuzném oboru. Po ukončení studia na VOŠ zahájila práci ve svém oboru naprostá většina absolventů zdravotnických oborů (83 %). Další 10 % pracovalo v příbuzném oboru, takže pouze 7 % odešlo do jiného oboru. S odstupem 3 let se podíl pracujících přímo v oboru dokonce ještě zvýšil (na 87 %). Uplatnění přímo v oboru našla po ukončení VOŠ také převážná většina absolventů sociálních oborů (73 %) a 8 % se uplatnilo

v příbuzném oboru. Mimo obor tak v rámci tohoto průzkumu zahájilo pracovní uplatnění 19 % z nich. S odstupem 3 let se podíl pracujících přímo v oboru rovněž mírně zvýšil (na 79 %). Celkově nižší zastoupení absolventů pracujících ve svém oboru najdeme ve skupinách oborů Ekonomika a administrativní (31 %) a Právo, právní a veřejnosprávní činnost (32 %). V ekonomických oborech je navíc i vysoký podíl těch, kteří z oboru zcela odešli (37 %). Ani s odstupem 3 let se tyto podíly výrazně nezměnily. V zemědělských oborech byl podíl absolventů, kteří zahájili práci přímo v oboru, spíše nízký (kolem 30 %); s odstupem 3 let se ale zvýšil v rámci sledovaného vzorku na necelých 50 %.

Nejdůležitější důvody pro odchod za prací do jiného oboru jsou v jednotlivých sledovaných skupinách oborů výrazně odlišné (viz tabulka 8.3).

Tabulka 8.3: Důvody pro odchod z původně vystudovaného oboru – vybrané skupiny oborů (v % odpovědi absolventů, kteří pracují mimo vystudovaný obor, možnost výběru více odpovědí současně)

	41 Zemědělství a lesnictví	53 Zdravotnictví	63 Ekonomika a administrativní	64 Podnikání v oborech, odvětví	65 Gastronomie, hotelnictví a tur.	68 Právo, právní a veřejnosprávní	75 Pedagogika, učitelství a sociální péče	Celkem – vybrané skupiny oborů
V oboru nikdy pracovat nechtěl	11 %	17 %	18 %	0 %	0 %	11 %	19 %	13 %
O práci v oboru ztratil zájem	22 %	17 %	29 %	0 %	42 %	32 %	19 %	25 %
Nízký plat	33 %	75 %	14 %	0 %	67 %	42 %	56 %	42 %
Práci v oboru nesehnal	100 %	58 %	57 %	67 %	75 %	68 %	63 %	67 %
Nevyhovující pracovní podmínky (pracovní doba, prostředí)	22 %	17 %	24 %	0 %	33 %	16 %	19 %	20 %
Obor není perspektivní	33 %	25 %	10 %	0 %	8 %	32 %	19 %	19 %
Nutnost dojíždění	22 %	8 %	33 %	17 %	17 %	16 %	13 %	19 %
Rekvalifikoval jsem se, vystudoval jiný obor	11 %	8 %	14 %	17 %	17 %	32 %	0 %	15 %

Jaká je celková spokojenost absolventů v zaměstnání i s jednotlivými jeho aspekty s odstupem tří let od ukončení studia na VOŠ?

Práce nejčastěji splňuje představy absolventů zdravotnických, sociálních a zemědělských oborů (kolem 90 %) naopak celkově nižší spokojenost v rámci sledovaných skupin oborů uvádějí absolventi ve skupinách 64 Podnikání v oborech, 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus, 68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost (kolem 75 %).

Jaké pracovní pozice zastávají absolventi VOŠ v současném zaměstnání?

Z hlediska dosažené pracovní pozice jsou mezi sledovanými skupinami oborů opět poměrně výrazné rozdíly. Nejčastěji pracovali ve sledovaném období 3 let od ukončení VOŠ na pozici, která podle jejich názoru odpovídá úrovni vzdělání na

9. Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol v kvartérním sektoru

VOŠ, absolventi zdravotnických (82 %) a sociálních (73 %) oborů. V ostatních skupinách oborů je procento těch, kteří zastávají pozici odpovídající vzdělání na VOŠ, znatelně nižší; v ekonomických oborech tento soulad uvádí 47 % absolventů, v ostatních skupinách pak kolem 40 % z nich. Pozici, která vyžaduje VŠ vzdělání, podle svého názoru zastává kolem 8 % ze sledovaného vzorku, přitom nejčastěji absolventi ekonomických (13 %) a zemědělských (19 %) oborů. Naopak na nižší pracovní pozici, na kterou stačí maturitní (příp. i nižší vzdělání), pracovalo podle svého vyjádření až 50 % absolventů ve skupině 64 Podnikání v oborech, odvětví a kolem 40 % absolventů gastronomických a právních oborů.

Jakou měrou využívají absolventi VOŠ získané znalosti a dovednosti v současném zaměstnání?

Odborné teoretické a praktické znalosti a dovednosti využívají nejčastěji absolventi zdravotnických a sociálních oborů (to je zhruba 77–86 % dotázaných), což souvisí s jejich častým uplatněním přímo ve vystudovaném oboru. V zemědělských a právních oborech využívá získané odborné znalosti kolem 60–67 % absolventů těchto oborů. U ostatních sledovaných skupin je využití poměrně nižší; v ekonomických oborech kolem 52–63 %, v gastronomických oborech uplatní získané odborné znalosti a dovednosti asi polovina dotázaných. V podnikání v oborech je tento podíl nejnižší (necelá polovina).

V prvních letech při vstupu na trh práce absolventi procházejí procesem hledání stabilního a vyhovujícího pracovního uplatnění, což s sebou může přinášet i častější změny zaměstnání. **Stabilita v zaměstnání** je přitom ovlivněna řadou vnějších faktorů a souvislostí, například ekonomickou situací v regionu, charakterem pracovní smlouvy, současným kombinováním studia a pracovní činnosti a podobně. Porovnání vybraných oborů ukazuje, že nejstabilnější byli v zaměstnání absolventi právních oborů, z nichž ve svém prvním zaměstnání pracovalo s odstupem 3 let od ukončení studia kolem 62 % a dále absolventi zdravotnických oborů (52 %), naopak v gastronomických oborech pracovala v prvním zaměstnání jen necelá třetina absolventů, naopak 54 % zaměstnání změnilo.

Podstatné jsou v této souvislosti i zásadní důvody odchodu a změny pracovního místa. Ve většině sledovaných oborů převažoval odchod z vlastní iniciativy (kolem 62 %), s výjimkou sociálních oborů, kde z vlastní iniciativy odešla jen necelá polovina z nich, naopak poměrně často odcházeli z důvodu skončení smlouvy na dobu určitou (20 %) nebo zániku firmy (12 %). Propuštění bylo nejméně častým důvodem ukončení pracovního poměru ve zdravotnictví (1 %), naopak relativně častěji bylo uváděno absolventy gastronomických oborů (14 %).

9. Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol v kvartérním sektoru

Absolventi škol a obecně mladá populace je rizikovou skupinou na trhu práce, která je spolu s ostatními znevýhodněnými skupinami obyvatelstva nezaměstnaností postížena nejvíce. Z hlediska úspěšného a pokud možno bezproblémového přechodu absolventů ze školy na trh práce je velice důležité, aby absolventi byli dostatečně vybaveni dovednostmi, znalostmi a kompetencemi, které jim pomohou obstát na trhu práce. Zároveň je však žádoucí, aby již v průběhu školní přípravy měli žáci a studenti možnost poznat reálné pracovní prostředí, získat konkrétní představy o světě práce a o možnostech svého uplatnění, a aby tak byli podněcováni k vlastnímu aktivnímu zapojení do pracovního života. Důležitou podmínkou pro dobré uplatnění absolventů je, aby jim v otázkách kariérového rozhodování (volbě další vzdělávací dráhy, profese a povolání) byla poskytována patřičná informační podpora. Tedy takovým způsobem, aby žáci byli schopni se s ohledem na vlastní schopnosti, dovednosti, vlohy a nadání zodpovědně rozhodnout při výběru oboru i školy.

9.1 Požadované kompetence

Předmětem zkoumání bylo **hodnocení důležitosti** vybraných kompetencí ve vztahu k dosaženému vzdělání pracovníků, dále názory zaměstnavatelů, na které z uvedených kom-

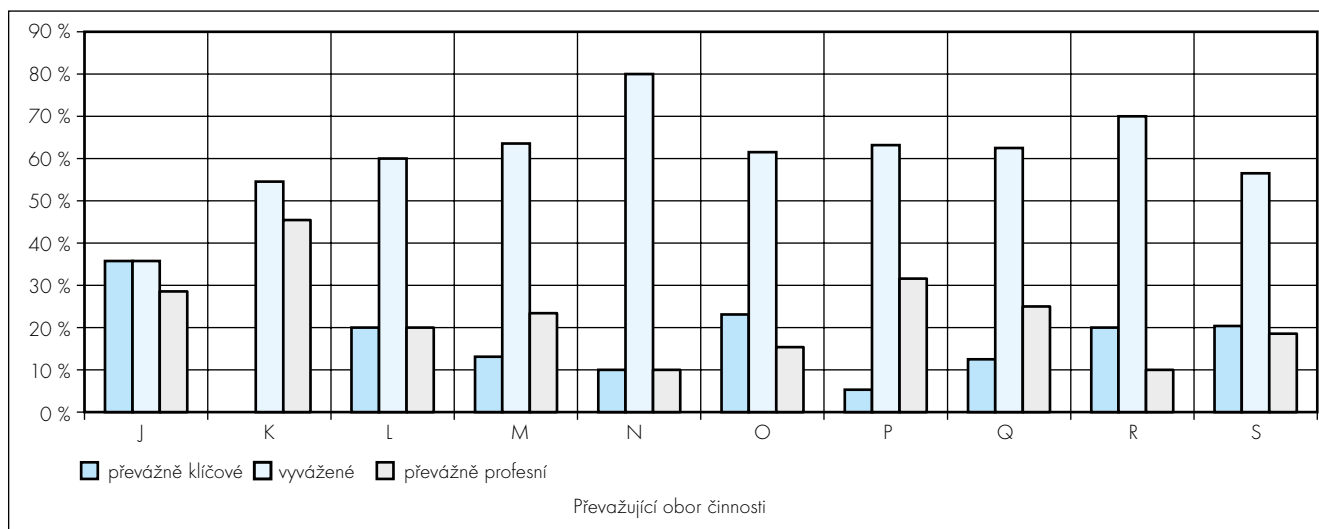
petencí by **školy měly zaměřovat více pozornosti** a o kterých kompetencích se domnívají, že jejich význam v budoucnu ještě vzroste. Kompetence, kterými jsou pracovníci a uchazeči o zaměstnání v různé míře vybaveni, lze rozdělit na profesní a klíčové. Zaměstnavatelé obecně poměrně často zdůrazňují, že jejich nároky a požadavky na kompetence pracovníků se odvíjejí od konkrétní pracovní pozice. Nicméně na základě jejich odpovědí je možné vypořádat v obecné rovině jistou preferenci klíčových nebo profesních dovedností. Ta se navíc výrazně liší podle oboru činnosti organizace, která pracovníka přijímá.

Z odpovědí zaměstnavatelů kvartérního sektoru plyne, že v souhrnu (tzn. bez ohledu na velikost či oborové zaměření firmy) při přijímání nových pracovníků nejčastěji **upřednostňují vyváženost profesních a klíčových kompetencí** (61 % z nich), další část upřednostňuje vybavenost profesními kompetencemi (23 %) a jenom několik z nich (16 %) klade důraz především na vybavenost klíčovými kompetencemi.

Detailnější analýza naznačuje, že v závislosti na oborovém zaměření a velikosti firem se zde projevují určité diference. Výrazná preference vyváženosti klíčových a profesních kompetencí je u 80 % firem působících v sekci N – administrativní a podpůrné činnosti a u 60 % v sekci L – činnosti v oblasti nemovitostí (ze zbylé části polovina preferuje klíčové kompe-

9. Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol v kvartérním sektoru

Obrázek 9.1: Preference charakteru dovedností podle oboru činnosti

J - informační a komunikační činnosti

K - peněžnictví a pojišťovnictví

L - činnosti v oblasti nemovitostí

M - profesní, vědecké a technické činnosti

N - administrativní a podpůrné činnosti

O - veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení

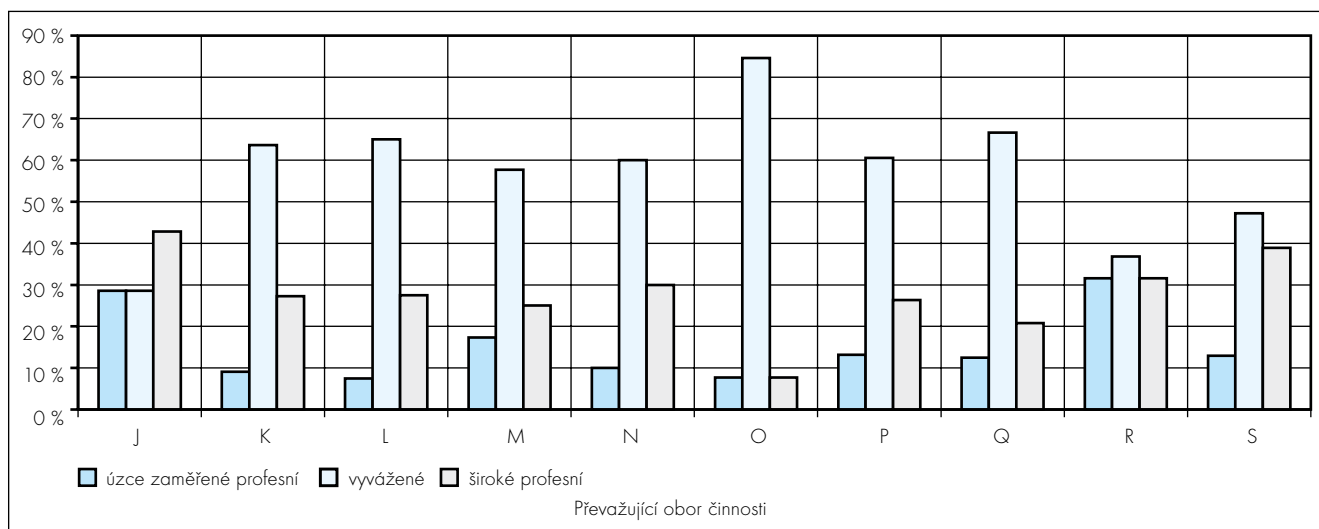
P - vzdělávání

Q - zdravotní a sociální péče

R - kulturní, zábavní a rekreační činnosti

S - ostatní činnosti

Obrázek 9.2: Preference šířky profesních dovedností podle oboru činnosti

J - informační a komunikační činnosti

K - peněžnictví a pojišťovnictví

L - činnosti v oblasti nemovitostí

M - profesní, vědecké a technické činnosti

N - administrativní a podpůrné činnosti

O - veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení

P - vzdělávání

Q - zdravotní a sociální péče

R - kulturní, zábavní a rekreační činnosti

S - ostatní činnosti

tence a druhá polovina profesní kompetence). Vzhledem k široké rozmanitosti profesí této sekce lze předpokládat, že se tu vyskytují profese, u kterých se klade větší důraz na vybavenost klíčovými nebo profesními kompetencemi. U svých zaměstnanců ocení výrazněji profesní dovednosti před dovednostmi klíčovými zaměstnavatelé zejména v sekci K - peněžnictví a pojišťovnictví a také zaměstnavatelé působící v sekci P - vzdělávání. Naopak tendenci dát relativně větší preferenci klíčovému dovednostem než profesním lze nejvíce sledovat u zaměstnavatelů ze sekce R - kulturní, zábavní a rekreační

činnosti a O - veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení.

Zaměstnavatelé byli tázáni také na to, do jaké míry považují pro danou firmu za důležité, aby pracovník disponoval hlubokými a úzkými profesními dovednostmi (dokonalé proniknutí do oboru), nebo raději širokými profesními dovednostmi (znalost více oborů).

V odpovědích zaměstnavatelů mírně převažovaly odpovědi preferující spíše široké profesní dovednosti nad odpověďmi odpovídajícími úzkým a hlubokým profesním dovednostem.

9. Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol v kvartérním sektoru

Hodnota celkového průměru 3,74 vypovídá o mírně větším důrazu kladeném na široké profesní dovednosti. **Nejčastěji byl požadavek spíše na vyváženost profesního záběru** (to považuje za důležité více než polovina zaměstnavatelů kvartérního sektoru - 55 %). V téměř všech odvětvích je největší podíl firem, které projevily preferenci vyváženosti profesních dovedností, nejvíce tuto preferenci projevili zaměstnavatelé sekce O - veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení (85 %). Výraznější podíl zaměstnavatelů, kteří více preferují široké profesní dovednosti u svých zaměstnanců, se objevuje v sekci J - informační a komunikační činnosti (43 %) a v menším měřítku v sekci S - ostatní činnosti (39 %). Pouze v sekci R - kulturní, zábavní a rekreační činnosti - je stejný podíl firem, které upřednostňují hlubší profesní dovednosti, a také ty, jež preferují široké profesní dovednosti. V žádném z odvětví ale není podíl firem preferujících úzce zaměřené profesní dovednosti vyšší než podíl firem požadujících široké profesní dovednosti.

Nároky zaměstnavatelů jsou přímo úměrné dosaženému vzdělání pracovníků; platí tedy, že **s rostoucí úrovní vzdělání přikládají zaměstnavatelé jednotlivým klíčovým kompetencím větší význam**. Nejnižší význam klíčových kompetencí je zaznamenáván u vzdělanostní skupiny pracovníků se středním vzděláním s výučním listem, naproti tomu u vysokoškoláků je vyjadřována vysoká důležitost všech uvedených kompetencí.

V celkovém pohledu zaměstnavatelé kvartérního sektoru označili jako nejdůležitější klíčové kompetence **čtení a porozumění pracovním instrukcím, ochotu učit se, nést zodpovědnost a schopnost řešit problém**. Nejméně důležité klíčové kompetence při pracovním uplatnění vidí zaměstnavatelé v zběhlosti v cizích jazycích, schopnosti vést a práci s čísly.

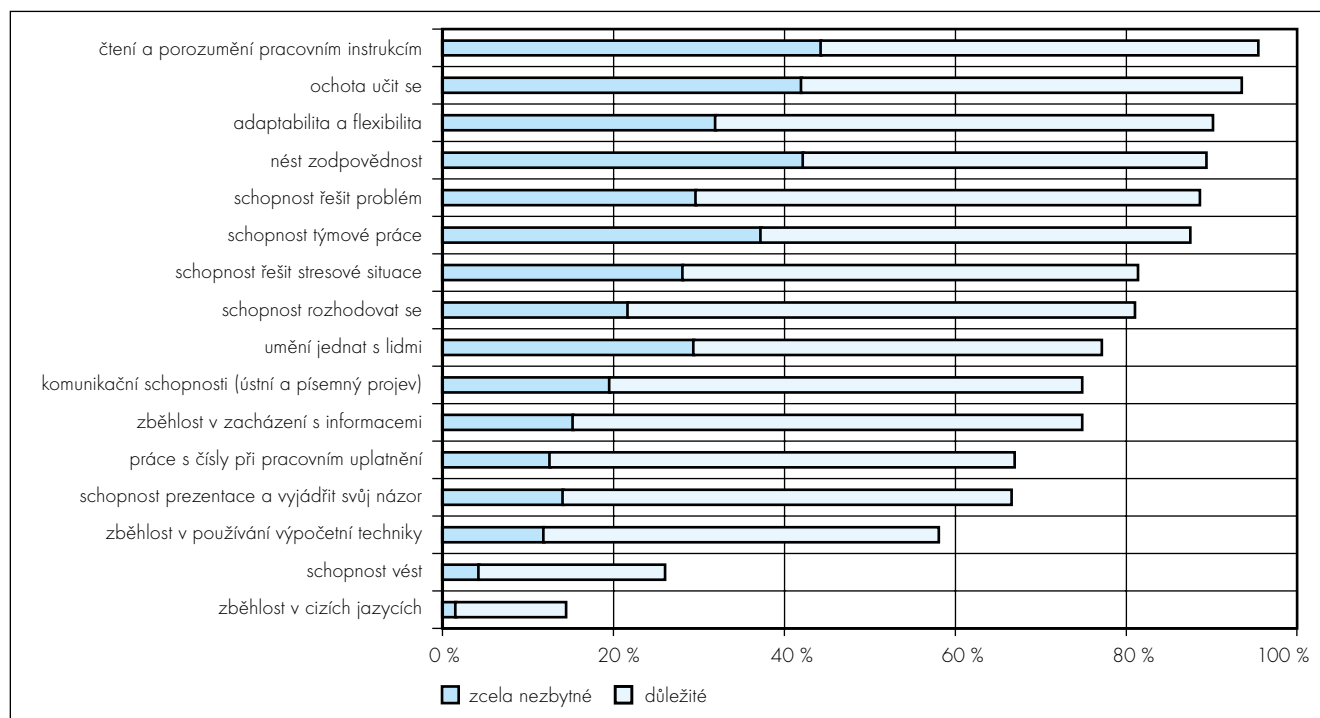
Zaměstnavatelé kladou z hlediska jednotlivých vzděla-

nostních skupin **nejnižší požadavky** na ovládání klíčových dovedností **na vyučené pracovníky**. Ukazuje se zde zjevná souvislost s charakterem pracovních pozic, které tiito pracovníci nejčastěji zastávají, a z toho vyplývajících potřebných kompetencí. Vyžadovány jsou tak především **čtení a porozumění pracovním instrukcím, ochota učit se, schopnost nést zodpovědnost a schopnost týmové práce**, ale také **adaptabilita a flexibilita** či **schopnost řešit problém**. Naopak v průměru za nejméně důležité kompetence pokládají zaměstnavatelé u vyučených zběhlost v cizích jazycích a schopnost vést.

V případě **pracovníků se středním odborným vzděláním s maturitou** přisuzují zaměstnavatelé všem klíčovým kompetencím větší důležitost, než tomu bylo u vyučených. Vyplývá to už ze samotného charakteru pozic, které bývají obsazovány těmito pracovníky a jsou spojeny s požadavky na větší samostatnost, zodpovědnost, schopnost se rozhodovat a řešit problém. Podle výsledku šetření zaměstnavatelé kladou největší důraz na **čtení a porozumění pracovním instrukcím, ochotu učit se, komunikační schopnosti a nést zodpovědnost**. Stejně tak na **zběhlost v používání výpočetní techniky** a **umění jednat s lidmi**. Za nejméně důležitou kompetenci na základě vyjádření zaměstnavatelů je možné označit zběhlost v cizích jazycích a schopnost vést.

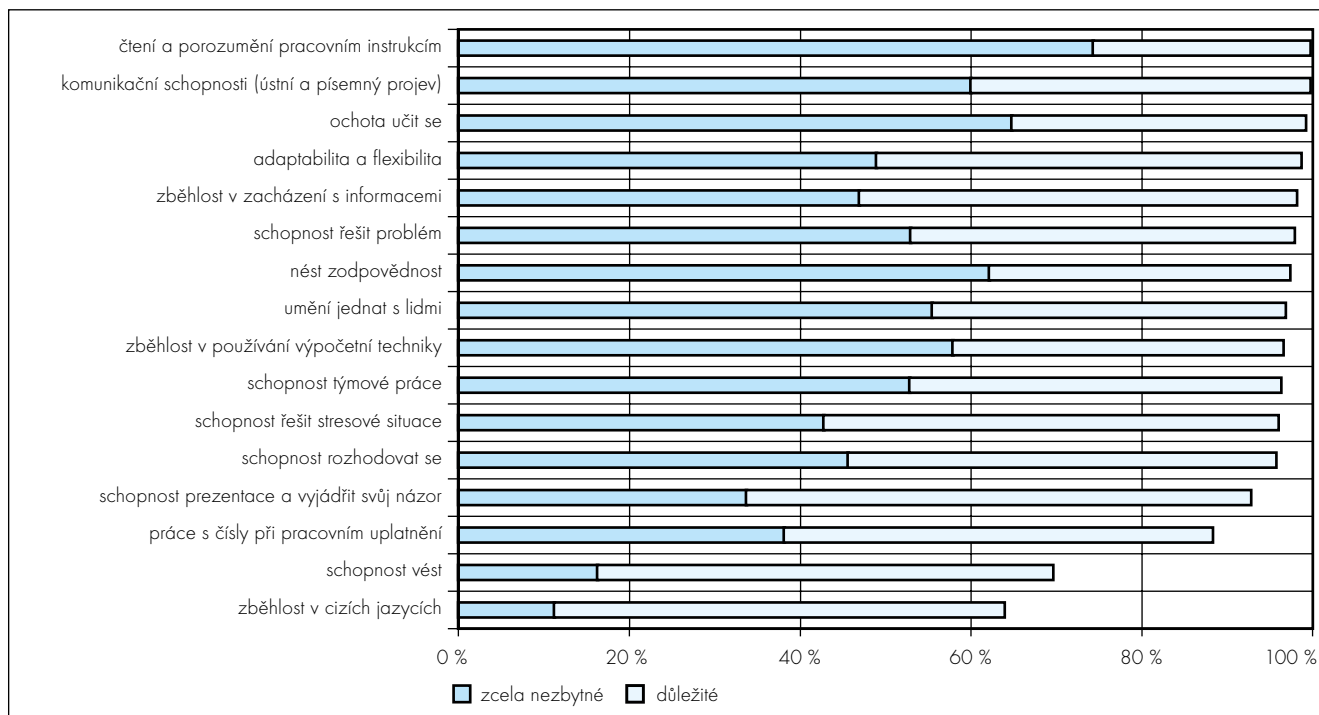
Celkově nejvyšší nároky jsou kladeny na **pracovníky s vysokoškolským vzděláním**, u kterých se předpokládá ovládání zmíněných klíčových kompetencí na nejvyšší úrovni. Můžeme zde sledovat malé rozpětí průměrných hodnot u jednotlivých znalostí, dovedností a schopností, zejména pak ve srovnání s kategorií vyučených. Relativně nejvíce jsou zdůrazňovány: **komunikační schopnosti, čtení a porozumění pracovním instrukcím, schopnost řešit problém a schopnost**

Obrázek 9.3: „Zcela nezbytné“ a „důležité“ kompetence vyučených pracovníků pro zaměstnavatele kvartérního sektoru

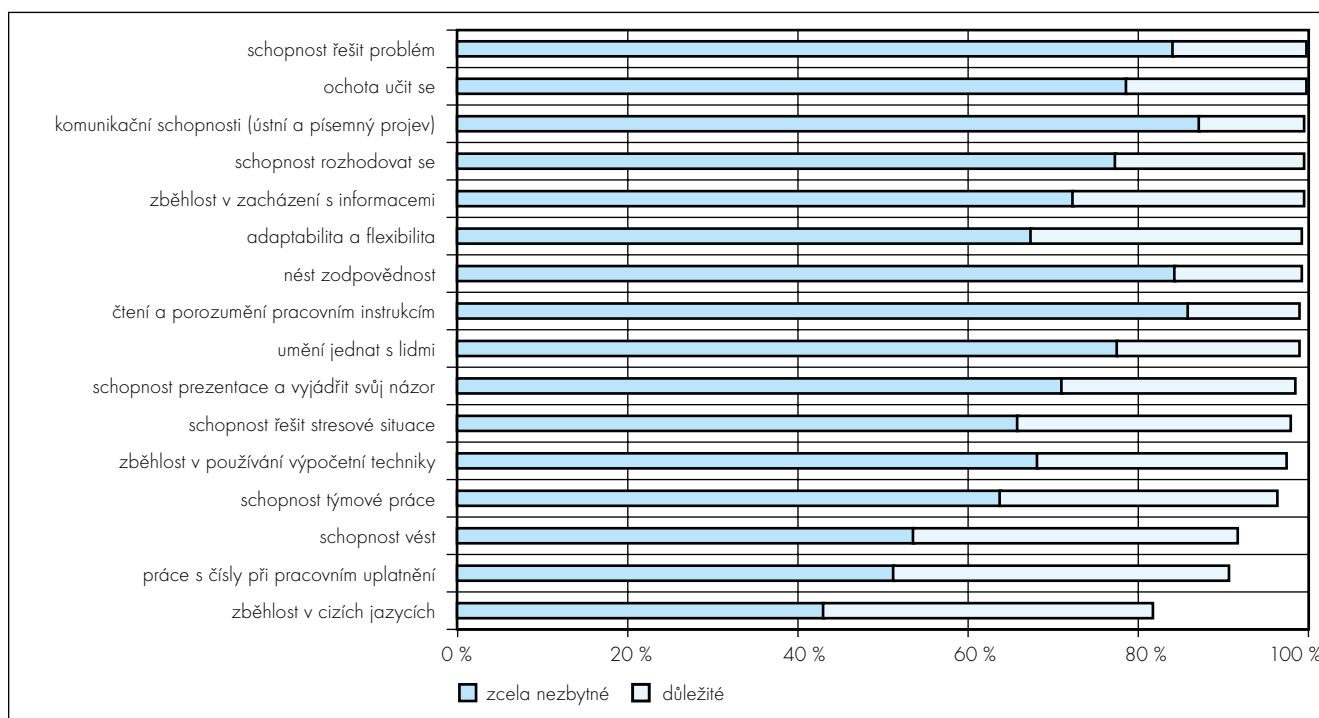

9. Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol v kvartérním sektoru

Obrázek 9.4: „Zcela nezbytné“ a „důležité“ kompetence pracovníků se středním vzděláním s maturitou pro zaměstnavatele kvartérního sektoru

Obrázek 9.5: „Zcela nezbytné“ a „důležité“ kompetence pracovníků s vysokoškolským vzděláním pro zaměstnavatele kvartérního sektoru

nést zodpovědnost. Dále také **ochota učit se** a **schopnost rozhodovat se.** Zaměstnavatelé označili za relativně nejméně důležité následující kompetence: zběhllost v cizích jazycích a práce s čísly při pracovním uplatnění.

V kvartérním sektoru se více uplatňují lidé se středním vzděláním s maturitou a s vysokoškolským vzděláním. Potvrzuje to

i fakt, že 40 % (183) respondentů využilo možnosti se k vyučeným nevyjádřit. Z hlediska jednotlivých vzdělanostních skupin kladou i zaměstnavatelé kvartéru nejnižší požadavky právě na vyučené pracovníky.

Nároky zaměstnavatelů na pracovníky se středním odborným vzděláním zakončeným maturitní zkouškou jsou celkově

9. Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol v kvartérním sektoru

Tabulka 9.1: Klíčové kompetence, na jejichž rozvoj by se měly školy více zaměřit podle zaměstnavatelů kvartérního sektoru

Kompetence	vyučení	sřední s maturitou	VŠ	celkem
nést zodpovědnost	47,9%	66,1%	61,4%	58,5%
umění jednat s lidmi	41,0%	60,2%	61,2%	54,1%
schopnost řešit problém	44,2%	61,9%	50,9%	52,3%
komunikační schopnosti (ústní a písemný projev)	40,8%	63,6%	51,6%	52,0%
schopnost řešit stresové situace	38,6%	57,2%	58,0%	51,3%
schopnost rozhodovat se	38,6%	58,0%	51,8%	49,5%
ochota učit se	49,9%	52,3%	38,1%	46,8%
schopnost prezentace a vyjádřit svůj názor	34,4%	55,8%	48,2%	46,1%
čtení a porozumění pracovním instrukcím	50,6%	49,4%	32,2%	44,1%
schopnost týmové práce	32,7%	51,1%	48,4%	44,1%
zběhlost v cizích jazycích	21,6%	53,6%	46,9%	40,7%
zběhlost v zacházení s informacemi	33,4%	49,6%	36,9%	40,0%
adaptabilita a flexibilita	33,4%	42,3%	36,1%	37,3%
práce s čísly při pracovním uplatnění	31,0%	43,7%	33,2%	36,0%
zběhlost v používání výpočetní techniky	28,7%	39,8%	36,1%	34,9%
schopnost vést	13,5%	35,6%	50,4%	33,2%
jiné	5,7%	7,6%	6,6%	6,6%

Pozn.: Tabulka zachycuje procentní zastoupení respondentů, kteří u dané kompetence vyjádřili, že by se na její rozvoj měla škola více zaměřit.

vyšší než v případě vyučených zaměstnanců; sledovaným kompetencím přikládají větší důraz.

S rostoucím vzdělanostním stupněm stoupá významnost klíčových kompetencí, nejvyšší nároky mají zaměstnavatelé pochopitelně na pracovníky s vysokoškolským vzděláním. Firmy totiž nehledají jen experty nabyté znalostmi. Požadují aktivního odborníka s rozvinutými klíčovými kompetencemi, schopného řídit projekt, pracovat v týmu, uvědomujícího si nezbytnost celoživotního vzdělávání. Ovládání všech klíčových kompetencí hodnotí zaměstnavatelé kvartérního sektoru v případě vysokoškoláků velmi vysoko, jako zcela nezbytné nebo důležité. Přičítají jim větší důležitost než v případě vyučených nebo pracovníků s maturitním vzděláním.

Co se týká přípravy na školách, zaměstnavatelé se dále domnívají, že více pozornosti by mělo být věnováno rozvoji klíčových kompetencí, jako jsou **schopnost nést zodpovědnost, umění jednat s lidmi a schopnosti řešit problém**. U absolventů škol by zaměstnavatelé uvítali lepší **komunikační schopnosti** (v ústním i písemném projevu), lepší schopnost zvládat **stresové situace** a také větší **schopnost rozhodovat se**. U vyučených doporučují zaměřit pozornost také na lepší vybavenost absolventů kompetencí **čtení a porozumění pracovním instrukcím a ochotu učit se**.

Zaměstnavatelé předpokládají, že **význam některých klíčových kompetencí v dalších letech ještě vzroste**. Respondenti působící v oblasti kvartérního sektoru relativně nejčastěji uváděli, že se jedná o **zběhlost v cizích jazycích** (83 % respondentů), **schopnost řešit problém** (66 % zaměstnavatelů),

komunikační schopnosti (69 % zaměstnavatelů), **nést odpovědnost, schopnosti řešit stresové situace, schopnost rozhodovat se, ochotu učit se a umění jednat s lidmi**.

Požadavky zaměstnavatelů se liší v závislosti na **odvětví**, ve kterém působí. Ve většině odvětví kvartérního sektoru však uvádějí na prvním místě nárůst významu zběhlosti v cizích jazycích. Tento názor sdílí více než 75 % dotázaných. Růst významu cizích jazyků předpokládají firmy všech **velikostí**, stejně jako komunikační schopnosti a schopnosti řešit problém.

9.2 Přijímání nových pracovníků a absolventů

Zaměstnavatelé kvartérního sektoru uplatňují různé strategie při přijímání nového zaměstnance, zejména u rozhodování o přijetí absolventa školy. A to v závislosti na velikosti firmy, ale také v jakém oboru činnosti daný zaměstnavatel působí a samotné pozici (jak uvádí samotní zaměstnavatelé, na některé pozice absolventy ani nelze přijmout). Strukturu nově přijímaných pracovníků podle oborového zaměření firem zachycuje tabulka 9.2.

Pro absolventy škol hledající zaměstnání je důležitou informací, jaký postoj deklarují samotní zaměstnavatelé. Tedy zda jsou ochotni přijímat absolventy, a jaký mají pohled na jejich preference. Podle výsledků mají o absolventy největší zájem zaměstnavatelé působící v odvětví Informační a komunikační činnosti (25 % z nich absolventy preferuje, a dalších 67 % je přijímá, i když přímo nepreferuje) a v odvětví Profesní, vědecké a technické činnosti (podle jejich vyjádření absolventy 23 % z nich preferuje a dalších 68 % je přijímá, ale nepreferuje). V jiných odvětvích, jako například v Peněžnictví a pojišťovnictví, je přístup zaměstnavatelů k přijímání absolventů uzavřenější (30 % z nich je nepřijímá vůbec, 60 % je

Tabulka 9.2: Průměrný počet přijatých pracovníků a absolventů (za poslední tři roky) podle odvětví

		nepřijali žádného zaměstnance	z těch, kteří přijali alespoň jednoho zaměstnance			
			nepřijali žádného absolventa	přijali průměrně		
				pracovníků	absolventů	% absolventů
J	informační a komunikační činnosti	8,3%	36,4%	32,6	3,8	11,7%
K	peněžnictví a pojišťovnictví	0,0%	60,0%	20,0	2,8	14,0%
L	činnosti v oblasti nemovitostí	16,1%	61,3%	12,2	1,6	13,0%
M	profesní, vědecké a technické činnosti	10,6%	32,9%	32,0	9,2	28,9%
N	administrativní a podpůrné činnosti	16,7%	50,0%	112,4	34,0	30,2%
O	veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	0,0%	58,3%	18,9	2,8	15,0%
P	vzdělávání	5,9%	23,5%	15,1	4,4	29,3%
Q	zdravotní a sociální péče	9,1%	27,3%	43,7	25,7	58,7%
R	kulturní, zábavní a rekreační činnosti	15,8%	42,1%	16,1	3,6	22,5%
S	ostatní činnosti	5,2%	35,8%	13,1	4,0	30,4%
celkem		8,6%	37,8%	23,1	7,0	30,3%

9. Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol v kvartérním sektoru

přijímá, ale přímo nepreferuje a k přímé preferenci absolventů se vyjádřilo 10 % zaměstnavatelů).

Analýza výpovědí z hlediska velikosti organizace (počtu zaměstnanců) přináší zajímavá zjištění. **Průměrný počet nově přijímaných pracovníků i absolventů je přímo úměrný velikosti organizace**, což je do značné míry logické, protože větší firmy mají více zaměstnanců a tedy i více zaměstnanců mají možnost či potřebu přijímat. Velké firmy s 500 až 5 tis. zaměstnanci přijaly za poslední tři roky průměrně 40 absolventů, což je 36 % ze všech přijatých zaměstnanců. Ve větších firmách s 250 až 499 zaměstnanci přijali průměrně 31 absolventů škol (24 % z celkového počtu přijatých pracovníků).

V případě **podílu přijatých absolventů z celkového počtu přijatých nových zaměstnanců je trend zcela opačný** (až na výjimku největších firem s více než 500 zaměstnanci). Platí, že čím větší počet zaměstnanců firma zaměstnává, tím menší je podíl přijímaných absolventů. Rozdíly ale nejsou dramatické a jsou ovlivněné také počtem získaných výpovědí (u největších firem je jich počet nízký).

Z hlediska jednotlivých velikostních kategorií firem se relativně nejčastěji s ryze negativním postojem vůči přijímání absolventů setkáváme v případě firem o velikosti 1–5 pracovníků (24 % respondentů uvedlo, že absolventy jejich firma nepřijímá), na druhou stranu 21 % z nich ale absolventy preferuje. Souvisí to se zcela specifickým postavením malých firem na trhu práce, jejich potřebami a podmínkami fungování. Relativně pozitivní postoj k přijímání absolventů vykazují velké firmy s více než 250 zaměstnanci. Z těch se ani jedna nevyjádřila k nepřijímání absolventů, přes 15 % z nich absolventy škol přímo preferují a zbylých zhruba 85 % absolventy přijímá, i když přímo nepreferuje.

Pokud se zaměříme na relativní počty firem, které absolventy přijímají (bez ohledu na to, zda je preferují, či nikoli), zjistíme, že **otevřenější vůči absolventům jsou spíše větší a velké organizace**. Zároveň je zřejmé, že s rostoucí velikostí firmy ubývá případů, kdy absolventi vůbec nejsou přijímáni.

Podle výsledků dotazníkového šetření je z hlediska frekvence přijímání pracovníků jednotlivých vzdělanostních úrovní v kvartérním sektoru největší zájem o **pracovníky s vysokoškolským vzděláním** (59 % „často“ a 24 % „občas“) a pracovníky se **středním vzděláním s maturitou** (48 % odpovědi „často“ a 36 % odpovědi „občas“).

V celkovém průměru dotazované firmy přijímají jednoznačně nejčastěji pracovníky na pozici **specialistů, do odborných profesí na vyšší úrovni** (35 % odpovědi „často“ a 32 % odpovědi „občas“), dále **do odborných a technických profesí na střední úrovni** (15 % „často“ a 36 % „občas“) a na pozici **vedoucích a řídicích pracovníků** (13 % „často“ a 35 % „občas“). Naopak relativně **nejméně** jsou obsazovány pozice **dělnických profesí, obsluhy strojů a zařízení**, dále **nekvalifikované a pomocné pozice a pozice provozních pracovníků ve službách a obchodě**.

Vedoucí a řídicí pracovníci jsou v kvartérním sektoru přijímání relativně častěji než v jiných sektorech, je zde více pozic na úrovních manažerských. Podle sdělení zaměstnavatelů přijímají lidi na tyto pozice „často“ (ve 13 %) a „občas“ (ve 35 %).

Tabulka 9.3: Struktura pracovních pozic nově přijímaných pracovníků

	často	občas	výjimečně	vůbec
jako vedoucí a řídicí pracovníky (ISCO 1)	13%	35%	25%	27%
na pozici specialistů, do odborných profesí na vyšší úrovni (ISCO 2)	35%	32%	14%	18%
do odborných a technických profesí na střední úrovni (ISCO 3)	15%	36%	21%	29%
do nižší administrativy, úředníci (ISCO 4)	5%	38%	28%	29%
jako provozní pracovníky ve službách a obchodě (ISCO 5)	13%	18%	16%	54%
do dělnických profesí, obsluha strojů a zařízení (ISCO 6–8)	4%	14%	16%	67%
na nekvalifikované a pomocné pracovní pozice (ISCO 9)	5%	11%	27%	56%

Uvedené skutečnosti potvrzují teze, že vzdělanostní a profesní struktura nově přijímaných pracovníků je výrazně determinována odvětvovou strukturou firem a z toho plynoucími personálními potřebami.

Zaměstnavatelé byli požádáni, aby uvedli, v jaké míře využívají předložených způsobů vyhledávání nových pracovníků. Podle jejich výpovědí nové zaměstnance vybírají nejčastěji z těch, kteří se **hlásí sami**, 52 % uvedlo, že „často“ a dalších 31 % „občas“. Velice důležitým a častým způsobem je **osobní doporučení/kontakt** (39 % „často“, 35 % „občas“) nebo **doporučení stávajících zaměstnanců** (29 % „často“, 42 % „občas“). Zaměstnavatelé poměrně často využívají i možnost vyhledávání nového zaměstnance **pomocí internetu** (30 % „často“ a 18 % „občas“), **výběrem z řad vlastních zaměstnanců** (18 % „často“ a 27 % „občas“) a **prostřednictvím úřadů práce** (20 % „často“ a 21 % „občas“). Naopak **zcela ojediněle** zaměstnavatelé kvartérního sektoru využívají možnosti najít nového zaměstnance na veletrzích práce. Málo využívanou možností je také vyhledávání prostřednictvím personálních agentur nebo přímo na školách.

Podle výsledků dalšího šetření **čtvrtina zaměstnavatelů kvartérního sektoru nečiní rozdíl u přijímání nového zaměstnance, zda se jedná o absolventa nebo o pracovníka s praxí** a dalších 53 % jenom v některých případech. Za důležitější při přijímání nového zaměstnance tyto firmy

Tabulka 9.4: Rozlišování absolventů a pracovníků s praxí při přijímání nových zaměstnanců podle odvětví firmy

	ano	ne	v některých případech
J informační a komunikační činnosti	33,3%	16,7%	50,0%
K peněžnictví a pojiškovnictví	20,0%	40,0%	40,0%
L činnosti v oblasti nemovitostí	36,1%	16,7%	47,2%
M profesní, vědecké a technické činnosti	25,5%	20,6%	53,9%
N administrativní a podpůrné činnosti	11,1%	22,2%	66,7%
O veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	8,3%	50,0%	41,7%
P vzdělávání	21,2%	21,2%	57,6%
Q zdravotní a sociální péče	15,0%	25,0%	60,0%
R kulturní, zábavní a rekreační činnosti	10,0%	20,0%	70,0%
S ostatní činnosti	18,4%	33,7%	48,0%
terciér	21,9%	25,6%	52,6%

považují pravděpodobně jiná kritéria. Mezi odvětvími jsou ale menší rozdíly.

Detailnější pohled ukazuje, že při přijímání nových zaměstnanců **v nejmenší míře** činí rozdíly mezi absolventy a pracovníky s praxí větší firmy (s 250 až 499 zaměstnanci). Naopak k rozlišování dochází **nejčastěji** v malých firmách (do 100 zaměstnanců).

Při výběru **pracovníků s pracovními zkušenostmi** rozhoduje především charakter předchozí praxe a profesní zkušenosti, pracovní nasazení a zájem o práci, zatímco v případě **absolventů** zaměstnavatelé kladou nejvíce důraz na zájem o práci a chuť pracovat, ochotu se dále vzdělávat a jejich pracovní nasazení. Na požadované vzdělání při přijímání nového zaměstnance kladou firmy větší důraz v případě absolventů, u pracovníků s praxí je důležitější předchozí praxe než vzdělání.

Uvedená zjištění naznačují, že absolventi v konkurenci se zájemci s praxí o pracovní místo mohou přesvědčit především svým zájmem o práci a další vzdělávání, snahou projevit dostatečnou chuť pracovat a být dobře vybaveni měkkými dovednostmi (komunikativností, flexibilitou, schopností týmové práce). Firmy u zájemců s praxí se zajímají především o předchozí praxi a profesní zkušenosti. Znalost jazyků u obou skupin zájemců staví na jednu z nejnižších úrovní rozhodujících kritérií. U absolventů považují ale znalost jazyků za důležitější ve srovnání se zájemci s pracovními zkušenostmi.

Hlavním důvodem pro přijetí absolventa je jeho **nezatíženost předchozími pracovními návyky** a jeho předpokládaná **ochota se dále vzdělávat**. Firmy oceňují také jejich dovednosti v práci s počítačem, jazykovou vybavenost, ale také originalitu jejich nápadů, flexibilitu a jejich novější teoretické znalosti a znalosti moderních technologií. Podle představ téměř třetiny zaměstnavatelů jsou absolventi otevřenější vůči firemní filozofii, tj. jsou ochotnější přijímat názory a postoje dané firmy.

Rozdíly v nahlížení na **důvody přijetí absolventa se také mění v závislosti na velikosti firmy**. Pro malé firmy (do 25 zaměstnanců) je velice důležitá originalita nápadů mladých lidí a ocenění jejich flexibilitu. Důležitými důvody pro přijetí absolventa jsou pro středně velké firmy (firmy s 25–99 zaměstnanci) kromě již zmiňované nezatíženosti předchozími pracovními návyky, ochoty se dále vzdělávat a dovedností v práci s počítačem i znalost nových technologií. Velké firmy (nad 250 zaměstnanců) oceňují u absolventů také jejich nezatíženost předchozími pracovními návyky, znalost nových technologií a jejich flexibilitu.

Ačkoli významná část firem je otevřená přijímání absolventů, část zaměstnavatelů se přesto absolventům spíše vyhýbá (10 %) anebo je přijímá, ale přímo nepreferuje (74 %). Jako hlavní důvody více negativního přístupu k absolventům uvádějí jejich **neréálné představy o výši mzdy, pracovní době nebo o pracovním zařazení**. Firmy považují za velice častý důvod k nepřijetí absolventa **nedostatek praxe a pracovních zkušeností**. Za nevýhodu také považují **nízkou úroveň pracovní morálky absolventů**, i to, že potřebují **delší dobu na zapracování**. Objevuje se zde také názor řady zaměstnavatelů, že **absolventi o jisté pracovní pozici nejeví**

zájem a nehlásí se na ně. Spíše okrajově se zde vyskytuje neschopnost přizpůsobit se firemní filozofii či proniknout do způsobu práce.

Důvody, které vedou zaměstnavatele k nepřijímání absolventů, **se liší také v závislosti na odvětví**, ve kterých firmy působí, ale i na **velikosti firmy**. U nejmenších firem dominuje názor, že absolventi škol mají nereálné představy o výši mzdy, pracovní době nebo pracovním zařazení. U ostatních (větších) firem je nejfrekventovanějším názorem, že na některé pozice nelze přijmout pracovníka bez praxe, z toho důvodů absolventy škol nepřijímají. Nedostatek praxe absolventů škol u firem všech velikostí je až třetím nejčastějším důvodem. Názor, že absolventi škol se na obsazení určitých pozic nehlásí, se výrazněji vyjímá u firem se 100–249 zaměstnanci.

V situaci, kdy se na stejnou pozici hlásí dva absolventi, přičemž jeden při studiu určitou dobu pracoval přímo v jejich organizaci a druhý nikoliv, dají firmy v 83 % přednost absolventovi **s praxí získanou přímo u nich**. Stejně odpověděli zaměstnavatelé i v případě, kdy má absolvent určitou praxi v oboru.

Polovina zaměstnavatelů upřednostní absolventa s jakoukoliv pracovní zkušeností před absolventem bez jakékoliv pracovní zkušenosti. Firmy nemají čas zjišťovat, jak je který absolvent schopný. Lze se také domnívat, že absolventi s praxí mají již reálnější představy o pracovním prostředí (příp. se i lépe orientují v oboru), osvojili si určité pracovní návyky, jsou schopni snadněji se adaptovat na pracovní režim a jsou zodpovědnější. Předchozí praxe je oceňována nejenom z pohledu nabytých znalostí, schopností a dovedností, ale je chápána i jako projev aktivního přístupu k práci, popř. i snahy doplňovat si už během studia teoretické znalosti o praxi v daném oboru. Zaměstnavatelé určitě ocení i zahraniční zkušenosti, v jejichž rámci si studenti mohou prohloubit i jazykové znalosti.

Lze tedy shrnout, že předchozí pracovní zkušenosti do značné míry **představují lepší výchozí pozici absolventa při hledání pracovního uplatnění, absolventi však mohou disponovat i jinými přednostmi, které dokáží nedostatek či absenci předchozí praxe vyvážit**.

9.3 Poptávka po profesích a oborech vzdělání

Zaměstnavatelé kvartérního sektoru nejvíce postrádají **pracovníky IT, výpočetní techniky, učitele a lektory, ekonomy a účetní, strojní inženýry** (konstruktéry, projektanty), **techniky** (uvedeno pouze obecně, bez bližší specifikace), **strojní mechaniky**. Do kvartérního sektoru také patří **předškolní a mimoškolní pedagogy, pracovníky pečovatelských a sociálních služeb a manažery, marketingové specialisty**.

Nedostatek pracovníků byl sledován rovněž v **oborové struktuře**. Respondenti nejčastěji uváděli nedostatkové profese ze skupiny oborů **23 Strojírenství a strojírenská výroba** (strojní inženýr, strojní mechanici a další), **75 Pedagogika, učitelství a sociální péče** (především učitel (odborných předmětů) nebo lektor, předškolní a mimoškolní pedagog i pracovník pečovatelských a sociálních služeb) a **26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** (elektrikář, elektrotechnik). Pracovní pozice byly často přesně identifikované (viz výše), v některých případech bylo ovšem uvedeno jenom

9. Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol v kvartérním sektoru

Tabulka 9.5: Profese a obory vzdělání, po kterých bude v příštích letech poptávka podle vyjádření zaměstnavatelů kvartérního sektoru

profese	počet	skupina oboru vzdělání	počet
řemeslník (obecně)	95	Informatické obory	105
pracovník IT, výpočetní techniky	93	Řemesla	95
technik, technický pracovník (obecně)	84	Strojírenství a strojírenská výroba	93
pracovník pečovatelských a sociálních služeb	27	Stavebnictví, geodézie a kartografie	90
instalatér, topenář	22	Technické obory	84
zedník, obkladač	22	Pedagogika, učitelství a sociální péče	59
strojní mechanik, zámečnick	17	Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	38
elektrikář	16	Ekonomika a administrativa	34
manažer, marketing, specialista	16	Zdravotnictví	33
truhlář	14	Lékařské vědy	21
elektrotechnik, mechanik - elektronik	13	Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů	18
učitel, vzdělávatel, lektor	12	Obchod	18
sociální pracovník	11	Ekonomie	16
ekonom, účetní	10	Technická chemie a chemie silikátů	11
mechanik seřizovač, obsluha CNC strojů	8	Právo, právní a veřejnosprávní činnost	9
obráběč kovů	8	Psychologie	9
zdravotní sestra	7	Ekologie a ochrana životního prostředí	9
mechanik opravář motorových vozidel (i řidič)	7	Speciální a interdisciplinární obory (např. energetika)	8
obchodní zástupce, obchodník	6	Matematické obory a přírodní vědy	7
pracovník v oblasti finančnictví, pojišťovnictví	6	Zemědělsko-lesnické a veterinární vědy a nauky	7
pracovník v oblasti ekologie a ochrany prostředí	6	jiné	70
stavební technik, projektant	6		

Pozn.: V tabulkách jsou u jednotlivých položek uvedeny počty odpovědí respondentů, kteří měli možnost uvést více oborů vzdělání (nejen z odvětví, ve kterém působí), po kterých bude na trhu práce poptávka v dalších letech.

odvětví (strojírenství, obchod) nebo obecnější formulace bez uvedení odvětví (technici, řemeslníci).

S **nedostačující kvalitou mladých pracovníků** se u některých profesí či oborů potýká celkem 27 % (92) dotázaných firem (k otázce se vyjádřilo 99 % z těch, kteří se u vyplňování dotazníku dostali až k této otázce, tj. 345). Přitom výrazněji pociťují uvedené problémy zaměstnavatelé z oblasti Informačních a komunikačních činností (45 % z nich) a Profesní, vědecké a technické činnosti (40 %). Problémy týkající se zmíněné skutečnosti spatřují respondenti ne vždy přímo v odvětví, v němž dané firmy působí. Nejčastěji zmiňované profesní skupiny jsou **ekonom, účetní, dále pracovník pečovatelských a sociálních služeb, učitel, vzdělávatel a administrativní pracovník**. S potížemi souvisejícími s nedostačující kvalitou mladých pracovníků se respondenti nejčastěji setkávají v případě absolventů skupin oborů 63 **Ekonomika a administrativa** (především ekonom, účetní ale i administrativní pracovníci), 75 **Pedagogika, učitelství a sociální péče** (nejvíce pracovníci pečovatelských služeb a kvalifikovaní učitelé), 23 **Strojírenství a strojírenská výroba**.

Za profese, po kterých v příštích letech poroste poptávka, lze podle vyjádření zaměstnavatelů označit především **řemeslníky** různého charakteru (nebyli přesněji specifikováni, spíše hodnocení jako kvalitní neboli šikovní), **pracovníky IT a výpočetní techniky** (uváděno jako obor informatika, informační technologie, výpočetní technika a programování), **techniky** (také blíže nespecifikováni) a další, viz tabulka 9.5.

V celkovém pohledu předpokládají zaměstnavatelé největší poptávku na trhu práce po pracovnících vzdělaných v oborech skupiny 18 **Informatické obory**, 23 **Strojírenství a strojírenská výroba** a 36 **Stavebnictví, geodézie a kartogra-**

fie. Dále také po zaměstnancích ze skupin 75 **Pedagogika, učitelství a sociální péče** a 26 **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika**.

Mezi zaměstnavateli převládá spíše jistá skepse z hlediska výhledu na zlepšení příležitostí absolventů na uplatnění v jejich organizaci. Jenom 34 % z nich uvádí, že v příštích pěti letech se možnosti uplatnění absolventů zlepší. Více skepticky vidí příležitosti na uplatnění absolventů nejmenší firmy s 1–5 zaměstnanci a středně velké firmy s 25–99 zaměstnanci (pouze 29 % z nich se domnívá, že v nejbližších pěti letech se u nich v organizaci příležitosti pro uplatnění absolventů zlepší). Zástupci velkých firem s více než 250 zaměstnanci jsou o něco optimističtější (40 % z nich věří v lepší možnosti uplatnění absolventů škol). Nicméně je potřeba zdůraznit, že drtivá většina respondentů se vyjádřila jenom formulací „spíše“, tedy „spíše ano“ a „spíše ne“, což do jisté míry vypovídá o jejich nejasných představách a neúplném přesvědčení.

9.4 Spolupráce zaměstnavatelů se školami

Jednou z cest, které vedou k tomu, aby znalosti, schopnosti a dovednosti absolventů škol více odpovídaly požadavkům trhu práce, je úzké propojení zaměstnavatelské a vzdělávací sféry, tedy spolupráce mezi podniky a školami. S cílem umožnit žákům doplnit si své teoretické znalosti i praktické poznatky a seznámit se s reálným pracovním prostředím.

Na otázku spolupráce firem se školskými zařízeními a o jaký konkrétní druh spolupráce se jedná, nám odpovědělo celkem 311 firem (k otázce se vyjádřilo 91 % z těch, kteří se při vyplňování dotazníku dostali až k dané otázce, 9 % na otázku neodpovědělo), z toho 65 % (202) firem uvedlo,

že se školami spolupracují. Zbýlých 35 % (109) subjektů se vyjádřilo, že se školami žádným způsobem nespolupracuje.

Celkově z výsledků šetření vyplývá, že **nejčastější formou spolupráce** mezi školami a firmami z kvartérního sektoru jsou **praxe žáků a studentů, které firma vyhodnocuje** (55 % spolupracujících firem) a **exkurze a návštěvy žáků a studentů na pracovišti** (40 % firem). Další v pořadí jsou **praxe žáků a studentů, které firmy nijak nehodnotí** (34 %) a **participace pracovníků na výuce, přednášky ve školách** (32 %). Další formy spolupráce jsou již méně časté.

Nejvíce aktivní v spolupráci se školami jsou velké firmy, které umožňují zejména vyhodnocované praxe žáků a studentů, exkurze a návštěvy žáků a studentů na pracovišti. Jejich pracovníci participují na výuce, podílejí se na výzkumných či jiných projektech určité školy nebo umožňují praxe studentům, které následně nevyhodnocují. Ve srovnání s malými firmami je škála forem spolupráce velkých firem se školami pestřejší a obvykle spolupracují současně ve více formách (např. umožňují praxe, exkurze a současně i participují na výuce, nabízejí volná místa přímo na školách nebo sponzorují žáky). Malé firmy se orientují především na odborné praxe a exkurze; a ve většině případů se jedná jenom o jednu nebo dvě formy spolupráce. Do jiných možností spolupráce se zapojují jenom ve výjimečných případech.

9.5 Očekávání zaměstnavatelů kvartérního sektoru ve vztahu ke školskému systému

Zástupci zaměstnavatelů měli možnost vlastními slovy vyjádřit svůj názor týkající se jak přímo školní přípravy, tak i absolventů středních a vyšších odborných škol. Největší část příspěvků od zaměstnavatelů (15) byla k problematice praxe a spolupráce škol se zaměstnavateli. „Zcela **nedostatečné propojení výuky s praxí**, studenti jsou na středních i vysokých školách připravováni teoreticky, praxi poznají až po ukončení studia.“ „Školy by se měly zaměřit více na výuku praxe v daném oboru, a to jak u maturantů či vyučených, a ne jen na teorii.“

Velice cenné jsou postřehy zaměstnavatelů, kteří mají konkrétní zkušenosti s praxí žáků a studentů na svém pracovišti. Zaznamenali jsme dva názory, které uvádějí, proč spolupráce se školou nebyla možná:

„Požadavky škol na praxe studentů nejsou slučitelné s našimi provozními možnostmi, a z tohoto důvodu bohužel nemůžeme přijímat studenty na praxi.“

„Bohužel se setkávám s **nereálnými požadavky škol na praxe studentů** – studenti mají naplňovat požadavky školy v různých kompetencích, ke kterým u nás v organizaci nemají přístup a samostatně je nesmí vykonávat, např. student má vést rozhovor s klientem o řešení jeho situace apod.“

Další větší oblastí, která představuje spíše stížnosti, je **pokles úrovně kvality samotného vzdělávání**. Ve stručném vyjádření jednoho zaměstnavatele:

„Je všeobecný pokles vzdělanosti“. Více to rozvádí další respondent: „Kvalita absolventů středních škol se rok od roku snižuje. Státní maturity nevedly k očekávanému výsledku. Praktická způsobilost některých absolventů škol (je naprosto jedno, zda jde o základní, střední nebo vysokou školu) je

často tristní. Nepřekonatelným problémem je například úplné a správné vyplnění jednoduchého formuláře. Existuje malá skupina (cca 10–15 %) excelentních absolventů, ale ta se stále zmenšuje a zároveň se zmenšuje i skupina těch, které bychom před 15 či 20 lety označili za průměrné studenty. V okamžiku, kdy si zaměstnavatel bude moci vybírat z více uchazečů o práci než nyní, bude se rozhodovat také podle kvality školy, na které absolvent vzdělání získal.“ Další uvádí: „Úroveň (kvalita) vzdělání i znalostí v technických oborech rok od roku klesá. Současné znalosti absolventa VŠ jsou srovnatelné s úrovní znalostí absolventů středních odborných škol před cca 20 lety.“ Jiný respondent dodává, že „získat vysokoškolský titul je snadné, a proto nezaručuje kvality uchazeče.“

Část zaměstnavatelů se domnívá, že problémy jsou až na **státní nebo společenské úrovni**:

„Vzdělání se stává v tomto státě stále víc formální záležitostí, kde jak frekventantům škol, tak společnosti jde daleko víc o „papír“ než o skutečné vzdělání“ a pesimisticky dodává „a i přes investované miliardy a spoustu proslovů se stále nic nemění“. Jiný uvádí: „Všechno se přilíží škatulkuje a mnoho lidí se živí tím, že lepší etikety na to „správné“ vzdělání, čímž se v minimálně padesáti procentech rozumí pouze ten papír, který absolvent dostane. Využitelnost pro praxi pak bývá docela často tristní.“

Na to navazuje názor, který se dotýká problematiky **malého zájmu o obory s výučním listem**:

„Dalším fenoménem je, že ve společnosti je atmosféra vyučen=hloupy člověk, podle toho se taky nikdo do vyučení nehrne, a ti co se vyučí, to je pak tragédie v praxi“.

K samotnému **školství a vzdělávání** měli zaměstnavatelé ještě několik připomínek:

„Škola by měla naučit – uživit se sám a dokázat se uplatnit na trhu práce – ne teoreticky, ale prakticky“, „Podle mého laického názoru se studenti ve školách učí mnohdy věci, které ve svém životě nikdy neuplatní. Odborné školy by měly být více odborné“, „Bohužel s jednotnou formou maturitních zkoušek se posilují všeobecné předměty a snižují odborné“ a pokračuje „nový systém jde proti logice věci – školství chrlí absolventy se vzděláním, ale minimálními dovednostmi“.

Někteří respondenti vidí **problémy na straně učitelů**, a to zejména v jejich spojení s praxí, další v oblasti **systému financování škol**, nebo **nízkého zájmu o práci a chuti pracovat** zejména u absolventů. Podle čtyř zaměstnavatelů „ve školním vzdělávání chybí výchova k **morálce, fair play, úctě a respektu**“. Velice kriticky to vidí zejména tento respondent:

„Děti jsou vedeny k přehnanému sebevědomí, mají přehled hlavně o tom, jak „zatočit“ s kýmkoliv, kdo by je chtěl opravdu vychovávat. Učitel přestává být učitelem, ale jakýmsi „politicky korektním“ člověkem, který toho vlastně ani moc udělat nesmí.“ I další upozorňuje na „pokles úcty k práci druhého“ a dodává: „Někdy mi připadá, že na VŠ, ale i SŠ se učí pouze být arogantní.“

Zaměstnavatelé kvartérního sektoru výraznou měrou upozorňují na důležitost **ovládání řady klíčových kompetencí**. Jejich zkušenosti spíše poukazují na nedostačující míru osvojení těchto kompetencí absolventy. Šest zaměstnavatelů poukazuje na oblast komunikačních dovedností, přičemž

další připomínky respondentů se týkaly ovládnutí samotného **českého jazyka**. Kromě výše uvedeného si zaměstnavatelé uvědomují i důležitost orientace v právních normách a jisté fi-

nanční gramotnosti. Rozvíjeny by měly být i sociální dovednosti, kreativita, schopnost týmové práce, nesení zodpovědnosti a také schopnost zacházet s informacemi.

10. Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol

Analýza v rámci této kapitoly se zabývá hodnocením absolventů škol z hlediska jejich zaměstnatelnosti a uplatnitelnosti na trhu práce z pohledu zaměstnavatelů. Hlavním cílem této analýzy bylo srovnání postojů a preferencí zaměstnavatelů ze sekundárního, terciárního a kvartérního sektoru v souvislosti s uplatnitelností absolventů a identifikace rozdílů mezi zaměstnavateli ve vazbě na konkrétní sektor, v němž působí. Ukazuje rovněž na vývoj a změny v postojích zaměstnavatelů vzhledem k uplatnitelnosti absolventů škol napříč jednotlivými ekonomickými sektory v čase.

10.1 Kompetence a jejich hodnocení z pohledu zaměstnavatelů

Absolventy škol vstupující na trh práce můžeme oprávněně pokládat za jednu z významných rizikových skupin z hlediska jejich uplatnitelnosti a zaměstnatelnosti, a to zejména z důvodu absence pracovních zkušeností. Absolventi škol proto musí být dobře připraveni na kvalifikační požadavky zaměstnavatelů. Na základě svých znalostí a dovedností získaných v průběhu svého studia musí být alespoň do určité míry schopni reagovat na měnící se potřeby zaměstnavatelů v závislosti na vývoji a měnící se podobě pracovního trhu. Jen tak se mohou úspěšně prosadit v konkurenčním boji s dalšími zájemci o pracovní uplatnění v daném oboru.

Kompetence můžeme chápat jako soubor znalostí a dovedností uplatnitelných v rámci vykonávání určité pracovní činnosti. V souvislosti s uplatněním na trhu práce tedy hrají klíčovou roli. V zásadě můžeme rozlišovat dva typy kompetencí – kompetence profesní a klíčové. Profesní kompetence jsou znalosti a dovednosti získané v průběhu studia a praktickými zkušenostmi, přičemž se velmi úzce váží ke konkrétním odborným činnostem. Klíčové kompetence jsou naproti tomu dovednosti a znalosti univerzálně uplatnitelné.

Kompetence a jejich důležitost rostou s vyšší dosažené úrovně vzdělání (viz obrázek 10.1).

Důležitost klíčových kompetencí u vyučených je ve srovnání s vyššími úrovněmi dosaženého vzdělání nižší. Naopak u vysokoškolsky vzdělaných je důležitost kompetencí nejvyšší, a to u všech položek. Pokud se podíváme na důležitost kompetencí u vyučených osob, můžeme vidět, že jsou akcentovány především ty klíčové kompetence, jež souvisejí s pochopením pracovních instrukcí a práci ve skupině, která vyžaduje schopnost týmové práce, adaptabilitu a flexibilitu a také rozvíjení vlastní odpovědnosti. U maturantů a vysokoškoláků jsou zaměstnavateli vyzdvižovány spíše ty klíčové kompetence, které reprezentují samostatnost jedince a jeho schopnost řešit situace na individuální úrovni. Pokud srovnáme důležitost klíčových

kompetencí mezi maturanty a vysokoškoláky, můžeme vidět, že v případě vysokoškoláků se daleko více akcentují komunikační schopnosti a sebeprezentace jedince.

Z dat zároveň vyšlo najevo, že se v hodnocení důležitosti promítá oblast působnosti zaměstnavatele. Například zaměstnavatelé z terciárního sektoru (tedy sektoru služeb) u vyučených ve srovnání se zaměstnavateli z jiných oblastí více akcentují důležitost takových kompetencí, jako je zběhlost v cizích jazycích, schopnost rozhodovat se nebo komunikační schopnosti. Tyto kompetence jsou charakteristické spíše pro uplatnění v rámci oblasti služeb a jsou obecně zdůrazňovány a předpokládány u maturantů a vysokoškoláků.

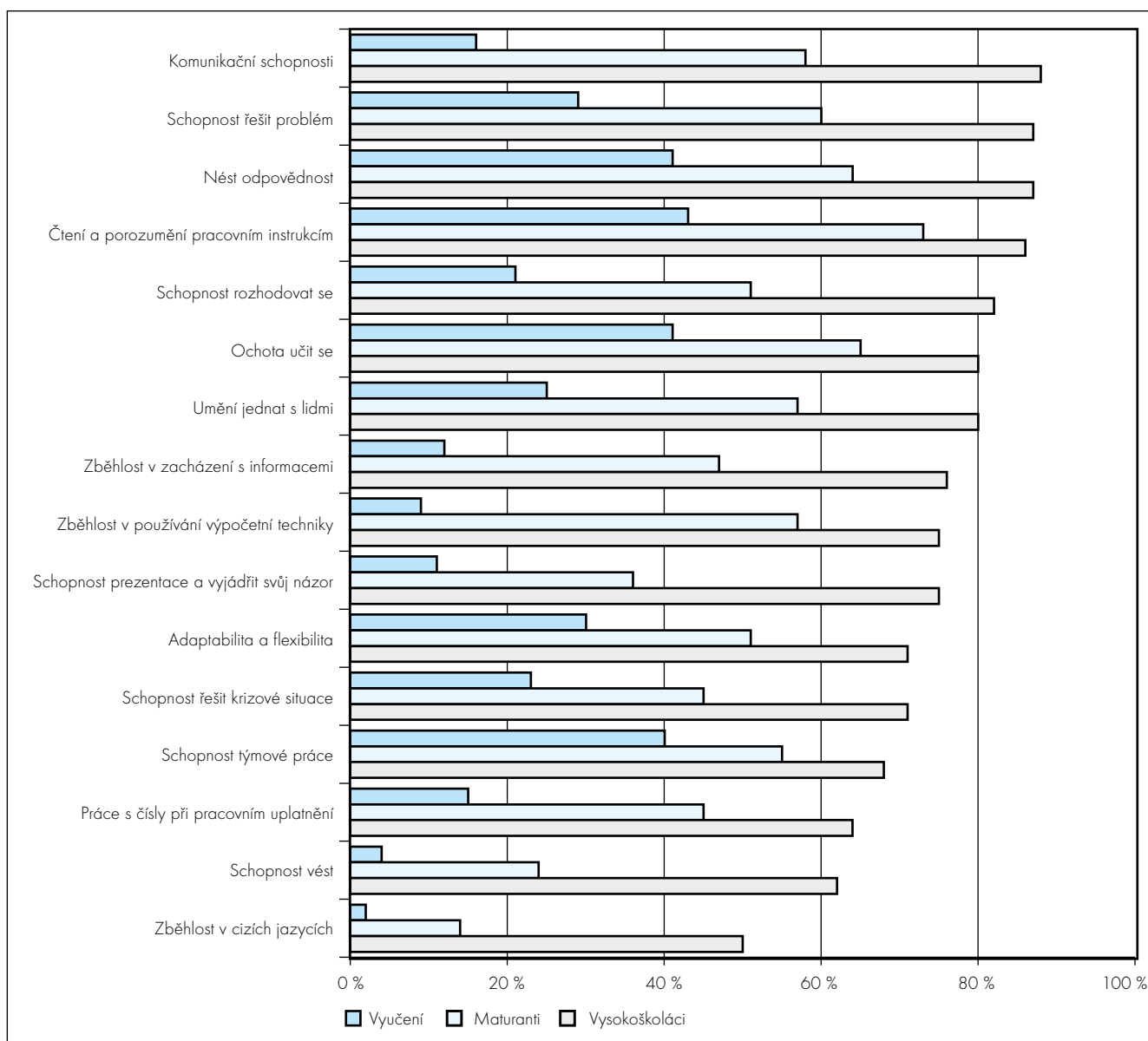
Změny v hodnocení důležitosti kompetencí u vyučených, maturantů a vysokoškoláků napříč jednotlivými ekonomickými sektory můžeme vidět v tabulkách 10.1, 10.2 a 10.3.

U vyučených je pokles v hodnocení důležitosti patrný zejména u zaměstnavatelů v sekundárním sektoru. V případě maturantů dochází oproti šetření v letech 2004–2007 k mírnému poklesu v hodnocení důležitosti jednotlivých kompetencí. Rozdíly v hodnocení jsou výrazné zejména v případě zběhlosti v zacházení s informacemi a také ve zběhlosti v cizích jazycích, kde je rozdíl největší. Zatímco v letech 2004–2007 byla zběhlost v cizích jazycích označena jako důležitá 30 % zaměstnavatelů, v roce 2013 ji za důležitou považuje už jenom 14 % dotázaných zaměstnavatelů. V případě vysokoškoláků je důležitost kompetencí v roce 2013 vyšší ve více případech, než je tomu u vyučených a maturantů. Konkrétně se to týká komunikačních dovedností, schopností řešit nastalý problém, rozvíjení vlastní odpovědnosti a čtení a porozumění pracovním instrukcím. Zmíněné kompetence jsou navíc zaměstnavateli z hlediska uplatnitelnosti absolventů vnímány jako nejdůležitější. Hlubší propad v hodnocení důležitosti kompetencí je patrný u schopnosti vedení kolektivu. Výraznější pokles v důležitosti kompetencí je zřetelný také ve zběhlosti v cizích jazycích, stejně jako u maturantů.

U souboru kompetencí potřebných pro pracovní uplatnění u skupiny vyučených jsou důležité čtení a porozumění pracovním instrukcím a práci s čísly. Tento soubor kompetencí je zcela logicky akcentován především zaměstnavateli v sekundárním sektoru. Nejpočetnější a také nejvíce obecnou skupinou je soubor kompetencí vztahujících se ke komunikaci a v zacházení s výpočetní technikou a informacemi. Tato skupina kompetencí je zdůrazňována především zaměstnavateli v sektoru služeb.

Rozdíly mezi výsledky šetření z let 2004–2007 a 2013 ukazují, že z hlediska skupin kompetencí poměrně výrazně narostla důležitost práce s čísly, naopak je patrný pokles

Obrázek 10.1: Důležitost kompetencí z hlediska dosažené úrovně vzdělání

u komunikačních dovedností, které nejsou pro výkon práce osob s výučním listem podle zaměstnavatelů již tolik důležité. Rozdíl v důležitosti skupiny kompetencí souvisejících s komunikačními dovednostmi a iniciativou jedince u vyučených je způsoben především akcentací této skupiny kompetencí ze strany zaměstnavatelů v terciárním a kvartérním sektoru v letech 2004-2007. Na základě výsledků z roku 2013 je u zaměstnavatelů z ekonomických sektorů naopak znatelný pokles důležitosti této skupiny kompetencí.

Nejdůležitější kompetence v případě vyučených, tedy čtení a porozumění pracovním instrukcím, je z pohledu zaměstnavatelů na školách připravována nedostatečně. Naopak nejlépe jsou absolventi ve škole vedeni k adaptabilitě a flexibilitě, jež je však z pohledu zaměstnavatelů ze všech zobrazených kompetencí vnímána jako nejméně důležitá. Vyučené hodnotí zaměstnavatelé pozitivně z hlediska schopnosti pracovat v týmu. Tato kompetence je zaměstnavateli posuzována jako dů-

ležitá a zároveň jako dostatečně osvojená v rámci formálního vzdělávání. Poměrně negativně jsou hodnoceny kompetence vztahující se k motivaci k učení a získávání nových znalostí a dovedností a také schopnosti nést odpovědnost za své činy a svá rozhodnutí. Uvedené kompetence jsou vnímány zaměstnavateli jako důležité, ovšem v míře osvojení těchto kompetencí jsou podle jejich názoru mezery, které by měly být napraveny.

Připravenost absolventů učebních oborů je ve srovnání s výsledky šetření z let 2004-2007 vnímána poměrně negativně. Téměř u každé sledované klíčové kompetence zaměstnavatelé pozorují v roce 2013 zhoršení - rozdíly v hodnocení jsou v některých případech poměrně markantní. Nedostatečnou připravenost pocíťují zaměstnavatelé u vyučených především v souvislosti s pěstováním vztahu k získávání nových znalostí a dovedností a také s motivací k dalšímu vzdělávání.

Tabulka 10.1: Srovnání důležitosti kompetencí u vyučených v letech 2004–2007 a 2013

Důležitost kompetencí (%)	Zaměstnavatelé v sekundárním sektoru		Zaměstnavatelé v terciárním sektoru		Zaměstnavatelé v kvartérním sektoru	
	2013	Změna oproti vlně 2004–2007	2013	Změna oproti vlně 2004–2007	2013	Změna oproti vlně 2004–2007
Čtení a porozumění prac. instrukcím	45%	-10%	40%	-9%	44%	6%
Nést zodpovědnost	35%	0%	49%	3%	42%	3%
Ochota učit se	37%	-11%	46%	-1%	41%	6%
Schopnost týmové práce	38%	-6%	46%	-0%	37%	4%
Adaptabilita a flexibilita	25%	-11%	35%	-2%	31%	-0%
Schopnost řešit problém	24%	-4%	36%	-3%	29%	-4%
Schopnost rozhodovat se	16%	-7%	28%	-3%	21%	-4%
Komunikační schopnosti	9%	2%	24%	-6%	19%	-4%
Práce s čísly při prac. uplatnění	13%	-8%	21%	-2%	12%	-2%
Zběhlost v zacházení s informacemi	8%	-10%	14%	-7%	15%	-5%
Zběhlost v používání výpočetní techniky	5%	-9%	12%	-6%	12%	-4%
Schopnost vést	2%	-2%	7%	-3%	4%	-2%
Zběhlost v cizích jazycích	2%	-1%	3%	-8%	1%	-6%

Hodnoty jsou zvýrazněné v případě, že je rozdíl vyšší než průměrný rozdíl v daném sloupci

Tabulka 10.2: Srovnání důležitosti kompetencí u maturantů v letech 2004–2007 a 2013

Důležitost kompetencí (%)	Zaměstnavatelé v sekundárním sektoru		Zaměstnavatelé v terciárním sektoru		Zaměstnavatelé v kvartérním sektoru	
	2013	Změna oproti vlně 2004–2007	2013	Změna oproti vlně 2004–2007	2013	Změna oproti vlně 2004–2007
Čtení a porozumění prac. instrukcím	76%	-2%	66%	-2%	74%	9%
Ochota učit se	65%	-10%	66%	-0%	65%	-0%
Nést zodpovědnost	65%	-0%	67%	4%	62%	2%
Schopnost řešit problém	66%	1%	63%	0%	53%	-6%
Komunikační schopnosti	53%	5%	63%	1%	60%	-4%
Zběhlost v používání výpočetní techniky	57%	-16%	57%	-4%	58%	-3%
Schopnost týmové práce	55%	-10%	57%	-4%	53%	-1%
Schopnost rozhodovat se	57%	-2%	52%	1%	46%	-6%
Adaptabilita a flexibilita	52%	-13%	55%	1%	49%	-4%
Zběhlost v zacházení s informacemi	48%	-17%	47%	-10%	47%	-9%
Práce s čísly při prac. uplatnění	47%	-8%	52%	0%	38%	0%
Schopnost vést	29%	-3%	28%	-3%	16%	-9%
Zběhlost v cizích jazycích	13%	-15%	17%	-20%	11%	-14%

Hodnoty jsou zvýrazněné v případě, že je rozdíl vyšší než průměrný rozdíl v daném sloupci

Tabulka 10.3: Srovnání důležitosti kompetencí u vysokoškoláků v letech 2004–2007 a 2013

Důležitost kompetencí (%)	Zaměstnavatelé v sekundárním sektoru		Zaměstnavatelé v terciárním sektoru		Zaměstnavatelé v kvartérním sektoru	
	2013	Změna oproti vlně 2004–2007	2013	Změna oproti vlně 2004–2007	2013	Změna oproti vlně 2004–2007
Komunikační schopnosti	88%	-3%	88%	11%	87%	8%
Schopnost řešit problém	90%	-4%	87%	12%	84%	5%
Nést zodpovědnost	91%	-2%	88%	13%	84%	6%
Čtení a porozumění prac. instrukcím	90%	4%	83%	10%	86%	15%
Schopnost rozhodovat se	85%	-7%	85%	10%	77%	1%
Ochota učit se	81%	-11%	82%	10%	78%	2%
Zběhlost v zacházení s informacemi	81%	-9%	76%	2%	72%	-2%
Zběhlost v používání výpočetní techniky	80%	-9%	80%	6%	68%	-7%
Adaptabilita a flexibilita	72%	-13%	75%	6%	67%	-2%
Schopnost týmové práce	72%	-14%	71%	-0%	64%	-3%
Práce s čísly při prac. uplatnění	75%	-5%	71%	5%	51%	-1%
Schopnost vést	71%	-17%	67%	-4%	54%	-15%
Zběhlost v cizích jazycích	55%	-31%	58%	-7%	43%	-16%

Hodnoty jsou zvýrazněné v případě, že je rozdíl vyšší než průměrný rozdíl v daném sloupci

Pokud se podíváme na situaci u maturantů, kromě porozumění pracovními instrukcím a práce s čísly jsou u souboru kompetencí pro pracovní uplatnění také komunikační dovednosti a zběhlost v používání techniky. V samostatné skupině jsou také cizí jazyky. Nejvíce potřebných kompetencí jsme evidovali ve skupině kompetencí důležitých pro kooperaci a adaptabilitu, která zahrnuje spolupráci s dalšími jedinci a flexibilitu. Vzhledem k tomu, že jsou ve firmách v kvartérním sektoru často zaměstnávány osoby s maturitním vzděláním, kladou zaměstnavatelé z kvartérního sektoru u maturantů důraz především na kooperaci a adaptabilitu jedince a také na pracovní uplatnění. Zaměstnavatelé ze sekundárního sektoru kladou u maturantů důraz také na samostatnost a iniciativu.

Z hlediska časového srovnání je viditelný poměrně výrazný pokles důležitosti cizích jazyků. Pokud se podíváme na hodnocení napříč jednotlivými ekonomickými sektory, zaměstnavatelé v sekundéru zdůrazňují oproti minulému šetření v letech 2004–2007 především skupinu kompetencí zaměřujících se na samostatnost jedince a jeho iniciativu, dále také kompetence ve vazbě na pracovní uplatnění. Zaměstnavatelé v terciárním sektoru u maturantů zdůrazňují samostatnost a iniciativu, cizí jazyky, kooperaci. V kvartérním sektoru se klade důraz hlavně na skupinu kompetencí souvisejících s pracovním uplatněním jedince a schopnost kooperace, adaptability a zacházení s informacemi.

Příprava žáků v osvojování důležitých kompetencí je u maturantů vnímána poněkud lépe než u vyučených. Čtení a porozumění pracovními instrukcím je nejdůležitější kompetencí a z hlediska jejího osvojení během studia také nejlépe hodnocenou. Totéž můžeme říci o ochotě se učit (druhá nejdůležitější

10. Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol

kompetence). Ochota učit se a motivace k získávání dalších znalostí a dovedností je pro zaměstnavatele velmi důležitá. Absolventi jsou zároveň z pohledu zaměstnavatelů v tomto ohledu vzdělávacími institucemi dobře připraveni. Vzdělávací instituce by se však měly více snažit ve vštěpování a rozvíjení vlastní odpovědnosti. Tato kompetence je vnímána jako důležitá, nicméně míru jejího osvojení zaměstnavatelé hodnotí nedostatečně. Kompetence související s flexibilitou absolventa v případě řešení problémů a komunikační schopnosti jsou považovány za méně důležité a nedostatečně rozvíjené. Zde zůstává otázkou, zda zaměstnavatelé považují obě kompetence jako skutečně méně důležité ve srovnání s ostatními zobrazenými, nebo zda jsou chápány jako očekávaný standard, a proto jim není přikládána taková pozornost, respektive důležitost.

Připravenost absolventů maturitních oborů se ve sledovaném období zhoršila téměř u všech sledovaných kompetencí. Absolventi vstupující na trh práce nejsou z pohledu zaměstnavatelů dostatečně připraveni zejména z hlediska rozvíjení vlastní odpovědnosti, komunikačních schopností, schopnosti řešit problém a rozhodovat se. Zaměstnavatelé negativně vnímají také nedostatečné jazykové dovednosti absolventů maturitních oborů, nicméně v případě této kompetence nedošlo oproti předchozímu šetření k žádnému dramatickému posunu v hodnocení. Hodnocení se příliš nezměnilo ani v případě zběhlosti v používání výpočetní techniky.

U **vysokoškoláků** jsou již kompetence poněkud více strukturované a není zde již dost dobře zřetelné ohraničení „pracovních kompetencí“. Patrný je zejména rozšiřující se okruh kompetencí nezbytných pro vykonávání pracovní činnosti. Nejvíce potřebných dovedností evidujeme v rámci kooperace a adaptability, práce s informacemi a výpočetní technikou a také samostatnosti. Z hlediska důležitosti kompetencí zaměstnavatelé zdůrazňují především znalost cizích jazyků (zvláště se to týká zaměstnavatelů ze sektoru služeb). Důležitost kooperace a adaptability i komunikačních schopností vyzdvihují hlavně zaměstnavatelé v rámci kvartérního sektoru.

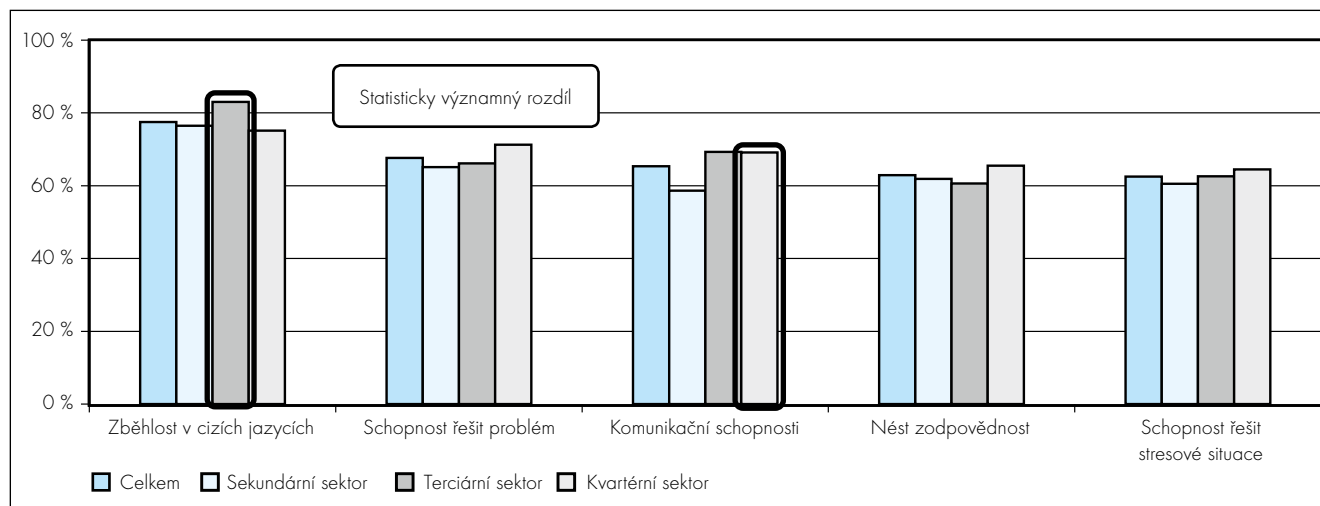
Ve srovnání s výsledky za období 2004–2007 je patrný pokles důležitosti v ovládnání cizích jazyků. Komunikační dovednosti jsou ve srovnání s ostatními skupinami kompetencí poměrně silně zdůrazňovány ve všech ekonomických sektorech. Z hlediska srovnání deklarované důležitosti je v případě komunikačních dovedností u zaměstnavatelů v terciárním sektoru dobře viditelný nárůst. Nejmenší důležitost zaměstnavatelé deklarují v případě jazykové vybavenosti absolventů vysokých škol, a to napříč všemi sektory. Ve srovnání s výsledky z let 2004–2007 je v případě důležitosti cizích jazyků patrný výrazný pokles.

V procesu osvojování a rozvíjení kompetencí má vysokoškolské vzdělávání podle zaměstnavatelů určité mezery. Vysoké školy své studenty dobře připravují v rámci komunikačních dovedností a ve čtení a porozumění pracovním instrukcím. Z hlediska rozvíjení své vlastní odpovědnosti a schopnosti řešit konkrétní problém jsou však absolventi vstupující na trh práce připraveni nedostatečně, přestože tyto kompetence vnímají zaměstnavatelé jako klíčové. Schopnost rozhodovat se je ve srovnání s ostatními vybranými kompetencemi hodnocena jako nejméně důležitá a nedostatečně osvojená. Opět se zde nabízí otázka, zda je pro zaměstnavatele tato kompetence skutečně méně důležitá ve srovnání s ostatními zobrazenými, nebo zda je chápána jako očekávaný standard.

Ve srovnání s výsledky z roku 2004–2007 jsou zaměstnavatelé v roce 2013 vnímány více negativně pouze kompetence související s prací s čísly v rámci pracovního uplatnění a se čtením a porozuměním pracovním instrukcím (ačkoliv je míra osvojení těchto kompetencí nejvyšší ve srovnání s ostatními sledovanými klíčovými kompetencemi). Vysokoškolsky vzdělaní lidé jsou podle zaměstnavatelů nedostatečně připraveni především z hlediska rozvíjení vlastní odpovědnosti, schopnosti rozhodovat se, řešit problém a vést.

S ohledem na uplatnění absolventů akcentují zaměstnavatelé především znalost cizích jazyků, schopnost řešit problém a reagovat na nastalou situaci a komunikační dovednosti. Mezi další nejčastěji zmiňované kompetence patří schopnost nést odpovědnost a schopnost řešit stresové

Obrázek 10.2: Kompetence, u kterých dle zaměstnavatelů v příštích letech vzroste důležitost

situace. Zběhlost v cizích jazycích zdůrazňují především zaměstnavatelé v rámci terciárního sektoru, komunikační dovednosti jsou vyzdvihovány zejména v sektoru kvartérním. Zaměstnavatelé v sekundárním sektoru jsou z hlediska četnosti odpovědí prakticky u všech hodnocených kompetencí méně zastoupeni než zaměstnavatelé z ostatních ekonomických sektorů. Výjimkou je pouze kompetence vážící se na adaptabilitu a flexibilitu absolventů a kompetence související s porozuměním pracovním instrukcím. Vyšší zastoupení zaměstnavatelů ze sekundárního sektoru ve srovnání s ostatními sektory však v obou případech není statisticky významné.

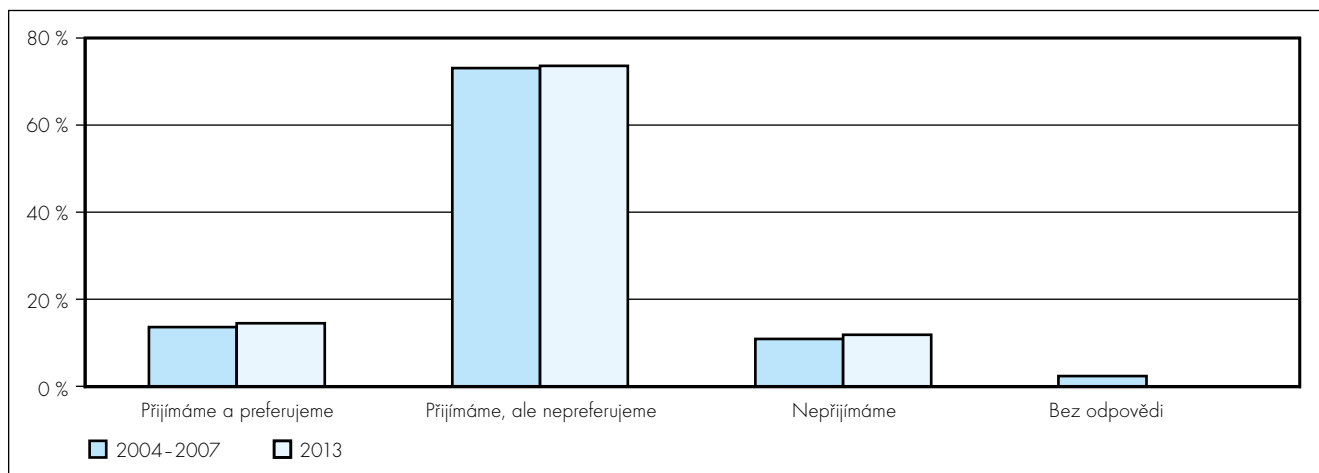
10.2 Preference absolventů jako pracovní síly

Trh práce je založen na vztahu zaměstnavatele, který zde zastává funkci kupujícího subjektu, a pracovní síly, která přichází na trh práce s nabídkou svých dovedností a schop-

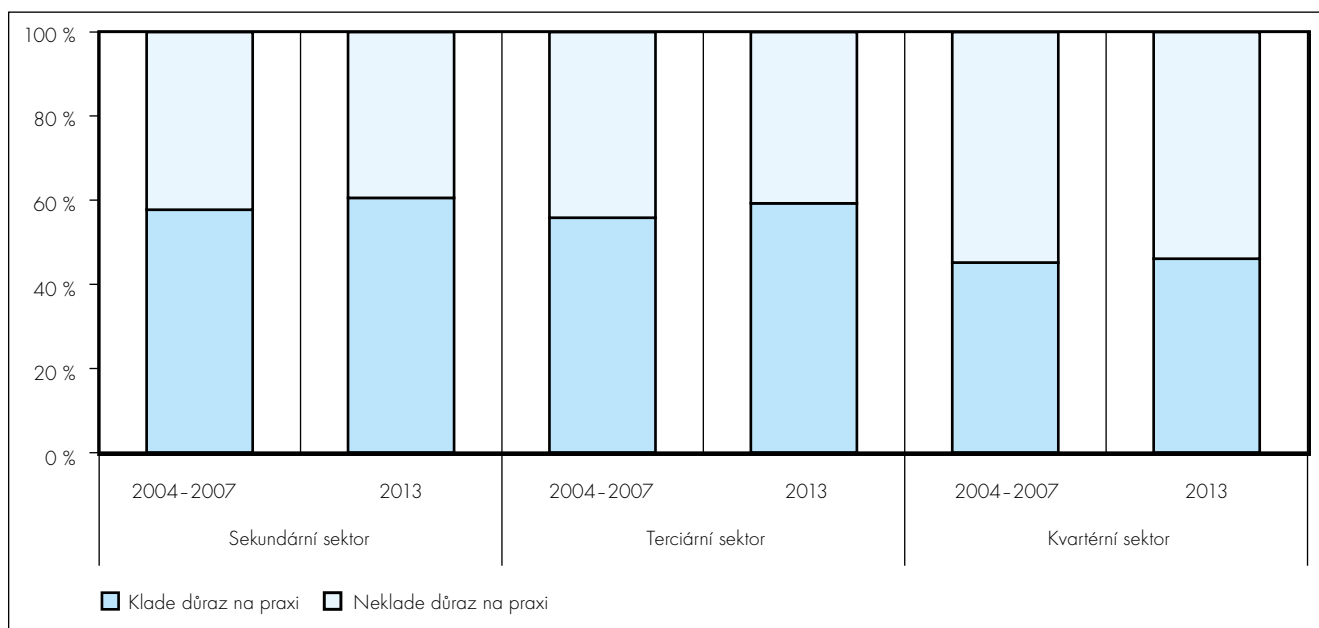
ností. Zaměstnavatel se analogicky jako kupující snaží získat kvalifikovanou pracovní sílu za co nejnižší možnou cenu, ve snaze eliminovat ztráty. Pracovní síla se snaží na trhu práce své schopnosti a dovednosti prodat za přijatelnou (z pohledu pracovní síly co nejvyšší) cenu, ve snaze nalézt si na pracovním trhu uplatnění. Trh práce tak v zásadě můžeme chápat jako kolbiště, kde se každý aktér snaží dosáhnout co nejlepšího zisku v poměru k předpokládaným ztrátám.

Preference absolventů škol ze strany zaměstnavatelů není příliš vysoká. Absolventy škol vstupující na trh práce preferuje a přijímá pouze 14 % zaměstnavatelů. Pokud se podíváme na rozdíl mezi jednotlivými ekonomickými sektory, pak zjistíme, že absolventy preferují o něco více zaměstnavatelé v kvartérním sektoru, rozdíl však není nijak výrazný. Většina zaměstnavatelů sice absolventy přijímá, ale nepreferuje (74 %). Přijímání absolventů škol vstupujících na trh práce se v této skupině zaměstnavatelů na základě dalších zjištění (hodnocení kvality absolventů,

Obrázek 10.3: Preference absolventů škol – srovnání v letech 2004–2007 a 2013

Obrázek 10.4: Akcentace praxe mezi zaměstnavateli v jednotlivých ekonomických sektorech srovnání v letech 2004–2007 a 2013

10. Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol

zkušenost s nedostupností pracovní síly) zdá být mnohdy jen jakousi únikovou variantou. V sekundárním sektoru je ve srovnání s terciérem a kvartérem o něco vyšší podíl zaměstnavatelů, kteří absolventy přijímají, ale nepreferují je. Až 12 % zaměstnavatelů nepřijímá absolventy vstupující na trh práce vůbec. Zde se nabízí otázka, zda zaměstnavatelé nemají zájem o absolventy z důvodu jejich nedostatečné praxe, a proto upřednostňují zkušenou pracovní sílu, nebo zda jde o skupinu firem, které obecně nemají potřebu nabírat jakékoliv další pracovníky.

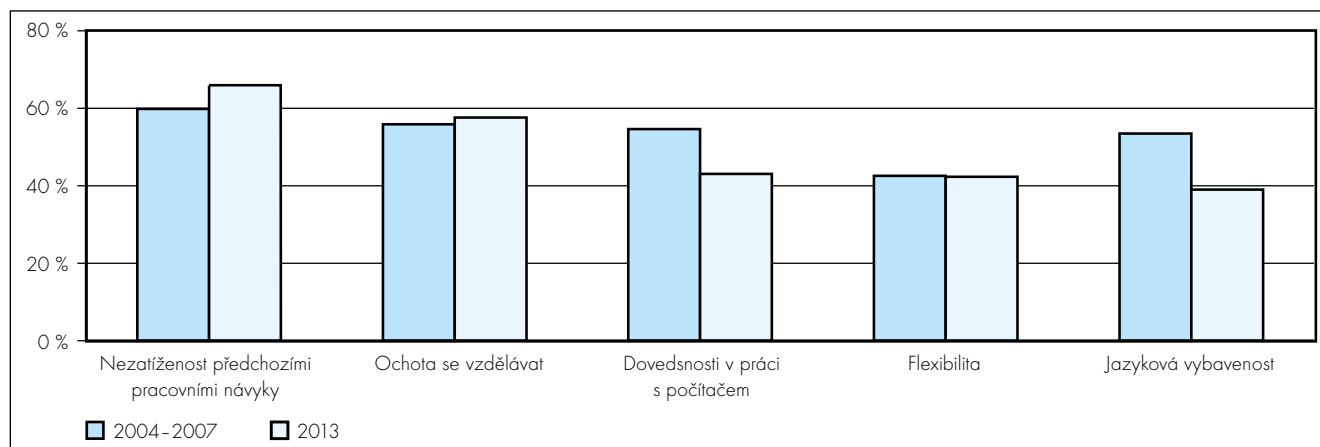
Pokud srovnáme výsledky za období let 2004–2007 a 2013, všimneme si, že v postojích zaměstnavatelů vůči absolventům škol nedošlo k výrazným změnám. Preference absolventů škol jako potenciální pracovní síly jsou si velmi podobné (viz obrázek 10.3).

V souvislosti s preferencí absolventů škol a nabíráním nových pracovníků uvedlo 26 % zaměstnavatelů, že při nabírání nových pracovníků činí mezi absolventem a zaměstnancem s praxí rozdíl. Na praktické zkušenosti se zaměřují především zaměstnavatelé v rámci sekundárního sektoru. Důraz na praxi v sekundárním sektoru je dán samotnou povahou pracovních činností, u nichž se praktické činnosti poměrně často vyžadují. Zaměstnavatelé v terciárním a kvartérním sektoru jsou v tomto ohledu benevolentnější a praxi tolik neakcentují.

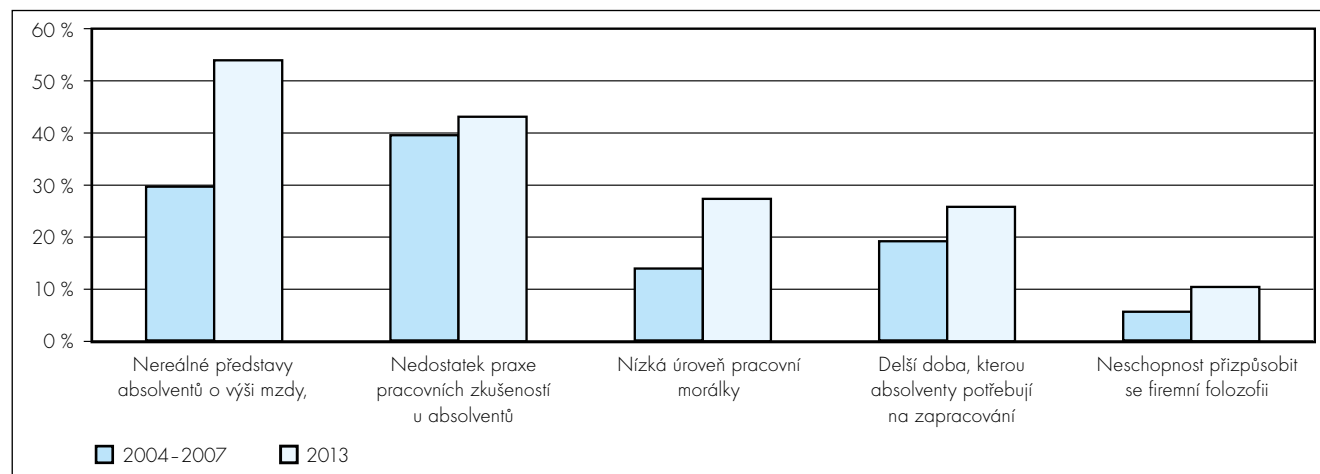
Hlavním důvodem pro zaměstnávání absolventů škol je fakt, že tato skupina není zatížena předchozími pracovními návyky. Dochází tak vlastně k poměrně paradoxní situaci. Na jedné straně je nezatíženost pracovními návyky zaměstnavateli vnímána jako výhoda, jelikož si tak mohou absolventy „zformovat“ sami. Na druhé straně jsou však nerozvinuté pracovní návyky posuzovány jako částečný handicap, protože absolventům škol trvá déle, než se v rámci pracovní pozice „zaběhnou“. Druhým důvodem je vyšší potenciál absolventů z hlediska jejich dalšího vzdělávání, zvyšování své kvalifikace a rozvíjení svých schopností a dovedností. Mezi dalšími důvody zaměstnavatelé uvádějí počítačovou gramotnost a dovednost v práci s počítačem (počítačovou gramotnost zdůrazňují především zaměstnavatelé v kvartérním sektoru), dále je to flexibilita a jazykové dovednosti.

Hlavní bariérou, která omezuje možnosti pracovního uplatnění absolventů z pohledu zaměstnavatelů, je nereálná představa absolventů o výši mzdy, pracovní době a zařazení. Zde je ovšem třeba brát v úvahu fakt, že hovoříme o lidech, kteří na trhu práce zatím nemají prakticky žádné pracovní zkušenosti, pokud odhlédneme od přivýdělků v rámci brigád apod. To, že může mít tato skupina nereálné představy a příliš vysoká očekávání, je tedy celkem pochopitelné. Tato bariéra

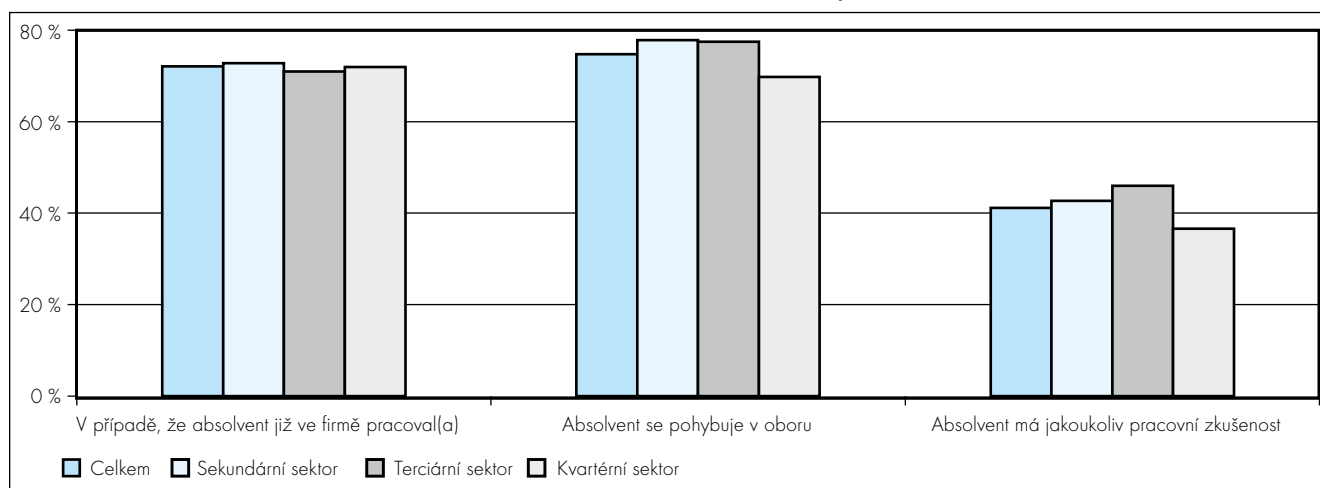
Obrázek 10.5: Hlavní důvody pro zaměstnávání absolventů – srovnání v letech 2004–2007 a 2013

Obrázek 10.6: Bariéry omezující zaměstnávání absolventů – srovnání v letech 2004–2007 a 2013

Obrázek 10.7: Preference absolventů s praxí

by však mohla být poměrně účinně odbourána dialogem mezi oběma stranami a vyjednáváním jak z pozice zaměstnavatele, tak i z pozice uchazeče o pracovní místo. Závažnějším důvodem pro nezaměstnávání absolventů je nedostatek praxe, která je v rámci některých pozic vyžadována, a nedostatek praktických zkušeností u absolventů obecně. Fakt, že je v rámci některých pracovních pozic vyžadována praxe, se týká zejména oborů v sekundárním sektoru. Zaměstnavatelé si zároveň stěžují na nízkou úroveň pracovní morálky absolventů a na delší dobu, která je potřebná pro „zapracování“ absolventa a přivyknutí pracovním návykům.

Jaké jsou preference zaměstnavatelů v rámci samotné skupiny absolventů?

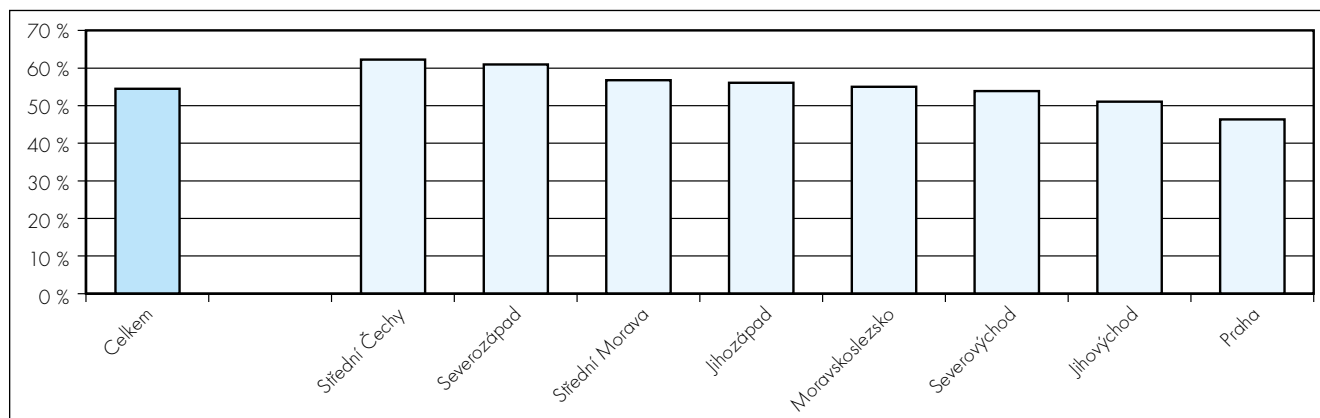
Prvním a pravděpodobně nejdůležitějším faktorem je, zda již absolvent nějaké pracovní zkušenosti má, či nikoliv. Tyto zkušenosti jsou v souvislosti s rozvíjením pracovních návyků a získáváním prvních pracovních zkušeností velmi cenné. Umožňují totiž detailnější náhled do pracovních procesů, firemních struktur a potažmo celé firemní kultury. Druhým důležitým faktorem ovlivňujícím šanci na přijetí je to, zda má absolvent zkušenosti přímo v oboru, ve kterém firma působí.

10.3 Poptávka po oborech na trhu práce a situace absolventů škol

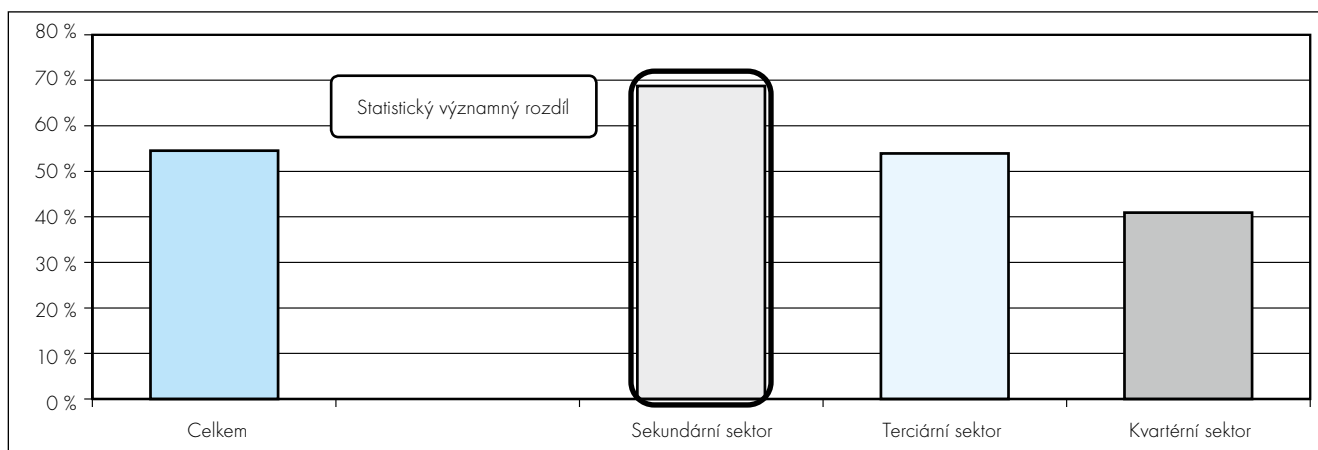
Trh práce můžeme chápat jako neustále se měnící prostředí, které je silně ovlivňováno restrukturalizačními změnami a segmentací, proměnlivým ekonomickým klimatem, technologickými změnami a dalšími procesy, jež určitým způsobem přetváří jeho podobu. Mění se situace na pracovním trhu s sebou nese poměrně vysoké riziko v souvislosti s dostupností pracovní síly v některých oblastech a kvalifikační úrovní pracovníků, která nemusí plně odpovídat požadavkům zaměstnavatelů.

S nedostatkem pracovní síly se potýká přibližně polovina dotázaných zaměstnavatelů. Nízkou dostupností pracovní síly trpí zejména zaměstnavatelé v sekundárním sektoru. Situace v jednotlivých ekonomických sektorech v zásadě kopíruje vývoj vzdělanostní struktury české populace. V rámci sekundárního sektoru převažují zejména osoby s výučním listem, v terciárním sektoru jsou nejvíce zastoupeni lidé s maturitou a výučním listem a v kvartérním sektoru se pohybují především lidé s vysokoškolským vzděláním. V důsledku akcentace vyššího vzdělání ve společnosti a demografickému stárnutí populace se v české společnosti zvyšuje podíl osob s maturitou a vysokoškolským vzděláním. Jelikož podíl osob s vyšším

Obrázek 10.8: Zkušenost zaměstnavatelů s nedostatkem pracovní síly z geografického hlediska

Obrázek 10.9: Zkušenost zaměstnavatelů s nedostatečnou kvalitou pracovní síly

vzděláním stále narůstá, má problém s nedostatkem pracovní síly zejména sekundární sektor. V terciárním a kvartérním sektoru je situace výrazně lepší.

Celkový podíl zaměstnavatelů, kteří se setkali s problémy v souvislosti s dostupností pracovní síly, je v letech 2004–2007 a 2013 přibližně stejný. K výrazným změnám nedošlo ani u zaměstnavatelů v sekundárním sektoru. K mírnému nárůstu v podílu zaměstnavatelů pociťujících nedostatek pracovní síly došlo v případě terciárního sektoru, v kvartérním sektoru je naopak ve srovnání s lety 2004–2007 viditelný pokles.

U kterých skupin oborů pociťují zaměstnavatelé nedostatek pracovní síly nejvíce?

V rámci **sekundárního** šetření byly v roce 2013 nejčastěji zmiňovány skupiny oborů 23 **Strojírenství a strojírenská výroba**, dále 36 **Stavebnictví, geodézie a kartografie**, 26 **Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika**. Pokud se podíváme na nejvíce zmiňované skupiny oborů v rámci šetření z let 2004–2007, situace je prakticky totožná – nedostatek pracovní síly je nejvýrazněji pociťován ve skupině oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba, 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika, 28 Technická chemie a chemie silikátů, 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie, 21 Hornictví, hutnictví a slévárenství.

Z výsledků šetření v roce 2013 v **terciárním** sektoru vyplývá, že je podle zaměstnavatelů nedostatek pracovní síly nejvíce pociťován ve skupině oborů 23 **Strojírenství a strojírenská výroba**, 66 **Obchod** a 65 **Gastronomie, hotelnictví a turismus**. V letech 2004–2007 byla situace obdobná. Jestliže se navíc ještě jednou podíváme v grafu 28 na mírný nárůst zaměstnavatelů v terciárním sektoru, kteří mají zkušenost s nedostatkem pracovní síly, jedná se většinou právě o zaměstnavatele v rámci skupin oborů 66 Obchod a 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus.

Zaměstnavatelé v **kvartérním** sektoru vnímají nedostatek pracovní síly především ve skupině oborů 26 **Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika**, 75 **Pedagogika, učitelství a sociální péče** a ve skupině oborů 23 **Strojírenství a strojírenská výroba**. Pokud se podíváme na situaci v letech

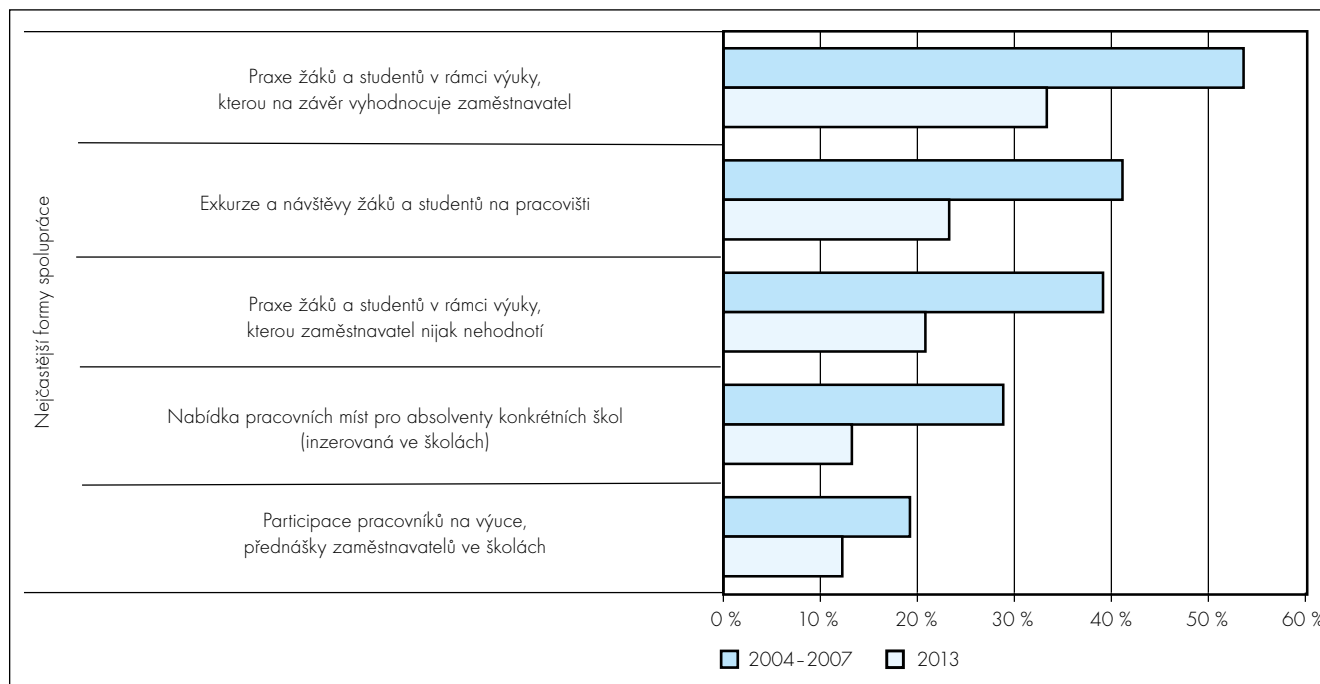
2004–2007, nejčastěji se zmiňují prakticky stejné skupiny oborů.

Vzhledem k podobnosti výsledků za roky 2004–2007 a 2013 ve výčtu skupin oborů, kde je nedostatek pracovní síly pociťován nejvíce, se zdá, že jde o skupiny oborů, v nichž je nedostatek pracovní síly pociťován spíše tradičně. Tyto skupiny oborů nejsou považovány za perspektivní, absolventi zmíněných oborů proto v častých případech pracují ve zcela jiné oblasti. Významnou roli zde hraje také snižující se počet studentů v těchto oborech, a to v důsledku preference odlišné oborové profilace a dopadu demografického stárnutí populace na sílu jednotlivých ročníků v rámci střední úrovně vzdělávání.

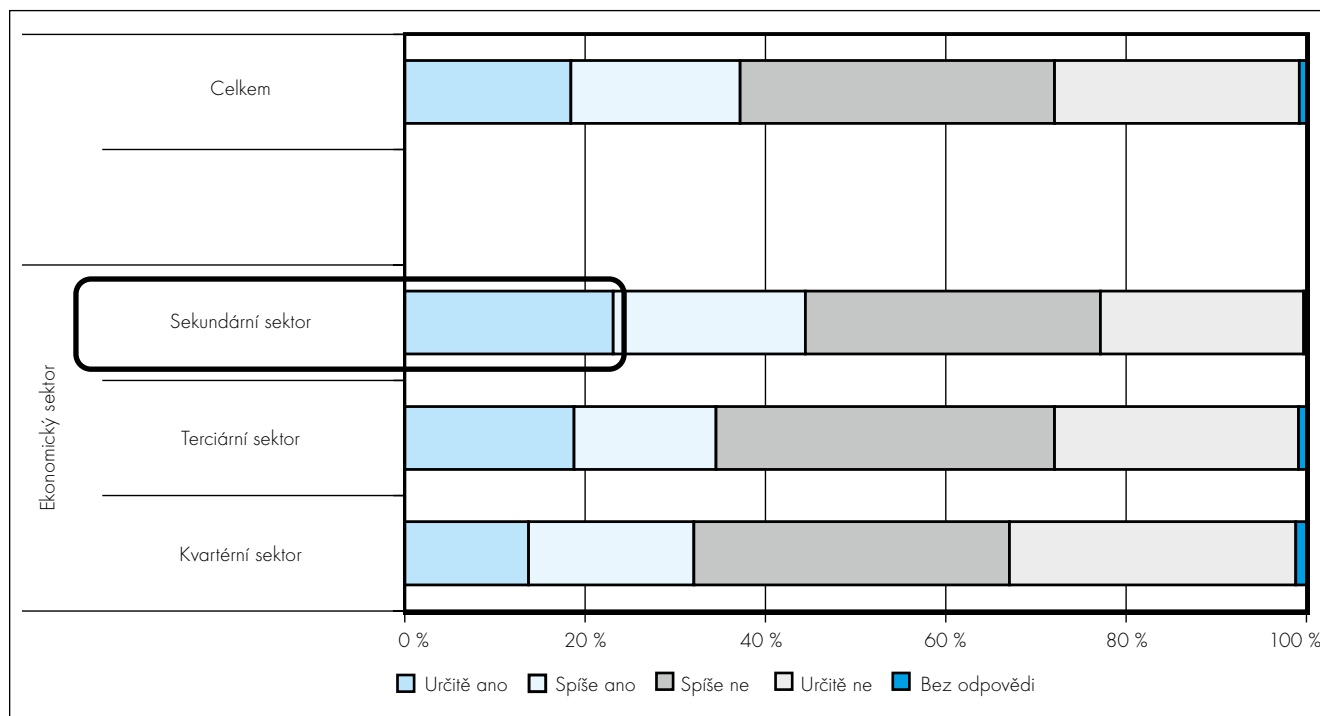
Zaměstnavatelé od škol očekávají úzce vyprofilované absolventy pro konkrétní pracovní pozice, které potřebují obsadit a které na trhu práce poptávají. Zaměstnavatelé tak poněkud ignorují skutečnost, že vzdělávací instituce tu nejsou proto, aby připravily jedince pouze na vykonávání konkrétní pracovní pozice, ale že mají lidem dodat širší odborný základ potřebný pro budoucí fáze jejich profesního života. Role vzdělávacích institucí neleží pouze v přípravě k vykonávání profese, ale i v přípravě pro budoucí život. Absolventi tak dostávají soubor vědomostí a schopností, na jejichž základě se mohou dále rozvíjet a zvyšovat svou kvalifikaci. Pokud by byli absolventi připravováni na konkrétní pracovní pozice, jejich možnost uplatnění na trhu práce by byla logicky poměrně omezená. Vzdělávací dráhu nelze omezovat pouze na formální vzdělávání. Vzdělání je třeba chápat v prizmatu celoživotního vzdělávání a učení, které probíhá ve většině etap života jedince.

Zvyšování kvalifikace nespadá do pole působnosti pouze formálního vzdělávání, ale naopak by mělo být podporováno zaměstnavateli, případně zajišťováno prostřednictvím neformálního vzdělávání. Toho lze dosáhnout podporou celoživotního vzdělávání a nástrojů neformálního vzdělávání ke zvýšení flexibility pracovní síly a její schopnosti reagovat na měnící se požadavky zaměstnavatelů na trhu práce. Zároveň by měla být posílena komunikace a vazby mezi zaměstnavateli a vzdělávacími institucemi zajišťujícími formální vzdělávání. Míra participace zaměstnavatelů na odborném vzdělávání žáků v rámci výuky na školách není nikterak velká. Dominantní

Obrázek 10.10: Spolupráce zaměstnavatelů se školami – srovnání v letech 2004–2007 a 2013

Obrázek 10.11: Očekávané zlepšení situace na trhu práce z pohledu zaměstnavatelů v příštích pěti letech (v grafu znázorněná míra souhlasu s touto prognózou)

formou spolupráce je realizace odborného výcviku či praxe ve firmě, což představuje pozitivní prvek z hlediska zvýšení šance absolventů na uplatnění na trhu práce. Praxe ve firmě je z hlediska srovnání situace v jednotlivých sektorech upřednostňovaná zejména zaměstnavateli v sekundárním sektoru. Varovné je, že třetina dotazovaných zaměstnavatelů se školami žádným způsobem nespolupracuje – především se to týká

zaměstnavatelů ze sekundárního a terciárního sektoru. Pokud již zaměstnavatel nějakým způsobem kooperuje, jedná se především o firmy s vysokým obrátem (300 mil. a více).

Jestliže se podíváme na časové srovnání výsledků s roky 2004–2007, všimneme si, že v konkrétní spolupráci se školami dochází k útlumu. K poklesu došlo u všech nejčastěji zmiňovaných forem spolupráce zaměstnavatelů se školami.

11. Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání

Situace absolventů škol z hlediska jejich uplatnitelnosti na trhu práce není z pozice zaměstnavatelů vnímána nikterak optimisticky. Absolventi nejsou podle zaměstnavatelů dostatečně připraveni na vykonávání profese v rámci nabízených pracovních pozic. Zaměstnavatelé vnímají nedostatečnou připravenost absolventů škol často v prizmatu kompetencí, které jsou pro ně důležité. Tuto situaci nijak neulehčují aktuální podmínky na trhu práce a nepříznivá ekonomická situace, jejíž dopady česká společnost pocítuje nejen v rámci profesního života. Pokud se však měli zaměstnavatelé vyjádřit k tomu, zda má na uplatnitelnost a přijímání absolventů do firem vliv

ekonomická krize, pouze 37 % s tímto tvrzením souhlasilo – v uvedené skupině jsou nadprůměrně zastoupeni především zaměstnavatelé ze sekundárního sektoru, kterých se problematika uplatnitelnosti absolventů a dostupnost pracovní síly dotýká nejvíce. Zhruba 62 % zaměstnavatelů vnímá problém uplatnitelnosti absolventů škol spíše v rovině jejich připravenosti a z hlediska míry osvojení klíčových kompetencí, které jsou pro zaměstnavatele poptávající pracovní sílu důležité.

Co se týče prognóz z hlediska uplatnitelnosti absolventů v příštích pěti letech, jsou zaměstnavatelé poměrně skeptičtí (viz obrázek 10.11).

11. Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání

Tato kapitola se věnuje určení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání v průběhu několika let. Hodnocením shody posuzuje využití kvalifikace absolventů nejen z hlediska úrovně dosaženého vzdělání, ale i z hlediska vhodnosti absolvovaného vzdělání pro výkon příslušného zaměstnání. Zahrnuti jsou rovněž informace z druhého úhlu pohledu, tj. jaké vzdělání mají pracovníci jednotlivých zaměstnání.

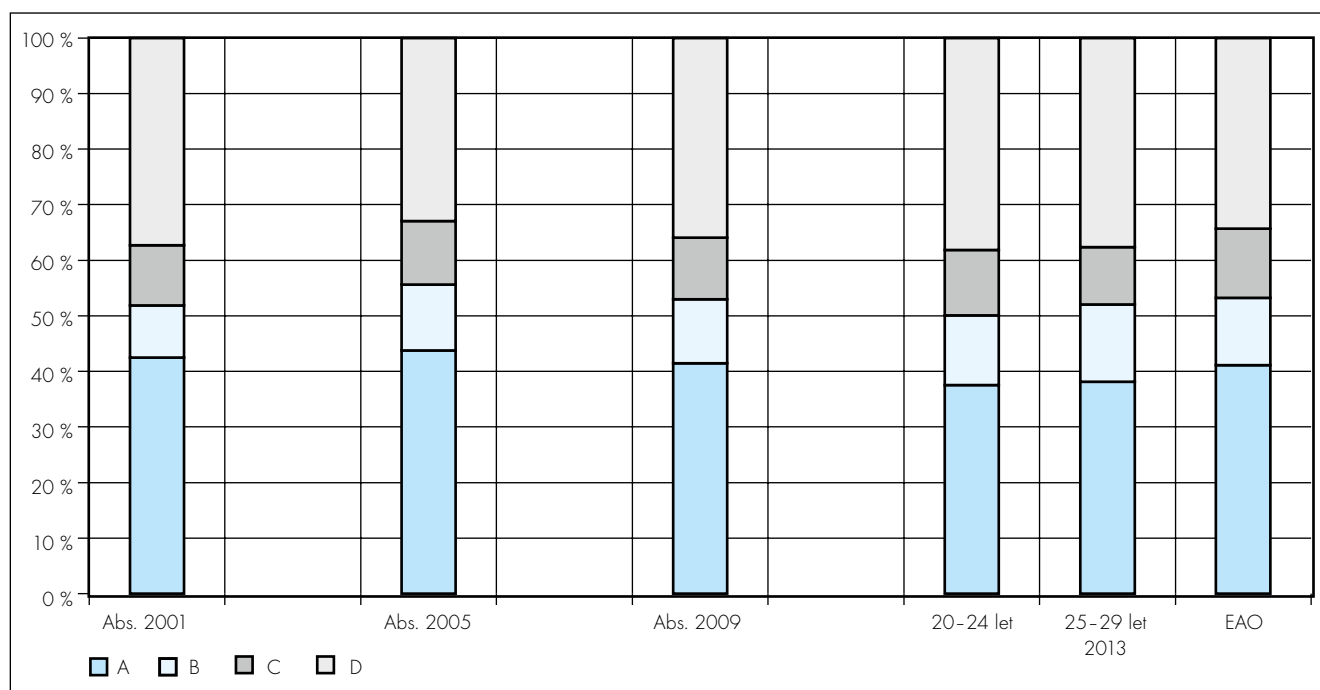
11.1 Shoda získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání

Výstupy z hodnocení shody v roce 2013 ukazují, že ve všech sledovaných ekonomicky aktivních obyvatel (EAO) s ukončeným středním vzděláním (vyučení a maturanti OV)

jich **41 % pracuje na pozicích v úplné shodě** se svým dosaženým vzděláním, dalších 12 % v částečné shodě (tj. využívá svoji kvalifikaci jenom částečně) a 13 % v dílčí neshodě. Poměrně vysoký, **34%** podíl EAO s ukončeným středním vzděláním **pracuje na pozicích**, které lze hodnotit, že jsou **v hrubé neshodě** se získanou kvalifikací a vzděláním (tj. absolventi dokončené vzdělání a kvalifikaci ze středního odborného vzdělání ve svém zaměstnání vůbec nevyužívají). Rozdíly mezi mladými absolventy a všemi EAO jsou v řádu několika procentních bodů.

Z hlediska vývoje shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání je zajímavé srovnání s rokem 2001 ve dvou hlavních kategoriích hodnocení shody – úplné shody a hrubé neshody. Podíl mladých lidí (20–29 let), kteří pracují na pozici

Obrázek 11.1: Celkové hodnocení shody absolventů středního odborného vzdělávání a všech EAO (2001, 2005, 2009 a 2013; v %)

A – úplná shoda, B – částečná shoda, C – dílčí neshoda, D – hrubá neshoda

cích vyhodnocených tak, že jsou v úplné shodě se získaným vzděláním, v daném zkoumaném období 2001 až 2013 poklesl na úroveň 38 %, a to zejména v posledním čtyřletém období. U hrubé neshody se v dlouhodobém vývoji odrážejí vlivy ekonomické a hospodářské - podíl 20-29letých, kteří pracují na pozicích v hrubé neshodě se svým získaným vzděláním, se opětovně navýšil na 38 % (v roce 2005 jenom 33 %). Vývoj podílu ve dvou hlavních kategoriích hodnocení shody tedy naznačuje spíše negativní směr ve vývoji uplatnění absolventů středního odborného vzdělávání z hlediska využití jejich kvalifikace a získaného vzdělání při uplatnění na trhu práce.

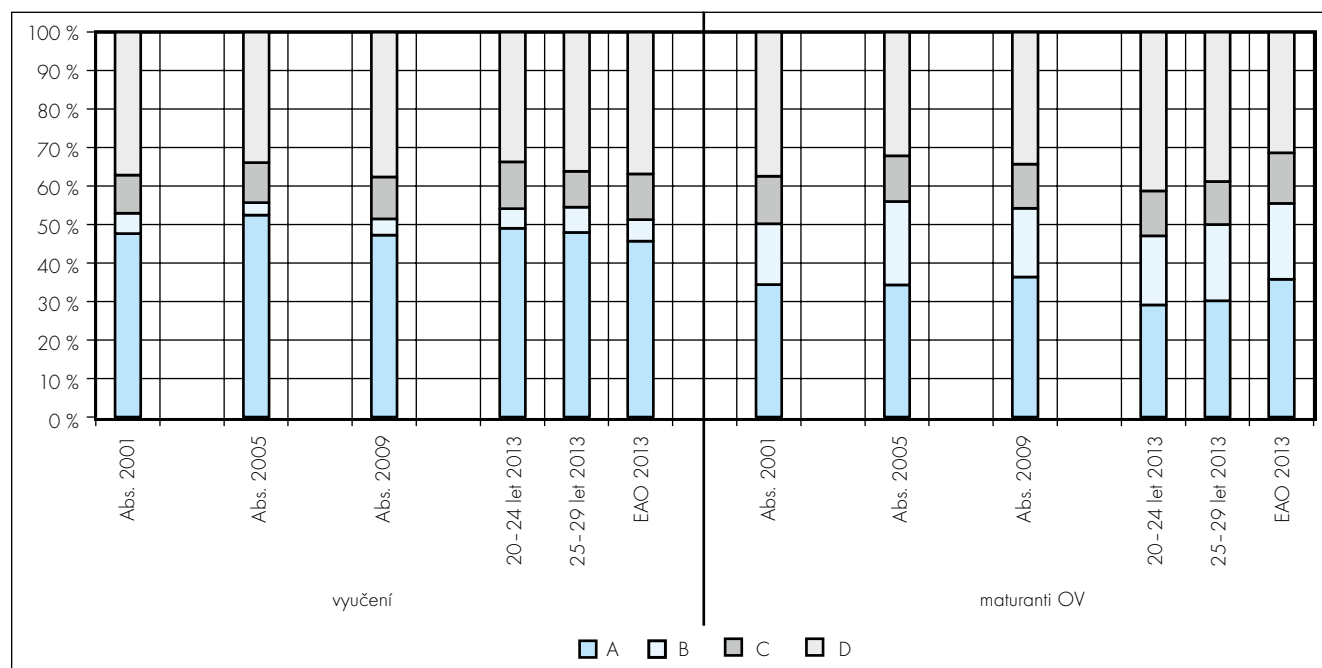
Rozdělení absolventů **podle kategorií vzdělání** přináší další rozměr našemu hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání (obrázek 11.2). Mezi maturanty a vyučenými jsou výrazné rozdíly zejména ve dvou kategoriích - úplné shody a částečné shody. V další důležité kategorii, hrubé neshodě, jsou na tom v řadách mladých lidí (20-29letých) o něco hůře maturanti OV ve srovnání s vyučenými, ale ve srovnání všech (EAO) to neplatí, situace je naopak obrácená.

Vyučení dosahují poměrně vysokých hodnot úplné shody (46 %), na druhé straně je vysoký také podíl těch, kteří pracují v hrubé neshodě se svým získaným vzděláním (37 %). Jenom malá část vyučených absolventů pracuje na pozicích, které jsou mezi tím, na pozicích, které částečně nebo okrajově souvisejí s dosaženým středním vzděláním. Mezi mladými absolventy (20-24 a 25-29 let) a celkem vyučených EAO jsou jenom malé rozdíly, navíc mladí se v o něco větší míře uplatňují v zaměstnáních, které jsou v úplné shodě s jejich získaným vzděláním.

Maturanti OV (absolventi středního vzdělávání s MZ a odborným výcvikem - kateg. LO a absolventi středního vzdělávání s MZ - kateg. M) se uplatňují v souladu se svou úrovní dosaženého vzdělání a se svou kvalifikací v úplné shodě jenom v 36 %, ovšem vysoký podíl maturantů OV se uplatňuje na pozicích, které je zařazují do kategorie částečné shody (20 %), což je umožněno širší přípravou v maturitních oborech středního odborného vzdělání. Hrubou neshodu vzdělání a zaměstnání vykazuje 31 % všech maturantů OV. Mladí absolventi ve věku 20-24 i 25-29 let jsou na tom ale značně hůře (zejména v kategorii hrubé neshody). Také ve srovnání s mladými absolventy s výučním listem je jejich pozice horší - značně méně se jich uplatnilo v zaměstnání, které by bylo v úplné shodě se získaným vzděláním a kvalifikací. Zdá se, že i absolventi maturitních oborů středního odborného vzdělání nemají zrovna lehkou pozici na trhu práce, pokud mají zájem o uplatnění v oboru. Situace se podle srovnání s předchozími lety v posledním období pod vlivem ekonomické krize zhoršila.

Nejvýznamnější skupinou oborů vzdělání u vyučených je **Strojírenství a strojírenská výroba** - třetina všech EAO s ukončeným středním vzděláním s výučním listem patří do této skupiny oborů, u absolventů je tento podíl stejný. Vyučení z této skupiny oborů mají vysokou míru úplné shody - **57 %**, 25-29letí absolventi dokonce **66 %** (nejvíce ze sledovaných skupin vzdělání). Mají zároveň nízké podíly v dalších stupních škály hodnocení shody - částečné shody, dílčí neshody a v hrubé neshodě jsou rekordmani - mají ji nejvyšší ze všech hodnocených oborů vzdělání. Ukazuje to na dobré možnosti uplatnění značné části strojírenských profesí na trhu práce.

Obrázek 11.2: Celkové hodnocení shody absolventů středního odborného vzdělávání a všech EAO podle kategorií vzdělání (2001, 2005, 2009, 2013; v %)

A - úplná shoda, B - částečná shoda, C - dílčí neshoda, D - hrubá neshoda

Velice dobrá situace hodnocení shody z hlediska podílu EAO pracujících v úplné shodě se svým vzděláním je také v oboru **Osobní a provozní a služby** – 59 %, což je nejvíce ze všech sledovaných skupin oborů. U mladých absolventů (20–24letých) není situace tak dobrá – z jejich řad jenom 35 % pracuje ve shodě se svým vzděláním a 33 % v hrubé neshodě. Početně se ale jedná spíše o menší skupinu oborů, hodnocení je tedy méně průkazné. Ukazuje to na potíže mladých absolventů naprosto převažujícího oboru Kadeřník nalézt odpovídající zaměstnání, postupně však uplatnění nalézají.

Na druhém konci jsou obory, ve kterých je podíl těch, co pracují v úplné shodě se svým vzděláním, velice nízký. Nejhorší jsou na tom vyučení ve skupině oborů **Umění a užité umění**, jenom 8 % z nich pracuje v zaměstnáních, kde plně využívají své dosažené vzdělání. Špatná situace je i ve skupině oborů **Technická chemie a chemie silikátů** (26 %). Obě jmenované skupiny oborů jsou ale málo četné, jejich hodnocení z hlediska reprezentativnosti (věrohodnosti) dat je obtížné. Z četnějších skupin oborů je špatná situace z hlediska nízkého podílu pracujících v úplné shodě se svým vzděláním a kvalifikací ve skupinách oborů **Textilní a kožedělná výroba** (21 %) a také **Zemědělství a lesnictví** (24 %).

Nejvyšší podíl maturantů OV pracujících v úplné shodě se svým vzděláním je u maturantů skupiny oborů **Osobní a provozní služby** (69 %), jedná se ale o málo četnou skupinu oborů z hlediska počtu EAO. Velice příznivá situace je již tradičně ve skupině **zdravotnických oborů**, až 67 % EAO pracuje v zaměstnáních, která plně odpovídají jejich kvalifikaci. Jejich podíl ve srovnání s předešlými šetřeními je o něco nižší (73 % v roce 2005, 72 % v roce 2009). Mladí maturanti zdravotnických oborů jsou na tom mnohem hůře než celek EAO – pouze 40 % z 20–24letých pracuje zcela ve shodě se svým zaměstnáním, na druhé straně ale až 61 % 25–29letých (což je nejvíce ze všech skupin oborů vzdělání). Vysoký podíl EAO pracujících v úplné shodě souvisí se specifícností zdravotnických oborů a s nedostatkem pracovníků ve zdravotnictví. Z početnějších skupin oborů dosahují relativně vysoké hodnoty úplné shody i maturanti oborů **Ekonomika a administrativa** – 55 % EAO, nicméně její podíl ve srovnání s předešlým šetřením poklesl (z 61 %). Vysokých hodnot dosahují i maturanti skupin oborů **Pedagogika, učitelství a sociální péče** (47 %), **Obchod** (46 %) a také **Gastronomie, hotelnictví a turismus** (43 %).

Na druhém konci jsou naopak skupiny oborů, které dosahují nízkých hodnot úplné shody. Z tohoto hlediska jsou na tom nejhorší, stejně jako u předešlého šetření, maturanti skupiny oborů **Textilní a kožedělná výroba**. Jenom minimální počet EAO (9 %) se uplatňuje ve shodě se svým vzděláním, což souvisí s vývojem odvětví v posledních dvou desetiletích u nás (podrobněji viz výše popis situace u vyučených). Nepříznivou situaci lze vnímat i u dalších oborů vzdělání – u **strojírenských** 12 %, **hornických** 12 % a **potravinářských** 16 % úplné shody. Ve strojírenských oborech je podíl 20–24letých absolventů pracujících v úplné shodě 12 %, 25–29letých 16 %, je to o něco více než při hodnocení shody v roce 2005.

Celkové hodnocení vybraných skupin oborů – vyučení

Strojírenství a strojírenská výroba – z celkového hlediska je ve strojírenských oborech **nejpříznivější situace z hlediska hodnocení uplatnitelnosti absolventů na základě shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání**. Až téměř 57 % EAO (u absolventů ve věku 25–29 let je tento podíl ještě vyšší – 66 %) vyučených ve strojírenských oborech pracuje na pozicích v úplné shodě se svým vzděláním. Vyučení v těchto oborech mají také nejnižší hodnoty hrubé neshody, jenom kolem 21 %.

Na základě těchto výsledků lze tedy říci, že právě absolventi strojírenských oborů zůstávají v nejhojnější míře věrní svému vyučení a vykonávají práci, na kterou mají kvalifikaci. A to nejenom v době těsně po ukončení školy, ale i po celou dobu svého profesního života. Poměrně dobrou pozici absolventů strojírenských oborů na trhu práce potvrzuje i fakt, že tiito absolventi vykazují dlouhodobě ve všech kategoriích vzdělání nezaměstnanost výrazně nižší, než je průměr všech absolventů v jednotlivých kategoriích.

Strojírenství je tradičním odvětvím českého průmyslu a největším zaměstnavatelem. Strojírenské obory zahrnují celkovou škálu profesí od automechaniků, mechaniků různých strojírenských zařízení přes montéry a zámečníky až po hodináře. Na základě jiných zdrojů informací je zřejmé, že některé profese jsou na tom z hlediska uplatnění absolventů lépe. Mezi ty zařazujeme např. automechaniky – mají vysokou míru identifikace s oborem a značný zájem jako automechanici skutečně pracovat. Zájem se projevuje i na velkém počtu přihlášených o studium oboru na středních školách.

Určitou dlouhodobou slabinou českého strojírenství je to, že je až příliš orientováno na dodávky komponentů nebo jednotlivých strojů pro generální dodavatele. Pro úspěšný boj s rostoucí konkurencí je potřeba zvládnout rostoucí nároky na profese a kvalifikace na všech úrovních – pro vyučené pracovníky jde především o lepší zvládnutí nových technologií.

Stavebnictví, geodézie a kartografie – uplatnění EAO z hlediska shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání můžeme hodnotit jako velice dobré. Až 56 % z nich pracuje na pozicích v úplné shodě se svým dosaženým vzděláním (u absolventů, resp. mladých lidí je podíl pouze o něco nižší) a 32 % naopak v hrubé neshodě.

Stavebnictví je jedním z odvětví, která přetrvávající ekonomická krize zasáhla výrazněji. Poklesla stavební výstavba, výrazný útlum bytové výstavby se projevil až později, v první etapě recese se dokončovala započatá výstavba, výrazně ubylo nově zahajované výstavby a také vydaných stavebních povolení. Hospodářská krize značně zasáhla i administrativní a průmyslovou výstavbu.

Podle vyjádření zaměstnavatelů se stavebnictví dlouhodobě potýká také s problémem nedostatku kvalifikovaných pracovníků. Problémem je pokles zájmu mladých lidí o kvalifikované profese, které zajišťují hrubou stavbu, i ty zaměřené na dokončovací práce – malíř, pokrývač, podlahář, sklenář, instalatér i elektrikář. Absolventi příslušných oborů vzdělání se uplatňují v jiných oborech, nevyhovuje jim relativně nižší mzdová úroveň, která je pro zahraniční pracovníky (uplatňující se zejména jako stavební dělníci) naopak motivující a přitažlivá.

Obchod – tato skupina oborů je specifická vysokými hodnotami úplné shody i hrubé neshody. Vyplyvá to z užšího záběru profesí – pokud absolventi nehledají nebo nenajdou uplatnění v oboru, jenom těžko se můžou uplatnit v příbuzném oboru, protože těch je málo. V případě nezájmu nebo nenalezení pracovního místa pracují tedy ve zcela jiném oboru. V úplné shodě pracuje 45 % EAO, u mladých 25–29letých je tento podíl vyšší (58 %). V hrubé neshodě se svým vzděláním pracuje téměř polovina všech vzdělaných v této skupině oborů.

Absolventi uvedené skupiny oborů nacházejí uplatnění především v maloobchodě a velkoobchodě. Poklesl sice počet malých prodejen, na druhé straně vyrostlo velké množství nákupních center. Počet pracovních míst neklesá ani v období krize, předtím výrazně rostl. Ve specializovaných prodejnách se uplatňují vzdělání v oboru, vyžadují se vyšší znalosti produktů a odborné poradenství. Zaměstnanci na tyto pozice produkují i obory s obchodním a ekonomickým zaměřením, ti se ale spíše uplatňují na vyšších pozicích. Na pokladnách hypermarketů a supermarketů se vyšší znalosti nevyžadují, zaměstnávají se zde pracovníci na částečné či zkrácené úvazky, brigádníci, často vzdělání ve zcela odlišných oborech.

Textilní a kožedělná výroba – v této skupině oborů je situace z hlediska hodnocení shody nepříznivá. Vysoký podíl EAO pracuje na pozicích, které zcela neodpovídají jejich vzdělání a kvalifikaci, tj. jsou v hrubé neshodě se vzděláním (až 61 %), a jenom 21 % pracuje v úplné shodě, což je po uměleckých oborech nejméně.

Na trhu práce je výrazně vyšší počet osob se vzděláním v textilních, oděvních a kožedělných oborech, než je počet pracovních míst. Tato odvětví průmyslu mají u nás dlouhodobou tradici, v minulosti zaměstnávala mnohem více lidí. V devadesátých letech nastal útlum v textilní a kožedělné výrobě, mnoho výrob bylo zcela uzavřeno, část omezila svoji výrobu. Starší pracovníci jsou často nuceni se překvalifikovat. S tím souvisí výrazný pokles zájmu o studium v těchto oborech a výrazný pokles produkce absolventů. Neatraktivní je i nižší mzdová úroveň. Naše výroba čelí vysokému konkurenčnímu tlaku z východní Asie, odkud se dovážejí levné výrobky produkované v zemích s mnohem levnější pracovní silou. U nás má perspektivu především produkce výrobků zaměřených pro určitý segment trhu se zachováním vysoké kvality. V kožedělné výrobě zejména výroba malých sérií v malých progresivních firmách.

Gastronomie, hotelnictví a turismus – situaci v této skupině oborů lze hodnotit jako průměrnou (ve srovnání s jinými skupinami oborů). V úplné shodě se svým vzděláním pracuje 45 % všech EAO, naopak v hrubé neshodě 39 %. Jejich pracovní zařazení tedy buď plně odpovídá, nebo naopak vůbec neodpovídá jejich úrovni získaného vzdělání a kvalifikaci.

Pro toto odvětví jsou zcela typické sezonní a dočasné práce, práce na částečný úvazek a práce na směny. V současné době je v odvětví problémem s vyšší nezaměstnaností absolventů studijních oborů kuchař a číšník (resp. servírka). Je to částečně ovlivněno nesouladem mezi zaměřením výuky a požadavky zaměstnavatelů, navíc úroveň mzdové nabídky zaměstnavatelů a pracovní podmínky odrazují absolventy od práce v oboru. Uplatňují se zde v hojně míře nekvalifikovaní (často i zahraniční) pracovníci.

Odvětví *Gastronomie, hotelnictví a turismus* se na začátku devadesátých let po otevření hranic ocitlo na prahu nové etapy ve vývoji a směřování. Přílivová vlna zahraničních návštěvníků zvýšila poptávku po těchto službách. Rostla i poptávka po službách cestovního ruchu. Následně poptávka po těchto službách poklesla vlivem ekonomické krize.

Změnám v životním stylu a návycích spotřebitelů se přizpůsobují i poskytované služby – v prvním období došlo k rozmachu např. podniků poskytujících rychlé občerstvení, k nárůstu počtu ubytovacích zařízení. V hotelnictví a turismu se nyní pozornost zaměřuje na zdokonalování a rozšíření nabídky doprovodných služeb a programů (fitness centra, půjčovny sportovního nářadí, kurzy jízdy na koni atd.). Budoucnost je ve vzájemné spolupráci turistických oblastí, rozvoji a atraktivnosti nabídky či moderních trendech propagace a vztahů ke klientům. V gastronomii je výrazným trendem kvalita a zároveň rychlost, jedinečnost. To vyžaduje kromě výběru kvalitních surovin zejména velmi dobré pracovníky v obsluze, kteří umějí informace správně vyhodnotit, zpracovat a předat klientům.

Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika – v elektrotechnických oborech je situace z hlediska hodnocení uplatnitelnosti absolventů na základě shody spíše nepříznivá. Je zde vysoký podíl těch, kteří pracují v hrubé neshodě (49 %), ale také dost vysoký podíl těch, co pracují naopak v úplné shodě (37 %). Ve srovnání s předešlým šetřením se situace o něco zhoršila.

Odvětví elektrotechniky zaznamenalo na přelomu tisíciletí velké strukturální změny. Došlo k útlumu v oblasti výroby součástkové základny a investice směřovaly do staveb montážních hal, kde se montují výrobky ze zahraničních dílů. Nyní v poptávce po kvalifikovaných dělnících elektrotechnických oborů dochází na trhu práce k obratu, který výrazně urychlila hospodářská krize. Dříve rychle rostoucí poptávka se ke konci roku 2008 zcela zastavila a od počátku roku 2009 začaly podniky s propouštěním, které postihlo zejména dělnické profese. Poptávka po dělnících se bude i nadále snižovat, což je ovlivňováno „novými“ strukturálními změnami v elektrotechnickém průmyslu, které povedou k omezování montážních výrob. Z dlouhodobého hlediska se očekává, že se začnou více prosazovat služby a výzkum na úkor výroby, informační technologie na úkor mechatronických komponentů a nové technologie.

Osobní a provozní služby – méně četná skupina oborů, ale podle výsledků hodnocení shody mají absolventi výhled na uplatnění v oboru v úplné shodě se svým vzděláním velmi dobrý. Až 59 % EAO vzdělaných v této skupině oborů pracuje na pozicích zcela ve shodě se svým vzděláním, absolventů ale jenom 35 %. Jedná se ovšem o širokospektrální skupinu profesí.

Tento typ služeb nepodléhá příliš novodobým strukturálním změnám v ekonomice a poptávka po nich se z dlouhodobého hlediska zvyšuje. Služby také nejsou centralizované, jsou rozmístěné poměrně rovnoměrně po celém území. Důležitým faktorem jsou i poměrně nízké náklady při vstupu do podnikatelských aktivit tohoto druhu. Poptávka po těchto službách roste, vyhlídky na uplatnění v oboru jsou poměrně dobré. Krátkodobě zaměstnanost negativně ovlivňuje hospodářská krize.

Celkové hodnocení vybraných skupin oborů – maturanti OV

Ekonomika a administrativa – z hlediska shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání je situace v této skupině oborů dobrá. Podíl EAO pracujících na pozicích v úplné shodě se svým vzděláním je vysoký, až 55 %. U mladých absolventů (20–29letých EAO) je podíl mnohem nižší (35 %) a až polovina z nich pracuje naopak na pozicích, kterým neodpovídá dosažené vzdělání. Ukazuje to určitou přeplněnost trhu práce absolventy ekonomických oborů a problémy části absolventů s uplatněním.

Tato skupina oborů vzdělání je nejčetnější z hlediska počtu absolventů končících střední odborné vzdělávání s maturitní zkouškou. Nárůst počtu míst na středních školách (a nárůst počtu absolventů) vyvolala změna ekonomických a společenských poměrů na začátku 90. let minulého století, která výrazným způsobem ovlivnila vývoj ve všech ekonomických činnostech. Vznikla celá řada nových služeb a produktů, změnily se požadavky na odbornost pracovníků a celkové fungování a organizaci ve firmách a institucích působících v této oblasti i podmínky a fungování trhu obecně. Výrazným způsobem se změnila i organizační a personální struktura, zejména v organizacích se zahraničními vlastníky. Významným mezníkem byl i vstup do Evropské unie.

Absolventi ekonomických oborů středních škol nacházejí uplatnění jako kancelářští pracovníci, účetní, odborní referenti, bankovní poradci apod. V důsledku hospodářské krize jsou právě tyto administrativní profese často cílem „zeštíhlování“. Rozvoj elektronizace služeb, veřejné správy i zdravotnictví představuje také určité omezení pro budoucí uplatnění těchto pracovníků. Absolventů s vhodným profilem vzdělání je na trhu práce dostatek. Nadále se budou zvyšovat požadavky na odbornou kompetenci ve vybraných činnostech, nároky na kvalitu pracovníků a důraz na lepší práci s klienty. Lze očekávat, že s postupem času budou i na tyto pracovní pozice stále častěji přijímáni absolventi VŠ a VOŠ (na trhu práce je jich dostatek).

Strojírenství a strojírenská výroba – situace v uplatnění absolventů maturitních oborů na trhu práce z hlediska hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání je zdánlivě špatná (u vyučených je situace naopak velice dobrá). Jenom 12 % EAO pracuje v úplné shodě se svým získaným vzděláním, ovšem 64 % EAO pracuje v částečné shodě nebo dílčí neshodě. Maturitní obory jsou koncipovány „široce“ a připravují absolventy tradičně pro velmi široké (univerzální) uplatnění, které však není hodnoceno jako „úplná shoda“, protože hodnotitelé považují za úplnou shodu uplatnění těchto absolventů v konstrukčních a technologických činnostech; proto je podíl pracujících v úplné shodě tak nízký.

Skupina strojírenských oborů zahrnuje přípravu na širokou paletu pracovních pozic. Po skupině oborů Ekonomika a administrativa je tato skupina druhá nejčetnější z hlediska počtu absolventů. Pokles zaměstnanosti je hrozbou pro pracovníky s nízkou kvalifikací a ty, kteří byli pro zaměstnání v odvětví jen krátkodobě vyškoleni a mají malý základ pro profesní postup a zvyšování kvalifikace. Šance těchto absolventů na získání uplatnění v oboru se dlouhodobě mírně zhoršují. Na druhé straně jsou pozice, kterým se bude dařit dobře – pracovníci

konstrukce, technologie a design, nejlépe s kombinovanými znalostmi v oblasti strojírenství / slaboproudá elektrotechnika / ICT (tam však bude často potřebná vysokoškolská kvalifikace). V těchto profesích je dlouhodobý a velice dobrý potenciál pro uplatnění.

Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika – z hlediska hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání lze hodnotit uplatnění absolventů elektrotechnických oborů jako méně příznivé – jenom 27 % EAO pracuje na pozicích v úplné shodě se svým vzděláním. Podobně jako ve strojírenských oborech i zde je vysoký podíl těch, kteří se uplatňují na pozicích, které jenom částečně odpovídají jejich kvalifikaci, tj. v částečné shodě (34 % EAO). Z hlediska úplné shody jsou na tom 20–24letí absolventi lépe než EAO (32 % jich pracuje ve shodě se vzděláním).

Velké strukturální změny zasáhly i odvětví elektrotechniky. Část výroby, která nebyla konkurenceschopná, zanikla. Byly realizovány investice velkých zahraničních firem formou realizace projektů na tzv. zelené louce nebo získáním podílu v existujících firmách a následnými investicemi do nových technologií. Vznikla nová centra elektrotechnické a elektronické výroby. V elektrotechnice a elektronice se nyní projevuje vliv hospodářské krize a pozastavení přílivu zahraničních investic vlivem hospodářské krize.

V některých regionech se projevuje nedostatek mladých kvalifikovaných techniků a zejména pracovníků v oblasti IT. Nároky na odbornou způsobilost rostou a mění se v čase. Problém s uplatněním by neměl hrozit zejména u pracovníků s kombinovaným elektrotechnickým a strojírenským vzděláním. Zvyšování kvalifikace tímto směrem je v této profesní skupině zárukou dlouhodobé perspektivy.

Zdravotnictví – z hlediska hodnocení shody zaměstnání a získaného vzdělání má tato skupina oborů jednoznačně **nejpříznivější výsledky hodnocení**. Až 67 % EAO pracuje v úplné shodě se svým vzděláním, se svou kvalifikací ze střední školy. Zároveň má zdravotnictví i nejnižší podíl těch, kteří pracují v hrubé neshodě. Také u 25–29letých absolventů jsou výsledky velice příznivé. U mladších absolventů, 20–24letých, se jeví uplatnění v oboru obtížnější, ale jejich počet je nízký, hodnocení tedy není zcela objektivní.

I ve zdravotnictví se v 90. letech uskutečnilo hodně změn. Hned na začátku byla zdravotnická soustava liberalizována, zavedl se princip svobodné volby poskytovatele zdravotní péče. Následující privatizace způsobila rychlý nárůst počtu zdravotnických zařízení. Počet nestátních zařízení velmi výrazně převyšuje počet zařízení státních, je to způsobeno především tím, že v soukromé ordinaci obvykle pracuje jeden lékař a zdravotní sestra. Počet pracujících osob v období 1995–2010 se zvýšil o více než 29 tisíc. Souvisí to s nárůstem poptávky po službách zdravotnických zařízení. Důvodem zvyšujícího se počtu pracovních míst je mimo jiné rostoucí počet lidí ve vyšším věku. S rostoucími nároky na kvalifikaci sester jich ubývá, roste naopak podíl pracovníků méně kvalifikovaných, kteří plní méně náročné úkoly, vykonávané dříve zdravotními sestrami (zdravotničtí asistenti). Očekává se další nárůst počtu především pečovatelských a pomocných ošetřovatelů.

Stavebnictví, geodézie a kartografie – hodnocení uplatnění absolventů skupiny stavebních oborů z hlediska shody vzdělání a zaměstnání lze označit za o něco méně příznivé než průměr, kterého v těchto kategoriích dosahují maturanti OV jako celek. Podíl EAO z oblasti stavebnictví, kteří pracují v úplné shodě se svým vzděláním, je 28 %, a v hrubé neshodě 35 %. Absolventi ve věku 20–24 let jsou na tom o něco hůře, pouze 17 % z nich pracuje v úplné shodě se svým vzděláním, 38 % v hrubé neshodě. Absolventi ve věku 25–29 let jsou na tom obdobně jako celek EAO z hlediska podílu pracujících v hrubé neshodě, ale podíl pracujících v úplné shodě je vyšší. Od posledního šetření se podíl pracujících v úplné shodě u celku EAO i u mladých absolventů snížil.

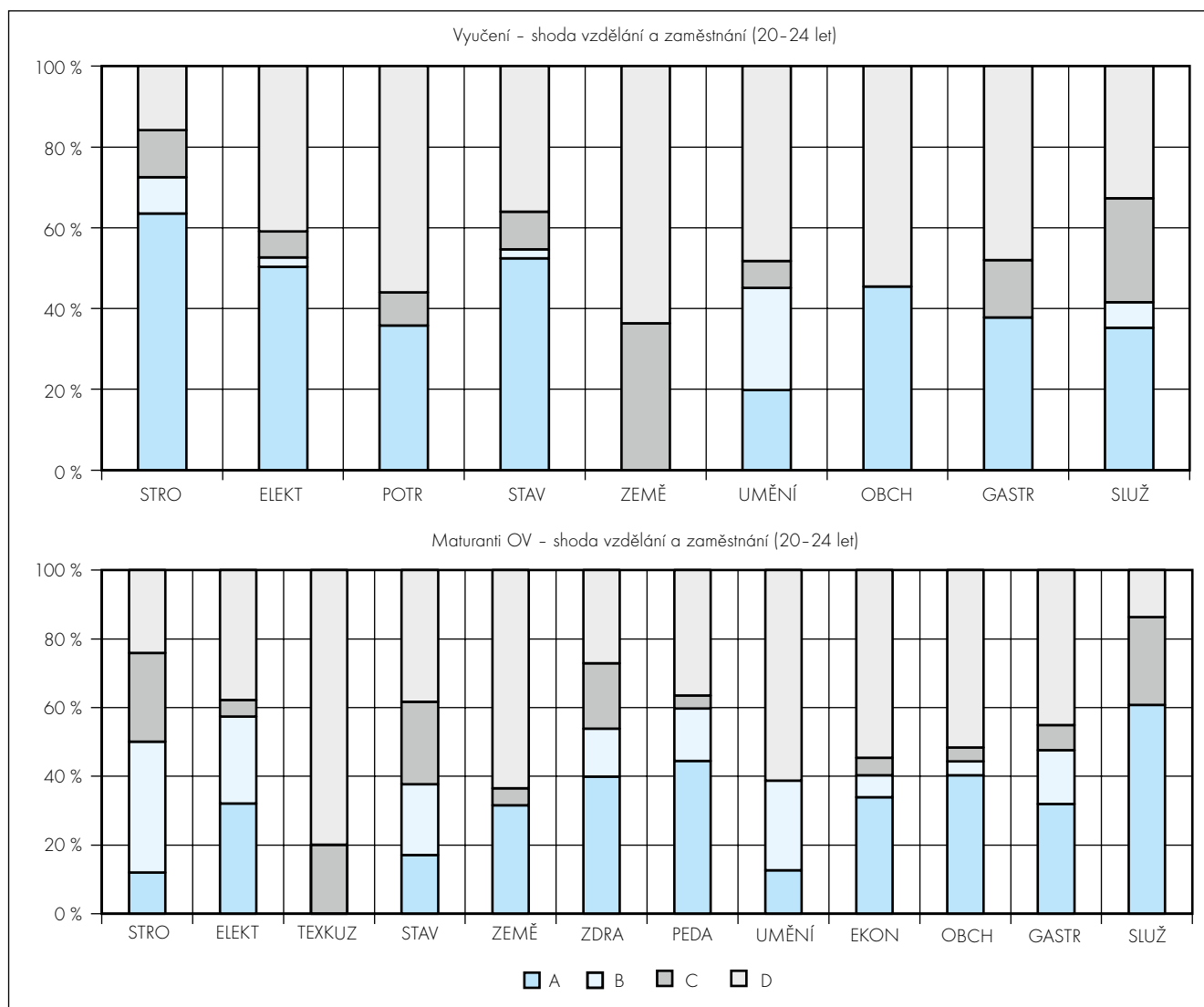
Stavebnictví je v České republice velmi významným odvětvím. Útlum stavební výroby však způsobí pokles zaměstnanosti v odvětví v příštích letech. U pracovních míst s vyšším požadavkem na odbornost a na komunikaci s klientem a s vyšší mírou odpovědnosti jsou vyhlídky na uplatnění i v době ekonomické

krize hodnoceny stále jako dobré. Více ceněné budou především nedostatkové a nové profese s kombinovanými znalostmi z více oborů (stavebnictví – elektrotechnika – automatizační technika) a s orientací v nových trendech stavebního trhu (inteligentní budovy, úspory energií).

Zemědělství a lesnictví – stav shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání v zemědělství a lesnictví odpovídá celkovému vývoji a změnám v tomto odvětví, tj. situace je špatná. Nyní pracuje ani ne 21 % EAO na pozicích v úplné shodě se svým vzděláním a 40 % v hrubé neshodě. U 20–24letých absolventů je tento stav ještě horší.

Zemědělství se u nás potýká s řadou problémů. Je vnímáno jako odvětví s relativně nižší perspektivou uplatnění – patří k odvětvím s vyšším věkovým průměrem a dlouhodobě trpí úbytkem zájmu ze strany mladých lidí. Počet pracujících v tomto odvětví má klesající tendenci. Ale i zde jsou nové trendy a profesí určitého typu je nedostatek. Nové trendy v zemědělství mohou podpořit poptávku po pracovnících s vyšší či širší kvalifikací, např. rozvoj biopaliv a s tím spojená výstavba

Obrázek 11.3: Hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání (2013, v %)

11. Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání

biopalivových stanic, ale i další rozvoj ekofarem a produkce biovýrobbů.

Gastronomie, hotelnictví a turismus – v této skupině oborů je situace z hlediska hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání uspokojivá (ve srovnání s poměrnými hodnotami za celek maturantů OV). Úplnou shodu dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání má až 42 % EAO (u absolventů 20–24letých jenom 32 %, u absolventů 25–29letých až 50 %) a v hrubé neshodě pracuje 36 % EAO, což je více než zmiňovaný průměr všech maturantů OV. V této skupině oborů se situace v každém dalším hodnocení shody zhoršuje, neustále klesá podíl EAO pracujících v úplné shodě se svým dosaženým vzděláním a narůstá podíl pracujících na pozicích v hrubé neshodě s tím, co vystudovali.

Poptávka po službách, zejména v oblasti ubytování a stravování, se zvýšila po otevření hranic na přelomu 80. a 90. let. Na trh vstoupili podnikatelé a investoři ze zahraničí, odvětví se stalo více závislé na mezinárodní situaci, podléhá nejrůznějším globálním a lokálním vlivům. Nyní je výrazně ovlivněna světová ekonomická krize. Zaměstnanost v těchto oborech je závislá na intenzitě turistického ruchu. Nejzásadnější problémy jsou i nadále nedostatečná vytiženost mimo turistickou sezonu.

Změny v odvětví vyžadují i zvýšené nároky na zaměstnance. Očekává se pokračování trendu zvyšování náročnosti spotřebitelů, kteří častěji vyhledávají produkty a služby, které jim jsou šitě na míru, a je třeba jim výrazně individualizovat a přizpůsobovat nabídkové balíčky. Pozornost se zaměřuje na zdokonalování a rozšíření nabídky doprovodných služeb a programů (fitness centra, půjčovny sportovního nářadí, kurzy jízdy na koni atd.). Propagace, reklama a komunikace se staly pilíři úspěšného podnikání, což se adekvátně projevuje i v poptávce po kvalifikovaných pracovnících těchto oborů a zvyšováním nároků na absolventy maturitních oborů této skupiny oborů.

Obchod – příznivě lze hodnotit vyšší podíl pracujících v úplné shodě se svým dosaženým vzděláním (46 % EAO). Celkové hodnocení ale není tak příznivé, je ovlivněno vysokým podílem pracujících naopak na pozicích, které neodpovídají jejich vzdělání (jsou tedy v hrubé neshodě), zejména pak u absolventů 25–29letých a 20–24letých. Jenom malý podíl tedy pracuje v „přechodných kategoriích shody“ – částečné shodě a dílčí neshodě. Tato skupina oborů totiž není koncipována tak široce jako např. skupina strojírenských oborů. Absolventi se tedy buď uplatní v oboru, nebo ne – je jenom málo pozic mimo jejich obor, kde uplatní alespoň částečně svou kvalifikaci.

Obchod je jedním z odvětví hospodářství, která se vyvíjejí relativně příznivě, i když hospodářská krize se projevuje i tady. Po období, kdy docházelo každoročně k fúzím řetězců, jsou poslední roky obdobím stability. Předpokládá se ale, že se bude pokračovat v rozšiřování maloobchodní sítě. S růstem životní úrovně se očekává i zvyšování spotřebitelské poptávky, ovšem především po kvalitních výrobcích a službách. I nadále poroste význam internetu jako informačního a komunikačního nástroje mezi zákazníkem a poskytovatelem služeb. Nakupování přes internet se stává novou, progresivní

formou prodeje. Zde bude hlavním úkolem budovat důvěru mezi uživateli, službami a platebními mechanismy.

Na trhu práce vznikla řada nových pracovních míst, která nemají kvalifikační základnu ve středoškolském vzdělávání – např. telefonní operátoři. Výrazně rostou nároky na kvalifikaci personálu, a to zejména na ICT znalosti, komunikační dovednosti, pružnost a adaptabilitu, a to především u pracovníků nižšího a středního managementu.

11.2 Shoda zaměstnání a vzdělání

Jaké vzdělání mají pracovníci vykonávající jednotlivá zaměstnání? Nejvyšších hodnot využití kvalifikace v zaměstnání (úplné shody) z řad **vyučených** je dosaženo v povoláních **kováři** (100 %) ze skupiny Strojírenství a strojírenská výroba a **krejčí, kožešníci a kloboučníci** (také 100 %) ze skupiny Textilní výroba a oděvnictví. V obou případech se jedná o zaměstnání, která jsou úzce specializovaná. V případě krejčích, kožešníků a kloboučníků je významným problémem jejich velký převis na trhu práce – poptávka po těchto pracovnících poklesla s restrukturalizací textilního oděvního průmyslu a uzavřením řady podniků (výroba, která nebyla schopná konkurovat dovozu levného textilu). Část z nich našla uplatnění v podnikatelské sféře jako drobní živnostníci.

Ze zaměstnání, která vykonávají **maturanti OV**, dosahují nejvyšších hodnot úplné shody (a tedy plného využití kvalifikace a dosaženého vzdělání), především zaměstnání ze skupiny oborů Zdravotnictví, 100 % **všeobecné sestry bez specializace**, 98 % **všeobecné sestry se specializací**, 97 % **zdravotničtí asistenti (praktické sestry)** a 90 % **odborní pracovníci v oblasti rehabilitace**. Z ostatních zaměstnání se přes 90 % dostali pouze pracovníci cestovního ruchu (kromě průvodců) se 100 %, s 94 % technici v oblasti lesnictví, 93 % pracovníci pro zpracování textů, písaři, 92 % učitelé v oblasti předškolní výchovy a 91 % technici elektroniky. Ve vyjmenovaných oborech je situace obdobná se situací v předchozích šetřeních.

Obecně lze říci, že zaměstnání, která se nacházejí v přehledu v tabulce 11.1, jsou většinou vysoce kvalifikovaná. Jenom stěží je může vykonávat někdo, kdo nebyl pro danou činnost připravován. Zároveň **se pravděpodobně jedná o zaměstnání, ve kterých se absolventi dobře uplatňují na trhu práce a absolventi příslušných kvalifikací mají zájem vykonávat činnost, pro niž byli připraveni.**

Která zaměstnání jsou ve velké míře vykonávána pracovníky, kteří neabsolvovali školní vzdělání potřebné pro danou činnost?

Ve značné míře se zde objevují zaměstnání, pro která školská sféra absolventy nepřipravuje (např. operátoři telefonních panelů nebo pracovníci ostrahy a bezpečnostních agentur). Nachází se zde ale i několik případů, kde příprava existuje (např. recepční nebo administrativní pracovníci, ale jedná se o maturitní obory a práci vykonávají vyučení nebo je vykonávají lidé se zcela jiným vzděláním). Zajímavé je nejenom zjištění profesí, které vykonávají lidé bez příslušné kvalifikace, ale také to, z jakých skupin oborů tiito pracovníci přicházejí. Existuje závažný předpoklad, že právě v těchto

11. Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání

Tabulka 11.1: Zaměstnání s vysokým podílem pracovníků, kteří jsou pro danou činnost připraveni „P“ je podíl pracovníků připravených pro činnost (tj. pracujících na pozicích, které odpovídají vzdělání, které získali na střední škole). „Skupina“ je skupina oborů vzdělání, ke které je zaměstnání přiřazeno.

ISCO	Vyučení	P	skupina
7221	kováři	100%	strojírenství
7531	krejčí, kožešníci a kloboučníci	100%	textil
5141	kadeřníci	96%	služby
7413	montéři a opraváři elektrických vedení	96%	elektrotechnika
7231	mechanici a opraváři motorových vozidel	94%	strojírenství
7213	pracovníci na zpracování plechu	93%	strojírenství
3434	šéfkuchaři a šéfcukráři	92%	gastronomie
7533	švadleny, šičky, vyšivači a pracovníci v příbuzných oborech	92%	textil
7132	lakýrníci a natěrači (kromě stavebních)	92%	stroj., staveb.
7411	stavební a provozní elektrikáři	92%	elektrotechnika
7222	nástrojaři a příbuzní pracovníci	90%	strojírenství
7126	instalatéři, potrubáři, stavební zámečníci a stavební klempíři	88%	staveb., stroj.
7127	mechanici klimatizací a chladicích zařízení	87%	stavebnictví
7112	zedníci, kamnáři, dlaždičci a montéři suchých staveb	86%	stavebnictví
7121	pokrývači	84%	stavebnictví
8153	obsluha šicích a vyšivačích strojů	83%	textil
7224	brusiči, leštiči a ostříči nástrojů a kovů	82%	strojírenství
7223	seřizovači a obsluha obráběcích strojů (kromě děvoobráběcích)	80%	strojírenství
7212	svářeči, řezači plamenem a páječi	80%	strojírenství
7233	mechanici a opraváři zeměděl., průmyslových a jiných strojů a zařízení	79%	strojírenství
7115	tesaři a stavební truhláři	78%	stavebnictví
5120	kuchaři (kromě šéfkuchařů), pomocní kuchaři	78%	gastronomie
7511	zpracovatelé masa, ryb a příbuzní pracovníci	78%	potravinářství
7111	pracovníci montovaných staveb	78%	stavebnictví
7534	čalouníci a příbuzní pracovníci	76%	textil
ISCO	Maturanti OV	P	skupina
3221	všeobecné sestry bez specializace	100%	zdravotnictví
4221	pracovníci cestovního ruchu (kromě průvodců)	100%	ekonomika
2221	všeobecné sestry se specializací	98%	zdravotnictví
3256	zdravotnické asistenti (praktické sestry)	97%	zdravotnictví
3143	technici v oblasti lesnictví	94%	zemědělství
4131	pracovníci pro zpracování textů, písaři	93%	ekonomika
2342	učitelé v oblasti předškolní výchovy	92%	vzdělávání
3114	technici elektroniky	91%	elektrotechnika
3255	odborní pracovníci v oblasti rehabilitace	90%	zdravotnictví
2411	specialisté v oblasti účetnictví	87%	ekonomika
3513	technici počítačových sítí a systémů	87%	elektrotechnika
3214	odborní pracovníci v oblasti zubní techniky, ortotiky a protetiky	86%	zdravotnictví
3512	technici uživatelské podpory informačních a komunikačních technologií	86%	elektrotech., stroj.
3213	farmaceutičtí asistenti	84%	zdravotnictví
3313	odborní pracovníci v oblasti účetnictví, ekonomiky a personalistiky	84%	ekonomika
3113	elektrotechnici a technici energetiky	84%	elektrotechnika
3142	technici v oblasti zemědělství, rybářství a vodohospodářství	83%	zemědělství
2100	specialisté v oblasti vědy a techniky	81%	stroj., elektrotech.
3511	technici provozu informačních a komunikačních technologií	80%	elektrotechnika
3352	pracovníci veřejné správy v oblasti daní	79%	ekonomika
6113	zahradníci a pěstitelé v zahradnických školkách	79%	zemědělství
2651	výtvarní umělci	77%	umění
6130	pěstitelé a chovatelé ve smíšeném hospodářství	76%	zemědělství
3115	strojírenští technici	75%	strojírenství

Tabulka 11.2: Zaměstnání s vysokým podílem pracovníků, kteří nejsou pro danou činnost připraveni „P“ je podíl pracovníků, kteří nemají kvalifikaci k výkonu daného zaměstnání (jsou v hrubé neshodě se svým dosaženým středním vzděláním). „Skupina“ (zde představuje něco jiného než „skupina“ v tab. 1) představuje skupinu oborů, ve které pracovníci v daném zaměstnání získali vzdělání nejčastěji (např. operátoři telefonních panelů jsou lidé s různým vzděláním, nejčastěji ze skupiny textilních a gastronomických oborů).

ISCO	Vyučení
4223	Operátoři telefonních panelů
4412	Pracovníci poštovního provozu (kromě úředníků na přepážkách)
8143	Obsluha strojů na výrobu a zpracování výrobků z papíru
9321	Ruční balíči
9333	Pomocní manipulační pracovníci (kromě výroby)
9334	Doplňovači zboží
9611	Pracovníci odvozu a recyklace odpadů
3341	Vedoucí v oblasti administrativních agend (např. vedoucí skladu)
8312	Signalisti, brzdaři, výhybkáři, posunovači a příbuzní pracovníci
5414	Pracovníci ostrahy a bezpečnostních agentur
9112	Uklízeči a pomocníci v hotelích, administrativních, průmysl. objektech
9629	Pomocní a nequalifikovaní pracovníci ve službách jinde neuvedení
4311	Úředníci v oblasti účetnictví
3122	Mistři a příbuzní pracovníci ve výrobě (kromě hutní výroby a slévárství)
8183	Obsluha strojů na balení, plnění a etiketování
4226	Recepční (kromě recepčních v hotelích a dalších ubytovacích zařízeních)
8181	Obsluha strojů a zařízení na výrobu skla, keramiky a stavebnin
9211	Pomocní pracovníci v rostlinné výrobě
9313	Dělníci v oblasti výstavby budov
5329	Pracovníci osobní péče ve zdravotní a sociální oblasti jinde neuvedení
9215	Pomocní pracovníci v lesnictví a myslivosti
7521	Obsluha pil a jiných zařízení na prvotní zpracování dřeva
9214	Pomocní pracovníci v zahradnictví
4110	Všeobecní administrativní pracovníci
5322	Ošetařovatelé a příbuzní prac. v oblasti dom. péče a terénních soc. služeb
3119	Technici v ostatních průmyslových oborech
9329	Ostatní pomocní pracovníci ve výrobě
ISCO	Maturanti OV
5153	Správci objektů
5412	Policisté
5413	Pracovníci vězeňské služby
5414	Pracovníci ostrahy a bezpečnostních agentur
5419	Pracovníci v oblasti ochrany a ostrahy jinde neuvedení
8219	Montážní dělníci ostatních výrobků
9112	Uklízeči a pomocníci v hotelích, administrativních, průmysl. objektech
9329	Ostatní pomocní pracovníci ve výrobě
3355	Policejní inspektori, komisaři a radové Policie ČR
8322	Řidiči osobních a malých dodávkových automobilů, taxikáři
5311	Pracovníci péče o děti v mimoškolních zařízeních a domácnostech
4223	Operátoři telefonních panelů
5230	Pokladníci a prodavači vstupenek a jízdenek
8189	Obsluha stacionárních strojů a zařízení jinde neuvedená
8342	Obsluha železničních, zemních a příbuzných strojů a zařízení
8212	Montážní dělníci elektrických, energetických a elektronických zařízení
8142	Obsluha strojů na výrobu a zpracování výrobků z plastu

skupinách oborů je připravován nadměrný počet absolventů, kteří nejsou schopni se uplatnit na trhu práce nebo z různých důvodů nemají zájem uplatnit se ve vystudovaném oboru. Část z uvedených zaměstnání je spíše na částečné či krátkodobé úvazky a vykonávají je obvykle studenti, dočasně nezaměstnaní nebo zaměstnaní jako svoje další zaměstnání

11. Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání

Tabulka 11.3: Vývoj shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání v nejčtenějších oborech vzdělání podle úrovně dosaženého vzdělání (2005, 2009 a 2013)

Vyučení – Skupina oborů		20–24 let				25–29 let				všichni EAO			
		A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D
2005	Strojírenství a strojírenská výroba	62,5%	5,3%	13,5%	18,8%	61,2%	6,5%	12,2%	20,1%	58,8%	7,5%	12,2%	21,6%
2009		66,1%	6,5%	8,8%	18,6%	55,5%	7,8%	15,1%	21,6%	58,7%	7,8%	12,8%	20,8%
2013		63,5%	9,0%	11,7%	15,8%	66,0%	12,3%	10,7%	11,0%	56,8%	9,7%	13,0%	20,5%
2005	Elektrotech., telekom., výp. technika	39,1%	2,8%	7,0%	51,1%	42,1%	2,2%	8,9%	46,8%	41,7%	5,3%	9,9%	43,1%
2009		41,4%	6,1%	8,6%	43,9%	44,5%	1,9%	12,1%	41,5%	41,2%	4,7%	10,0%	44,1%
2013		50,4%	2,3%	6,5%	40,9%	38,4%	5,8%	5,1%	50,7%	36,9%	4,5%	9,5%	49,1%
2005	Textilní výroba a kožedělný průmysl	45,6%	0,0%	19,4%	35,0%	29,5%	0,7%	20,0%	49,7%	30,3%	0,5%	11,1%	58,0%
2009		20,5%	0,0%	11,3%	68,2%	19,1%	1,2%	28,9%	50,8%	22,6%	1,0%	15,6%	60,8%
2013		x	x	x	x	22,7%	12,1%	6,4%	58,7%	20,6%	2,5%	16,1%	60,9%
2005	Stavebnictví, geodézie a kartografie	51,6%	0,7%	11,5%	36,2%	52,7%	1,6%	8,5%	37,3%	55,4%	2,2%	7,9%	34,6%
2009		51,0%	0,0%	7,4%	41,6%	60,4%	0,8%	5,1%	33,7%	53,8%	2,5%	8,5%	35,3%
2013		52,5%	2,2%	9,4%	36,0%	54,1%	0,0%	10,8%	35,1%	55,5%	2,3%	9,8%	32,4%
2005	Obchod (provoz, sklad, prodavači)	62,0%	0,7%	1,8%	35,5%	51,5%	0,4%	2,3%	45,8%	48,5%	0,3%	4,7%	46,5%
2009		54,1%	0,8%	1,7%	43,3%	48,7%	0,9%	4,3%	46,2%	44,3%	0,6%	5,8%	49,2%
2013		45,5%	0,0%	0,0%	54,5%	57,5%	0,0%	3,5%	39,0%	45,3%	0,6%	3,5%	50,6%
2005	Gastronomie, hotelnictví a turismus	52,8%	4,4%	5,5%	37,3%	57,2%	1,1%	10,1%	31,6%	55,3%	2,6%	11,9%	30,2%
2009		47,0%	5,1%	10,3%	37,6%	37,9%	3,6%	10,6%	48,0%	45,2%	3,3%	12,6%	38,9%
2013		37,8%	0,0%	14,3%	48,0%	37,4%	1,0%	7,6%	54,1%	44,9%	1,7%	14,2%	39,2%
2005	Všichni vyučení	52,8%	3,2%	10,5%	33,5%	52,2%	3,2%	10,3%	34,2%	49,5%	4,5%	10,5%	35,5%
2009		49,8%	4,3%	9,7%	36,2%	45,4%	4,3%	11,6%	38,7%	46,6%	4,7%	11,7%	36,9%
2013		49,1%	5,1%	12,1%	33,8%	48,0%	6,6%	9,3%	36,2%	45,7%	5,6%	11,9%	36,9%

Maturanti – Skupina oborů		20–24 let				25–29 let				všichni EAO			
		A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D
2005	Strojírenství a strojírenská výroba	5,3%	38,9%	31,5%	24,3%	11,8%	28,5%	29,7%	30,0%	13,0%	31,3%	28,3%	27,5%
2009		8,8%	31,9%	26,6%	32,8%	9,9%	33,6%	33,6%	23,0%	13,8%	32,6%	28,1%	25,4%
2013		12,0%	38,1%	25,8%	24,1%	16,4%	37,0%	25,0%	21,5%	11,7%	33,9%	25,5%	28,9%
2005	Elektrotech., telekom., výp. technika	20,6%	44,7%	5,4%	29,4%	29,6%	37,8%	4,3%	28,3%	29,1%	35,3%	8,3%	27,4%
2009		26,5%	36,1%	6,1%	31,3%	35,4%	31,1%	3,3%	30,3%	30,2%	33,7%	8,3%	27,8%
2013		32,1%	25,3%	4,8%	37,8%	26,7%	38,0%	5,6%	29,8%	26,9%	33,7%	8,3%	31,1%
2005	Stavebnictví, geodézie a kartografie	45,7%	13,8%	19,3%	21,2%	28,3%	18,2%	16,4%	37,1%	40,4%	15,7%	14,5%	29,4%
2009		36,0%	16,7%	18,1%	29,3%	33,1%	8,2%	17,1%	41,6%	35,4%	16,2%	20,6%	27,8%
2013		17,1%	20,6%	24,0%	38,3%	34,2%	12,2%	17,2%	36,4%	27,6%	14,5%	22,8%	35,2%
2005	Zemědělství, lesnictví a rybářství	16,4%	17,8%	12,3%	53,6%	18,4%	21,9%	15,2%	44,5%	22,0%	24,0%	14,7%	39,3%
2009		19,3%	18,5%	3,2%	59,0%	9,0%	28,7%	14,9%	47,3%	19,5%	23,0%	15,7%	41,9%
2013		31,5%	0,0%	5,1%	63,4%	26,6%	29,4%	8,6%	35,5%	20,7%	19,1%	20,0%	40,2%
2005	Zdravotnické	76,7%	11,5%	3,2%	8,6%	71,9%	11,2%	6,5%	10,4%	72,5%	9,9%	7,7%	9,9%
2009		71,2%	4,1%	7,8%	16,9%	75,7%	5,6%	4,2%	14,5%	71,8%	8,7%	7,5%	12,0%
2013		40,0%	13,9%	19,0%	27,1%	61,0%	20,6%	12,1%	6,3%	66,9%	13,3%	7,8%	12,0%
2005	Ekonomika a administrativa	40,3%	17,8%	7,7%	34,2%	46,4%	12,1%	6,1%	35,4%	58,5%	11,6%	4,9%	25,0%
2009		46,9%	9,8%	4,4%	38,9%	49,2%	6,8%	2,7%	41,3%	61,1%	9,2%	5,1%	24,6%
2013		33,9%	6,4%	5,1%	54,6%	36,0%	7,3%	6,9%	49,8%	54,8%	9,5%	5,9%	29,9%
2005	Všichni SOŠ s maturitou	34,5%	23,3%	11,3%	31,0%	34,1%	20,7%	12,3%	32,9%	39,7%	20,4%	12,9%	27,0%
2009		36,8%	17,4%	10,6%	35,3%	36,1%	18,2%	12,0%	33,6%	39,3%	19,3%	13,7%	27,6%
2013		29,1%	18,0%	11,6%	41,3%	30,2%	19,9%	11,1%	38,8%	35,8%	19,7%	13,1%	31,4%

x - hodnoty nelze stanovit vzhledem k velikosti vzorku

A - absolvent je pro uvedenou činnost (práci) v některém z oborů skupiny přímo připravován.

B - absolvent není přímo pro uvedenou činnost (práci) připravován, ale jeho uplatnění v dané činnosti je logické

C - absolvent pro danou činnost (práci) není připravován, ale jeho uplatnění v dané činnosti lze alespoň vzdáleně akceptovat

D - uplatnění absolventa v dané činnosti (práci) je v protikladu s jeho přípravou, absolvent vůbec nevyužívá své kvalifikace

Pozn. v tab. jenom ten obor vzdělání, který má více než 100 tis.

(např. doplňovači zboží nebo operátoři telefonních panelů) či důchodci (např. správci objektů nebo pokladníci a prodavači vstupenek a jízdenek atd.).

Vyučení, kteří vykonávají zaměstnání bez příslušné kvalifikace, jsou nejčastěji vzděláni ve skupinách strojírenských oborů, textilní a kožedělné výroby a obchodu. V některých případech se jedná o zaměstnání alespoň částečně korespondující s názvem skupiny oboru, ve kterém se vyučili – např. úředníci v oblasti účetnictví, kteří jsou vzděláni v oborech obchodu. Nejsou kvalifikovaní a mají hodnocení hrubé neshody i z toho důvodu, že jejich vzdělání je ukončeno maturitní zkouškou. Často se ale pracovníci vyskytují i v činnostech, kde bychom je vůbec neočekávali – např. pečovatelé v domácnostech se vzděláním v obchodních oborech.

Maturanti OV, kteří se objevují v zaměstnáních, na něž nebyli připravováni, jsou zejména ze skupin ekonomických a strojírenských oborů, což jsou z hlediska počtu pracovníků největší skupiny oborů. Z hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání vyplývá, že téměř 30 % EAO těchto skupin oborů se vůbec neuplatňuje ve své dosažené kvalifikaci, ale ve zcela jiných zaměstnáních, která nekorespondují s jejich vzděláním, tj. jejich zaměstnání je v hrubé neshodě s dosaženým vzděláním. Maturanti ze skupi-

ny ekonomických oborů např. pracují na pozicích, které jsou vhodné pro vyučené nebo pro nekvalifikované a pro které středoškolská sféra absolventy nepřipravuje – např. pracovníci poštovního provozu (poštovní doručovatelé), pracovníci v oblasti ochrany a ostrahy nebo montážní dělníci.

11.3 Vývoj dosažené shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání

Ve sledování vývoje v období 2005 až 2013 lze vypozařovat dvě základní tendence. Podíl EAO pracujících v úplné shodě se svým vzděláním postupně klesá (ze 45 % na 41 %). Naopak podíl pracujících v hrubé neshodě se svým vzděláním má rostoucí trend. U absolventů škol je tento trend ještě výraznější. Zjištěné výsledky mají odlišný vývoj u vyučených pracovníků a u maturantů odborného vzdělávání. U vyučených i maturantů OV lze zaznamenat přibližně stejnou míru poklesu (o 4 p.b.). U vyučených ale podíl pracujících v úplné shodě klesal postupně a výrazněji v prvním období 2005 až 2009. U maturantů OV se situace zhoršila ve druhém období – výrazněji poklesl podíl pracujících na pozicích, které odpovídají jejich vzdělání, a naopak poklesl podíl pracujících na pozicích, které vůbec neodpovídají jejich dosaženému vzdělání.

12. Závěr

Ve vývoji vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR došlo ve sledovaném období k změnám pozitivním i méně pozitivním. Pokles nově přijatých na úrovni prvních ročníků středních škol se postupně zmenšuje. Průběh vývoje počtu 15letých však zatím příznivou prognózu pro nárůst neposkytuje, navíc je tu vliv značného podílu žáků, kteří nastupují do základních škol s ročním odkladem. Na druhé straně je příznivé, že nedošlo k prognózovaným přesunům většiny nově přijatých do maturitních oborů a k výraznému omezení podílu žáků v učňovském školství. Zdůrazňování potřebnosti a uplatnitelnosti vyučených absolventů i podpora formou stipendií či jiných výhod ovlivňuje žáky a jejich rodiče a také směřuje nově přijímané do nejžádanějších technických učebních oborů. Po čtyřech letech mírného nárůstu podílu přijímaných do učebních oborů došlo v letošním školním roce k poklesu; předesíláme, že je to na úkor gastronomie a že podíl přijatých do strojírenských a elektrotechnických oborů opět naroste.

Míra nezaměstnanosti mezi mladými lidmi dosahuje v průměru přinejmenším dvakrát vyšších hodnot než míra nezaměstnanosti pracovních sil celkem, v některých zemích je tento převís takřka trojnásobný. Současná hospodářská krize ještě více znesnadňuje mladým lidem hledání vhodného pracovního uplatnění. Vysoká nezaměstnanost a dostatek kvalifikovaných pracovníků vyvolávají větší potřebu flexibility a alternativních forem zaměstnávání, nicméně mladí lidé často nacházejí zaměstnání v pozicích, které jsou nepřilíživě kvalitní, časově ome-

zené a špatně placené. Poměrně vážný problém představuje dlouhodobá nezaměstnanost (trvající déle než 12 měsíců), přičemž v případě mladých lidí jde o obzvlášť rizikový faktor ovlivňující celkové začleňování na trh práce. Nezaměstnanost mladých lidí často souvisí s nedostatkem dovedností nebo nepoměrem mezi poptávkou po specifických dovednostech a jejich nabídkou. Stále více tak nabývají na významu poradenské a konzultační systémy zaměřené na hledání vhodných kvalifikací a pracovního uplatnění.

Na základě srovnání míry nezaměstnanosti v dubnu 2013 a dubnu 2014 je patrný mírný pokles a zlepšení v uplatnitelnosti absolventů škol na pracovním trhu. Zatímco v dubnu 2013 byla míra nezaměstnanosti mezi absolventy škol 6,1 %, v dubnu 2014 je to jen 5,1 %. V meziročním srovnání tedy došlo v míře nezaměstnanosti k poklesu o 1 p. b. V dubnu 2014 evidovaly úřady práce na 29,3 tisíc nezaměstnaných absolventů – uchazečů o zaměstnání. Oproti loňskému dubnu došlo v počtech nezaměstnaných absolventů k poklesu o 5,1 tisíc osob. Pokles v míře nezaměstnanosti je přitom pozorovatelný ve většině skupin oborů v rámci sledovaných kategorií vzdělání.

Vzdělání sehrává důležitou roli v možnostech uplatnění na trhu práce. Ve struktuře zaměstnaných mají nyní nejvyšší podíl ti se středním vzděláním s maturitou (37 %) a se středním vzděláním bez maturity (36 %), kteří ještě v roce 2008 měli nejvyšší podíl. Jejich podíl ale klesá na úkor narůstajícího podílu vysokoškoláků (22 %). Vysokoškolské vzdělání do jisté míry

představuje výhodu v možnostech uplatnění na trhu práce. Vysokoškolsky vzdělaní lidé vykazují nejnižší míru nezaměstnanosti. Navíc polovina z nezaměstnaných vysokoškolsky vzdělaných lidí nalezne uplatnění do půlroku, nové zaměstnání si nalézají snadněji ve srovnání s ostatními. Nejhůře hledají uplatnění na trhu práce nezaměstnaní se základním vzděláním. Do půlroku nalezne uplatnění pouze čtvrtina z nich. V profesní struktuře zaměstnaných klesá počet technických a odborných pracovníků a pracovníků obsluhujících stroje, zařízení a montérů. Naopak narůstá počet specialistů, ale také počet zákonodárců, řídících a vedoucích pracovníků.

V nabídce ÚP ve vybraném analyzovaném dni (16. 9. 2013) bylo zaznamenáno 33 268 nabízených volných pracovních míst. Největší podíl evidovaných volných míst byl pro hlavní skupinu povolání Řemeslníci a opraváři (23 %), dále pak pro skupinu Pracovníci ve službách a prodeji (18 %) a Techničtí a odborní pracovníci (18 %). Prvních deset nejčastěji se vyskytujících podskupin zaměstnání zahrnuje 43 % nabídek zaměstnání (VPM), což je značně nerovnoměrné rozložení. Mezi prvními deseti nejžádanějšími podskupinami zaměstnání (třetí úroveň klasifikace zaměstnání ISCO) jsou odborní pracovníci v oblasti pojišťovnictví, obchodní zástupci; následují pracovníci v oblasti ochrany a ostrahy; kováři, nástrojář; řidiči nákladních automobilů, autobusů a tramvají; slévači, svářeči; řemeslníci a kvalifikovaní pracovníci hlavní stavební výroby (nejvíce zedníci); pracovníci informačních služeb (zejména operátoři telefonních panelů a pracovníci v zákaznických kontaktních centrech); zprostředkovatelé služeb (zejména obchodní referenti, realitní makléři); technici ve fyzikálních a průmyslových oborech a specialisté v oblasti financí.

Pro absolventy škol je nejvíce evidovaných volných pracovních míst v odvětví financí. Nejvíce z nich je pro odborné pracovníky v oblasti pojišťovnictví, obchodní zástupce, nákupčí a obchodní makléře a specialisty v oblasti financí, tj. finanční poradce a konzultanty. Druhou největší skupinou nabídek volných pracovních míst pro absolventy škol je v odvětví výroba a provoz, zejména místa pro kováře, nástrojáře a příbuzné pracovníky a techniky ve fyzikálních a průmyslových oborech. Vzhledem k tomu, že se jedná o odvětví s největším počtem nabídek volných pracovních míst (téměř třetina), je celkový podíl míst pro absolventy nízký (pouze 12,5 %). Třetí nejpočetnější skupinou nabídek je pro odvětví obchod a cestovní ruch. Nejvíce z nich bylo evidováno pro zprostředkovatele služeb (zejména obchodní referenti), a pro číšníky, servírky a barmany.

Dlouhodobý zájem absolventů o studium na terciární úrovni svědčí o tom, že mladí lidé si uvědomují význam vzdělání, a to jak z pohledu získaných znalostí, tak z pohledu lepšího uplatnění na trhu práce, možnosti vyššího výdělku a menšího rizika nezaměstnanosti. Díky konkurenci na terciárním vzdělávacím trhu si školy nechávají akreditovat nové programy a postupně se snaží více přizpůsobovat požadavkům trhu práce i požadavkům uchazečů. Absolventi středních škol si tak mohou vybírat ze široké škály studijních programů a začít studovat ten, který nejlépe odpovídá jejich požadavkům a představám.

Ve struktuře absolventů hlásících se ke studiu do terciárního vzdělávání se situace v posledních třech letech stabilizovala.

Absolventi gymnázií tvoří 40 % všech přihlášených do terciárního vzdělávání (kteří se dostavili k přijímacímu řízení), podíl absolventů lyceí se ustálil na 8–9 % a absolventi maturitních oborů kategorie M tvoří 45–46 %. Jedinými dvěma skupinami, kde dochází k mírnému poklesu, jsou obory kategorie LO, kde došlo k poklesu z 5 na 3 % všech přihlášených, a u oborů nástavbového studia (pokles ze 4 na 3 %). Vzhledem k rozdílné míře úspěšnosti absolventů jednotlivých typů oborů je struktura přijatých k terciárnímu vzdělávání mírně odlišná od struktury přihlášených. Nejvyšší podíl tvoří absolventi maturitních oborů kategorie M (44 %) a absolventi gymnázií (43 %). Absolventi lyceí se na celkovém počtu přijatých ke studiu podílejí 9 %. Absolventi maturitních oborů kategorie LO a nástavbového studia tvoří pouze zanedbatelný podíl přijatých k terciárnímu vzdělávání (3 %, resp. 2 %). Tato struktura je v posledních čtyřech letech prakticky stabilní.

I když je uchazeč přijat ke studiu, neznamená to ještě, že studium úspěšně ukončí. Vzhledem ke kapacitám vysokých a vyšších odborných škol se ke studiu často hlásí i zájemci, kteří své síly přeceňují, případně v průběhu studia zjistí, že si zvolili nevhodný obor a studium předčasně ukončí. Uchazeči o vysokoškolské studium jsou při výběru studijního oboru ovlivněni různými faktory. Jedním z hlavních faktorů je zájem o obor a s tím související představa o budoucí profesi, zde svoji roli hraje i možnost uplatnění se na trhu práce ve vystudovaném oboru a výše finančního ohodnocení této profese. Dalším faktorem může být snaha o získání vysokoškolského titulu bez ohledu na obor, jen aby měli lepší pozici na trhu práce. Tyto faktory hrají významnou roli v motivaci studium zvoleného studijního programu úspěšně ukončit, případně ukončit jakékoli studium. Tyto skutečnosti mají vliv na míru úspěšnosti ukončení studia i na míru přestupů v průběhu vysokoškolského studia. To ovlivňuje i celkovou délku studia předcházející úspěšnému absolvování.

Nejvíce studentů odchází ze škol v průběhu prvních dvou let studia. Nicméně část z nich se na vysoké školy vrací a začne studovat stejný, příbuzný nebo i zcela jiný obor. Čím déle jsou studenti od maturity, tím se snižuje podíl těch, kteří definitivně odešli z vysokých škol v prvních dvou letech studia. Z celkového počtu absolventů maturitních oborů středních škol, kteří maturovali v roce 2008/09, jich studium předčasně ukončilo 23 %. Pokud sledujeme studenty vysokých škol – absolventy středních škol z let 2009–2012 bez ohledu na to, v kterém roce absolvovali, odešlo ze studia 19,5 % z nich.

Největší podíl studentů předčasně ukončuje studium technických oborů, což jsou právě obory vysokých škol, které mají poměrně nouzi o uchazeče a velice často přijímají všechny uchazeče o studium. V případě strojírenských oborů odchází předčasně ze studia 39 % absolventů, ze studia elektronických oborů 32 %, oborů chemie 30 % a u ostatních technických oborů jde o 27 % studentů. Kromě technických oborů odcházejí více než dvě pětiny studentů vysokých škol ze studia zemědělství (33 % předčasných odchodů), oborů matematicko-fyzikálních (29 %) a přírodovědných (25 %). Naopak – pokud absolventi nastoupí ke studiu oborů práva a lékařských a zdravotnických – naprostá většina jich ve studiu i setrvá, ze studia odchází předčasně pouze 6 %,

resp. 9 % z nich. Oproti předchozím letům jsou přestupy do jiných oborových skupin celkově častější a studenti jsou méně vyhranění, odchody se nejednou rozmělní do více oborových skupin, mnohdy naprosto odlišných než byl původně zvolený obor.

Při volbě oboru střední školy byl v kategorii vyučených i absolventů maturitních oborů dominantním faktorem zájem o obor a s odstupem pak snadné uplatnění na trhu práce. Pro vyučení byla třetím důvodem volby blízkost školy a pro maturanty finanční motivace. Z pohledu zpětného hodnocení získaného vzdělání úroveň školní přípravy posuzuje v rámci sledovaného vzorku pozitivně kolem 87 % vyučených, přitom rozdíly mezi sledovanými skupinami učebních oborů nejsou nijak výrazné, a 92 % absolventů maturitních oborů. Přesto by zejména vyučení poměrně často přehodnotili volbu oboru, část z nich by teoreticky upřednostnila vyšší kategorii vzdělání. Z hlediska jednotlivých vybraných kompetencí jsou nejlépe hodnoceny odborné teoretické znalosti, odborné praktické znalosti a v případě absolventů maturitních oborů i všeobecné znalosti. S úrovní tzv. měkkých dovedností, např. schopnosti pracovat v týmu, komunikačních dovedností, schopnosti samostatného rozhodování, prezentačních dovedností a schopnosti řešit problémy jsou spokojenější spíše vyučení. Příznivě je hodnotí přibližně tři čtvrtiny maturantů. Míra identifikace s oborem je naopak v kategorii vyučených tradičně nižší než u absolventů maturitních oborů. Spokojenost absolventů v zaměstnání je celkově pozitivní, relativně menší je ovšem spokojenost s platovým ohodnocením.

Vyšší odborné školy se v zásadě vyprofilovaly jako vzdělání zaměřené na praxi a žáci si toto studium volí často právě z důvodu praktického zaměření a výuky, kontaktů školy se zaměstnavateli a praxí a zájmu o konkrétní obor. Na druhou stranu se ukazuje, že role VOŠ ve vzdělávacím systému stále není jednoznačná. Z výsledků vyplynulo, že přibližně dvě třetiny absolventů měly zájem studovat přímo na vyšší odborné škole, naopak asi třetina zvolila VOŠ jako náhradní variantu z důvodu nepřijetí na vysokou školu. Část absolventů středních škol při volbě VOŠ byla zároveň ovlivněna obavami z nepřijetí na vysokou školu nebo příliš velkou náročností vysokoškolského studia a přibližně polovina dotázaných uvedla, že si VOŠ zvolili za předpokladu, že studium bude snazší než na vysoké škole. Pozitivním zjištěním je poměrně vysoká spokojenost absolventů vyšších odborných škol s vybraným studijním oborem. Tato skutečnost zřejmě souvisí i s tím, že poměrně vysoký podíl studentů si volí studium na vyšší odborné škole právě z důvodu zájmu o obor vyučovaný na VOŠ. Podobně jako u absolventů středních škol můžeme po ukončení studia pozorovat určitý odliv do jiných profesí, v případě vyšších odborných škol se ovšem absolventi uplatňují přímo v oboru častěji.

Realizované šetření shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání přináší informace z oblasti uplatnění absolventů škol na trhu práce. Sledování probíhalo ve dvou rovinách. V první se hodnotilo uplatnění absolventů z hlediska odbornosti, tj. zda absolventi naleznou uplatnění v příslušném profesním oboru, a to jak z hlediska dosažené úrovně vzdělání, tak z pohledu odborného zaměření. Ve druhé rovině

se monitorovalo původní vzdělání pracovníků v jednotlivých zaměstnáních. Samotné hodnocení shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání, tj. hodnocení úrovně i odbornosti absolvovaného vzdělání ve vykonávaném zaměstnání, vypovídá o využití získané kvalifikace v reálných podmínkách na trhu práce. Úplnou shodu vzdělání a zaměstnání (plné využití kvalifikace) vykazuje téměř polovina všech vyučených a více než třetina všech maturantů.

Ve sledování vývoje v období 2005 až 2013 lze pozorovat dvě základní tendence. Podíl ekonomicky aktivních obyvatel pracujících v úplné shodě se svým vzděláním postupně klesá (ze 45 % na 41 %). Naopak podíl pracujících v hrubé neshodě se svým vzděláním má rostoucí trend. U absolventů škol je tento trend ještě výraznější. Vysoké hodnoty hrubé neshody na jedné straně poukazují na určitý rozpor mezi přípravou absolventů a skutečnými potřebami trhu práce. Na druhé straně ovšem ukazují i na adaptabilitu a flexibilitu absolventů. Při úvahách o změnách ve vzdělávacím systému a přípravě absolventů pro výkon povolání v souvislosti s hodnocením dobré či špatné uplatnitelnosti absolventů je potřeba přihlídnout i k dalším faktorům – k míře nezaměstnanosti, pracovním a mzdovým podmínkám, atraktivnosti práce apod., které rovněž ovlivňují setrvání či nástup absolventů na odpovídající pracovní pozici. Zároveň je potřeba kvalitně informovat zájemce o jednotlivé obory vzdělání o možnostech uplatnění a problémech s tím souvisejících, aby své rozhodnutí studovat daný obor zvažili i s ohledem na budoucnost a možnosti uplatnění po ukončení studia.

Firmy mají logicky zájem na tom, aby ze škol vycházeli absolventi, kteří lépe odpovídají reálným potřebám zaměstnavatelů. Zaměstnavatelé kvartérního sektoru (tzv. znalostního sektoru neboli sektoru informací) upřednostňují při přijímání nových pracovníků vyváženost profesních a klíčových kompetencí. Jejich nároky jsou přímo úměrné dosaženému vzdělání pracovníků. Platí, že s rostoucí úrovní vzdělání přikládají zaměstnavatelé jednotlivým klíčovým kompetencím větší význam. Požadavek nejčastěji směřuje na zlepšení přípravy žáků zejména u schopnosti nést zodpovědnost, umění jednat s lidmi a schopnosti řešit problém. Z hlediska pracovních pozic nejčastěji přijímají zaměstnavatelé kvartérního sektoru pracovníky na pozice specialistů, do odborných profesí na vyšší úrovni, dále do odborných a technických profesí na střední úrovni provozních a na pozice vedoucích a řídicích pracovníků. Vedoucí a řídicí pracovníci jsou v kvartérním sektoru přijímání relativně častěji než v jiných sektorech. Nejčastějším způsobem vyhledávání nových zaměstnanců je z řad těch, kteří se hlásí sami; je tedy potřebné, aby absolventi škol vyvíjeli aktivitu při vyhledávání firem, v nichž by případně mohli nalézt pracovní uplatnění, a sami se jim také nabízet. Při výběru absolventů kladou zaměstnavatelé nejvíce důraz na zájem o práci a chuť pracovat, ochotu se dále vzdělávat a jejich pracovní nasazení. Jedním z hlavních důvodů, které vedou zaměstnavatele k rozhodnutí o přijetí absolventa, je jeho nezátíženost předchozími pracovními návyky.

S nedostatkem pracovních sil se potýkají především zaměstnavatelé v rámci sekundárního sektoru. Zaměstnavatelé mají v této oblasti problém s přijímáním absolventů zejména

z důvodu, že nejsou z jejich pohledu adekvátně připravováni a nemají dostatečnou kvalifikaci k obsazování nabízených pracovních pozic. Absolventi s výučním listem nejsou podle jejich názoru dostatečně připraveni především z hlediska těch kompetencí, které jsou pro zaměstnavatele v sekundárním sektoru kriticky důležité. Sami absolventi mají pak podle zaměstnavatelů často nereálné představy o platovém ohodnocení, pracovní době a pracovním zařazení. Negativní vnímání připravenosti absolventů vstupujících na trh práce se však týká i ostatních sektorů. Možným řešením situace na trhu práce by mohlo být

uplatňování principů celoživotního vzdělávání. Tedy nechápat vzdělávání pouze v prizmatu formálního vzdělávání ve vzdělávacích institucích, ale jako kontinuální proces v průběhu celého života jedince. V důsledku měnících se požadavků zaměstnavatelů na trhu práce a zvyšujících se nároků by tak potenciální pracovní síla mohla na tyto změny lépe reagovat a doplňovat si své vzdělávání a svou kvalifikaci. Akcentace vyššího dosaženého vzdělání ve společnosti v rámci formálního vzdělávání by se už nezdála být nutností a jediným předpokladem k úspěšnému prosazení na pracovním trhu.

Podkladem pro tuto publikaci byly studie:

Doležalová, G.: **Analýza volných pracovních míst evidovaných Úřadem práce ČR v kontextu se strukturou absolventů a zaměstnaných.** Praha: NÚV, 2014. 41 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-91>

Doležalová, G.: **Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání – 2013.** Praha: NÚV, 2014. 40 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-99>

Doležalová, G.: **Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol – šetření v kvartérním sektoru.** Praha: NÚV, 2014. 45 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-92>

Kuchař, P. – Vojtěch, V. – Kleňha, D.: **Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání – 2013.** Praha: NÚV, 2014. 75 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-88>

Pikálová, S. – Vojtěch, J. – Kleňha, D.: **Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu, předčasná odchody ze vzdělávání.** Praha: NÚV, 2014. 58 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-95>

Trhlíková, J.: **Přechod absolventů středních škol na trh práce – vybrané skupiny maturitních a učebních oborů – 2014.** Praha: NÚV, 2014. 59 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-96>

Trhlíková, J.: **Přechod absolventů vyšších odborných škol do praxe a jejich uplatnění – 2014.** Praha: NÚV, 2014. 63 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-98>

Úlovec, M. – Vojtěch, J.: **Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2014.** Praha: NÚV, 2014. 56 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-97>

Úlovec, M.: **Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol – komparační analýza 2014.** Praha: NÚV, 2014. 35 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-90>

Úlovec, M.: **Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol – srovnání 2004–2013.** Praha: NÚV, 2014. 45 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-93>

Vojtěch, J. – Paterová, P.: **Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se stavem v Evropské unii – 2013/14.** Praha: NÚV, 2014. 46 stran.

Dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-87>

Uvedené publikace jsou k dispozici na www.nuv.cz v rubrice Vzdělávání a trh práce nebo na www.infoabsolvent.cz v sekci Absolventi škol a trh práce, v části Publikace.

Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce

Vítáme Vás v informačním systému ISA+, který Vám nabízí pomoc při hledání vzdělávací a profesní dráhy. Najdete zde všechny školy a obory vzdělávání, informace k přechodu na trh práce i do dalšího vzdělávání. Při výběru povolání Vám pomůže i Profit test nebo prezentace pracovních činností. Velkým přínosem je ISA+ pro žáky se zdravotním postižením i pro ty, kteří mají studijní problémy.

KAM NA ŠKOLU obory, školy a profese	ABSOLVENTI ŠKOL A TRH PRÁCE	BEZ BARIÉR až na trh práce	JAK NA TO rady a doporučení
Výběr podle oboru Výběr podle školy Výběr podle povolání Výběr podle videa Výběr podle obrázků Profitest	Vzdělávání a volba oboru Uplatnění vzdělání Požadavky zaměstnavatelů Nezaměstnanost Zaměstnanost Publikace	Volba školy pro žáky se ZP Absolventi se ZP a trh práce Předčasné odchody ze vzdělávání Statistické přehledy	Jsem na základce Jsem na střední Jsem už dospělý Jsem poradce

V září 2012 byl spuštěn výrazně inovovaný informační systém ISA+, který pomáhá žákům základních škol při **volbě oboru vzdělání a výběru střední školy**, žákům středních škol při **rozhodování o pokračování ve vzdělávání a při přechodu na trh práce**, výchovným-kariérovým poradcům a učitelům při poskytování **kariérového poradenství** a výuce témat **Úvodu do světa práce**, managementu škol při úpravách vlastní vzdělávací nabídky a tvorbě školních vzdělávacích programů.

NEJVÝRAZNĚJŠÍ NOVINKY:

- možnost **výběru oborů i školních vzdělávacích programů (ŠVP)**,
- **nové videoukázky** – představují práci v technických profesích i přípravu na ně,
- **profitest** – pomůže žákům základních škol při výběru oblasti vzdělávání,
- **výběr podle obrázků** – poskytuje snadnější orientaci ve vzdělávací nabídce SŠ,
- **bez bariér až na trh práce** – nová sekce věnovaná problematice žáků se zdravotním postižením a tématu předčasných odchodů ze vzdělávání,
- **jak na to – rady a doporučení** – různé užitečné informace pro uživatele systému,
- **syntetické stránky** – obsahují soubor informací ke každé skupině oborů,
- **filtry vzdělávací nabídky** – podle zdravotního postižení, vzdálenosti od bydliště, formy studia, zřizovatele, ŠVP,
- **fulltextové vyhledávání** – najde na ISA+ odkazy související se zadaným výrazem.

○ inovaci a obsah systému ISA+ se stará Národní ústav pro vzdělávání v rámci projektu MŠMT **Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy (VIP Kariéra II – KP)**, který je financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Věříme, že inovovaný systém zjednoduší a zefektivní práci uživatelů při vyhledávání a užívání informací potřebných pro kariérové poradenství.

Národní ústav pro vzdělávání
Centrum kariérového poradenství
Weilova 6
102 00 Praha 10

PONĚLÍ až PÁTEK
9.30–12.00 13.00–16.00
tel.: 274 869 698, mobil: 724 652 241
e-mail: poradna@nuv.cz

Uplatnění absolventů škol na trhu práce - 2014

Zpracovali: Jiří Vojtěch, Helena Úlovcová, Jana Trhlíková, Gabriela Doležalová, Pavla Paterová, Martin Úlovec

Recenzenti: František Paulík, Robert Sukup
Korektury: Dana Strouhalová

Obálka a návrh grafické úpravy: Tomáš Tamchyna
Sazba a zlom: Věra Vyskočilová
Tisk: ASTRON studio CZ, a.s.

Vydal Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Weilova 1271/6, 102 00 Praha 10

Vydání první
Praha 2015

Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
Weilova 1271/6, 102 00 Praha 10

www.nuv.cz
www.infoabsolvent.cz

